BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
27 B
34

12-27-B-34

INTRODVCTIO
IN DIALECTICAM
ARISTOTELIS,

Per Magiſtrum FRANCISCVM TOLEDVM Sacerdotem Societatis IESV, ac Philoſophiæ in Romano Societatis Collegio Profeſſorem.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

VENETIIS,

Apud Hæredes Franciſci Franciſchini.

M D XXCIIII.

12-27-B-34

L E C T O R I S
S.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

INTRODVCTIONES, quas Iſagogas græci appellant, cum in diſciplinis omnibus & artibus, amice lector, vtiliſſimas eſſe conſtat, tum verò in ea, quæ ab Ariſtotele tradita eſt, diſſerendi doctrina ita certum eſt, vt confirmatione indigere non videatur. nam & ſi vir eruditiſſimus omnes eius artis partes accuratiſſimè ſit perſecutus, ac feliciſſimè abſoluerit vniuerſã, tamẽ (quod negari nõ poteſt) ita obſcurè plerunque multa ab eo dicuntur, vt niſi ab ys, qui rem velut in ſumma iam perceperint, facilè intelligi non poſſint. Itaque in omnibus Academÿs, quas nouimus toto orbe celebratiſſimas, is mos iam inde ab initio inoleuit, vt Philoſophiæ Profeſſores antequam Ariſtotelis libros explicandos tironibus aggrediantur, ys totius Dialecticæ rudia quædam elementa paucis, quantum natura rei patitur, & apertis præceptionibus com-

prehenſa proponant, quò neque ignari omnino harum rerum ad Ariſtotelis lectionem accedant, neque rurſus diutiùs æquo in his retineantur, quæ ſunt ex ipſo pleniùs poſtea percepturi. Quam quidem conſuetudinem: niſi experientia certiſſima rerum magiſtra compertum fuiſſet. optimam eſse & vtiliſſimam, nunquam tam diu, tam omniùm doctorum conſenſu tam frequentes, ac nobiles Academiæ retinuiſſent. Quòd ſi noſtrum hic iudicium etiam & exemplum aliquid valet, expertus ſum & Romæ hoc anno, & alibi aliàs, cùm hæc eadem profiteremur, magnam ex ea re vtilitatem ad auditores peruenisse, quod morem hunc ſecuti eſſemus. Neque verò illi audiendi ſunt, qui hæc Sophiſtarum eſſe commenta affirmant, quæ introductionibus huiuſmodi contineri ſolent; nam (vt de cæteris nunc taceam, quæ ſunt à viris doctiſsimis non paucæ conſcriptæ) in hac certè noſtra dedimus operam diligenter, vt nihil niſi ex optimis quibuſq; authoribus Græcis, Latinis, & Arabibus proferremus quales ſunt, inter Græcos quidem Ammonius, Porphyrius, Alexander, Theophraſtus, Magentinus Pſellus: inter Latinos autem Boetius, Thomas, Albertus magnus, Aegidius, & alij plerique; inter Arabes verò Auerroes, Algazeles, Auicenna. Qua in re ſi quid eſt boni (vt fore nos quidem ſperamus) id & Deo laudi, & tibi commodo eſſe vehementer optamus. Vale.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS LIB. I.

De nomine Dialecticæ. Cap. I.

DIALECTICA viam oſtendit, & Methodum tradit, quæ occulta manifeſtare, cõfuſa diſcernere, errores repellere, veritatesq; cõfirmare poſſumus, propterea ante omnẽ aliam ſcientiã addiſcenda eſt. ipſa enim eſt ianua, qũa aperta omnes aperiuntur, & qua clauſa omnes clauduntur, cuius adæquatum obiectum eſt argumentatio, quæ ex ſimplicibus dictionibus ſignificatiuis, quas terminos vocant, primò componitur, à quibus priùs nobis eſſet incipiendum, cum ſimplicia priora ſint, niſi aliunde initium capere ſtudentium vtilitas præ moneret, quibus conducibilius multò futurũ exiſtimamus, ſi antè, quæ ad ipſam Dialecticam, eiusq; inſtrumenta pertinent, breui compẽdio tenuerint, vt quid Dialectica ſit, præ aliis omnibus percipientes, modumq; diuidendi, definiendi, & argumentandi edocti promptiores fiant, faciliusq; per reliqua procedãt. Cum igitur præceptum Ariſtotelis ſit

vt alicuius rei cognitionem indagantes, quid nomẽ ſignificet, præcognoſcant. nominum enim ſignificatione ignorata ad rerum contemplationem aſcendi non poteſt. Nos autem breuem quandam Introductionem ad Dialecticam Ariſtotelis paremus, quid nomen Dialecticæ ſibi uelit exponamus oportet. Dialectica Græcè idem eſt, quod Latinè diſputatrix, vel diſſertrix, quaſi ars, quæ diſputare, & diſſerere doceat, quam Stoici partem Logicæ eſſe exiſtimabant, duas Logicæ facientes partes, alteram inueniendi argumenta, & rationes, quibus verum à falſo diſcernitur, alteram de inuentis iudicandi, illam Topicam, hanc Dialecticam vocabant: Dialecticorum tamen communis vſus iam nomen Dialecticæ vtriq; parti commune fecit, imò Logicæ nomen à Dialecticæ nomine non diſcernunt, præſertim cum apud Ariſtotelem talis diſtinctio Dialecticæ & Logicæ non inueniatur, at Logica à λόγος dicetur, quod Latinè idẽ quòd ſermo, vel ratio eſt, quaſi ſcientia ſermocinalis, vel rationalis, ideſt, quæ verſatur circa rationes, & ſermonem: vocamus autem rationes diſcurſus intellectus, quibus verũ, uel falſum inquirimus, vnde Logicæ nomen latiùs patet, ſi eius etymologia inſpiciatur, quàm Dialecticæ, cũ Logica etiam Grãmaticam, & Rhetoricam, quæ de ſermone ſunt, complectatur, qua parte verò idem quod rationalis eſt. Dialecticæ conueniat, & aliqua ex parte Rhetoricæ, quæ etiam ratione vtitur. proinde latisſimè ſumpta Grammaticam, Rhetoricam & Dialecticam comprehendit quod quamuis verum

rum eſt, communiter tamen iam eſt receptum, ut quoties de Logica ſermo fit, idem quod per Dialecticam intelligatur, præſertim apud Dialecticos: vocabula enim peculiariter ſecundum ſubiectam materiam accipienda ſunt.

Quid ſit Dialectica, de eius neceſſitate, materia, fine, & officio. · *Cap. II.*

ARtes omnes in hūc finē īuētæ ſunt, vt p̄ eas operationes noſtræ, quas per naturā non ita facilè, & perfectè præſtare poteramus, abſolutæ, & exactæ reddātur, quod in omnibus reperire eſt. homo.n. poteſt ſcribere, pingere, luctari, texere, ſed id imperfectè, & nō ſine errore. at ſi artē teneat, expeditiùs, & certiùs illa omnia exequetur: vnde ars rectè quicquā faciēdi, aut cognoſcendi dicitur prōptitudo: ex quo factum eſt, vt cum multæ in nobis ſint operationes, atq; īter ſe diuerſæ, quas rectè exercere nō poteramus, plures ad hoc inuentæ ſint artes. Sunt autem in cōmuni tres operationes quædam exteriores, quæ circa aliquam materiam extra nos verſantur, vt pingere, texere, agros colere. Sunt aliæ operationes exteriores, quæ tamen non in aliquam extra nos tranſeunt materiam, ſicut loqui, ſermocinari, dicere. Sunt aliæ in tertio genere interiores, ſicut contemplari rerum naturas, conſiderare, verum cognoſcere. Ad tres has operationes optimè exercendas multæ ſunt adinuentæ artes. Ad operatio-

nes exteriores primi generis, ſunt omnes illę artes, quæ Mechanicæ dicuntur, vt nemoraria, militaris, nautica, fabrilis. Ad operationes ſecundi generis ſunt artes quæ ſermocinales dicuntur, Grammatica ſcilicet, quæ rectè & congruè voces connectere docet Rhetorica, quæ elegantem: ac ſuis numeris abſolutam reddit orationem. Ad operationes verò tertii generis, quædam ars adinuenta eſt, quæ Methodum traderet, & viã ſterneret, qua ad perfectã rerum contemplationem, & cognitionem venire poſſemus, & hæc Dialectica eſt: vnde ſicut artes Mechanicas rectè faciendi, & operandi artes, Grammaticam congruè loquendi, Rhetoricam rectè dicendi, ita Dialecticam rectè intelligendi iure arté dixeris, nõ quod per Dialecticam res ipſas ſciamus, aut cognoſcamus, hoc nãq; aliarum munus eſt ſciẽtiarum, ſed quod Dialectica modum, & Methodũ præbeat, quibus rectã rerum cõtemplationem con ſequamur, propter quod inſtrumentũ, & organum ſciẽtiarum & modus ſciendi dicitur. Quod ſi Dialectica etiam circa ſermonem verſatur, id non eſt per ſe, niſi quatenus per ſermonem operationes intellectus manifeſtãtur: nec hoc etiam pacto circa quem cunque ſermonem verſatur, ſed circa eum ſolum, quo aliquid verè, vel falsò dicitur. De reliquis verò quæ ad Dialecticam pertinent, dicamus oportet. Experientia enim conſtat, & Ariſt. vij. Polit. c. iiij. docet artes habere aliquam materiam, circa quam operentur: ars enim textoria circa filum, lignaria circa lignum, militaris circa arma verſatur. Eſt etiã

cuiq;

cuique arti ſuus finis & officium, quorum nihil Dialecticę deeſt. Pro quo aduerte primò, quòd materia in aliqua arte duplex eſt, quædam propinqua, & proxima, circa quam talis ars verſatur, vt ligna materia ſunt artis lignariæ, fabrilis ferrum, quia circa hæc tales artes verſantur: altera materia eſt remota, quam ars quidem præſupponit, non tamen circa eam primò verſetur, quo pacto arbores materia lignariæ artis, remota tamen, ferrum militaris, lana textoriæ dicuntur, quia ſine his materiæ proximæ non conſtant. Aduerte etiam præter hæc, in Grammatica, Rhetorica, & Dialectica duplicem eſſe materiam, alteram propinquā, vt in Grammatica ſunt voces ad congruam connexionem aptæ, in Rhetorica ſermo ornatus, & elegans, in Dialectica verò operationes intellectus, vel ſermo qui tales operationes manifeſtat, alteram autem remotā, quæ in his tribus artibus eadem eſt, nempe res omnes cum diſcrimine tamen. Grammaticus enim circa res omnes uerſatur de eis congruè loquendo, Rhetoricus ornatè dicendo, Dialecticus viā oſtendens, qua verè cognoſcantur, & inde vero ſermone, exprimantur, propterea hæ artes cōmunes dicuntur. Ex his apparet finis, & officium Dialectici. Finis enim eius eſt Methodum oſtendere, qua res verè dignoſci, & ſecerni queant. officium autem ea miniſtrare, quibus talis cognitio obtineatur, id autem fit diuidendo, definiendo, & argumentando. officium ergo ipſius definire, diuidere, & argumentari eſt. Inſtrumenta, quæ modi ſciendi dicuntur ſunt defini-

tio,

tio,diuiſio, & argumentatio,de quorum ſingulis introductorio modo nonnulla dicemus. Et primum de definitione.

Quid Definitio,& quotuplex ſit. *Cap. III.*

CIRCA definitionẽ quatuor nobis breuiter cõſideranda ſunt, Primũ, quid ſit definitio.Secundũ, quotuplex ſit. Tertiũ,quæ ſint leges bonæ definitionis.Quartũ,qui modi argumentandi & loquendi per definitionem.Circa primum aduerte.Ariſt.j.To.c.iiij.id quod nos definitionem vocamus,terminum vocare,translatione ſumpta à termino,& limite,quo agri,vel areę circunſcribuntur: ut enim totũ quod illius eſt areæ, intra talem terminũ cõtinetur, nec quicquam areæ eſt extra terminum; nec aliud, quod non ſit areæ, eſt intra:ita illa oratio,quæ omnes partes, quæ ſunt in natura rei ita explicat,ut nihil deficiat,vel redundet, dicitur terminus. Nos vocamus definitionem, quaſi vndiq; circunſcribẽtem rei naturam. Eſt autem definitio iuxta Ariſt. ij.Poſt.c.x.oratio ipſum quod quid eſt,ſignificans,ac ſi dixiſſet,eſt oratio, quæ naturam alicuius manifeſtat. In qua definitione duæ ſunt particulæ conſiderandæ. Altera eſt,quod ſit oratio, ideſt, aggregatio quædam multarum vocum & notionum; cum enim naturę rerum,quæ definiuntur, habeant plures partes,neceſſe eſt pluribus manifeſtentur vocibus, unde vna ſola vox non eſt definitio.Altera

particula eſt, naturam alcuius ſignificans. Hoc ponitur ad excludendas orationes multas, quæ definitiones non ſunt, quia alicuius naturam non manifeſtant, ex quo fit vt iſta ſit definitio, animal rationale, eſt enim oratio, & hominis naturam explicat, at, homo eſt doctus, oratio quidem eſt, definitio verò minimè: nullius enim naturam exprimit. Cõtra hoc vnum poſſet argumentum opponi huiuſmodi: Vna vox ſola poteſt ſignificare totam naturam rei, ergo definitio non eſt oratio, antecedens probatur, iſta vox homo ſignificat totum hominem, & integram ipſius naturam, ergo vna vox totam rem explicat. Ad hoc reſpondetur, dupliciter aliquam rem voce ſignificari, & manifeſtari poſſe, vno modo diſtinctè, altero modo confusè, hoc exemplo poterit intelligi, videre quandoq; poſſumus imaginem aliquã confusè, cum totam ſimul cõſpicimus, nec magis viſus ad vnam, quàm ad aliam partem inclinatur: videmus etiam eandem diſtinctè, cum ad ſingulas partes oculos conuertimus vel minimã quanque lineam inſpicientes, quod etiam intellectu contemplantes aliquando facimus, ita res ſignificatur vna quidem voce, confusè tamen, quia per eam tota ſimul repręſentatur, at verò pluribus vocibus eadem res ſingulis ſingulas eius partes ſignificantibus diſtinctè ſignificatur. Modò reſpondetur, Definitionẽ debere ſignificare rem totam non confusè, ſed diſtinctè, propterea debere eſſe orationem, ex quo ſequitur, nomen alicuius rei, & definitionẽ eiuſdem idem ſignificare, ſed nõ modo eodem, ſed

alterum

alterum diſtinctè,alterum confusè:homo enim & animal rationale eandem rem exprimunt,ſed uox, homo,confusè,definitio verò animal rationale, diſtinctè.Cum igitur definitio alicuius naturam explicet fit, ut prima diuiſione diuidatur iuxta diuiſionem eius,cuius naturam explicat, quod duplex poteſt eſſe, alterum vox: aliqua ſignificatiua, alterum res aliqua,vt enim res ipſe ſuas habent proprias naturas, ita etiam & nomina ſua ſortiuntur naturas, quæ à ſignificatione ſumũtur,vt ſicut homo eſt homo per animam, & corpus, ita & nomen nomen eſt,quia ex uoce,& ſignificatione componitur. Poſſunt ergo & res, & nomina definiri, vnde exurgit duplex definitio; altera quæ dicitur nominis,altera quæ dicitur rei.Definitio nominis, quæ Interpretatio, & Etymologia aliquando dicitur, eſt oratio nominis ſignificationem exponens. Hic autem vocamus nomen quãcunque dictionem ſignificatiuam, vt magnanimus eſt, qui magnum habet animum: infinitum quod non habet finem,vacuum eſt quod caret corpore:argumento autem eſt is definitionibus, ſola nomina, non res definiri, quòd aliquando contingat ſimilia nomina fictitium quid ſignificare, multiplex quidem huiuſmodi definitio aſſignatur, ſed quia Grammatica eſt potius conſideratio talis,prætermittitur.Definitio verò rei eſt oratio rem aliquam explicans,ut animal rationale,quæ hominis naturam manifeſtat.

Quo-

Quotuplex ſit definitio rei. Cap. IIII.

TRIPLEX eſt definitio rei, quædam eſſentialis, quædam cauſalis, quędam deſcriptiua, ſeu accidētaria. Eſſentialis definitio eſt oratio genus & differentiā alicuius rei cōtinens. Vocatur autē genus id, quod naturæ definiti ita cōpetit, vt ſimul etiam de alijs prædicetur, vt in hac hominis definitione, animal rationale, animal genus eſt, quia cū de natura hominis ſit, etiam de equo, capra, & alijs multis prædicatur. Eſt autem differentia id, quod cū de natura etiam definiti ſit, cum genere iunctum ipſū determinat, & coarctat, vt pro ſola re definita ſumatur, ſicut ſe habet in illa eadem definitione rationale, eſt enim in ipſa hominis natura, & coarctat genus animal, vt non equum, nec aliud præter hominem dicat, huiuſmodi definitio dicitur Eſſentialis, quia naturam rei per ea, quæ illi eſſentialia ſunt, manifeſtat: idem enim natura, & eſſentia ſunt, nec exactiorem modo petas horum declarationem: ſuo. n. loco diligentiùs iſta conſideranda ſunt. Definitio Cauſalis, eſt oratio, rei proprias cauſas manifeſtans, Cauſarum autem numerus quadruplex eſt, quędam cauſa eſt materialis, ea nēpe, ex qua aliquid fit, vt ligna, & lapides materia ſunt domus, æs ſtatuæ, corpus humanum ipſius hominis, altera eſt forma, ea ſcilicet, per quam res eſt, & quæ ſimul cum materia rem totam abſoluit, vt anima rationalis hominis eſt forma, & figura ſtatuæ, tertia eſt efficiens, à

qua aliud producitur, vt ſol qui lumen producit, ipſius eſt efficiens cauſa,& ignis caloris, & ſutor cal cei,quarta eſt cauſa finalis, gratia cuius, ſeu propter quã aliquid fit vt beatitudo cauſa eſt finalis hoīs: ad beatitudinem enim creatus eſt, & ſanitas eſt finis potionis amaræ. Ex his igitur cauſis,aut ſingulis,aut pluribus, aut omnibus definitiones, cauſales fiunt. Sunt autem,quæ per materiam dantur, vt domus eſt ex lapidibus,lignis,& terra, reliquisq; partibus conſtructa. Zithum eſt potus ex aqua, hordeo, & lupulo confectus ſub hoc definitionis genere, comprehenduntur definitiones, quibus res artificiatæ per ea,ex quibus fiunt, definiuntur.Comprehenduntur etiã definitiones,quæ partes rei continet vt mundus eſt ex cœlo,terraq; & ex naturis,quæ intra hæc iucludũtur,cõſtitutio. corpus humanum eſt quod ex erecto capite,pectore manibus,ventre, pedibusq; conſtat,quas alij vocant partitiones.Comprehenduntur etiã definitiones accidentium, quæ per ſubiecta ipſorum aſſignantur, vt riſibilitas eſt aptitudo hoīs ad ridendum:lumen eſt actus diaphani. Secundum genus Cauſalium definitionum eſt per formam;vt homo eſt animal ex rationali anima conſtans,ad quod genus ille definitiones reducuntur, quibus cõcreta per abſtracta definimus,vt album eſt,quod albedine afficitur, tertiũ genus eſt per efficiẽtẽ causã, vt dies eſt latio ſolis ſupra terram. Ecclipſis eſt interpoſitio terræ inter ſolem, & lunam, tonitruum eſt extinctio ignis in nube. Poſſumus etiam his vti in obliquo dicentes, nox eſt priuatio luminis proueniens

ex

ex latione ſolis ſub iectam. Quartum genus eſt per finalem cauſam, vt homo eſt animal ad ſummi boni perceptionem deſtinatum, domus eſt tegumentum ad incōmoditates extrinſecas propulſandas. Poſſunt etiam definitiones per plures cauſas ſimul aſſignari, iſta.n.quatuor continet cauſas, homo eſt animal ex rationali anima & corpore in æternam beatitudinem à Deo creatum. hæc autem duas, Ecclipſis eſt priuatio luminis ex interpoſitione terræ, hæc autem tres, homo animal eſt ex anima & corpore in beatitudinem ordinatum. hic autem vnum aduerte, definitiones eas, quę per materiam, & formam aſſignantur, eſſe etiam eſſentiales: materia enim & forma ad rei naturā ſpectant, ipſamq; componunt vnde dici poſſent eſſentiales, at quia ſimul etiā cauſæ rei ſunt, cauſales dicentur, diſtinctionis gratia ſolent aliqui eas eſſentiales Phyſicas nuncupare, reliquas verò, quæ genere, & differentia conſtant, eſſentiales Metaphyſicas. Tertia definitio eſt accidentaria, quæ non quid res, ſed potius qualis ſit, ſignificat, hæc autem eſt oratio rem per ſua accidentia manifeſtans. Eſt autem duplex, altera, quæ per genus, & accidens proprium, quod illi ſoli rei conuenit, aſſignatur, vt homo eſt animal riſibile, terra eſt elementum grauiſſimum, ignis elementum leuiſsimum, & hęc propriè dicitur deſcriptio. Ad hanc definitionem reducuntur eæ, quæ dantur per effectus, vt iuſtitia eſt, quæ ſuum cuique tribuit, ſol eſt autor diurnæ lucis, homo eſt animal, quod loqui poteſt. Altera definitio accidentaria

taria eſt,quæ datur per accidentia communia, quorum ſingula pluribus rebus inſunt : ſimul tamen iuncta,non niſi rei , quæ definitur, vt homo eſt animal bipes implume, pulchrum,magni cerebri . Ad hoc definitiones genus aliquę Poetarum deſcriptiones reduci poſſent, ſed iſta alterius proſequi nō præſentis ſpeculationis eſt,ne introductionis limites extra modum diuagantes tranſiliamus.

De legibus bonæ definitionis, De *modo argumentandi, & loquendi circa ipſam definitionem. Cap. V.*

MVLTA quidem præcepta ſunt ad benè definiēdum obſeruanda, quæ diffusè vj, Top. Ariſt.tradit , ex quibus tria omnibus definitionibus cōmunia in pręſenti explicanda elegimus. Primum igitur præceptū,ſeu lex eſt,vt definitio,clarior ſit definito , cū.n.in hoc ſit inuēta definitio , vt rē occultā manifeſtet,oportet,vt notior ſit,quā illud quod definitur,vt hæc definitio, animal à Deo creatū ad beatitudinē,naturā hominis magis manifeſtat quàm ſi vnica exprimatur voce nempe,homo.Huic præcepto aduersātur definitiones illę,quæ per ignotiora,vel ęquè ignota aſſignantur,vt ſi dicas,ſomnus eſt imago mortis,mors.n.obſcurior eſt ſomno . Aduerſantur etiā,quæ idē per idē definiunt, vt ſi dicas, leo eſt animal quod eſt leo , Aduerſantur tandem , quæ vocem Metaphoricam habent, vt homo eſt arbor inuerſa , Secundum Præceptum eſt , Definitio

debet

debet reciprocari, & conuerti cum definito, ideſt de quocunque prædicatur definitum, de eodem & definitio prædicari debet, & de quocunque definitio, de eodem & definitum, ita vt nulli vnum competat, cui non & alterum. Huic præcepto aduerſantur; qui ſolum per communia definiunt, quæ pluribus, quàm definitio inſunt, vt homo eſt ſubſtantia ſenſibilis. Aduerſantur etiam nominum Etymologiæ, quæ ob id non ſunt propriè definitiones, cum pluribusq; definitis conueniunt, ut Theologus eſt qui de Deo loquitur, lapis eſt quod pedem lædit. Tertium præceptum eſt: Definitio nihil debet habere ſuperfluum, vel diminutum, ſed id rem explicare, vt nec deficiat, nec excedat: vnde non eſt bona definitio, homo eſt animal rationale coloratum, bipes: eſt enim ſuperflua, cum coloratum, & bipes nō ſint in natura hominis, nec iſta eſt bona definitio, homo eſt ſubſtantia rationalis: eſt enim diminuta, cum plura ſint in natura hominis quàm ea, quæ in tali definitione actu continentur: eſt enim homo ſubſtantia corporea animata, ſenſibilis rationalis. Hæc ſunt pręcepta cuilibet bonæ definitioni neceſſaria, ita vt ex vnius defectu vitioſa reddatur definitio, vnde ſi quis velit definitionem aliquam bonā eſſe contendere, omnes ſimul leges illi ineſſe probare tenetur, at qui definitionem vitioſam eſſe contenderit, vel vnicam legem deeſſe, ſufficiet oſtendere. Modus argumentandi in definitione duplex eſt admodum vtilis. Alter eſt vt tam definitum, quàm definitio de aliquo prædicetur, & tunc de quocun-

que affirmatur definitum, affirmabitur & definitio, & de quocunq; definitio, pariter & definitum. Similiter ét negatiuè, vt concha eſt aĩal, ergo eſt corpus animatũ ſẽſibile: & cõtra, concha eſt corpus animatum ſenſibile, ergo eſt aĩal; humilitas eſt habitus bonus, ergo eſt virtus: & cõtra, eſt virtus, ergo eſt habitus bonus, pariter etiã in negatione, vt ſimia non eſt animal rationale, ergo non eſt homo: ę contrario non eſt homo, ergo non eſt animal rationale. ſuperbia non eſt habitus bonus, igitur nec eſt virtus: itẽ, non eſt virtus, ergo nec habitus bonus. Alter modus argumentandi eſt, quando aliquid de definito, vel de definitione prædicatur, & tunc quod affirmatur de definito, affirmabitur & de definitione, pari ratione quod negatur: & contra à definitione ad definitum, vt animal rationale eſt capax beatitudinis, ergo & homo, & homo eſt capax beatitudinis, ergo & animal rationale. Negatiuè pariter, vt habitus malus nõ eſt expetẽdus, igitur nec vitium, virtus non eſt ſpernenda, ergo nec habitus bonus eſt ſpernendus. Supereſt vt de modo loquendi per definitionem dicamus. Duplex autem loquendi eſt modus, & interroganti, & reſpondenti. Primum, petenti, quę definitio eſt iſta? Reſponde, vel eſt nominis, vel eſt rei, eſt cauſalis, vel eſſentialis, vel deſcriptiua. Petenti Secundo, qualis eſt hæc definitio? reſponde; eſt bona, vel eſt mala. Circa definitum etiã poteſt interrogãs petere, quid eſt hoc, ſcilicet, quid eſt homo vel leo? Cui reſponde per definitionẽ eſſentialem vel Cauſalem. Secundo, quale eſt hoc? re-

ſponde

ſponde per accidentariam. Circa definitionem autem nominis ſolet peti, quæ eſt huius nominis ſignificatio? Et reſpondetur per illius ſignificationes. At circa Cauſalem ſecundum cauſarum numerum quadruplex fit interrogatio, vt à quo eſt cathedra? reſponde per efficientem. ex quo eſt? reſponde per materiam. per quid eſt? reſponde per formam. propter quid cauſam finalem petit.

Quid Diuiſio, quotuplex, quæ ipſius præcepta ſint. Cap. VI.

EST alius ſciẽdi modus, qui dicitur Diuiſio, qua vtimur ad totius alicuius partes inueſtigãdas; vnde non minimũ hæc definitioni prodeſſe ſolet, quę ex partibus cõflatur. Quid igitur ſit Diuiſio, & quotuplex, quę ipſius leges, quibus modis per Diuiſionẽ argumẽtari liceat, quis tandẽ ſit loquẽdi modus tractare oportet. Diuiſio oratio eſt totũ in ſuas partes diſtribuẽs. oratio dicitur, nõ. n. diuiſio quęcunq; ad Dialecticũ ſpectat, ſed ea, quæ mente, & voce fit, ideſt cum rem aliquam ſimul intelligentes ſingulas eius partes inueſtigare, & uoce exprimere conamur, & propterea diuiſio talis oratio dicitur, aliæ verò diuiſiones, nempe, cum gladio lignum, vel aliud quiduis ſcindimus, Dialecticæ non ſunt. Eſt igitur Dialectica diuiſio oratio, qua de toto aliquo loquentes ſingulas eius partes enarramus, quæ diuiſio manifeſtat eam, quam intellectu

concepimus, vt totum hoc, bonum ſcilicet, aſſumentes in ſingulas ſuas diſtribuimus partes, vtile, honeſtum,& delectabile, in qua oratione duo ſunt. Alterum, totum illud, quod ſecatur in partes, & hoc diuiſum dicitur: Alterum, ipſius enumeratæ partes,& hæ membra diuidentia dicuntur. Ex vtroque autem conſtituta oratio diuiſio eſt, quæ ſicut, & definitio, in diuiſionem nominis, & diuiſionem rei primò diuidi poteſt, Diuiſio Nominis eſt oratio, qua vox in ſuas ſignificationes diſtinguitur,vt canis ſignificat ſydus quoddam, ſignificat & animal terreſtre, hæc diuiſio nominis, nō enim res aliqua per eam in ſuas partes diuiditur,ſed ſola vox,Hanc Grę ci enumerationem vocabant. Tali autem diuiſione non vnā vocē tantum, ſed & orationē integrā in varios ſenſus,quos recipit, diſtinguimus,quas orationes amphibologicas vocāt, vt aio te Aeacida Romanos uincere poſſe. Cræſus Halim ingreſſus perdet quàm plurima regna. Diuiſio Rei eſt cū res aliqua in ſuas partes, vel accidentia diſtinguitur, quæ triplex eſt. Prima Diuiſio generis in ſpecies, hæc autem eſt, cum commune aliquod in minus communia,de quibus per ſe prædicatur, diuiditur, vt Elementorum aliud ignis, aliud aer, aliud aqua, aliud terra: hæc autem diuiſio fieri aliquando ſolet per differentias ex quibus ſpecies conſtituuntur, vt animalium,aliud rationale,aliud irrationale, idem eſt, ac,animaliū, aliud hō,aliud brutum. Altera diuiſio eſt Totius in partes,ex quibus cōponitur,& hæc duplex ſolet eſſe ſecundum duplicē rationē partium,

ex quibus componitur: ſunt enim quædam partes, quæ ad naturam, & eſſentiam rei pertinent, quales ſunt, forma, & materia, de quibus ſuperiùs diximus, & ſecundum has fit diuiſio quædam eſſentialis in partes, vt hominis alia pars anima, alia corpus. Vaſis alia pars argentum, alia figura. Quædam ſunt partes, quæ quantitatis rei, potius, quam naturæ, partes ſunt, & ſecundum has fit diuiſio: quæ in partes integrantes dicitur, quam aliqui partitionem vocant, vt corporis humani alia pars caput, alia brachia, alia thorax, alia venter, alia pedes: in his enim decorus partium ordo ſeruandus eſt. Similiter Terræ alia pars Aſia, alia Africa, alia Europa. Tertia diuiſio eſt quando ſubiectum aliquod in varia accidentia, quæ illi inſunt diſtribuitur, vt hominum alius doctus, alius indoctus. hominum alius liberalis, alius prodigus, alius auarus, alius ſtudioſus, alius prauus. Ad hanc Diuiſionem pertinent, diuiſiones eę, quibus ſubiectum in ſuas potentias diuidimus, vt rationalis animæ alia potentia intellectus, alia voluntas, alia memoria animalis, alia potentia ſenſus, alia appetitus, alia ad motum. Solet autem hæc accidentium diuiſio adhuc dupliciter fieri: aliquando enim accidens in ſua ſubiecta diuiditur, vt alborum aliud lilium, aliud nix, aliud Cignus & cætera. Virtutum aliæ in parte intellectiua, aliæ in ſenſitiua ſunt. Aliquando etiam accidens in accidentia diuiditur, vt dulcium aliud flauum, aliud album. His igitur conſtitutis, præ-

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

cepta in diuiſione obſeruanda conſtituamus. Primum præceptum eſt, ne plura membra contineat, quàm par eſt: ſi enim aliquis diuiſione prima animal in omnes ſuas ſpecies diuidat, nō erit congrua diuiſio: nam cum diuiſio rei manifeſtandæ gratia inuenta ſit, ſi multa contineret membra, faſtidium potius, & obſcuritatem, quàm cognitionem pareret. Adde etiam quòd diuidentia membra quendam ordinem inter ſe petunt, quem ſi tam multa ſint, obſeruare difficillimum eſt. Circa hoc autem præceptū tria attendenda ſunt. Primum, vt ſi alicuius cōmunis generis ſpecies paucæ ſint, per illas diuiſio fiat, ut elementorū aliud Ignis, aliud Aer, aliud Aqua, aliud Terra. Secundum, ſi ſpecies plurimæ ſunt, tunc per aliquas ſpecies ſuperiores diuiſio procedat, & has rurſus per alias diuidamus, vt animalium aliud homo, aliud brutum: Brutorum aliud aereum, aliud aqueum, aliud terreum: & hæc rurſus per alia, donec ad ultima deueniamus. Tertium, poteſt etiam diuiſio fieri per duas oppoſitas differētias, vt animalium, aliud rationale, aliud irrationale. Sed horū cauſas perſcrutari, alterius negotij eſt. Secundum præceptum. Singula membra diuiſionis debēt eſſe inferiora diuiſo, ideſt diuiſum ſub ſe plura debet amplecti, quàm ſingula membra, vnde non eſſet congrua diuiſio, animalium aliud ſentit, aliud mouetur: nam ſentire ita commune eſt, ſicut animal, cum omne animal ſentiat. Tertium præceptū. Omnia membra ſimul ſumpta ſint ſuo diuiſo ęqualia, ita vt nihil contineatur ſub diuiſo, quod nō ſub

aliquo

aliquo membro, nec aliquid ſub membro, quod non ſub diuiſo:vnde non eſt diuiſio bona,animaliũ aliud rationale,aliud irrationale, aliud elemẽtum. hoc enim tertium membrum non eſt ſub diuiſo. Quartum præceptum eſt, vt membra inter ſe aliquam habeant æqualitatem, ideſt, vnum in altero non contineatur,vnde non eſt diuiſio bona,animalium aliud irrationale,aliud bipes.vnum enim alterum includit, cum aliquod ſit irrationale ſimul,& bipes.Nec iſta, hominum alius pius, alius literatus, cum ſint homines pij ſimul & literati.

De modis argumentandi,& loquendi per Diuiſionem. Cap. VII.

QVADRVPLEX eſt modus,quo circa diuiſionem argnmẽtari poſſumus.Primus eſt à poſitione diuiſi ad poſitionẽ alicuius ex mẽbris diuidentibus, & è cõuerſo. i.de quocũq; ipſum diuiſũ affirmare verũ eſt, de eodẽ aliquod ex diuidentibus mẽbris affirmare verũ erit,vt leo eſt animal,ergo rationale,vel irrationale; ſimiliter de quo membrũ aliquod affirmatur, & ipsũ diuiſũ affirmabitur, vt equus eſt irrationalis,ergo animal.Hic tamen obſeruandũ eſt,vt à diuiſo procedẽtes,non vnũ membrũ ſolum,ſed omnis ſub diſiunctione colligamus. non enim valet, hoc eſt animal,ergo rationale; ſed inferre oportet,ergo rationale,vel irrationale. At ab ipſis membris ad diuiſum progredientes poſſu-

mus, & ab omnibus ſimul, & ſingulis diuiſum inferre, vt hoc eſt irrationale ergo animal. item, hoc eſt rationale vel irrationale, ergo animal. Obſeruandum etiam alterum eſt, vt in partitionibus cum diuiſo aliquid commune, quod de ſingulis prædicetur aſſumamus, vt mundi alia pars Africa, alia Aſia, alia Europa, prædicatio ſic eſt conſtituenda Africa eſt pars mundi, Aſia eſt pars mundi, & Europa eſt pars mundi. Secundus, argumentandi modus à negatione diuiſi ad negationem membrorum diuidétium, & econuerſo, ideſt, ſi de aliquo diuiſum negare verum eſt, de eodem, & membra diuidentia negare uerum erit, vt lapis non eſt animal, ergo nec rationalis, nec irrationalis. Item, ſi membra negare verum eſt, & ipſum diuiſum negare uerũ erit, vt lapis non eſt rationalis, nec irrationalis, ergo nec animal. hic autem modus aliter ſe habet, quàm præcedens: à negatione enim diuiſi procedentes omnia membra ſimul & ſingula licet negare, & ab ipſis ad diuiſum regrediētes non ab vno ſolo, ſed ab omnium negatione procedere debemus: non enim valet, non eſt rationale, ergo non eſt animal, valet tamen, nō eſt rationale neq; irrationale, ergo non eſt animal. Tertius modus eſt à poſitione diuiſi, & negatione unius membri ad affirmationem alterius, ſi fuerit diuiſio bimembris, uel à negatione duorum uel trium, ſi fuerit plurium membrorum, ideſt, ſi de aliquo affirmas diuiſum, & negas unum, aut duo membra, affirmabis certè membrum reliquum, ut hoc corpus eſt elementum, & non eſt

ignis,

ignis, nec acqua, nec terra, ergo eſt aer, leo eſt animal, non rationale, ergo irrationale. Quartus modus eſt inter ipſa membra diuidentia ab affirmatione unius ad negationẽ alterius, ut hoc eſt ignis, ergo non eſt aqua, hoc eſt caducum, ergo non eſt perpetuum: non tamen ſemper iſte modus argumentandi valet: non enim ſequitur, virtus eſt honeſta, ergo non eſt delectabilis: vtrunq; enim eſt, niſi velis inferre, non eadem ratione eſt delectabilis, qua eſt honeſta. Modus loquendi interroganti triplex eſt. Primum enim quærenti. Quæ Diuiſio eſt iſta? Reſponde per aliquam ſpeciem ex ſuperiùs aſſignatis, Secundò, Qualis eſt diuiſio? Reſponde, bonam, uel malam. Tertio, Quot partibus conſtat hæc diuiſio? Reſponde, duabus, tribus, ſecundum numerum partium, ſeu membrorum ipſius.

Quid Argumentatio, quæ ſpecies, quæ præcepta ipſius ſint. *Cap. VIII.*

ARGVMENTATIO præcipuum eſt Dialecticæ Inſtrumentum, quo ad probandas veritates ignotas, falſitateſq; repellendas uti ſolemus: hæc autem eſt oratio, in qua unum ex altero conſequi denotatur, ideſt, oratio, in qua propoſitio vna incognita, ex altera cognita probatur, & declaratur, ut ſpongia eſt animal, ergo eſt ſenſitiua.

Dicitur

Dicitur autem oratio, quia vna vox Argumentatio non eſt. Dicitur, in qua vnum denotatur conſequi ex altero, quia non ſat eſt, vt vnum ex altero ſequatur. vt argumentatio ſit, niſi in tali oratione talis conſecutio exprimatur. vnde iſta, Argumentatio non eſt: ſpongia eſt animal, & eſt ſenſitiua, licèt vnum ex altero ſequatur, niſi illud explicetur, dicendo, ſpongia eſt animal, ergo eſt ſenſitiua. ex quo fit, vt in argumētatione qualibet ſint tres partes neceſſariæ. Prima, illa propoſitio, ex qua altera infertur, ſcilicet ſpongia eſt animal, quę dicitur, antecedens, ſeu argumentum. Altera, illa, quæ infertur. ſ. ſpongia eſt ſenſitiua, quæ dicitur, conſequens. Tertia, illa coniunctio, ergo, vel ſimilis explicans conſecutionem, quæ dicitur, nota illationis: Tota autem oratio ex Antecedenti, ſeu Argumento, & conſequenti, & nota illationis conſtructa, Argumentatio eſt. Argumentationis quadruplex eſt ſpecies. Syllogiſmus, Enthymema, Inductio, & Exemplum. Syllogiſmus eſt oratio, in qua ex duabus propoſitionibus inter ſe diſpoſitis, tertia neceſſariò colligitur, vt omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtātia. prima propoſitio maior, ſecunda minor. tertia concluſio dicitur. Enthymema eſt ſyllogiſmus truncatus. i. qui ex vna propoſitione procedit ad alterius probationem, vt omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſenſitiuus. Inductio eſt à ſingularibus ſufficienter enumeratis ad vniuerſale progreſſio, vt iſte ignis eſt calidus, & ille ignis eſt calidus, ergo omnis ignis eſt calidus.

lidus. Exemplum eſt ex vno, uel pluribus particularibus vnius particularis propter ſimilitudinem illatio, ut Deus pepercit Niniuitis pœnitentiam agentibus, ergo, & alijs peccatoribus parcet, ſi eos pœnituerit. Has ſpecies breuiter modo pro incipientium captu tractaſſe ſufficiat: plura enim ſuis in locis tradenda ſunt. Nunc quæ Argumentationis præcepta ſint, dicamus oportet. Eſt autem Vnum in præſentia ſolum obſeruandum, ut in Argumentatione, vnum verè ex altero ſequatur, & inferatur ſicut ſequi, & inferri denotatur: quando enim talis conſequentia, & illatio deeſt, argumentatio uitioſa redditur, vt ſi dicas, homo mouetur, ergo currit, argumentatio mala eſt cum non benè inferatur hominem currere, ex eo quòd mouetur: poteſt enim moueri, & non currere, ſi tantum ambulet: at ſi dicas, homo, currit ergo mouetur, argumentatio bona eſt: optimè enim colligitur, hominem moueri ex eo quòd currat, vbi diligenter debes aduertere, Vitium, vel rectitudinem Argumentationis nõ conſiſtere in veritate, vel falſitate propoſitionum, ex quibus conſtat, ſed in recta, vel non recta vnius ex altera deductione: poteſt enim fieri, vt Argumentatio bona ſit ex propoſitionibus falſis, in quibus tamen illatio recta eſt, vt homo volat, ergo homo habet alas, poteſt etiam fieri vt Argumentatio vitioſa ſit ex propoſitionibus veris recta illatione deficiente, vt homo eſt animal, ergo habet duos pedes: propterea Argumentatio vera vel falſa nõ eſt dicenda, ſed bona, vel mala, ſignum vnum adhiberi poteſt:

quando

quando conſequentia mala eſt, nempe cum antecedens poſſit eſſe verum conſequenti exiſtente falſo, non quòd propter falſitatem propoſitionis mala ſit, ſed quòd in tali caſu certum eſt non eſſe illationem rectam, cum in conſequentia bona, ſi antecedens verum eſt, & conſequens verum ſit: ex vero enim non ſequitur falſum. Reliqua in libro quarto tradentur.

Quis ſit diſputandi modus obſeruandus inter ſcholaſticos concertantes. *Cap. IX.*

DISPVTATIO veritatis alicuius indagandæ cauſa eſt: cũ enim plurima nobis non ſtatim manifeſta ſint, eò quòd multa ſimul eorum veritatem impedientia occurrant, nec facilè ſit iſta diſcernere, Diſputatione indigemus, qua, propoſita re, alia omnia, quæ illius non ſunt, ſeparantes, veram eius naturam, conſequamur, vnde effluxit, vt clara veritatis cognitio dicatur diſtincta, quaſi ſegregata ab alijs multis, quibus rei veritas opprimebatur, & verbum Diſputare optima Analogia deductum eſt: vt enim plantæ, & vites putantur, reiectiſque inutilibus, quibus ſuffocatæ erant, purgantur, ita illa diſceptatio, qua ea, quæ veritatem uelut ſupprimebant, reijciuntur, meritò dicitur diſputatio.

Prima Regula communis. Ex his id tam Reſpondenti,

denti, quàm Argumentanti obſeruandum maximè videtur, ne finem hunc Diſputationis, qui eſt, veritatem indagare, peruertant, dum manifeſtè falſa defendunt, vel circa res admodum per ſe notas tempus inutiliter conſumunt. Vnde cauere oportet à proteruia, quod clarè falſum eſt, ſuſtinendo, vel quod manifeſtum eſt pertinaciter negando. Poterit tamen propter ſcholaſticorum exercitationem verum aliquando impugnari, & falſum aliquod defendi. Secunda Regula communis. Vtrique etiam id obſeruandum eſt, vt id, cuius veritas inquiritur, & quod diſputandum proponitur, quod thema, vel poſitio, vel quæſtio dicitur, attentè conſideretur, & diſputatio circa illud verſetur, vel circa ea, ex quibus illius cognitio dependet, nec fiant extra rem digreſſiones, vel verba inaniter iactentur, aut repetantur. Tertia Regula communis. Illud vtriq; obſeruandum eſt, vt initio ſemel beneuolentiam comiter, & modeſtè captent; Is, qui argumentatur, Magiſtri, circunſtantium, & Reſpondentis: Reſpondens verò ſolius argumentantis, vterque autem ardorem aliquem, ac uim modo ſeruato diſputationi adhibeat: hoc enim, & diſputantium ingenium acuitur, & circunſtantium animi ad attentè, & ſine faſtidio, & non citra utilitatem audiendum eriguntur. Prima Regula Argumentantis. Argumentans maximè obſeruet, ut ſuam argumentationem integram proponat aduerſus id, qđ proponitur à Reſpondente defendendū ſemper præmittēs, ſic argumētor, ſic contendo, uel ſimile,

postquàm

poſtquam ſemel propoſuerit, ſinat Reſpondentem ſuas partes agere, nec interrumpat illum, donec aliquid negetur, vel reſpondeatur. Secunda Regula Argumenti. Si aliquid ex ijs, quæ fuerunt ab eo propoſita, Reſpondens negauerit, alio argumento conetur illud probare, & poſtea ſinat illum reſpondere. Si autem aliquid ei reſponderit, vel aliquam ſolutionem adhibuerit, quæ videatur vel falſa, vel dubia, uel non cum præcedentibus dictis, aut aſſertionibus Reſpondentis cohærere, uel tandem ei libuerit impugnare, illud alio argumento conetur repellere, quod dicitur replicare, & circa id poterit multoties eadem argumentandi methodo vti. Prima Regula Reſpondentis. Attentè conſideret ea, quæ ab argumentante apponuntur, quibus propoſitis fideliter eiſdem verbis totam argumentationem bis reiteret, & in poſteriori repetitione ante omnia inſpiciat Antecedentis terminos, an aliquis patiatur multas ſignificationes, vel ipſum antecedens diuerſos habeat ſenſus, quod ſi ita fuerit, diſtinctione utatur, & illum eligat ſenſum, qui magis ad præſentem diſputationem pertinere videatur, quo facto, obſeruet Secundam regulam. Vt conſequentiam aduertat, quæ ſi ei uiſa fuerit vitioſa, eò quòd Conſequens ex antecedenti non inferatur, conſequentiã imprimis neget, quod fiet hoc pacto ſi reſumpto antecedentis, ſiue uerum ſit, ſiue falſum, dicat. Tranſeat, quo verbo non aſſerit illud eſſe uerum uel falſum, ſed impertinens ad inferendum tale conſequens, & reſumpto Con-

ſequenti dicat. Nego Conſequentiam. Differt autem inter hoc, quod eſt negare conſequens, & negare cõſequentiam. Negat cõſequẽs, qui negat illud eſſe uerũ, negat cõſequẽtiã, qui illud ſiue uerũ, ſit, ſiue falſum, ex anteced ẽti negat inferri. Quòd ſi Cõſequẽtia & illatio bona viſa fuerit, vel quia neceſſaria, vel quia probabilis eſt, obſeruet Tertiam Regulam. In poſteriori repetitione Argumentationis neget antecedens. ſi enim admittit eſſe uerum, cum conſequentia bona ſit, conſequens etiam erit uerum, quod erit oppoſitum eius, quod ipſe defendit: Argumentans enim id ſemper inferre conatur, quod eſt contra poſitionem Defendentis: propterea videat Reſpondens, vt in bona conſequentia Argumentantis neget Antecedens, cuius ſi fuerit duplex pars, neget eam, quæ priùs illi falſa apparuerit, quan uis poterit etiam in conſequentia non bona, ſed apparenti, vel probabili cõcedere antecedens verum, & negare conſequentiam. Debet tandem quatuor verbis vti Reſpondens. Diſtinguo. Nego. Concedo. Reſpondeo. Diſtinguo dubia: Nego falſa, vel malas Conſequentias: Concedo vera. Reſpondeo, quod ad difficultatis ſolutionem facit. In reſponſione autem obſeruet Regulam vltimam. Cùm Solutio ab eo petita fuerit, uideat, ne quicquam contra ſuas aſſertiones, uel contra aliquam aliam ſolutionem ab eo datum dicat, vel aliquid, ex quo facilè oppoſitum cõtra eum conuincatur. Hæ autem omnes regulæ vſu, & exercitatione ipſa magis manifeſtabuntur, & in promptu erunt.

Quid

Quid ſit Terminus in communi & Quotuplex. *Cap.* X.

ABSOLVTIS inſtrumētis tribus,pro ut incipientium ingenio ſat erat, ad ſimpliciſſima rurſus Dialecticæ Elemēta redeamus oportet,quæ Grāmatici,dictiones,Logici,Terminos cōmuniter vocāt,& vt ab ipſo noīe incipiamus Ariſtoteles Terminū docet eſſe extremum alicuius corporis,vel rei, extra quod nihil illius rei eſt,& intra qđ omnia eiuſdē rei ſunt, quo pacto duo extrema puncta vnius lineę dicimus terminos lineæ,quia talis linea nō habet vllam ſuā partē extra illa,& omnes ipſius lineæ partes intra ea continentur,hac,Analogia vtimur in propoſitionibus ipſis, quarū extrema terminos vocamus. Sunt autem propoſitiones,quantum ſat eſt modo cognoſcere, orationes,quibus verè, vel falsò aliquid exprimimus, & harum extrema, quorum vnum Subiectum, alterum Prædicatum eſt, termini ſunt, vt in hac, homo eſt animal, homo, & animal,termini dicuntur. his enim clauditur illa propoſitio,ſicut linea duobus finitur punctis.hoc autem pacto definitio termini eſt. Extremum,in quod reſoluitur propoſitio,vt in ſubiectū, & prædicatum. Vocamus autem Subiectum id, de quo aliquid dicitur, Prædicatum verò,quod de aliquo dicitur, vt in hac propoſitione, homo eſt animal,homo ſubiectum, animal prædicatum eſt, atque iſta duo ſunt extrema,in quæ propoſitio illa ultimo

timo diuidi poteſt, propterea termini dicuntur. Cum autem propoſitiones non ſolùm vocibus, ſed etiam ſcripturis, & ipſo intellectu fiant, vt enim voce proferimus, homo eſt animal, ita intellectu cognoſcimus, hominem eſſe animal, & idem ſcripturæ mandamus, imo propoſitio in voce explicat propoſitiones intellectus, ſicut ſcriptura voces exprimit, ſolet communiter diſtingui triplex terminus. Mentalis, Vocalis, Scriptus. Mentalis terminus eſt cognitio correſpondens termino vocali: vt enim vox homo eſt vnus terminus, & vnum extremum huius propoſitionis, homo eſt animal, ita cognitio in intellectu, qua cognoſco talem vocem, vel rem per ipſam ſignificatam, dicitur terminus Mentalis, ſeu notitia, vel conceptus, nam idem ſunt. Pari ratione iſta ſcriptura, homo illi voci ſubordinata, dicitur terminus ſcriptus, vnde poſſent hic termini ſic definiri. Terminus Mentalis eſt extremum, in quod reſoluitur ea propoſitio, quæ eſt in intellectu. Terminus vocalis eſt extremum, in quod reſoluitur propoſitio vocalis. Terminus ſcriptus eſt extremum, in quod reſoluitur ſcripta propoſitio. Intellige ſemper de reſolutione in ſubiectum & prędicatum: nam apud Ariſt. aliæ voces ſeu ſigna, quæ in propoſitione ſunt, præter ſubiectum, & prædicatum, non cenſetur propriè termini, quales ſunt, coniunctiones. Aduerbia, & quantitatis ſigna, vt omnis, nullus, aliquis. Terminus Mentalis ſeu conceptus duplex eſt, Alter non vltimatus, Alter vltimatus. Non vltimatus eſt cognitio, ſeu notitia, qua

voces ſeu ſcripturas ſignificatiuas cognoſcimus. Vltimatus uerò eſt cognitio, qua res per tales voces, aut ſcripturas ſignificatas cognoſcimus, vt cum aliquis audit vocalem hanc propoſitionem, homo eſt animal, uel eam ſcriptam legit, priùs uocum ſeu ſcripturarum ſingulare habet cognitiones, & hæ dicuntur conceptus non ultimati; poſteriùs rerum ſignificatarum habet cognitiones, & hæ dicuntur Conceptus vltimati, unde ignari ſignificationis uocabulorum ſolum habent conceptus non vltimatos. Conceptus Vltimatus duplex eſt, quidam directus, quidam Reflexus. Directus ille eſt, per quem cognoſcimus res per uoces aut ſeripturas ſignificatas, uti diximus. Reflexus eſt, alter conceptus, & cognitio, qua priores conceptus noſtros cognoſcimus, nempe cum intelligimus nos intelligere, & cognoſcimus nos cognoſcere: non ſolum enim res ipſas cõtemplamur, ſed & tales contemplationes animum ab ipſas reflectentes contemplamur, & tales poſteriores contemplationes ſeu cognitiones, cõceptus uocamus reflexos. Quamuis autem Dialectica proximè circa hos omnes conceptus verſetur, uoces autem non niſi horum ratione attendat: tamen quia voces clariores ſunt, & per eas magis quæ in intellectu ſunt, nota fiunt, frequentiùs de uocibus in dialectica fit ſermo. Et propterea uocales terminos deinceps explicabimus. Solet autem Vocalis Terminus primò diuidi in ſignificatiuum, & Non Significatiuum. Significatiuus eſt, qui ad aliquam rem manifeſtãdam eſt impoſitus, vt homo animal.

Non

Non Significatiuus eſt,qui cum nullam rem ſignificet pro ſe in propoſitione conſtituitur, vt, Dac eſt vox. blitiri eſt ſonus. ſubiecta enim harum propoſitionum nullius rei ſignificatiua ſunt. At quia harum rarus eſt vſus ad terminos ſignificatiuos Vocales tranſeamus.

De termino Vocali Significatiuo. Cap. XI.

TERMINVS vocalis Significatiuus eſt vox ſignificatiua ad placitum, ex qua ſimplex cõponitur propoſitio. Vt autẽ, quo pacto terminus ſignificet, percipi poſſit,quid ſignũ,quid ſignificare ſit,aduertamus.Signũ eſt,qđ præter ſui cognitionẽ, alterius etiã cognitionẽ inducit,vt fumus ſignũ ignis eſt:ipſius.n.cognitio cognitionem ignis etiã occulti facit.Duplex ergo Cognitio, quæ Notitia dicitur.Signo cuilibet reſpõdet. Prior,ipſiusmet ſigni,Poſterior,eius,cuius notitiã inducit. Signũ duplex eſt.alterũ naturale,alterũ Voluntariũ, quod ad placitum,ſeu ex Inſtituto dicitur. Signũ naturale illud eſt,quod ex natura ſua ſecluſa hominũ voluntate aliud facit cognoſcere, ſicut fumus eſt ſignum naturale ignis. Signum ad placitum,quod ex ſe alterius cognitionẽ nõ inducebat,ſed ſolum,quia homines,vel alia quæuis cauſa id alterius ſignum conſtituit, ſicut ſonitus campanæ ſignum eſt lectionis ad placitum. Signum tam Naturale, quàm ex Inſtituto reperitur in rebus,& in vocibus. Signum Naturale in rebus, eſt res, quæ ex natura ſua alterius

facit cognitionem, vt veſtigium ſignum eſt naturale animalis,& fumus ignis.Ex inſtituto verò eſt res, quæ vt diximus nõ ex natura ſua,ſed hominum volũtate,& inſtituto, vel alia extrinſeca cauſa alterius facit cognitionem, vt ramus appoſitus, ſignum eſt ad placitum vini vendibilis, & ſonitus lectionis. In vocibus autem ſignum Naturale eſt vox,quę ex ſe alterius facit cognitionem, vt gemitus eſt ſignũ naturale triſtitiæ, & brutorum voces naturalia ſigna ſuarum paſſionum ſunt. Ad placitum autem eſt vox, quæ propter hominum voluntatem alterius cognitionem facit, quales ſunt voces,quibus loquimur :hæ enim non ex natura ſua rerum,& cõceptuum ſigna ſunt: ſed quia linguarum authores has, vel illas voces rebus manifeſtandis adaptarunt huiuſmodi ſigna vocales termini ſunt.dicuntur enim ſignificare ad placitum, quaſi ſint ſigna voluntaria, & ex hominum inſtituto rerum manifeſtatiua:apud logicos enim ſignificare idẽ eſt, ac eſſe alterius ſignum, quod alij ſignificare Inſtrumentaliter vocant, quaſi voces quædam inſtrumenta ſint, quibus res cõceptas exprimimus. Ex his autem manifeſta fit termini definitio.Eſt enim illa particula, vox,loco generis ad excludenda realia ſigna, quæ termini non dicuntur: non enim fumus, aut ſonitus campanæ termini ſunt.dicitur, Significatiua ad placitum, ad excludendas voces brutorum, & eas hominum, quæ naturaliter ſignificant, ut gemitus, ſuſpiria, nec enim iſta termini ſunt. Dicitur denique, ex qua ſimplex componitur propoſitio.

vt manifeſtetur totum illud, ratione cuius tales voces termini dicuntur: hoc autem eſt propoſitio, cuius extrema termini ſunt. Ex his omnibus colligitur termino cuilibet, duplicem in intellectu reſpõdere conceptum, alter eſt, Non vltimatus, qui ipſius vocis cognitio eſt, alter Vltimatus, qui eſt ipſius rei per talem terminum ſignificatæ. Terminorum alius Aequiuocus, alius Analogus, alius Vniuocus. Aequiuocus eſt, qui ſignificat plura vt plura ſunt, vt hoc nomen Petrus reſpectu plurium, qui tali nomine nominantur, & Canis reſpectu canis latrabilis, & marini, & ſyderis cœleſtis. Analogus eſt, qui ſignificat plura propter aliquem ordinem ad vnum, vt homo reſpectu viui, & picti, & Nero, vt de Rege quodam & hominibus crudelibus propter ipſius ſimilitudinem, vt dicitur & ſanum, vt animal, quod ſanitatem habet, & vrinam, & pomum, quæ ad ſanitatem referuntur, ſignificat. In quo Analogo obſeruandum eſt plura eſſe ſignificata, vnum principale, reliqua minus principalia. Principale illud eſt, ad quod ſignificandum vox primò fuit impoſita, vt illius vocis. Nero. principale ſignificatum eſt quidem rex, reliqua ſignificata minus principalia ſunt, ſcilicet, homines crudeles, qui propter illius ſimilitudinem in crudelitate, Nerones dicuntur. Similiter principale ſignificatum illud eſt, ad quod reliqua ſignificata reducuntur, vt in ſano. Significatum principale eſt animal habens ſanitatem; reliqua enim eatenus ſana dicuntur, quatenus ad ſanitatem animalis ordi-

nantur: nam vrina ſana dicitur, vt ſanitatis animalis ſignum eſt, & pomum ſanum dicitur, quod ipſius animalis ſanitati conducit. Vniuocus eſt, qui ſignificat vnum, vel plura, vt in vno conueniunt, vt Petrus reſpectu vnius, & iſta vox, homo, reſpectu viuorum, quæ quamuis plures homines ſignificet, eos tamen, vt in vna natura humana conueniunt, ſignificat: in quo ab Æquiuoco differt, qui plura, vt plura ſunt, nec, vt in vno conueniunt, ſignificat. Sunt autem hic duæ regulæ aduertendæ, Prior eſt. Omnis terminus Æquiuocus vel Analogus poteſt eſſe Vniuocus, ſi ad vnum ſignificatum comparetur, vt Canis, reſpectu latrabilis, & ſanum reſpectu animalis. Poſterior Regula, Quando terminus Æquiuocus reſtringetur ab vno ſignificato, ſumitur vniuocè, vt canis latrabilis ambulat. Analogus verò, cum ſine reſtrictione eſt, ſtat pro principali ſignificato, vt ſi dicas, homo currit, ſumitur pro viuis, niſi reſtringatur à membro minus principali, dicendo, homo pictus eſt imago, vel ab aliquo ſigno demonſtrante illud minus principale ſignificatum, vt hic homo eſt benè pictus, ſi demonſtres imaginem. Differunt autem hi termini quantum ad conceptus: nam ſicut in Analogo, & Æquiuoco plura ſunt ſignificata, ita & plures correſpondent vltimati conceptus ſecundum ſignificatorum multitudinē, at Vniuoco, cùm vnū ſignificet, vnicus correſpōdet cōceptus. In conceptu verò non vltimato nō differunt: vt enim ſunt ſingulæ voces, ſeu termini, ita ſingulos habent conceptus non vltimatos.

Cap.

Cap. XII.

TERMINORVM iterũ alius Categorematicus, alius Syncategorematicus, alius Mixtus. Categorematicus ẽ qui aliquid vel aliqua per ſe ſignificat, vt homo, populus, albũ. Syncategorematicus, qui nihil per ſe ſignificat, tamen alteri termino adiũctis illũ facit aliter ſignificare, ut oĩs, nullus, non, quæ dicũtur aliqualiter ſignificare, i. aliquẽ modũ applicãt termino, cui iungũtur, quamuis hæc propriæ nõ ſunt cenſenda pro terminis, cũ nec ſubiecti, nec prædicati locũ habeãt. Mixtus eſt, qui aliquid aliquo modo in ſe ſignificat, vt doctè, ſapienter, qui dicuntur Categorema in ſe includere. Pari ratione iſta propriè termini nõ ſunt, ſed verborum modi, vt inferiùs dicemus. Solet Categorematicus terminus in Complexum, & in Incomplexum ſubdiuidi. Complexus eſt, cuius partes per ſe ſignificatiuæ ſunt, ut homo iuſtus. Incomplexus, cuius partes per ſe non ſunt ſignificatiuæ, ut homo. Illæ partes dicuntur per ſe ſignificatiuæ, quæ retinent ſignificationem, quam ante habebant, quando non erant ſimul iunctæ. Hoc autem cognoſcitur, cum totum nihil aliud ſignificat, quàm partes, quod non fit in hac uoce, dominus. Vnde quatuor neceſſaria ſunt ad terminum complexum. Primum, vt ſit quoddã, totum, ideſt habeat aliquã vnionem pluriũ dictionum, quod ſignificatur in hoc; quod dicitur;

cuius partes: ſi enim partes habet, totum eſt, vnde iſtæ voces, homo, animal, leo, non ſunt terminus complexus, ſed plures termini, cum nullam copulationem ad inuicem habeant. Secundum, vt hæ partes ſint ſignificatiuæ, ad excludendas voces ſimplices, quæ partes habent nempe Syllabas, ſed hæ non ſignificant. Tertium vt ſic iſtæ partes ſignificent, vt per ſe ſignificent, ideſt vt earum ſignificatio ſit tota ſignificatio totius, & totum nihil aliud ſignificet, quàm partes, ad excludendas voces ſimplices aliquas, cuius partes videntur ſignificare, vt domus, dominus, non tamen eſt eadem ſignificatio totius. Exigitur quartum, vt partes non ſignificent eandem rem: tunc enim eſſet terminus Incomplexus, vt Marcus Tullius Cicero.
Subdiuiditur iterum Categorematicus in Communem, & ſingularem. Communis, qui & Vniuerſalis dicitur, eſt cuius ſignificatio non prohibet illum à multis vniuocè participari, ſicut equus, arbor, homo, quamuis enim non eſſet in mundo, niſi vnus equus, vna arbor, aut unus homo, illi eſſent communes termini, cum ex parte ſuæ ſignificationis apti ſint ad multa vniuocè ſignificanda, ſi multa eſſent, unde Sol, Phœnix, ſunt termini communes: ſi enim eſſent plures Soles, & Phœnicés his eiſdem nominibus ſignificarentur. Dixi, à multis participari, intellige, ſeorſum de ſingulis, aut binis, unde Roma, Mantua non ſunt termini communes, licet plura ſignificent, quia non ſeorſum: non enim quilibet ciuis eſt Roma, aut Mantua

propterea poteſt ſic definiri. Terminus communis eſt. qui plura diuiſim ſignificat. Dixi, vniuocè, quia hoc nomen Petrus poteſt pluribus adaptari, ſed non vniuocè, ideſt non eſt terminus Communis. Singularis eſt, cuius ſignificatio prohibet illum à multis uniuocè participari, ut Petrus, uel aliter, qui unum tantum ſignificat, aut plura coniunctè, ut Roma, Mantua. Ex his liquet hoc Complexum. Petrus, uel Paulus, ſeu quoduis diſiunctum ex terminis ſingularibus eſſe terminum communem, cum de ſingulis ſeorſum prædicetur, demonſtrato enim Petro, verum eſt dicere, iſte eſt. Petrus, vel Paulus. Idem etiam demonſtrato Paulo, at ſi Copulatiuè ſumantur, quodlibet complexum terminus eſt ſingularis, cum ſeorſum de multis non prædicetur. At complexa, quæ ex terminis communibus fiunt, ſiue ex vtroque communi, ſiue ex vno ſingulari, altero communi, tam copulatiuè: quàm diſiunctiuè, termini Communes ſunt, quia de ſingulis inferioribus aut ſaltem binis prædicantur, vt: homo, & leo: homo, vel leo: Petrus, & leo: Petrus, vel leo. Subdiuiditur Communis in Tranſcendentem, & nõ tranſcendentem. Tranſcendens eſt, qui omnia ſignificat, vt Res, Ens, Vnum, Bonum, Aliquid, Verum, quæ hoc vocabulo ex ſingulis initialibus literis cõfioto clauduntur. Reubau. quamuis iſti non propriè Communes exiſtant, cum analogi ſint. Non tranſcendens eſt, qui limitatam habet ſignificationem, vt homo. Singularium quidam Collectiuus, quidam

Deter-

Determinatus,quidam Vagus , quidam Ex ſuppoſitione Collectiuus eſt , qui tantum plura coniunctè ſignificat,vt Roma . Determinatus,qui vnum tantum ſignificat,vt Petrus. Vagus,qui vnum ſignificat indeterminatè,vt hic homo . Ex Suppoſitione,qui vnum ſignificat , & poteſt plura ſignificare , vt filius hominis , filius Cæſaris , ſuppoſito quòd vnum habuerit filium, & hi ſingulares in ſupponendo,communes in ſignificando dicuntur .

Cap. XIII.

TERMINORVM Categorematicorũ & Incomplexorũ alius eſt terminus Concretus, alius Abſtractus. Iterum alius Connotatiuus, & alius Abſolutus . Cõcretus eſt,qui ab alio denominatur,vt homo,album. Abſtractus,à quo alius denominatur, vt humanitas , à qua homo , albedo , à qua albũ dicitur.Cõnotatiuus,qui ſignificat aliquid per modũ adiacẽtis. Abſolutus,qui ſignificat per modũ per ſe ſtãtis.Differũt autẽ hęc quatuor. Adiacere. Per ſe ſtare.Significare.Cõnotare; duo priora cõpetunt rebus ſignificatis , duo poſteriora teminis ipſis ſignificantibus. Illa res adiacere dicitur largè vocabulo ſumpto, quæ alteri ineſt,& in alio ſuſtentatur, ſicut veſtes adiacent homini,& accidentia ſubſtantiæ, & partes toti, licet illud propriè dicatur adiacere quod alteri ineſt , & non eſt pars , nec de natura eius, ſicut veſtis, & accidentia propriè adiacent, Il-

Illud

lud verò. Per ſe ſtat, quod alteri non adiacet, quamuis alia ſint in ipſo, vt homo, animal, terminus igitur non dicitur Abſolutus ex eo quod ſignificet rē, quæ per ſe ſtat, ſed quia illā ſignificat, ac per ſe ſtaret, vt albedo, iuſtitia, nec terminus dicitur Connotatiuus, quia ſignificat rem, quæ alteri adiacet, ſed quia ſignificat per modum adiacētis, ſiue adiaceat, ſiue non. Vnde duplex Connotatiuus, Extrinſecus: & Intrinſecus. Intrinſecus, qui ſignificat per modū adiacentis rem, quæ non adiacet, vt corporeus animatus. Extrinſecus, qui ſignificat per modum adiacentis rem, quæ propriè adiacet, & hic denominatiuus dicitur, ut album, veſtitum. Significare autem eſt aliquid ea impoſitione manifeſtare, vt homo hominē ſignificat. Connotare, eſt id manifeſtare quod ex impoſitione ſequitur, vt album ſignificat albedinem, vt adiacet alteri. Et quia adiacet corpori dicitur connotare corpus. Alij quod nos dicimus Connotare, vocant ſignificare de Materiali, quod nos verò Significare, dicunt Significare de Formali vtrunq; tamē Cōnotatiuo ineſt, nec eſt idem Cōcretus, & Cōnotatiuus: hō.n. concretus eſt, non Connotatiuus, licet omnes Connotatiui concreti ſint, nec idē Abſtractus, quod Abſolutus. Corpus.n. Abſolutus eſt, nō tñ Abſtractus quāuis omnes Abſtracti abſoluti ſint. Illis ſubdiuiſionibus explicatis iterum Terminus à principio diuiditur in Terminū Primæ intētionis, & terminū Secundæ intentionis. Primæ intētionis ille eſt, qui ad res ipſas ſignificandas eſt impoſitus, vt hō, albū, Secundæ intētionis eſt

qui ad ſignificandos terminos & voces, quatenus res ſignificant, eſt impoſitus. vt nomen, verbum, oratio, definitio: propterea enim primæ intentionis dicuntur, ideſt, primæ impoſitionis, quia priùs termini ad ſignificandas res impoſiti fuerunt: poſteriùs autem ſunt etiam impoſiti alij termini ad ipſos priores terminos ſignificandos, ideo ſecundę intentionis, ideſt, impoſitionis dicuntur, vt ſicut priores termini res ſignificant, ita etiã poſteriores ipſos terminos ſignificẽt, ſeu voces rerum ſignificatiuas. Dico autem, rerum ſignificatiuas, quia termini ſignificantes ſolas voces ſecundũ ſe primæ intentionis, vt hi, vox, ſonus, gemitus, ſuſpirium.

Cap. XIIII.

HVCVSQVE terminũ vnumquenq; per ſe diuiſimus. at ſi vnũ alteri cõparemus, complures exiſtent terminorũ ſpecies: alij enim ſunt Pertinentes, alij Impertinẽtes. Impertinẽtes ſunt, qui ad inuicẽ ſic ſe habent, vt nec repugnent inter ſe, nec ſe in bona conſequentia inferant, vt album, iuſtũ. hæc enim nõ repugnant, quia poſſunt vni ineſſe: aliquis enim poteſt eſſe albus, & iuſtus: nec ſe inferunt, nõ enim eſt bona conſequentia, hoc eſt album, ergo iuſtum, nec econuerſo, quia alterum ſine altero eſſe poteſt. Pertinentes ſunt, quorum alter alteri repugnat, vt album, & nigrum homo, & equus: non enim iſta duo vni ineſſe poſſunt, vel ſimiliter, quorum vnus alterum infert, vt homo, riſibile, iſti dicuntur Pertinentes Sequela, illi Pertinentes

nentes Repugnantia. Pertinentium ſequela, alij ſe habent vt ſuperior, & Inferior, ut homo & animal. Inferior eſt qui alterum infert, & non infertur ex il lo, vt homo. Superior, qui altero tantum infertur, vt animal reſpectu hominis. Inferior exceſſus ſuperior, excedens dicitur. Alij conuertibiles, qui ſe inuicem inferunt, vt homo, riſibile, alij Synonymi, qui ſignificat eandem rem, cum diuerſę ſint voces, vt veſtis, indumentum. In his autem Pertinentibus ſunt aliquot modi argumentandi obſeruãdi. Primus circa ſuperiorem & inferiorem. Ex parte alicuius ſubiecti ſi de aliquo affirmatur inferior, affirmabitur ſuperior, vt homo eſt animal, ergo eſt viuens: nõ autem contrà ſi de aliquo affirmatur ſuperior affirmabitur inferior: non enim ualet, hoc eſt uiuens, ergo hoc eſt animal, quia uiuẽs eſt ſuperius animali: Negatiuè autem ualet, contrà à ſuperiori ad inferiorem, ut hoc non eſt animal, ergo nõ eſt homo, non autem, hoc non eſt homo, ergo non eſt ani mal. Secundus modus ex parte prædicati, & tunc ualet affirmatiuè & negatiuè, ex parte utriuſque ſcilicet, quicquid affirmatur, nel negatur de inferiori, affirmabitur uel negabitur de ſuperiori particulariter tamen ſumpto, ut homo currit, ergo ali qđ animal currit, homo non eſt irrationalis, ergo aliquod animal non eſt irrationale. Similiter, quicquid affirmatur, uel negatur de ſuperiori uniuerſaliter tamen ſumpto, etiam affirmabitur, uel negabitur de inferiori, ut omne animal eſt ſenſibile, ergo homo eſt ſenſibilis. Item nullum animal eſt in-

corrupti-

corruptibile, ergo homo non eſt incorruptibilis. Tertius modus argumentandi eſt in conuertibilibus & Sinonymis, in quibus ſunt ijdem modi, qui erant in definito, & definitione, nempe, de quocunque affirmatur, vel negatur vnus, affirmatur vel negatur & alter, & quicquid affirmatur vel negatur de vno, affirmatur vel negatur de altero, vt ſuperiùs diximus. Pertinentium Repugnantia, alij Diſparati, alij Contrarij, alij Priuatiui, alij Contradictorij, alij Relatiui. Diſparati, qui ſignificant res diuerſas, vt homo, equus. Contrarij, qui ſignificant res, quæ ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellunt, vt calidum, frigidum. Priuatiui quorum vnus ſignificat carentiam alterius cum aptitudine, vt videns, cæcum. dicitur enim cæcum, quod non videt, erat tamen aptum vt videret. Contradictorij quorum vnus exprimit negationem alterius, vt currens, non currens, & tales termini negati infiniti dici ſolent. Relatiui ſunt, quorum vnus ſignificat ordinem ad alium, vt pater ad filium, & filius ad patrem. His omnibus, vnus eſt communis argumentandi modus, nempe ab affirmatione vnius ad negationem alterius, vt hoc eſt album, ergo non eſt nigrum, homo eſt rationalis, ergo non irrationalis. Non autem valet a negatione vnius ad affirmationem alterius: non enim dicitur bene, hoc non eſt album, ergo eſt nigrum: poteſt enim aliquid eſſe nec albũ, nec nigrum, quale eſt cœlum. Si qua alia circa hæc ſuperſunt, alibi dicenda ſunt, atque hæ diuiſiones ſufficiant terminorum, quæ præcipuè neceſſariæ viſæ ſunt.

De Nomine,& Verbo. *Cap. XV.*

ENVNTATIO Simplex ex noĩe; & verbo tãquã ex duabus partibus nomine,ut materia,uerbo,vt forma cõſtat.Nomẽ autẽ eſt uox ſignificatiua ad placitum ſine tẽpore, cuius nulla pars ſeparata eſt ſignificatiua finita & recta. differũt Significare tẽpus.Importare tẽpus,& Significare cũ tẽpore.Id,tẽpus ſignificat, quod impoſitũ eſt ad explicandũ,uel tẽpus totũ,vel aliquã ipſius partẽ,ut hi termini,dies,hora,tempus. Id connotat,uel importat tempus,quod ſignificat aliquid, quod tempore determinato fit, vt cœna, prandium. Id cum tempore ſignificat,quod ſignificat vel eſſe, vel aliquam actionem, vel paſſionem,quæ fiunt in tempore, & ea ſignificat prout fiunt in tempore, ut currit,uincit.Primum,& Secundum nomini conueniunt.Tertium Verbo, & participio, non Nomini. propterea ad ſeparandum Nomen à Verbo,& Participio in ipſius definitione ponitur nulla pars,ſine tempore.Adiungitur præterea, quòd nulla pars nominis ſeparata ſignificet, ad differentiam orationis, quæ nomen non eſt cũ ipſius partes per ſe ſignificent,vt dicemus. Nomẽ.n.incomplexus terminus eſt,quod ſi cõpoſitæ figuræ noĩa ex partibus ſignificatiuis conſtare uidentur: tales tamén partes, cum in compoſitione ſunt, iam non ſignificant, cuius ſignum eſt quòd aliquando etiam priſtinum characterem ammittant, quòd ſi aliquæ retineant id per accidens

eſt,

eſt, nec neceſſarium. Dicitur præterea, finita ad excludendas negatas voces, vt, non homo, non leo. quæ cum nihil certi aut determinati ſignificet, ſimpliciter nomina dicendę non ſunt. additur vltimò, recta, propter obliquos caſus, qui cum per ſe partes propoſitionis non ſint niſi rectis adiuncti ſint, nomina non ſunt, ſed nominum caſus. Verbnm eſt vox ſignificatiua ad placitum cum tempore, cuius nulla pars ſeparata eſt ſignificatiua, finita, & recta, & eſt eorum, quæ de altero dicuntur, nota. In qua deſinitione aliquæ particulæ cum Nominis deſinitione communes videntur, quamuis non eadem ratione hic, & illic conſtituantur: hic enim dicitur, quòd nulla pars verbi ſit ſignificatiua per ſe, ad excludendas orationes ex pluribus verbis, vt currere eſt moueri, legit, & ſtudet ſicut in deſinitione nominis excludebâtur orationes ex pluribus nominibus, vt homo iuſtus. Præterea dicitur, finita, ad excludendum verbum infinitum, vt non currit, non vincit, quod cum nullam actionem determinatam ſignificet, verbum non eſt. Circa quod aduerte: Verbum tria habere. Primum enim ſignificat aliquam operationem, vt curro, curſum, diſputo, diſputationem, in quo cum nomine conuenit, ac propterea dicitur, vox ſignificatiua ad placitum, ſicut & nomen. Secundo illam ſignificat, vt ſit in tempore, in quo à nomine differt, ſed cum participio communicat, propterea dicitur, cum tempore, ad differētiam nominis. Tertio illam vnit cum aliquo nomine ſubiecto, vt homo currit, & hoc proprium

eſt

eſt uerbo,ac propterea dicitur,eſt nota eorum,quę de altero prædicantur.quando autem audis, uerbũ infinitari,hoc intellige, quãdo negatio eius ſignificationem deſtruit,ut idem ſit, non diſputat, ac eſt, non diſputans.dicitur tãdem recta.ut enim in Nomine ſolus rectus nomẽ dicitur,reliqui obliqui caſus, ita Verbum præſentis Indicatiui, uerbum eſt, præteritum,& futurum,caſus uerbi. hoc autem fit, quia propoſitio ſimplex non conflatur ex alijs modis pręter indicatiuum,in quo præteritum,& futurum ad pręſentis normam expenduntur: nam præteritum nihil aliud eſt,quam quod fuit pręſens, futurum,quod erit præſens. ideo præcipua ratio uerbi in præſenti conſiſtit, quamuis non ſit negandum præteritum & futurum uerba eſſe, cum ex eis propoſitiones fiant.

De Oratione,& Enunciatione. Cap. XVI.

ORatio eſt uox ſignificatiua ad placitũ,cuius partes ſeparatæ ſunt ſignificatiuæ,ut dictiones. Id autẽ ſignificat,ut dictio, qđ terminus eſt, ut ſit ſenſus. Oratio eſt uox ſignificatiua ex plurib.ſimplicibus terminis cõpoſita, nec obſtat orationẽ aliquãdo ex ꝓpoſitionibus aliquãdo eſſe cõflatã,ut Deus eſt uerax & homo eſt mẽdax, tales .n. orationes ẽt ex dictionibus ſimplicibus cõponũtur,ꝓpterea orationes ſunt.Oratio q̃dã Impfecta,q̃dã pfecta. Impfecta eſt, q̃ nõ cõſtituit quietũ audiẽtis ĩtellectũ,ſed ſuſpẽſũ dimittit,vt ſi venires ad me.

Sunt autem illæ omnes orationes Imperfectæ, iñ quibus non eſt verbum, & in quibus eſt relatiuum cum vnico verbo, & in quibus ſunt dictiones, quæ virtutem habent ſuſpendendi, & non eſt niſi vnicũ uerbum, vt vbicunque, quandocunq;. Oratio Perfecta eſt, quæ perfectum generat ſenſum, & intelligẽtiam, vt homo ſtudet. Harum quædam Enunciatiua, quædam Non Enunciatiua. Enunciatiua eſt, quæ cum perfectum generet ſenſum, verè vel falsò ſignificat, vt Deus eſt iuſtus. Non Enunciatiua illa eſt, quæ cum perfecta ſit, nihil veri, nihil falſi ſignificat, qualis eſt oratio interrogatiua, imperatiua, optatiua, & ſimiles, quas Dialecticus in vniuerſum nõ curat, qui ſolũ verum vel falſum indagat. Eſt igitur Enunciatio, quæ communiter Propoſitio dicitur. Oratio perfecta, quæ verè vel falsò ſignificat, vt leo non eſt animal, homo diſputat. eſt autem quædam ſimplex, quam Categoricam, quædam compoſita, quam Hypoteticam alij vocant. Simplex eſt Enunciatio conſtans ex ſubiecto, copula, & prædicato tanquam partibus præcipuis. Subiectum id eſt, de quo aliquid dicitur, vt homo in hac propoſitione, homo eſt Dialecticus, quod aliquando vna dictio eſt, aliquãdo vna integra propoſitio, quoties eſt cum relatiuo, qui, & quoties materialiter accipitur, vt fit in hac, homo, qui eſt iuſtus ſpernit mundum, vbi totum id; homo, qui eſt iuſtus: locum habet vnius ſubiecti. ſimiliter in hac, homo eſt animal, ſubiectum eſt, quia materialiter ſumitur, & in his vtriſque illud verbum, quod in tali propoſitio-

ne,quæ ſubiectum eſt,ineſt,dicitur, minus principale.Copula eſt ipſum verbum. Prædicatum eſt id, quod de alio dicitur,ſicut,Dialecticus in illa propoſitione,homo eſt Dialecticus. Euenit aliquādo propoſitiones nō habere aliquod prædicatum, & tunc cōpula totalis prædicati locum habet, & huiuſmodi propoſitio de ſecundo adiacente dicitur, vt homo eſt:aliquando præter copulā prædicatum aliud ineſt, & huiuſmodi de tertio adiacente dicitur, vt Deus eſt bonus.Enũciatio Hypothetica eſt,quæ ex pluribus ſimplicibus principalibus, vel earum locum habentibus componitur,vt Virtus eſt ſequenda,& vitium fugiendum. dicitur autem locum ſimplicium habētibus,quia Enunciationes aliquando fiunt ex orationibus, quæ licet ſimplices non ſint propoſitiones:earum tamen virtutem habent, vt ſi homo ſtuderet,eſſetdoctus.Omiſſa igitur Hypothetica,ad ſimplicem manifeſtādam prius accedamus.

De Materia, forma, & qualitate Simplicis Enunciationis. Cap. XVII.

QVEMADMODVM in re aliqua naturali quatuor præcipue Philoſophi conſiderāt, Materiā nēpe, ex qua res facta eſt.Formā,per quā eſt, Paſſiones, & proprietates à tali re procedētes, quas qualitates vocāt, & denique magnitudinē, & dimēſionē rei,quę quātitas dicitur.ita proportione quadā hæc quatuor in Enũciatione,quæ compoſitũ quoddā eſt Logici ſpeculantur. Enunciationis ma-

teria eſt ordo,& habitudo quædā inter ſubiectū, & prædicatū,Forma eſt ipſorū vnio & connexio, quā verbum importat. Qualitates ſunt, quòd affirmatiua ſit, quòd negatiua,vera, aut falſa. Quantitates autem, quòd vniuerſalis, particularis aut indefinita ſit,vt ſuo ordine trademus. Cum igitur Enunciationis materia ſit habitudo prædicati ad ſubiectū, ſit, vt cum tripliciter prædicatum ſe ad ſubiectum habere poſſit, triplex ſit & propoſitionis materia. Prima eſt Naturalis,Altera Contingens. Tertia remota.Naturalis eſt,in qua prædicatum, vel eſt definitio ſubiecti,vel pars definitionis ipſius, vel ſubiectum,eſt de definitione prædicati,vt, homo eſt animal,homo eſt rationalis, homo eſt animal rationale,homo eſt riſibilis.Similiter etiam harum negatiuæ.Contingens eſt,quando prædicatum ſic ineſt ſubiecto,vt poſſit non ineſſe, vel,ſic non ineſt,vt poſſit ineſſe,vt equus eſt albus, homo diſputat. Remota eſt, quum prædicatum ſic non ineſt ſubiecto, ut nunquam ineſſe poſſit, vt homo eſt leo,album eſt nigrum,& harum omniū negatiuæ.in eadem enim materia ſunt negatiuæ, in qua & affirmatiuę. De Forma autē Enunciationis nihil aliud, quàm,quod de verbo dictum eſt, tractare modo oportet. Circa Qualitatem autem,Enunciatio Simplex, in Veram & Falſam,diuidi primò poteſt. Vera eſt, quæ rem ita ſe habere ſignificat, ſicut ſe habet, vt homo eſt animal.Falſa, quæ aliter ſignificat, quàm res ſe habeat,vt homo eſt leo, nec eodem modo veritas uel falſitas in omni ſimplici Enunciatione ſumenda

eſt.

eſt.Enũciationes nãq; de præterito & futuro ex præſentis ratione pẽdent.tunc.n.propoſitio de præterito vera erit,ſi aliqua præſentis eiuſdẽ præceſſerit vera.Similiter & propoſitio de futuro,ſi aliqua de præſenti futura ſit vera, & tales Enũciationes de præſenti,dicuntur propoſitiones de Ineſſe,vt Petrus cucurrit,erit vera,ſi iſta,Petrus currit fuit aliqñ vera. Similiter & iſta Antichriſtus erit, eſt vera, ſi aliqñ iſta Antichriſtus eſt futurus ſit vera. Præterea eſt etiã ꝓpoſitio aliqua neceſſaria,alia impoſſibilis, alia cõtingẽs.Neceſſaria eſt, quæ ſignificat ita rẽ eſſe,ſicut eſt, nec aliter ſe res habere poteſt,vt homo eſt aĩal. Impoſſibilis,quæ aliter ſignificat, q̃ res ſe habet vel habere põt,vt homo eſt leo.Contingens eſt,quæ ſignificat rem ſic ſe habere, qualiter ſe habere, & nõ habere poteſt,vt homo currit. Neceſſaria ſemper eſt vera.Impoſſibilis ſemper eſt falſa. Contingens aliquando vera,aliquando falſa.Propoſitio in materia Naturali affirmatiua,eſt neceſſaria, vt homo eſt animal.Negatiua impoſſibilis,vt homo non eſt aĩal. In materia remota cõtra,negatiua neceſſaria, vt hõ nõ eſt lapis,affirmatiua impoſſibilis,vt hõ eſt lapis. In materia verò cõtingẽti vtraq; cõtingens & affirmatiua,& negatiua,vt hõ currit,hõ nõ currit. Enũciationũ Simpliciũ quædã affirmatiua,quædam negatiua, Affirmatiua eſt cuius copula principalis affirmatur, vt homo eſt aĩal. Deus eſt verax.Negatiua,cuius copula principalis negatur, vt vitium non eſt uirtus. Dico autẽ de copula principali, quòd negetur, uel affirmetur: nõ enim habẽda eſt ratio copulæ minus

principalis, quam ſuperiùs explicuimus. Erit enim Enunciatio affirmatiua ſi copula principalis affirmatur, etiam copula minus principali negata, qualis eſt iſta, qui mecum non colligit, diſpergit: & contra erit negatiua, copula minus principali affirmata, ſi tamē principalis negetur, vt qui ſequitur Chriſtum, non ambulat in tenebris. Dico etiam vt copula negetur vel affirmetur: quando enim negatio vnicum extremum negat, quod fit in terminis infinitis. Enunciatio affirmatiua erit, vt lapis eſt non animal, non homo eſt albus. Sunt autem Enunciationes aliquæ, quæ duas habent copulas principales, & ſimplices ſunt formaliter, quamuis virtute compoſitæ ſint, ut Petrus fuit, & eſt iuſtus, homo viuit, & uiuet. in his accidit aliquando unam copulam affirmari, & alteram negari, ut Petrus non uenit, ſed veniet, homo viuit, aut non uiuet. & tales propoſitiones, quamuis formaliter mixtæ ſint, quia partim affirmatiuæ, partim negatiuæ ſunt, tamen uirtute vel affirmatiuis, uel negatiuis adſcribendæ ſunt. Pro quarum cognitione, hæc regula eſt obſeruanda, ut ſi fuerit ſub diſiunctione adſcribatur negatiuæ, ut Petrus non uiuit, uel citò morietur. ſi autem ſub copulatione adſcribatur affirmatiuæ, ut Petrus ſtudet, & non ſtudebit. Et hoc eſt, quod alij aliter dicunt, nempe ſi talis propoſitio infert in bona conſequentia affirmatiuam ſimplicem ipſa eſt affirmatiua, qualis eſt illa ſub copulatione: ualet enim Petrus ſtudet, & non ſtudebit, ergo Petrus ſtudet, quòd ſi ipſa inferatur ex negatiua ſimplici, erit etiã

negatiua,

negatiua, qualis eſt illa ſubdiſiunctione: valet enim Petrus non viuit,ergo Petrus non viuit,vel citò morietur. nam diſiunctiua ex vna parte inferri poteſt. Ad hoc genus Enunciationum reducuntur illæ, in quibus eſt multitudo negationum: eſt enim malignantis naturæ. Quicquid poſt ſe inuenit, negat; & oppoſitum reddit: ſi inuenit affirmatum, negat, vt homo non eſt lapis: ſi inuenit negatum, iterum negat, & virtute affirmatum reddit: negare enim negatum eſt virtute affirmare, vt nullus homo non eſt animal, ideſt, omnis homo eſt animal: vnde dici ſolet, paritas negationum affirmat, imparitas negat. ſed hoc intellige virtute. nam ſemper negatio negat. negat autem id ſolum,quod poſt ſe eſt, vt homo non eſt bonus,illa negatio nō negat ſubiectum, ſicut iſta, nullus homo eſt bonus, nullus impius eſt gratus Deo.

De Quantitate Simplicis Enunciationis. Cap. XVIII.

ENVNCIATIO ſimplex ſecundum quantitatē,quadruplex eſt, quædam Vniuerſalis,quędā Particularis,quędā Indefinita, quædā Singularis.Vniuerſalis eſt, in qua ſubiectū eſt terminus cōmunis ſigno vniuerſali determinatus. vt oīs homo appetit bonū, nullus impius habet pacem. In his denotatur ꝙ oī indiuiduo ſubiecti prædicatū cōpetit,uel ab eo remouetur. Particularis eſt, in qua

ſubiectũ eſt terminus cõis aliquo ſigno particulari determinatus, vt aliquis hõ diſputat, in qua denotatur ꝙ non omni prædicatum conueniat, & nõ ab omni remoueatur. Indefinita, cuius ſubiectũ eſt terminus cõis cõiter acceptus, nullo tñ ſigno determinatus, ut homo currit. Hæ autem indefinitæ in materia naturali æquiualent uniuerſalibus, & earũ frequens eſt in ſcientijs uſus, ut homo eſt animal, huic æquiualet, omnis homo eſt animal. Singularis eſt, in qua ſubijcitur terminus ſingularis, vel terminus cõmunis ſigno demõſtratiuo determinatus, ut Paulus fuit decapitatus, iſte homo eſt iuſtus. In his omnibus diligenter attende non eſſe habendam rationem prędicati, ſed ſubiecti: quãtuncunq; enim prædicatum ſit commune, ſi ſubiectum ſingulare ſit, & enunciatio ſingularis erit, ut Petrus eſt homo, ſeu Petrus eſt Omnis homo. Similiter etiã ſi ſubiectum commune ſit, quamuis prædicatum ſit, ſingulare, enunciatio cõmunis erit, ut aliquis homo eſt Paulus. Cum igitur triplex ſit Enũciationis facta diuiſio ſecundum ſpecies, aliquo modo, cum in Categoricã, & Hypotheticam. Secũdum qualitatem, cum in Veram, uel Falſam, Affirmatiuam, & Negatiuam. Secundum quantitatem, cum in Vniuerſalem Particularem Indefinitam, & Singularẽ diuiſa eſt. Triplex erit etiam interrogandi & reſpondẽdi modus. Quæ Enunciatio eſt iſta? Qualis Enũciatio eſt iſta? Quanta enunciatio eſt iſta? Ad primum Reſponde, eſſe Categoricam, uel Hypotheticam. Ad ſecundum per qualitatem eſſe ueram uel falſam, affirmatiuam,

uel

uel negatiuã. Ad tertiũ; Reſponde per quãtitatẽ, eſſe uniuerſalem particularẽ, indefinitã, uel ſingularem.

De Enunciatione Hypothetica. Cap. XIX.

SVPRA quid eſſet Enunciatio Hypothetica definiuimus. Eſt. n. ex ſimplicibus Enunciationibus, uel ex cõplexis locũ ſimplicium habentibus, media aliqua coniunctione compoſita. Huius tres ſunt ſpecies, Conditionalis, Copulatiua, Diſiunctiua. Cõditionalis, eſt in qua una parte conceſſa poſterior ſequitur, vt ſi homo currit, homo mouetur. Copulatiua, in qua cõiunguntur partes per cõiunctionem copulatiuã, Deus eſt bonus, & iuſtus ſaluatur. Diſiunctiua, in qua partes iunguntur per copulã diſiunctionis, ut ego moriar, uel tu non uiues. Conditionalis diuidi ſolet in Cauſalẽ, Rationalẽ, & particulariter Conditionalẽ. Cauſalis, in qua cõiunctio eſt cauſalis, ut quia Sol lucet, dies eſt. Rationalis, in qua eſt coniunctio illatiua, ut ſol lucet, ergo dies eſt. Cõditionalis, in qua coniunctio eſt cõditionalis, vt ſi ſol lucet, dies eſt. Hæ autẽ tres cõmuniter conditionales dictæ & Conſequentiæ quædam & ſimul Enũciationes ſunt. Cõſequẽtiæ, quia in eis vnũ ex alio denotatur inferri: Enunciationes, quia in eis verũ vel falſum exprimitur. Vt conſequentiæ ſunt, bonæ vel malæ dicuntur, & ex antecedenti, & conſequenti conſtant. Eſt autem antecedens in conditionali & cauſali, quod immediatum eſt poſt coniunctionẽ, quale eſt id, Sol lucet in his, ſi ſol lucet, dies

eſt, quia Sol lucet, dies eſt, reliquum eſt conſequens. In Rationali verò, quod antecedit coniūctionem, antecedens eſt. Earum autem trium rectitudo, vel vitium, vbi in bona, vel mala cōſecutione vnius ex altero cōſiſtit, vt ſuperiùs diximus. Quę partes verò Enunciationes ſunt, veræ, vel falſæ, neceſſariæ impoſſibiles, & contingentes ſicut reliquæ dicuntur. Et quantum ad hoc, Rationalis à Copulatiua nō differt, ita vt poſſimus quatuor ſpecies Enunciationis Hypotheticæ conſtituere. Copulatiuam, Diſiunctiuam, Propriè cōditionalem, & Cauſalem. Ad Copulatiuam multæ Enunciationes reducūtur, hę nempe, in quibus eſt aliquod aduerbiū temporis vel loci, vel cōiunctiones aduerſatiuæ, vel relatiua. vt dum lego uos auditis: vbi eſt magiſter, eſt diſcipulus: Paulus eſt Sanctus, ſicut Petrus: tanta eſt turris quantus mons: qualis pater, talis filius, & multæ aliæ huiuſmodi. Hic autem Hypotheticam pro compoſita Enunciatione accipimus, quamuis antiqui aliter eo vocabulo vſi ſint, vt inferiùs trademus. Harum veritas, & falſitas non eodem modo in omnibus penſanda eſt. Veritas.n. Copulatiuæ & rationalis in ſuarum partium omnium veritate conſiſtit, vt tunc Copulatiua vel Rationalis vera ſit, cum omnes eius partes veræ ſunt. Vnde iſta vera. Ignis eſt calidus, & aer eſt humidus, terra autem ſicca. ſingulæ enim partes veræ ſunt. Eius aūt falſitas ex partium falſitate, ſiue omnium, ſiue vnius ſolum prouenit, adeò vt ſi Copulatiua quatuor, aut quinque partes aut plures habeat, inter quas vna inueniatur falſa,

falſa, tota etiam copulatiua falſa erit, qualis eſt iſta, terra eſt grauis, & ignis leuis, & aqua non eſt Elementum, tota eſt falſa cum tertia eius pars falſa ſit. Diſiunctiua autem vera eſt, cum vna eius pars eſt vera, adeo vt ſi plures partes veræ ſimul, aut falſæ ſint tota etiam diſiunctiua falſa ſit. vnde hæc vera eſt, ignis eſt calidus, uel non eſt calidus, Petrus ſtat, vel non ſtat: hæ autem falſæ, homo eſt animal, vel homo eſt riſibilis, quia vtraque pars vera. Similiter, homo non eſt animal, uel homo non eſt riſibilis, ita ſentiebant antiqui Græci, & Latini diſiunctiuæ veritate, uel falſitate, quamuis recentiores non admodum propriè Diſiunctiuis vtentes exiſtimant Diſiunctiuam, cuius non ſolum vna pars, ſed etiam omnes veræ ſunt, & ipſam etiam eſſe veram præſertim, quando diſiunctiuæ fiunt ex partibus inter ſe non oppoſitis, vt Petrus ambulat, vel Paulus ſtudet. tunc autem falſa eſt ſolum diſiunctiua, cum omnes partes falſæ ſunt. Conditionalis autem veritas ſolum in illatione conſiſtit, ut illa ſit Conditionalis veræ, quæ conſequentia ſit bona, illa uerò falſa, quæ Conſequentia ſit mala, ſiue propoſitiones ueræ ſint, ſiue falſæ, propterea dici ſolet, Conditionalis nihil ponit in eſſe, unde iſta uera eſt nullo homine currente, ſi homo currit, mouetur, cum ſit recta illatio, iſta uerò falſa, etiam homine curren te, ſi homo mouetur, homo currit, cum non ſit recta illatio. At Cauſalis plura petit ad ſui ueritatem, nempe, quod utraque pars ſit uera, & antecedens ſit cauſa conſequentis, adeo ut ex unius horum

rum defectu falſa ſit, vnde iſta eſt vera, quia ignis eſt calidus, ignis eſt leuis non ſolum quia vtraque pars vera eſt,ſed etiã,quia antecedens, ſcilicet,ignis eſt calidus,eſt cauſa conſequentis, quod ignis ſit leuis.Iſta verò eſt falſa, quia fumus eſt, ignis eſt: fumus enim non eſt cauſa ignis: Similiter & iſta falſa eſt, nullo homine currente, quia homo currit, homo mouetur, cum prior pars ſit falſa. Hæc omnia intellige in affirmatiuis Hypotheticis. nam negatiuæ oppoſito modo ſe habent. Sunt enim ad affirmatiuam rationem examinandæ. Negatiua enim eſt falſa, cuius affirmatiua vera: vera autem, cuius affirmatiua falſa.

De reliquis Accidentibus Hypotheticæ Enuntiationis. Cap. XX.

NON ſolũ Hypotheticæ Enũtiationes veræ aut falſæ,ſed etiã neceſſariæ,impoſſibiles,& cõtingẽtes ſunt, ac reliqua accidẽtia,quę ſimplicibus insũt, participãt, quãuis nõ eodem modo omnibus accidant.Copulatiua enim Neceſſaria eſt, cũ omnes eius partes neceſſariæ ſunt, qualis eſt iſta homo eſt animal,& Deus eſt vnus.Illa autem Cõtingens eſt,cuius vtraq; pars eſt Contingens, & cõpoſſibilis, vt homo ſtudet & leo currit. Dico autem, vt pars vtraque ſit compoſſibilis, ideſt, vt ſimul vera, vel ſimul falſa eſſe poſſit. nam cum incompoſſibilis eſt, ideſt, vt ſimul vera, vel falſa eſſe non poſſit, quamuis vtraque pars ſit Contingens, Copu-

latiua non erit Contingens: ſed potius impoſſibilis, qualis eſt iſta, Petrus ſtat, & Petrus non ſtat. ſimiliter iſta, ego lego, & ego non lego. Poteſt etiam copulatiua contingens eſſe, quando vna pars eſt neceſſaria & altera Contingens, qualis eſt iſta, homo eſt animal, & equus currit: nam ratione vnius partis contingentis poterit tota copulatiua, aliquãdo eſſe vera, aliquando falſa. Vera quidem, cũ contingens ſimul cum neceſſaria fuerit vera. tunc enim vtraq; pars vera erit. falſa autem cum ſola contingens, fuerit falſa, manente etiam neceſſaria vera, quia ex vnius falſitate tota copulatiua fit falſa. Illa vero eſt Impoſſibilis, cuius vel omnes partes ſunt impoſſibiles, vel ſolum vna pars, vel tandem vtraque pars fuerit contingens, ſed Incompoſſibilis, vt diximus: vnde iſta eſt impoſſibilis homo non eſt animal, & homo non eſt rationalis: eſt enim vtraq; pars impoſſibilis. Similiter & iſta, homo non eſt animal & equus eſt hinnibilis: eſt enim vna pars impoſſibilis. Tandem & iſta, Petrus ſtat, & Petrus non ſtat, quia cum vtraq; pars ſit contingens per ſe, eſt tamen incompoſſibilis. Idem iudicium eſt de Rationali ſicut de Copulatiua. Diſiunctiua autem Neceſſaria eſt, cuius partes incompoſſibiles ſunt, ſiue vtraque ſit contingens, ſiue una neceſſaria, & altera impoſſibilis, quales ſunt iſtæ, homo eſt animal, uel homo non eſt ſenſibilis. Petrus ſtat, vel Petrus non ſtat. Contingens, cuius vtraque pars contingens, & compoſſibilis, vel cuius vna pars contingẽs, quales ſunt iſtæ, Petrus currit, uel aliquis homo

ſtudet

ſtudet:eſt enim vtraq; pars,contingens & compoſſibilis. ſimiliter, homo non eſt animal, vel equus currit:eſt enim una pars contingens. Similiter iſta eadem ratione,homo eſt animal, vel equus currit, contingens eſt,cum poſſit eſſe vera,vel falſa, quanuis ſecundùm recentiores ſuſtinentes ueram eſſe diſiunctiuam,cùm utraq; pars eſt uera, iſta ultima neceſſaria eſt, quia una pars eſt neceſſaria. Impoſſibilis autem Diſiunctiua eſt,cuius utraq; pars impoſſibilis,qualis eſt iſta,uel homo non eſt animal,vel homo nõ eſt rationalis, quamuis ſecundùm antiquos etiam Diſiiunctiua,cuius eſt utraq; pars neceſſaria, eſt impoſſibilis,ut iſta,uel homo eſt animal,uel homo eſt rationalis.Conditionalis autem & Cauſalis, cum præcipuè in illatione quadam conſiſtant, maximè earum contingentia, neceſſitas, uel impoſſibilitas ſecundùm illationem penſandæ ſunt, ut Cõditionalis ſit neceſſaria,in qua unũ ex altero neceſſariò ſequitur, ut ſi homo currit, homo mouetur. Impoſſibilis uerò,in qua unum ex altero ſequi non poteſt, ut ſi ignis eſſet calidus, ignis frigefaceret. Contingens uerò, in qua unum contingenter ex altero ſequitur,hoc eſt, aliquando ſequitur, aliquando non ſequitur,ut ſi Petrus aſſiduè lectionibus interſit,euadet doctus. Vnum autem præter hoc habet Cauſalis, ut præter illationem unius ex altero tanquam ex cauſa vti diximus, habeatur ratio partium, ſicut in Copulatiua: quamuis enim unum ex altero neceſſariò ſequatur, tanquam ex cauſa ſi pars utraq; neceſſaria non ſit, Cauſalis non erit neceſſa-

ria

ria ſed contingens, vel impoſſibilis, vnde iſta contingens eſt, quia homo currit, homo mouetur, iſta impoſſibilis, quia ignis eſt frigidus ignis eſt grauis. Hæc pari ratione intelligenda ſunt in affirmatiuis, nam negatiuæ ex harum ratione diſcernuntur, vt ſit negatiua impoſſibilis, cuius ſit affirmatiua neceſſaria, & negatiua neceſſaria, cuius affirmatiua impoſſibilis, & negatiua contingens, cuius affirmatiua contingens.

De Affirmatione & Negatione, ac Quantitate Hypotheticæ. Cap. XXI.

VT autem inter has, quæ Affirmatiuæ, quæ negatiuæ ſint dignoſcatur, duo obſeruãda ſunt. Alterũ, eſt Coniunctionẽ in his ſe habere ſicut in ſimplicibus enũciationibus verbũ principale, vt quemadmodũ ſimplex nõ dicitur affirmatiua nec negatiua, ob extrema ſolũ affirmata vel negata, ſed propter Copulã prĩcipalẽ, ita Hypothetica nõ dicatur affirmatiua, vel negatiua propter ſimplices, ex quibus cõponitur, ſed pro ratione coniũctionis eas connectentis, quæ ſi negata fuerit, & Hypothetica negatiua erit: ſi affirmata, affirmatiua: vnde iſta eſt affirmatiua, ſi nullus homo currit, nullus homo mouetur, quia coniunctio nõ eſt negata, iſta vero negatiua, Nõ ſi homo mouetur homo currit. Idẽ in alijs intelligendum eſt. Alterum quod obſeruari debet huiuſmodi eſt, Negationem, quæ conditio-

nalem,

nalem, & Cauſalem negat, non negare ſimplices Enunciationes,ex quibus componuntur, ſed unionem illarum,ut qui dicit,Non quia fumus eſt,ignis eſt, non negat,quòd ſit ignis, & fumus : ſed quòd non ſit iſta unio, & ſequela, quòd fumus ſit cauſa, ut ignis ſit:ſimiliter in iſta, Non ſi homo mouetur, homo currit. At in Copulatiua, & Diſiunctiua negatio totum negat, & coniunctionem, & partem: unde Copulatiua negata æquiualet Diſiunctiuæ,ex oppoſitis partibus & contradicentibus. Similiter, & Diſiunctiua negata Copulatiuæ, ut, non homo currit, & homo mouetur, huic æquiualet, nullus homo currit, uel nullus homo mouetur. Et hæc, non homo currit, uel mouetur, illi, nullus homo currit,& nullus homo mouetur.negatiua enim copulatiua diſiunctiuæ affirmatiuæ, & diſiunctiua negatiua copulatiuæ affirmatiuæ ex oppoſitis partibus æquipollent. Circa quantitatem uerò Hypotheticæ, propriè nec uniuerſales, nec particulares, ſecundùm ſe ſunt. cum enim quantitas Enunciationis in ſubiecto reſpectu prædicati ſit, hæ autem prædicatum non habeant,non enim unum de alio prędicant,ſed quandam Enunciationum cõnexionem important, fit ut ſingulares ſint reputandæ, & ſolam contradictoriam ſortiantur oppoſitionem.. Quòd ſi aliquando uniuerſales,aut particulares uocantur,id eſt per quandam partium denominationem,quò modo Syllogiſmi uniuerſales, uel particulares iuxta propoſitiones,ex quibus conſtant,dici ſolent. Præter hæc autem unum eſt attendendum,

dum , eſſe quaſdam Hypotheticas , quæ ex alijs etiam Hypotheticis componuntur , & hæ iudicandæ ſunt ſecundùm coniunctionem principalem. Dicitur autem ea principalis, quæ alias connectit, vt iſta Copulatiua eſt, ſi homo currit,homo mouetur, & ſi homo ſtudet,euadet doctus: duæ enim Conditionales per copulatiuam coniunguntur, ſimiliter in alijs,quæ multis modis eſſe poſſunt. Tunc autem veritas & falſitas,Contingentia, & reliqua in iſtis debent conſiderari ſecundùm Hypotheticas, ex quibus componuntur,ſicut in illis Hypotheticis,de quibus locuti ſumus,erat conſideratio partium ſimplicium. Atque hæc de Enunciatione tam ſimplici, quàm coniuncta dicta ſufficiant.

Finis Primi Libri.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS

LIB. II.

De Suppoſitione. Cap. I.

CVM de Termino, & Propoſitione hucuſq; tractatũ ſit, de his, quę terminis accidunt, differere oportet: hæc autẽ ſunt, Suppoſitio, Ampliatio, Reſtrictio, Alienatio, Diminutio, & Appellatio. Suppoſitio igigitur eſt vſus termini pro ſe, vel pro ſuo ſignificato, vt in hac propoſitione, Hõ eſt animal, vox illa, hõ, loco rei cõſtituitur. Atuerò in hac, Homo eſt nomẽ, nõ pro re aliqua, ſed per ſe ſumpta eſt. Voces.n. non ſolũ rerum ſigna ſunt, ſed earum loco dũ de rebus diſputamus ſubſtituuntur, cum res in diſputationem proferre nõ ſemper poſſimus: hoc tamen priuilegio ipſæ voces gaudent, vt quando de eis diſputatio fit, per eaſdẽ differamus, nihil earum loco collocantes, Ex quo duplex exoritur vocum ſuppoſitio. Altera quãdo vocibus rerum ſignificatarum loco vtimur. Altera cum pro ſe ipſis ſumuntur. Prior Formalis, Poſterior Materialis eſt. Suppoſitio materialis, eſt

vſus

uſus termini pro ſe, qualiter ſubiectum ſupponit in hac propoſitione.Homo eſt uox. huius ſuppoſitionis indicium eſt,cum prædicatum ipſi uoci,non rei per uocem ſignificatæ cõuenire denotatur,vt in illa propoſitione prædicatum, vox, non rei ſignificatæ per illam uocẽ,Homo, ſed ipſi uoci ineſt, propterea talis vox,Homo, materialiter ſupponit.

Suppoſitio Materialis duplex eſt,quędam Intrinſeca,quædam Extrinſeca.Intrinſeca, eſt uſus termini pro ſe,ſecundum id, quod ſibi naturaliter ineſt, ideſt,quando uoci attribuimus ea,quæ non ex ſignificatione ei adueniunt,vt Homo eſt ſonus, Leo eſt vox, quæ ſuppoſitio etiam vocibus non ſignificatiuis ineſt.Extrinſeca, eſt vſus termini pro ſe ſecundum id,quod ei ex ſignificatione prouenit, id fit cũ de vocibus aliquid enunciamus,quod illis,ut ſignificatiuæ ſunt,ineſt,vt Homo eſt nomẽ. Diſputat eſt verbum. Hęc autem ſuppoſitio in uocibus ſignificatiuis tãtum reperitur. Suppoſitio autem Formalis, eſt vſus termini pro re,quam ſignificat, cuius quædam Propria,quædam Impropria.

Suppoſitio Propria eſt vſus termini pro re, quã propriè ſignificat, ideſt ad quam ſignificandam primò eſt impoſitus, ſicut ſupponunt Termini in hac propoſitione,Homo currit. Impropria eſt vſus termini pro re,quam impropriè ſignificat,ideſt ad quã ſignificandam per ſimilitudinem, vel figurã aliquã à propria ſignificatione trãsfertur, ut iſte homo eſt pictus.Iſte homo eſt Nero,ſimiliter de alijs figuratis locutionibus, Suppoſitio Propria, quædam eſt

Simplex, quædam Perſonalis. Simplex, eſt vſus termini pro ſuo tantum immediato ſignificato, ideſt, pro re, quam primò ex ſe repræſentat, vt hæc vox Homo, in iſta propoſitione, Homo eſt ſpecies. Supponit.n.non pro Petro, aut Paulo, vel alio quouis indiuiduo, ſed pro homine in communi. Suppoſitio Perſonalis eſt, vſus termini pro ſuo mediato ſignificato, vt Homo vincit, vbi, Homo, non pro homine in communi, ſed pro inferioribus, ſcilicet Petro, vel Paulo ſumitur.

Perſonalis quædam Diſcreta, quædam Communis. Diſcreta, eſt vſus termini ſingularis perſonaliter accepti, vel termini cõis ſigno demonſtratiuo determinati, vt Petrus ſtudet, hic homo cõtemplatur. Dico autẽ, Perſonaliter accepti, quia terminus ſingularis aliquãdo ſimpliciter ſupponit, vt in hac, Petrus eſt indiuiduum, quod tunc fit, cum non licet ex ipſo inferre ſpeciem, aut genus: non enim dices, Petrus eſt indiuiduum, ergo homo, vel animal eſt indiuiduum. Perſonaliter autem ſupponit, cum illa licet inferre: valet enim Petrus diſputat, ergo homo diſputat & animal diſputat. Suppoſitio Communis eſt vſus termini communis pro ſuis inferioribus, ut Omnis homo appetit ſcire, vbi, Homo, pro ſingularibus hominibus accipitur.

Huius quædam eſt Accidentalis, quædam Naturalis. Accidentalis eſt vſus termini pro omnibus inferioribus ſecundum exigentiam temporis, quod importatur per copulam ſuæ propoſitionis, vt Omnis homo ſcribit, vbi ſubiectum pro præſentibus

ſolum

ſolum ſecundum tempus illius verbi ſupponit. Naturalis eſt uſus termini pro omni ſuo inferiori ſignificato, ut Omnis homo eſt animal: ſupponit enim, homo,non ſolū pro præſentibus: ſed pro omnibus ſecūdū quodcunq; tēpus, quod in propoſitionibus neceſſarijs fit, quæ ſuppoſitio alibi eſt examinanda.

De ſuppoſitione communi, & ſignis indicantibus eam. Cap. II.

SVPPOSITIO cōmunis,quæ vſus termini pro ſuis inferioribus eſt, quædam eſt Diſtributiua,quædā Copulata, q̃dā Determinata,quædam verò Confuſa.Suppoſitio Diſtributiua,eſt vſus termini cōmunis pro omnibus ſuis ſignificatis copulatiuè ſumptis.Tunc autem terminus pro ſuis ſignificatis copulatiuè ſumitur, quando pro illis ita accipitur,vt in ſingula ſeorſum,reſpectu eiuſdē prędicati,uel ſubiecti in propoſitione copulatiua reſoluatur,ut ſubiectum in hac.Omnis homo currit: ſic enim eſt reſoluēdū:Iſte homo currit, & Iſte homo currit,& iſte homo currit,& reliqua demonſtrando ſingula inferiora cum eodē prædicato. Suppoſitio Copulata eſt vſus termini cōis pro ſuis ſignificatis collectiuè ſumptis, quod fit cum pro illis ſeorſum, reſpectu alicuius ſubiecti, vel prędicati non accipitur:ſed pro omnibus ſimul media coniunctione copulatiua,ut Omnes Apoſtoli Dei ſunt duodecim,id eſt, Iſti Apoſtoli, & iſti, & alij ſimul ſunt duodecim. Suppoſitio Determinata eſt vſus termini

cōmunis pro omnibus ſuis ſignificatis diſiunctiuè, quod tum fit cum in ſingula ſeorſum reſpectu ſubiecti, vel prædicati vnius in propoſitione diſiunctiua reſoluitur, vt ſubiectum in hac, Aliquis homo currit. ſic enim eſt reſoluendum: Iſte homo currit, vel iſte homo currit, & reliqua ſimiliter ſingularia. Suppoſitio Cōfuſa eſt vſus termini communis pro omnibus ſuis inferioribus diſiunctim, quod fit cum pro omnibus ſimul, & non ſeorſum reſpectu vnius ſubiecti vel prędicati ſumitur, vt ſubiectum in hac, Ad equitandum requiritur equus: eſt enim reſoluē dum: requiritur ad equitandum iſte equus, uel iſte, vel alius: non tamen de ſingulis ſeorſum dices, Iſte equus requiritur, vel iſte equus requiritur, quia omnes iſtæ ſingulares ſunt falſæ.

Cum igitur tot ſuppoſitiones exiſtant, æquū eſt, vt quomodo termini ſupponāt oſtēdamus, at quoniam ſuppoſitionum varietas ex ui aliquorū ſignorum, quæ in propoſitionibus ſæpe ſūt, prouenit, horum diſtinctionem, & naturam primò aperiamus. Sunt aliquæ voces, quæ terminis adiunctæ eorum ſuppoſitiones uariāt, & aliter eos ſignificare faciūt, quæ ſigna quantitatis dicuntur. Inter hæc quædam Nomina, quædam Aduerbia reperiūtur. Nomina, vt Omnis, Nullus. Aduerbia, vt ſemper, Nunquam. Similiter quædam Syncategorematica, ut Omnis, Non, &, Vel, quædā Mixta, vt Nemo, Semper, Nullibi, Itē quædā Affirmatiua, vt Omnis, Semper, quædam Negatiua, vt Nullus, Nullibi. Denique, quædam Vniuerſalia, vt Nullus, Omnis, &, Semper,

quædam Particularia, vt Aliquis, Aliquando, Vel. Inter mixta vniuerſalia computantur aduerbia numeralia, vt Bis, Ter. ſimiliter & nomina, vt Duo, Tria, Quatuor, quando alijs nominibus non iunguntur. alijs enim adiuncta Syncategoremata vniuerſalia ſunt,ſicut & omnis, Quicũque, & ſimilia, quæ omnia aliquando diuiſiuè, aliquando collectiuè ſumitur. Diuiſiuè cùm licet ſeorſum ſingularia ſeparare reſpectu eiuſdem prædicati, vt Quatuor homines, ſiue omnes homines currunt: Tũc enim licet reſoluere. Iſte currit, & Iſte currit. Collectiuè autem cum non licet ſeorſum reſoluere, vt Quatuor homines portant totum pondus. Omnes ciues ſunt mille.

Præter hęc sũt alia ſigna partim uniuerſalia partim particularia,ac proinde Media dicũtur: ĩcludũt .n.particularitatẽ, & vniuerſalitatẽ, vt Alter, Neuter,Vterq;.Omne, pro ſpeciebus ſingulorũ: reſoluũtur.n.per, &, quæ vniuerſalitas dicitur, & per, Vel, quæ particularitas eſt, vt Alter oculus eſt dexter,id eſt omnium duorum iſte,vel ille. Neuter,id eſt aliquorum duorum, neque iſte,neq; ille. Vterque, id eſt aliquorum duorum,iſte & ille, ſimiliter, Omne animal fuit in arca Noe,ideſt cuiuſque ſpeciei animalis, hoc uel illud indiuiduum fuit, & hæc ſigna Incompleta dici ſolent, hæc intellige quando incõpletè ſumuntur. aliquando enim completè ſumuntur, & tunc diſtribuunt pro omnibus ſingularibus. hæc etiam omnia intellige de ſignis non impeditis: aliquando enim ſimul duo concurrunt, & vni-

uerſale fit particulare,& particulare, vniuerſale, de quibus tradetur cognitio, cum de Aequipollentijs differemus.

De regulis indicantibus ſuppoſitiones ratione ſignorum. Cap. III.

PROPOSITIS varijs ſignis à quibus terminorum ſuppoſitio dependet, ſupereſt vt regulas aſſignemus, quibus diuerſorum ſignorum variæ manifeſtētur ſuppoſitiones.

Sit igitur prima Regula. Signa mixta vniuerſalia tàm affirmatiua, quàm negatiua diſtribuunt categorema incluſum in ſe, particularia verò illud determinant, vt ſemper, id eſt in hoc tempore, & in hoc tempore, & reliquo. Nunquam, nec hoc tempore, nec hoc tempore. Aliquando, hoc vel illo tempore. At in terminos propoſitionis, in qua ſunt, variam poteſtatem habent. namq; negatiua diſtribuunt omnes ſicut ſuum categorema, vt nunquàm homo eſt leo, ſubiectum & prædicatum huius diſtributiuè ſupponit, virtute illius mixti negatiui, vt ſit ſenſus, omni tempore nullus homo eſt leo. affirmatiua verò vniuerſalia confundunt, vt ſemper homo eſt albus, extrema confuſa manent. At in his, quæ particularia ſunt affirmatiua, ut aliquando homo eſt albus, extrema ſupponunt, ac ſi nullum ſignum ibi eſſet.

Secunda regula, Terminus communis communiter ſupponens, ſi ſine ſigno ſit, vel cum ſigno.

Synca-

Syncategorematico particulari, ſupponit determinatè, vt homo currit, aliquis homo legit. Petrus, vel Paulus ſtudet. hoc enim ſubiectum complexum, determinatè ſupponit. Cum autem in propoſitione ſigna Syncategorematica ſunt, & vniuerſalia, tunc affirmatiua ſibi proximos terminos diſtribuunt, remotos poſtpoſitos confundunt, negatiua verò poſtpoſitos omnes diſtribuunt, vt Omnis homo eſt animal. Homo diſtribuitur, Animal, confunditur. Nullus homo eſt animal, totum diſtribuitur. Hoc intelligi debet, quando affirmatiua vniuerſalia diuiſiuè tenentur. cum enim ſumuntur collectiuè proximos ſibi terminos copulatim ſupponere faciunt, vt Quatuor homines portant totum pondus. Tunc autem maximè copulatim ſumuntur, cum ſingulis illius termini inferioribus, cui iunguntur, nihil per ſe denotatur ineſſe, vt diximus, ſed ſimul omnibus.

Tertia Regula. Verba, quæ ſuam actionem in terminum communem primò applicant, virtutem habent proximos ſibi confundendi, vt Promitto tibi equum, Pariſijs venditur piper, quæ dicuntur ſigna ſpecialia confuſionis, & demum quicunque terminus ex alterius reſolutione dependet, confuſus manet, vt Bis cantaui Miſſam, Ad equitandum requiritur equus, vbi ille terminus, Miſſam, pendet ex reſolutione aduerbij, & terminus, Equus ex reſolutione gerundij.

Quarta Regula. Quoties obliquus cum recto cõiungitur in vno extremo, iudicandũ eſt de obliquo

ac ſi vnum eſſet extremũ per ſe, quãtum ad ſuppoſitionem, vnde in hac, Equus hominis currit, determinatè ſupponit. In hac vero, Equus cuiuslibet hominis, diſtributiuè. In hac vero, Omnis equus hominis, cõfusè, nec refert in hoc. quòd ante, vel poſt rectum conſtituatur. Hæ regulæ Suppoſitiones terminorum à ſignis ſingulis prouenientes indicant. Quando autem bina concurrunt, tunc obſeruandũ eſt. Quinta Regula. Cum virtus duorum ſignorum cadit ſuprà aliquem terminum, tunc vel ſunt eiuſdem virtutis, vel diuerſæ. Si diuerſæ fuerint, ſignum determinans maiorem habet virtutem quã confundens, & diſtribuens: vnde in hac, Omnis homo eſt aliquod animal, & in hac, Nullus homo eſt aliquod animal, prædicatum determinatè ſupponit, ſignum verò diſtribuens maiorem habet virtutem, quàm confundens, vnde in hac, Omnis homo non eſt animal, prædicatum diſtributiuè ſupponit hæc præſertim reſpectu prædicati intelligenda ſunt: nam reſpectu ſubiecti, maior eſt virtus diſtribuentis, vt patet in hac, non quidam homo currit: ſubiectum enim diſtribuitur. Quando verò duo ſigna eiuſdem virtutis ſunt, nempè quia vtrumq; diſtribuit per ſe, mutuò ſe impediunt, & determinanti æquiualent, vnde in hac, Non omnis homo eſt animal, ſubiectum determinatè ſupponit, quia æquiualet iſti, Aliquis homo non eſt animal, hoc intellige reſpectu ſubiecti: nam cum talia duo ſuprà prædicatum cadunt, illud ſupponere confusè faciunt, vt in hac, Nullus homo non eſt animal, quæ

iſti

iſti æquiualet, Omnis homo eſt animal.

Sexta Regula. Signa incompleta immediatos terminos incompletè diſtribuunt, ideſt partim vniuerſaliter, partim particulariter ſupponere faciunt; vt ſuperiùs diximus, & inferiùs in eorum reſolutione magis manifeſtabitur. Alia ſigna ſunt præter iſta, quę partim affirmatiua, partim negatiua ſunt, vt Pręter, Tantum, & alia, quę exponibilia dicuntur, de quibus in Tertio Libro diſſeremus.

De Reſolutione Suppoſitionis Terminorum. Cap. IIII.

DIALECTICI ad manifeſtandam ſuppoſitionis vim & uarios propoſitionũ ſenſus ex diuerſa terminorũ ſuppoſitione prouenie͂tes, in qua maximè earũ ueritas, ſeu falſitas conſiſtit, utũtur Reſolutione quadã, quã Aſcenſum, & Deſcensũ uocant. Eſt autem Aſcenſus à ſingularibus ſufficienter enumeratis ad uniuerſale progreſſio. Deſcenſus uerò ab uniuerſali ad ſingularia progreſſio, ut iſte ignis calefacit, & iſte calefacit &c. ergo omnis ignis calefacit, uel deſcende͂do. Omnis ignis calefacit, ergo iſte calefacit, & iſte calefacit. Maxime autem utimur Aſcenſu, quando ueritatem alicuius uniuerſalis propoſitionis probare, & manifeſtare uolumus propterea oportet ut omnia ſingularia quoad fieri poſſit enumeremus, prẹſertim cum ſub diſtributo aſcendimus, tunc autem ſufficienter enumeran-

tur ſingularia, quando ex his quæ nobis nota ſunt, cum probabilitate aliorum ſic ſe habentium procedimus, vt ſi dicas, iſte ciuis huius vrbis eſt albus, & iſte eſt albus, nec apparet vllus, qui non ſit albus, etiam ſi omnes non numerentur, infertur, Omnis ciuis huius vrbis eſt albus, quia probabile eſt reliquos, qui non apparent, nec numerãtur, eſſe albos, cum maior pars viſa ſit alba. Deſcenſu autem vtimur ad vniuerſalis alicuius falſitatem oſtendendã, propterea non ſemper oportet ad omnia ſingularia deſcendere ſub vniuerſali diſtributo, cùm falſitas ex vnius ſingularis defectu: veritas autem ipſius vniuerſalis ex oīum ſingulariũ poſitione ꝓueniat.

Tam Aſcenſus, quàm Deſcenſus quadruplex eſt. Copulatiuus, Diſiunctiuus, Copulatus, Diſiunctus. Copulatiuus eſt, in quo ſingularia ſeorſum reſpectu vnius ſubiecti vel prædicati ſumuntur in propoſitione copulatiua, vt Iſte homo eſt animal, & iſte homo eſt animal, & reliqui ſinguli, ergo omnis homo eſt animal. hæc autem Reſolutio debetur termino ſupponenti diſtributiuè. Diſiunctiuus eſt, in quo ſingularia ſingula per ſe reſpectu ſubiecti, vel prædicati vnius, ſumuntur in propoſitione diſiunctiua, vt iſte homo currit, vel iſte homo currit, ergo homo currit, & hæc debetur termino ſupponẽti determinatè. Iſtæ autem duæ reſolutiones ad veritatem & falſitatem propoſitionis manifeſtandã, & probandam conducunt. Maximè autem intereſt inter Aſcenſum copulatiuum, qui debetur termino ſupponenti diſtributiuè, & Diſiunctiuum,

qui

qui debetur ſupponenti determinatè. Cum enim vterq; ad veritatem propoſitionis communis probandam, & declarandam ordinetur, neceſſe eſt, vt ſingularia, per quæ aſcenditur vera ſint, cum diſcrimine tamen: in diſiunctiuo enim ſufficit vnius ſingularis veritas ad propoſitionis communis veritatem, vt Homo currit vera eſt, ſi uel vnum ſingulare currat: propterea non oportet multa ſingularia numerare. At in Copulatiuo non vnius ſolum, ſed omnium ſingularium, quæ ſub illo termino ſunt, veritas eſt neceſſaria ad vniuerſalis veritatem, propterea omnia in Aſcenſu annumerare oportet. Oppoſitum autem obſeruandum eſt in Deſcenſu, quo ad vniuerſalis falſitatem oſtendendam. Tunc enim in diſiunctiuo per omnia ſingularia deſcendere oportet, cum vnius aut plurium ſingularium falſitas propoſitionem particularem falſam efficere nō ſufficiat. In copulatiuo verò, vel ad vnum ſingulare ſatis erit deſcendere: propoſitio enim vniuerſalis, ex vnius ſingularis falſitate falſa ſit.

Præter has Reſolutiones duas, Dialectici duas alias aſſignant, quibus ſuppoſitionis Copulatæ, & confuſæ vim manifeſtent, ponuntq; Aſcenſum, & Deſcenſum Copulatum, & Diſiunctū. Copulatus eſt quum oīa ſingularia ſimul ſub copula cōiunctiua reſpectu vnius prædicati ſumuntur, vt Oēs Apoſtoli Dei ſunt duodecim, ideſt, Iſti apoſtoli, Et iſti, & alij ſimul ſunt duodecim. Quæ Reſolutio debetur termino ſupponēti collectiuè. Diſiūctus eſt, quū oīa ſingularia ſub diſiunctione ſumuntur, ita vt nō liceat

quodli-

quodlibet per ſe ſumere, vt Ad æquitandum requiritur equus, ideſt requiritur iſte, vel iſte equus, in quo à diſiunctiuo differt, ſicut & copulatus, à Copulatiuo. In copulatiuo enim & Diſiunctiuo ſingula ſingularia per ſe cum prædicato ſumimus, quod fit in propoſitione copulatiua vel diſiunctiua. Ac in Diſiuncto & copulato ſingularia omnia ſimul cum vno prędicato in propoſitione categorica conſtituimus. Aſcenſus & Deſcenſus Copulatiuus, & Diſiunctiuus quidam eſt affirmatiuus, qui ſub propoſitione affirmatiua fit, quidam Negatiuus, qui ſub propoſitione negatiua: in illo ſingularia per propoſitiones affirmatiuas: in hoc per negatiuas enumerantur.

De regulis circa ordinem Reſolutionis. Cap. V.

VT propoſitionũ veritas nota fiat, reſoluendi ordinẽ aduertere oportet, qui ſequentibus propoſitionibus manifeſtatur. Prima propoſitio. Nullus terminus ſupponẽs materialiter. Simpliciter, vel Singulariter vllam habet ſingulariũ reſolutionem: vnde in his Homo eſt ſpecies, leo eſt nomen, Petrus ſedet, ſubiecta reſoluenda non ſunt.

Secũda propoſitio: Sub termino, vel aggregato ſupponent collectiuè, non eſt reſolutio copulatiua facienda, nec ſub confuſè ſupponenti, diſiunctiua, vt Iſte, & Iſte ſunt duo, non dices, ergo iſte eſt duo. Similiter non dices Pariſijs & Romæ venditur pi-

per, ergo Pariſijs & Romæ venditur hoc piper, vel venditur hoc piper.

Tertia Propoſitio. Non eſt reſolutio facienda ſub duobus terminis ſimul, ſed ſub vno priùs, & dũ ſub illo Reſolutio fit alter immotus, ideſt eodẽ modo ſe habens, maneat, vt, Omnis homo eſt omnis homo, ſic reſolue. Iſte homo eſt omnis homo, & Iſte homo eſt omnis homo. Non autem ſic, Iſte homo eſt Iſte homo, & iſte homo eſt iſte homo.

Quarta Propoſitio. Terminus Mixtus vniuerſalis affirmatiuus, vel negatiuus, priùs in ſe reſoluendus eſt copulatiuè ratione categorematis in eo incluſi, quàm reſoluantur termini propoſitionis, vt ſemper homo currit, hoc tempore homo currit, & hoc tempore homo currit. Nunquam omnis homo currit, nec hoc tempore omnis homo currit. Bis cantaui Miſſam, ſemel cantaui Miſſam & iterum ſemel cantaui Miſſam, Facta autem reſolutione Mixti, propoſitionis termini iuxta ſuas regulas reſoluantur.

Quinta Propoſitio. Sub determinato aſcende priùs, quàm ſub diſtributo, in deſcenſu verò poteris etiam à diſtributo incipere, vt Homo non eſt animal, non aſcendes ſub prædicato, ſic Homo non eſt hoc animal, & homo non eſt hoc animal, ergo homo non eſt animal: nam ſingulares propoſitiones antecedentis ſunt veræ, conſequens verò falſum, quod fieri in conſequentia bona non poteſt, talem defectum argumentandi vocant Dialectici: A pluribus determinatis reſpectu partium multitudinis.

Multitu-

Multitudinem vocant terminum diſtributum. Partes verò multitudinis ſingularia, quæ ſub eo ſunt. Poterit tamen ſub tali diſtributo deſcendi, vt homo non eſt animal, ergo homo non eſt hoc animal, & homo non eſt hoc animal: tunc enim non dabitur antecedens verum, & conſequens falſum.

Sexta propoſitio. Sub diſtributo termino, vel complexo priùs deſcende, quàm ſub confuſo: licebit tamen ſub confuſo aſcendere: non enim dices, Omnis homo eſt animal, Ergo omnis homo eſt hoc animal, vel Omnis homo eſt hoc animal, valet tamen aſcendendo, Omnis homo eſt hoc animal, vel Omnis homo eſt hoc animal, ergo Omnis homo eſt animal. Idem intellige de aliquo termino vniuerſali, à quo alter pendet, vt Ad æquitandum requiritur equus, prius oportet reſoluere illud gerundium in ſua inferiora.

Septima propoſitio. Quandò termini eodem modo ſupponunt vel determinatè, vel diſtributiuè, commodiùs eſt ſubiectum, quàm prædicatum priùs reſoluere, vt in hac, homo eſt animal, in qua termini determinatè ſupponunt, & in hac, Nullus homo eſt equus, in qua diſtributiuè. Hæc omnia intelligenda ſunt in propoſitione, quæ non habet ſigna exponibilia: iſta enim priùs reſoluenda ſunt, (vt dicetur inferiùs). Similiter intelligenda ſunt in reſolutione prima: facta enim reſolutione diſtributi, confuſus manet determinatus, & ſub eo poteſt fieri reſolutio, vt Omnis homo eſt animal, ergo Iſte homo eſt animal, & Iſte homo eſt animal, poſteà

præ-

prædicatum reſolue, Iſte homo eſt hoc animal, vel iſte homo eſt hoc animal.

Vltima propoſitio. In conditionali, ſeu cauſali propoſitione, ſubiectum conſequentis priùs eſt reſoluendum, quàm termini antecedentis, vt in his: ſi omnis homo in gratia obierit, nullus condemnabitur. Si nullum alimentum ſuppedites animali, omne morietur. hæ ſunt regulæ maximè in reſolutione obſeruandę, quas ſequentibus carminibus facilius quis memoriæ mandare poterit.

Simpliciter, pro vno, pro ſe vox ſumpta quieſcat.
Cernere confuſum collectum ſpargere noli,
Cuiq; ſuum tribuens, tu primò mixta reſolue.
Nẽ tangas voces binas, contemne priora,
Vltima contemplans quando deductio regnat.
Aſpice ſignatum aſcendens, commune relinque,
Ima petens confuſa ſinas, communia ſume.
Elige ſubiectum quando ſors poſtulat æqua.

De reſolutione incompleta. Cap. VI.

EST alius Aſcenſus, & Deſcenſus mixtus, partim cõſtãs copulatione, partĩ diſiũctione, qui debetur terminis incõpletè ſupponẽtibus, quales sũt illi, qui cũ his ſignis sũt, de q̃ib. ſuprà locuti ſumus, ſcilicet Alter, Neurer, Vterq;. hi.n. terminũ pro ſuis inferiorib. binis ſupponere faciũt, ac ꝓpterea talis ſuppoſitio Duorũ vocatur, ſed id cũ diſcrimine: nã Alter, binaria inter ſe diſtribuit, ĩ ſe ip-

ſis uerò diſiungit, vt Alter oculus eſt dexter, id eſt, horum duorum iſte, vel iſte eſt dexter, & horũ duorum, iſte vel iſte eſt dexter. Vterque, verò binaria diſiungit īter ſe, & in ſe copulat, vt Vterq; pes eſt claudus, id eſt horum duorum iſte, & iſte eſt claudus, vel horum duorum iſte & iſte eſt claudus. Neuter, idem prorſus facit ſed negatiuè, vt Neutra manus eſt dextre. i. Harum duarum nec iſta; nec iſta dextra, vel Harũ duarum nec iſta, nec iſta eſt dextra. Eſt etiā aliud ſignum incompletum, Omnis, quod aliquando completè ſumitur, ſicut & præcedentia, & tunc diſtribuunt terminum, cui iunguntur pro omnibus ſuis inferioribus. Aliquando, Omnis, incomplete ſumitur cùm termino generico iungitur, tunc autē diſtribuit ſpecies, diſiungit verò indiuidua ſpecierum, vt Omne animal fuit in arca Noè, id eſt ex hac ſpecie animaliũ hoc uel illud indiuiduũ, & Ex hac ſpecie hoc vel illud indiuiduum, quod idem eſt ac Cuiuslibet ſpeciei animalis aliquod indiuiduũ fuit in arca Noè, & talis ſuppoſitio dicitur Pro generibus ſingulorum, ideſt pro ſpeciebus ſingulorum indiuiduorum. Prior verò dicitur, Pro ſingulis generum, id eſt pro omnibus ſpeciebus, & omnibus ſpecierum indiuiduis. Multum autem refert ad veritatem propoſitionis, quod termini ſupponant completè, vel incompletè: nam Completa ſuppoſitio petit veritatē omnium inferiorum, nullo excepto, vt Omne animal currit, ſi vera futura eſt talis propoſitio, ſubiectumq; ſupponit completè, opus eſt vt omnia indiuidua ſpecierum omnium animalis

currant,

currant,ſi incompleta eſt ſuppoſitio ſufficit ad ueritatem eius, vt ex omnibus ſpeciebus vnum ſaltē individuum, aut alterum currat,quē ſenſum facit illa propoſitio. Omne animal fuit in arca Noè, eadem ratio eſt in alijs :nam Alter oculus eſt dexter, ſi ſuppoſitio ſit incompleta, non opus eſt ad ueritatem eius,vt omnes oculi ſint dextri,ſed vt ex omnibus binarijs vnus ſaltem ſit dexter.

De reſolutione Relatiuorum. *Cap. VII.*

RELATIVORVM contēplationē ad Grāmaticū pertinere non eſt, qui eat inficias tamen quia ſola cognitio talis ad veritates vel falſitates ptopoſitionū,quæ à Relatiuis oriuntur dignoſcendas nō ſufficit,dialectico examine opus eſt propterea paucis ex grāmatica accerſitis,ea,quæ ſecundū Dialecticā in his obſeruanda ſunt trademus.Relatiuum igitur eſt ſermonis antecedentis recordatiuū.Eſt autem duplex,aliud ſubſtantiæ, aliud accidentis.Relatiuum Subſtantiæ eſt,qui ſuum antecedens per modū nominis ſubſtantiui refert vtrū antecedens ſit ſubſtantia vel accidens,ſiue nomē Connotatiuum,ſiue Abſolutum,ſiue vnum nomen, ſiue vna oratio,dummodò unius ſubſtantiui locum habeat.Relatiuum Accidentis eſt,quod refert per modum adiectiui,ſiue illud ſit ſubſtātia,ſiue vnum nomen,ſiue una oratio.

Relatiuum ſubſtantiæ,aliud Idētitatis, aliud Diuerſitatis.Identitatis eſt,quòd pro eodem accipitur

pro quo ſuum antecedens, ſiue pro eodem numero, vt Beatus vir, qui timet Dominum, ſiue pro eodem ſpecie, vt, In ligno vicimus, in quo peccauimus. Relatiuum Diuerſitatis eſt, quod pro alio ſuppoſito accipitur, quàm ſuum antecedens, vt Petrus loquitur, & alter tacet. Dicitur autem ſuum antecedens referre in obliquo, ſcilicet, alter à Petro tacet.

Relatiuum accidentis ſimili ratione aliud identitatis, aliud Diuerſitatis. Identitatis eſt, quod refert ſuum antecedens conſignificando idem accidens, vt Petrus eſt iuſtus qualem oportet eſſe Chriſtianum. Diuerſitatis eſt, quod refert ſuum antecedens conſignificando diuerſum accidens, vt Auguſtinus fuit catholicus, & alius fuit Arrius. Relatiuum ſubſtantiæ Identitatis, quoddã Reciprocum quoddã Non reciprocum, regreſſionem quandam ſignificat in ſuũ antecedens, vt Omnis homo amat ſe. Mater diligit filium ſuum. Non reciprocum, talem regreſſionem nõ ſignificat, qualia ſunt reliqua relatiua ſignata. Relatiui accidẽtis reſolutio ex eius ſignificatione manifeſta eſt: pro alijs autem ſit.

Prima propoſitio: Relatiuum, Qui copulatiuum ſenſum facit. idem enim valet quod, Et ille: Bifariam autem poteſt in propoſitione conſtitui, Aliquando à parte vnius extremi, ſcilicet quando ſubiecto, vel prædicato copulatur, vt Animal, quod eſt rationale eſt riſibile, & tunc illa integra propoſitio eſt vna categorica, cuius ſubiectum, eſt propoſitio vbi relatiuum eſt, cuius verbum dicitur Copula implicationis. Aliquando non ponitur à parte

vnius

vnius extremi alterius propoſitionis, ſed ipſum per ſe relatiuum extremum conſtituit, vt Homo eſt animal, qui eſt riſibilis, & talis propoſitio formaliter hypothetica eſt, & virtualiter Copulatiua. Eſt autẽ in vtriuſq; reſolutione magnum diſcrimen, cum enim hypothetica eſt, immediatè in copulatiua eſt reſoluenda, vt Homo mouetur, qui aliquãdò ſtudet, reſoluatur, Homo mouetur, & ille aliquandò ſtudet. At cum categorica, eſt, non eſt immediatè in copulatiuam reſoluenda, quouſque antecedens ipſius reſoluatur, vt Omne animal, quod eſt rationale eſt riſibile, non eſt reſoluendum, Omne animal eſt rationale, & illud eſt riſibile, ſed antecedens in ſingularia priùs reſoluetur, & facta ſingularium reſolutione, poterit vnumquodq; ſingulare in copulatiuam reſolui, nempè, Hoc animal, quod eſt rationale eſt riſibile, & hoc animal, quod eſt rationale eſt riſibile, poſteà, hoc animal eſt rationale, & illud eſt riſibile.

Secunda propoſitio. In hypothetica, Copulatiua virtuali, vel formali, relatiuum refert ſuum antecedens reſtrictè, ideſt pro illo eodem, pro quo ſuum antecedens accipiebatur in ſua cathegoria, vt Homo diſputat, & ille cõtemplatur, ille ſcilicet homo, qui diſputat, contemplatur, idem ineſt relatiuo Diuerſitatis, vt Homo legit, & alius audit, alius ſcilicet à legente audit. Cum autem relatiuum refert terminum ſupponentem copulatim, refert totam collectionem, vt Omnes Apoſtoli ſunt duodecim, qui ſunt in cœlo, ſcilicet, & illi omnes ſunt in cęlo. Hoc

autem priuilegium habet diſiunctiua propoſitio vt relatiuum in ea non referat reſtrictè, vt homo loquitur, vel ille tacet, ille ſcilicet, homo, tacet.

Tertia propoſitio. Relatiuum reciprocum, ſupponit ſicut ſuum antecedens ſigillatim, ſcilicet vt reſoluendo antecedens, reſoluatur relatiuum correſpondens ſingulis inferioribus antecedentis, vt Omnis homo eſt ipſemet, Ipſemet, refert hominē, at cum reſoluis Petrus eſt ipſemet, refert Petrum, Paulus eſt ipſemet, refert Paulum, ſimiliter omnis mater diligit filium ſuum. Vbi obſeruandum eſt, non licere loco relatiui reciproci ſuum antecedens ponere: non enim idem eſt, Omnis homo odit ſe, & Omnis homo odit hominem, nec Mater amat filium ſuum, & Amat filium matris. Licebit autem id duobus locis facere, & cum reciprocum eſt totale extremum, vt Omnis homo eſt ipſemet, idem eſt ac, omnis homo eſt homo, & cum ſimiliter antecedens eſt ſingulare, vt Petrus diligit ſe, & Petrus diligit Petrum, dummodò antecedens vniuocè ſumatur. Quando verò Relatiuum non eſt reciprocum, licet ipſius loco antecedens conſtituere, ſeruata reſtrictione, vt homo diſputat, qui loquitur, idem eſt, ac Homo diſputat, & homo diſputans loquitur. Ex quo ſequitur, tale relatiuum ſupponere, ſicut ſuum antecedens ſupponeret eodem loco conſtitutum.

Quarta propoſitio. In reſolutione obſeruare oportet, vt reciprocum ſimul cum antecedente reſoluamus ſimul & non reciprocum, cum à parte vnius extremi eſt, vti diximus. At cum propoſitio

tio hypothetica eſt, antecedens reſoluatur relatiuo non reciproco manente inuariato, vt Animal eſt irrationale,& canis eſt illud, reſolue. Hoc animal ſcilicet equus eſt irrationale, & canis eſt illud, vbi, Illud ſupponit pro animali ſicut in priori: propterea conſultius erit ponere antecedens loco relatiui, dũ fit reſolutio ſub antecedenti, ſcilicet animal eſt irrationale,& canis eſt animal nempè irrationale.

De Ampliatione. Cap. VIII.

CVM ſuprà terminos pro rebus ſecundùm tẽpus per copulam importatum exiſtẽtibus ſupponere docuerimus, ſupereſt vt modò explicemus quãdo termini pro pluribus, vel paucioribus, quàm tẽpus copulæ exigit, ſupponãt, quam Dialectici Ampliationem, vel Reſtrictionẽ vocant, quæ multùm veritati propoſitionum cognoſcendæ prodeſt cùm ab ea & propoſitionũ conuerſio, & multiplex argumentandi modus pendeat. Eſt autem Ampliatio, extenſio termini à minori ad maiorem ſuppoſitionẽ: quando enim terminus in propoſitione pro re ſecũdum tempus præſens exiſtente accipitur dicitur ſuum ſtatum habere, at quando indifferẽter & diſiunctim ſimul pro præſenti,& alio accipitur tẽpore, dicitur Ampliati, vt in hac, Iuſti viuent vitam pacificam, Iuſti, non ſolùm pro præſentibus, ſed etiam pro futuris accipitur. Eſt autem diuerſus Ampliationis modus in terminis ſingularibus, & in communibus, tam abſolutis, quàm connotatiuis.

Terminus ſingularis cum vnum tantum ſignificet, ampliatur quoad exiſtentiam ſui ſignificati ſecundùm varias differentias temporis. vt Petrus cucurrit,id eſt Petrus qui eſt,vel fuit,cucurrit, quæ dicitur Ampliatio temporum.Terminus autem cõmunis cum plura ſignificet,non ſolum ſecundum tempus,ſed etiam ſecundum ſuppoſita varijs temporibus exiſtentia.ampliatur, vt in hac Multi homines ſaluabuntur, ſubiectum nõ ſolum pro præſentibus ſed etiam pro futuris ampliatur. Terminus autem Connotatiuus cum præcipuè formam ſignificet ſecuudum eam ampliatur, vt in hac, Album fuit nigrum, ſubiectum ratione albedinis ampliatur, vt ſit ſenſus: hoc corpus,qđ modo habet, uel habuit albedinem,fuit nigrum. Triplex igitur Ampliatio eſt,Sola temporum,quæ ineſt ſingularibus.Temporum, & ſuppoſitorum, quæ ineſt communibus. Temporum, & Formarum, quæ connotatiuis conuenit terminis.Tempora autem ſecundum quæ termini ampliantur apud Dialecticos quinque ſunt, Præſens,Prꝺteritum,Futurum, Poſſibile, & Imaginarium,vt tunc terminus ampliari dicatur,quando ſecundum plures differentias,vel omnes horum tẽporum diſiunctum ſupponit. Dico autem Diſiunctim, quia cum terminus ſecundum plura tempora.Copulatiuè accipitur,ampliatio non eſt, vt ſubiectum in hac Petrus eſt,& fuit doctus, non ampliatur, ſed opus eſt, vt ſecundum plura tempora, vel omnia ſub diſiunctione accipiatur, vt, Petrus eſt, uel fuit doctus, ſiue tempora ſint expreſſa,vt in exẽ

plo

plo præcedenti,ſiue virtute in vno verbo contineantur, vt in ſequentibus regulis manifeſtabitur, qua plurimum roboris in communi loquẽdi vſu habẽt.

Prima Regula. Verbum præteriti,ampliat ſuum ſubiectum ſecundum duas temporis differentias, præteriti nempè,& præſentis:ſuum verò appoſitum reſtringit pro tẽpore præterito. Verbum aũt futuri ſimiliter ſubiectum ſecundum præſens, & futurum ampliat, appoſitum verò ad futurum reſtringit, vt Adam fuit ex limo factus. vbi, Adam, pro quodam ſuppoſito,qui eſt,vel fuit,ſupponit. illud verò appoſitum, ex limo factus,reſtringitur pro eo,ꝙ fuit. Et clariùs,Petrus audiuit lectionem,Petrus,ampliatur pro eo,qui eſt,vel fuit,appoſitum autem illud,lectionem, pro lectione præterita reſtringitur. Præterea domificator faciet domos,vbi,domificator,ampliatur pro eo, qui eſt, vel erit, appoſitum autem, domos,reſtringitur pro his quæ erunt.

Secunda Regula.Terminus ſignificans inceptionem,vel actionem,per quam res incipit eſſe, vel fieri, vel ſignificans aliquam prioritatem ampliat terminos quibus ſuam ſignificationem applicat, ſecundum præſens, vel futurum, vt pluuia incipit, ſ.quæ eſt, vel erit, Ædifico turrim, Petrus eſt prior Antichriſto: contra verò terminus ſignificans Deſitionem,vel deſtructionẽ,vel poſterioritatẽ,ampliat ad tẽpus præſens, vel præteritũ, vt Comburo domũ, ſ. quæ eſt vel fuit. Deſtruo Baſylicam, ſum poſterior Adamo. Tertia Regula. Verbum poteſt, vel aduerbia illud includenti,ſcilicet,Poſſibiliter, Impoſ-

ſibiliter, Neceſſariò, & nomina ſignificantia poſſibilitatem exiſtentiæ ampliant ſuos terminus ad præſens, vel præteritum, vel futurũ, vel poſſibile, vt Roſa eſt corruptibilis. ſ. quæ eſt, vel erit, vel poteſt eſſe,

Quarta Regula: Verba ſignificantia actum animæ interiorem, ampliant ad quinque temporum differentias, vt Alexander appetebat alium orbem, ibi, Orbis, ampliatur pro eo, qui eſt, vel erit, vel poteſt eſſe, vel ſaltem imaginabatur eſſe. Similiter intelligo Chimæram, Opto ſanitatem.

De modis argumentandi in Ampliatione. Cap. IX.

VTILIS eſt admodũ argumentandi modus in Ampliatione, vbi maximè obſeruandum eſt, terminum Amplum ſe habere ad eundẽ non amplum, ſicut terminus ſuperior ad inferiorem ſe habet: vt enim ſuperior amplectitut inſeriorem, & alios preter illum, ita Amplus comprehendit minus amplum, & ipſum excedit. Homo enim dũ ampliatur pro his, qui ſunt, vel erunt, includit, ſeipſum, vt ſupponit ſolùm pro his, qui ſunt, iuxta quod ſumitur primus modus argumentandi: vt enim valet à ſuperiori diſtributo ad inferiorem affirmatiuè, vel negatiuè, ſcilicet omne animal currit, ergo homo currit, ſimiliter, Nullum animal currit, ergo homo non currit: ita ab amplo diſtributo ad non amplum valet affirmatiuè vel negatiuè, vt Omnis homo poteſt diſputare, ergo homo, qui eſt, poteſt diſputare, ſimiliter Nullus homo

poteſt

poteſt eſſe lapis, ergo nullus homo eſt lapis. Hoc autem vnum debet attendi, vt quando affirmatiuè argumentamur, ponatur conſtantia termini nō ampli, ideſt aliqua propoſitio affirmatiua, per quam denotetur illum terminum non amplùm ſupponere, aliter argumentatio mala erit: poterit enim antecedens dari verum, & conſequens falſum, vt putà ſi nullus eſſet homo præſens, tunc antecedens verum eſſet, ſcilicet Omnis homo poteſt diſputare: ratione enim Ampliationis, ſubiectum ſupponit pro his qui poſſunt eſſe, conſequens autem falſum, homo qui eſt poteſt diſputare, cum nullus homo ſit ex caſu ſuppoſito. At ſi in antecedenti addatur conſtantia ſubiecti non ampli denotans illud eſſe, non dabitur antecedens verum, & conſequens falſum, & in hunc vſum inuenta eſt à Dialecticis Conſtantia. Secundus modus. Sicut valet ab inferiori ad ſuperiorem terminum particulariter ſumptū affirmatiuè, vel negatiuè, vt homo currit, ergo animal currit, ſimiliter homo non currit, ergo animal non currit, ita valet à non amplo ad amplum non diſtributum, ideſt particulariter ſumptum affirmatiuè vel negatiuè dummodò in negatiuo modo argumentandi ponatur Conſtantia non ampli, vt Homo diſputat, ergo homo poteſt diſputare, ſimiliter aliquis homo, qui eſt non poteſt diſputare, & homo eſt, ergo aliquis homo non poteſt diſputare.

Ex quibus fit, vt ſicut non valet à ſuperiori ſine diſtributione ad inferiora, nec ab inferiori ad ſuperiorē diſtributū: nō enim valet, Animal currit ergo

homo currit, nec valet, Homo currit, ergo omne animal currit, ita nec valet à non amplo ad amplum diſtributum, nec ab amplo non-diſtributo ad non amplum: non enim dices Homo poteſt diſputare, ergo homo diſputat, cum argumentemur ab amplo ſiue diſtributione ad non amplum, nec ſimiliter Homo non diſputat, ergo homo non poteſt diſputare, cum ex parte prædicati à non amplo ad amplum diſtributum argumentemur. In his argumentandi modis obſeruandum eſt, ne dum argumentamur à ſubiecto amplo diſtributo ad non amplum committatur defectus ex parte prædicati, ab amplo non diſtributo ad non amplum argumentando: non .n. valet, Omnis homo poteſt diſputare, ergo Omnis homo diſputat, quia prædicatum illud Diſputare, manet amplum ſine diſtributione, negatiuè valeret quidem: quia negatio prædicatum diſtribuit, vt nullus homo poteſt diſputare, ergo nullus homo diſputat.

De Reſtrictione, Alienatione, & diminutione. Cap. X.

RESTRICTIO eſt, termini coarctatio à maiori ad minorem ſuppoſitionem, quæ oppoſita eſt Ampliationi. Fit autem talis termini reſtrictio maximè quatuor modis. Primò per Copulam implicationis, vt Omnis homo, qui eſt iuſtus ſpernit mundum, vbi illud ſubiectum, Homo, reſtringitur vt pro iuſtis ſolum ſupponat, Secundo

per additionem adiectiui in eodem extremo,vt vir ſapiens amat ſcientiam. Dico autem in eodem extremo: cū enim adiectiuum in alio extremo,quàm ſubſtantiuum ſit,collocatur, nulla fit reſtrictio.ſi.n. dicas,Omnis homo eſt ſapiens,ſubiectum, Homo, nō ſolum pro ſapientibus, ſed etiam pro omnibus hominibus ſupponit. Tertiò per additionem obliqui à parte etiam eiuſdem extremi, vt Omnis liber Ariſtot.eſt Græcè conſcriptus,vbi ſubiectum, liber pro his ſolum,quos Ariſtoteles ſcripſit ſupponit, & tunc obliquus dicitur Determinatio, rectus autem Determinabile. Tandem Quartò reſtrictio fit, per appoſitionem ſubſtantiui inferioris, vt Apoſtolus Paulus ſcripſit ad Romanos, vbi ſubiectum illud, Apoſtolus,reſtringitur,vt pro Paulo ſupponat. Oēs hæ additiones non mutant ſignificationem, vel diminuunt eorum, quibus adiunguntur, ſed ſolum ad pauciora ſuppoſita trahunt.

Sunt autem aliqua addita,quæ terminum impropriè ſupponere faciunt, & ex propria ſignificatione in impropriam transferunt, vt duo leones marmorei ſunt in foro,Ho mo pictus eſt ī aula,in quibus ſubiecta pro ſignificatis ſimilitudinarijs accipiuntur, & talis acceptio, Alienatio dicitur:eſt enim Alienatio, diſtractio termini à propria ad impropriam ſignificationem. Sunt etiam addita diminuentia termini integram ſignificationem, ut Aethiops eſt albus ſecundùm dentes,qui termini diminuti,dicuntur,Dicta ſecundum quid.In his autē vtriſq; attēdere oportet, ne argumentemur a termino alienato,

uel

vel diminuto, ad eundem terminum abſolutè, & ſimpliciter ſumptum; non enim valet, Æthiops eſt albus ſecundum dentes, ergo eſt albus, nec valet, Duo leones marmorei ſunt in foro, ergo duo leones ſunt in foro.

Circa modū verò argumentādi in Reſtrictione, idem obſeruandum eſt, quod in Ampliatione. Terminus enim non reſtrictus, habet locum ſuperioris, ſeu Ampli: Reſtrictus verò inferioris, ſeu non ampli. Vnde eſt prior argumentandi modus, A non reſtricto diſtributo ad reſtrictum affirmatiuè vel negatiuè, dummodo in affirmatiuo argumentandi modo, ponatur Conſtantia reſtricti, vt Omnis homo diſputat, & aliqui homines docti ſunt, ergo omnis homo doctus diſputat: ſimiliter, Nullus homo currit, ergo Nullus homo albus currit.

Poſterior modus, A reſtricto ad non reſtrictum non diſtributum affirmatiuè, vel negatiuè, conſtantia in negatiuo poſita, vt Homo doctus non diſputat, & Homo doctus eſt, ergo Aliquis homo non diſputat. Similiter, Equus albus currit, ergo equus currit. Ex quibus fit, eadem ratione, qua in Ampliatione, non valere à non reſtricto non diſtributo ad reſtrictum, vt, non ſequitur, Equus currit, ergo equus albus currit, nec à reſtricto ad non reſtrictum diſtributum: ſimiliter enim non ſequitur, Omnis equus regis currit, ergo Omnis equus currit.

De Appellatione. Cap. XI.

APpellatio ſpecies quædã Reſtrictionis eſt, quæ maximè in adiectiuis terminis reſpectu terminorũ, quibus iũguntur, reperitur, ſiue tales termini abſoluti, ſiue connotatiui ſint. Eſt autẽ Appellatio, applicatio ſignificati formalis vnius termini, ad formale, vel immediatũ ſignificatũ alterius. Vt ſi quis dicat Petrus eſt logicus magnus, hic terminus, magnus, applicat ſuum formale ad formale ſui ſubſtantiui, denotatque Petrũ eſſe magnũ, & peritũ logices, talisq; applicatio Appellatio dicitur, & terminus applicans ſuum formale, Appellans dicitur, is autem, cui applicatur, Appellatum. Fit etiam ſimilis Appellatio in termino Abſoluto, quando aliquid ipſius immediato ſignificato conuenire denotatur, vt homo eſt ſpecies, Cognoſco animal. Video Petrum: In quibus propoſitionibus tales termini, nempè, Homo, Animal, Petrus, pro immediatè ſignificatis ſummuntur. Quãuis autem in his vſum & vim locutionis maximè inſpicere oporteat, quaſdam tamen regulas præſcribere iuuabit.

Prima Regula, Quando terminus abſolutus ſubijcitur prædicato, non conuenienti ſuo mediato ſignificato, tale prædicatum appellat immediatum ſignificatum ipſius ſubiecti, vt Homo eſt ſpecies, Animal eſt genus: prædicata enim illa homini, vel animali inſunt, vt homo, & animal ſunt, id eſt, vt conceptu communi cognoſcuntur.

Secun-

Secunda Regula. Quando adiectiuus terminus cum connotatiuo opponitur à parte eiuſdem extremi, appellat formale ipſius ſubſtantiui, vt iſte eſt monachus albus, Petrus eſt logicus magnus, in quibus denotatur, quòd ille ſit albo habitu, & hic peritus logices. Cùm autem tales duo termini à parte extremi eiuſdem non ſunt, talis appellatio non fit, vt ſi dicas: Iſte monachus eſt albus, non ſignificat, quòd ſit albo habitu.

Tertia Regula. Verba ſignificantia actum animæ appellant formale, vel immediatum ſignificatum proprij termini, cui iunguntur, vt cognoſco venientem, Vidi Papam, in quibus denotatur me cognoſcere aliquem venire, & me vidiſſe Papam, dum erat Papa. idem cenſendum eſt de quibuſdam verbis applicantibus ſignificationem ſuam terminis connotatiuis, vt facio calceum, conſtruo domum, in quibus ſignificatur me inducere formam in materiam, non autem quod faciam corium, vel lapides, ex quibus fit calceus, vel domus.

Quarta Regula. Nomina numeralia primitiua termino ſubſtantiuo iuncta multiplicant formam, & ſuppoſitum ſubſtantiui, vt tres homines, id eſt tria ſuppoſita, habentia ſuas ſingulas peculiares naturas: iuncta tamen adiectiuo multiplicant ſolum materiale, vt tria alba, id eſt tria corpora habentia albedinem, adeò vt ſi fieri poſſit vt vna, & eadem albedo in tribus eſſet diſtinctis corporibus, talia poſſent tria alba dici, ſi album adiectiuè ſumatur. Aduertenda eſt autem hæc regula magis

pro Theologia, quàm pro Logica. Circa modum argumentandi id obſeruandum eſt, nè ſub termino appellato argumentemur, & varietur, vel auferatur appellatio termini appellantis. Vnde non valet, Petrus eſt Logicus, & Petrus eſt magnus, ergo eſt Logicus magnus, nec valet, eſt Logicus magnus, ergo eſt Logicus, & eſt magnus, nec valet video veniẽtem, Petrus eſt veniens, ergo video Petrum, nec ſimiliter valet: iſte facit calceum, Calceus eſt corium, ergo facit corium, nec ſimiliter è conuerſo.

De Enunciationis ſimplicis oppoſitione. Cap. XII.

DE proprietatibus terminorũ in propoſitione hucuſque tractauimus. Æquũ erit modò de accidentibus ipſarũ propoſitionum, quæ adinuicem collatæ ſortiuntur, diſſerere: ea ſunt Oppoſitio, Æquipollentia, & Conuerſio. Nõ autem hic de oppoſitione, quę inter res inuenitur agimus, ſecundũ quam calor frigiditati, & albedo nigredini opponitur nec de ea, quæ inter terminos, ſecũdum quã alij Contrarij, alij Contradictorij, alij Relatiui, alij Priuatiui ſunt: ſed de illa, quæ inter propoſitiones verſatur. Eſt autẽ Oppoſitio, duarum propoſitionum vtroq; extremo eodem ordine participantiũ, ſecundum qualitatem, vel quantitatem repugnãtia.

Quadruplex autem eſt oppoſitio. Contradictoria, Contraria, Subcontraria, Subalterna. Contradictoria eſt oppoſitio duarum propoſitionum ſe-

cundum qualitatem,& quantitatem repugnátium; nimirum quia altera vniuerſalis,altera particularis, altera affirmatiua, altera negatiua, vt Omnis homo eſt albus, aliquis homo non eſt albus. Contraria, eſt oppoſitio duarum propoſitionum vniuerſalium, ſecundùm qualitatem repugnantium,vt Nullus homo eſt albus. Omnis homo eſt albus. Subcontraria, eſt oppoſitio duarum propoſitionum particularium ſecundùm qualitatem repugnántium, vt Aliquis homo eſt albus, Aliquis homo non eſt albus,nec hic indefinitam à particulari diſcernimus. Subalterna, eſt oppoſitio duarum propoſitionum ſola quantitate repugnantiũ, vt Omnis homo eſt albus, aliquis homo eſt albus: Nullus homo eſt albus, Homo non eſt albus. Harum duarum,propoſitio vniuerſalis dicitur, ſubalternans: particularis verò,Subalternata. Sunt autem quædam particulariùs in omni oppoſitione obſeruanda.

Primum eſt,vt vtroq; extremo eodem ordine participent,ideſt idem habeant ſubiectum,& prædicatum: vnde iſtæ nullatenus opponuntur,Homo non eſt animal,lapis non eſt equus: nec iſtæ,Homo non eſt equus,Homo eſt animal:nec iſtæ, homo eſt animal,Animal non eſt homo.

Secundò obſeruandum eſt,vt iſta idemptitas extremorum ſit in Nomine, In re ſignificata, In integritate,In tempore,& loco. In nomine,vt ſit eadem dictio cathegorematica,vnde iſtę non opponuntur, Cicero ſcripſit,Tullius nõ ſcripſit. Angelus eſt Dei, Angelus nõ eſt Deus, Corpus eſt album,corpus non

eſt albedo. In re ſignificata ne ſit æquiuocatio: non enim opponuntur, Canis latrat, canis non latrat. In integritate, vt idem ſit totale ſubiectum, & totale prædicatum: vnde omnia ſigna, omnes termini, qui partes extremorum efficiuntur, debent eſſe in vtraque propoſitione oppoſita: quare omnes hæ non opponuntur; Petrus non currit velocirer, Petrus currit. Omnis equus regis poſſidetur à Rege, Aliquis equus non poſſidetur à Rege. Petrus eſt animal album. Omnis homo eſt omne animal. Homo non eſt animal. Dixi de terminis qui efficiuntur partes extremorum: alia enim ſigna, quę totam propoſitionem ſignant, mutantur: nam negatio mutatur, & quantitas in aliquibus. In tempore, & loco vt oppoſitarum veritas, vel falſitas, ſumatur à rebus ſecundùm eundem locum, & tempus, vnde iſtę non opponuntur: Petrus legit, Petrus non legit, ſi vna pro vno tempore, altera pro altero tempore ſumatur, nec iſtæ, Ego ſum in Diui Petri, Ego non ſum in Diui Petri, ſi vna vno loco, altera altero à me proferatur.

Tertiò obſeruandum eſt, vt proprietates terminorum non mutentur, ſcilicet Suppoſitio. Appellatio, & reliquæ. Suppoſitio aũt ea, quæ non prouenit ratione ſignorum quantitatis, hæc enim mutari debet, ſed alia, qualis eſt, Materialis, Simplex, Perſonalis, ne in vna ſimpliciter, in altera perſonaliter, vel materialiter ſupponant. Idem in Ampliatione, vt ſeruetur eadẽ Ampliatio: licebit tñ in contraria negatiua, terminos magis amplos eſſe, q̃ in affirmatiua,

vnde iſtæ opponuntur, Omnis homo diſputat, Nullus homo poteſt diſputare, In ſubcontrarijs verò affirmatiuam magis ampliari, vt homo non diſputat, homo poteſt diſputare: debet etiam attendi, vt ſeruentur præcepta Reſolutionis terminorum, & ordo aſcendendi, vel deſcendendi idem ſit in vtraque oppoſita propoſitione.

De quibuſdam præceptis alijs in oppoſitione. Cap. XIII.

PRAETER ea, quæ dicta sūt, obſeruādum eſt ēt, vt in oī oppoſitione, præter Subalternā, mutetur qualitas, vt altera ſit affirmatiua, altera negatiua. Quantitas autē nō in omni mutāda eſt niſi in Cōtradictoria, & Subalterna, vt altera vniuerſalis, altera particularis ſit. Cōtrariæ enim vniuerſales ſimul, Subcōtrariȩ verò particulares eſſe debēt.

Hoc etiam ſeruandum eſt in vniuerſalitate ſyncathegorematica, qualis eſt coniunctio copulatiua, Et, ac, in particularitate qualis eſt, Vel. Quando enim complexum copulatum eſt ſubiectum, in ſua Contraria propoſitione manet ipſa copula copulatiua, in ſua verò Contradictoria mutatur in Vel. vnde iſtæ ſunt Contrariæ, Petrus, & iſte equus eſt irrationalis. Petrus & iſte equus non eſt irrationalis: iſtæ vero Contradictoriæ, Petrus & iſte equus eſt irrationalis, Petrus vel iſte equus non eſt irrationalis. Quando verò vtrunque complexum eſt per, Vel, propoſitiones ſunt Subcontrariæ: Hoc autem in-

telligendũ eſt,quãdo, Et,accipitur diuiſiuè, & Vel, diſiunctiuè, & complexa conſtant ex partibus ſingularibus. Quãdo enim copulatim, vel diſiunctim accipiuntur habentur tales propoſitiones pro ſingularibus, inter quas ſicut & inter ſingulares non eſt niſi ſola oppoſitio contradictoria, & talia ſubiecta inuariata debẽt manere, quod idem cenſendũ eſt de propoſitionibus de ſigno Collectiuo. Vnde hæ ſolum opponuntur cõtradictoriè, Omnes Apoſtoli Dei ſunt duodecim, Omnes Apoſtoli Dei non ſunt duodecim. Similiter iſtæ. Iſti Apoſtoli, & iſti, & alij ſunt duodecim. Iſti Apoſtoli, & iſti, & alij non ſunt duodecim. Prætereà obſeruandum eſt, vt in ſignis mixtis habeatur ratio categorematis incluſi in illis, quantum ad eius quantitatem, vt mutetur in Contradictoria, vniuerſale in particulare, affirmatum in negatũ, in Contraria ſeruatur vniuerſali tas: in Subcõtraria verò particularitas. Vnde huius propoſitionis, Nunquam homo currit, Contraria eſt ſemper omnis homo currit. Contradictoria verò, Aliquando homo currit. Poſtremò obſeruandum eſt, eſſe aliquot ſigna etiã Mixta, & ſyncategorematica, quæ non plenã habent vniuerſalitatẽ, nec particularitatem, ac inde incompleta dicuntur, & in talibus propoſitionibus Cõtradictoria maximè reperitur oppoſitio. cauere autẽ oportet, vt in vna propoſitione fiat vniuerſale, quod in altera erat particulare, aliter nulla erit oppoſitio. Vnde iſtæ non opponuntur. Vterq; homo currit, vterq; homo non currit, ſeu neuter homo currit, cum in vtraq; ma-

neat eadem vniuerſalitas, & particularitas, cum ſignum vtrunq; per Et. & per vel, exponatur, vt diximus. Iſtæ tamẽ contradicunt. Vterq; oculus eſt dexter, Alter oculus nõ eſt dexter, quia id, quod in vna exponitur per vel, in altera exponitur per Et. & ita particularitas in vniuerſalitatem & è contrà mutatur, vt patet exponẽti. Idem iudicãdum eſt de nominibus & aduerbijs numerabilibus, quæ incompletè vniuerſalia ſunt, ac proindè optimus contradicendi modus eſt toti propoſitioni negationem apponere: Bis cantaui Miſſam. Non cantaui bis Miſſam, Tres homines currunt, Non currunt tres homines. Complexa autem ex termino communi, vel ex terminis communibus, penſanda ſunt tanquam termini communes in Contrarietate, & Contradictione, & alijs oppoſitionibus: Propterea eis debet addi ſignum vniuerſale, vel particulare, hoc vno excepto, vt in Contrarijs maneat, Et. in Contradictorijs verò in vna, Vel, in altera Et. in vtraq; ſub contraria. Vel. vnde iſtæ ſunt contrariæ, Omnis homo, & equus currit, Nullus homo, & equus currit, iſtæ contradictoriæ. Homo & equus currit, Nullus homo vel equus currit. iſtæ ſubcontrariæ, Homo vel equus currit, homo vel equus non currit. Hoc intellige de ſubiecto: nam verbum complexũ non debet mutari, Omnis homo currit, vel non currit. Nullus homo currit, vel non currit, ſunt Contrariæ, nec oportet mutare illud. Vel.

Ex his non difficile erit oppoſitiones in propoſitionibus hypotheticis inuenire, cum enim quanti-

quantitatem non habeant,ſolam Contradictoriam ſortiuntur oppoſitionem, quæ facilis eſt in Conditionali,& Cauſali per negationis appoſitionem, vt ſi Sol lucet dies eſt. Non ſi ſol lucet dies eſt. Quia æſtas eſt, calor eſt, Non quia æſtas eſt, calor eſt. In Diſiunctiua verò & Copulatiua eſt parricularis alius contradicendi modus. Nam Diſiunctiua, & Copulatiua ex partibus contradicentibus compoſitæ inter ſe contradicunt. Iſtæ enim Contradictoriæ ſunt, nullus homo eſt animal, & Nullus equus eſt albus. Homo eſt animal,vel Equus eſt albus. Poſſent etiam inter has Contrariæ, & ſubcontrariç ſecundùm partes aſſignari,ſed id intelligenti,quæ dicta ſunt,facere, non erit difficile.

De Legibus oppoſitarum. *Cap. XIIII.*

HÆc autē lex, & natura Contradictoriarū eſt,vt in nulla materia vtraq; ſimul vera, aut falſa eſſe poſſit, ſed ex vnius veritate alterius falſitas, & ex falſitate veritas ſequatur.

Contrarium lex eſt; vt in materia Naturali, & Remota altera uera, altera falſa neceſſariò ſit: In materia Contingenti vtraque falſa eſſe poſſit, nunquàm tamen uera: unde ex unius ueritate alterius falſitas colligitur, quia utraque uera nequit eſſe, tamen ex unius falſitate alterius ueritas non infertur,cùm utrāq; falſam eſſe formaliter nō repugnet.

Subcōtrariarum lex in materia Naturali, & Re-

mota eadem eſt cum alijs, in materia verò Contingenti vtraque vera formaliter eſſe poteſt, non tamē falſa: vnde ex vnius falſitate alterius veritas, non tamen ex alterius veritate, alterius colligitur falſitas.

Subalternarum lex eſt, vt in materia Naturali & Remota ſimul veræ, vel falſæ ſunt: in materia verò Contingenti altera vera, altera falſa poteſt eſſe, ita tamē vt ſi vniuerſalis eſt vera, particularis ſit vera, at ſi particularis falſa, vniuerſalis ſit falſa, non contra: poteſt enim particularis eſſe vera, & vniuerſalis falſa. Sunt autem aliquot Regulæ pro vſu & cognitione oppoſitarum propoſitionum.

1 Prima Regula. Propoſitis duabus propoſitionibus oppoſitis, ſi Subalternans vnius eſt Contraria alterius, illæ ſunt Contradictoriæ, verbi gratia, Omnis homo eſt albus, homo non eſt albus, ſunt contradictoriæ: nam Subalternans illius negatiuæ quæ eſt iſta, Nullus homo eſt albus, eſt Contraria prioris ſcilicet. Omnis homo eſt albus. Perinde eſt ac ſi dicamus, in Contradictorijs, Subalternans particularis eſt Cōtraria propoſitionis vniuerſalis.

Secunda. Datis duabus oppoſitis, ſi affirmatiua inferat Contradictoriam negatiuæ, nec inferatur ab ea, illæ ſunt Contrariæ, ac ſi dicas Contraria affirmatiua infert Contradictoriam negatiuæ: Omnis homo eſt albus, Nullus homo eſt albus, illa affirmatiua infert hanc, Homo eſt albus, quæ eſt contradictoria negatiuæ illius.

Tertia. Si ex contradictoria negatiuæ ſequatur affirmatiua, illæ ſunt ſubcontrariæ, Homo eſt

albus,

albus, homo non eſt albus,ex Contradictoria huius negatiuæ, quæ eſt, Omnis homo eſt albus: ſequitur illa affirmatiua,Homo eſt albus, & non cõtra. Propterea illæ ſunt Subcontrariæ, perinde eſt ac ſi dicatur, Contradictoria ſubcontrariæ infert aliam ſubcontrariam. Quarta. Si contradictoria vnius eſt Contraria vel Subcõtraria alterius, illæ ſunt Subalternę, vt Omnis homo eſt albus, aliquis homo eſt albus. Contradictoria particularis eſt cõtraria uniuerſalis, & contradictoria vniuerſalis eſt Subcontraria particularis,ac propterea illæ sũt ſubalternę.

De Aequipollentia. Cap. XV.

AEQVIPOLLENTIA eſt,duarũ propoſitionũ utroque extremo eodẽ ordine participantiũ uis eadę à uarijs ſigni proueniẽs. Vnde tales ꝓpoſitiones,ſe mutuò ĩferunt,prodeſtq; hoc ad obſcuras propoſitiones in clariores reſoluẽdas. Sunt autem aliquot regulæ obſeruandæ.

Prima regula: Datis duabus Contradictorijs,cuique præponatur negatio,fit alteri æquipollens. Verbi gratia. Omnis homo eſt albus, Aliquis homo non eſt albus, Si priori addas negationem & dicas, Non omnis homo eſt albus, æquiualet illi Aliquis homo non eſt albus: ſi huic addas negationem, Nõ aliquis homo nõ eſt albus,æquiualet huic, Omnis homo eſt albus. Vſus huius regulæ eſt, Quandò tibi oblata fuerit propoſitio habens propoſitam nega-

gationem,cuius vis tibi ignota eſt, de me negationem, & quære illius Contradictoriam: nam huic æquipollebit cum illa negatione præpoſita.

Secunda. Datis duabus Contrarijs cuicunque poſtponatur negatio fit alteri æquipollens: Nullus homo eſt albus,Omnis homo ē albus: ſi dicas Nullus homo non eſt albus, æquiualebit huic Omnis homo eſt albus: ſi dicas Omnis homo non eſt albus æquiualebit alteri Nullus homo eſt albus: Huius regulæ idem eſt vſus,ſicut qui & primæ.

Tertia. Datis duabus ſubalternis, cuicunq; præponatur,& poſtponatur negatio, alteri æquipollet, Omnis homo eſt albus, Homo eſt albus, ſi dicas Non omnis homo non eſt albus, æquipollet huic: Aliquis homo eſt albus,ſi autem dicas: Non aliquis homo non eſt albus, æquipollet huic: Omnis homo eſt albus. Idem in his, Nullus homo eſt albus, Homo non eſt albus. Si enim dicas,Non nullus homo non eſt albus,ęquipollet,Aliquis homo non eſt albus: particulari verò huic nō cōgruè addes duas negationes. Huius pariter regulæ idem eſt vſus qui & aliarum. Eſt autem hæc negationis virtus, vt cadens ſupra terminum ſupponentem vniuerſaliter faciat eum ſupponere particulariter & cadens ſuprà particulariter ſupponentem,faciat eum ſupponere vniuerſaliter,affirmatum neget,negatum affirmet: vnde,Non omnis æquiualet,Quidā non. Non nullus,Quidam. Non aliquis, Nullus. Omnis non, Nullus.at,Nullus non,Omnis. Quando ex his vltimis vnum cadit ſupra ſubiectum, alterū ſupra prædica-

dicatum,vt Omnis homo non eſt albus. Nullus homo non eſt albus. Ex hoc ſequitur,quòd paritas negationum virtute affirmat,imparitas negat,quãdo partes extremorum non efficiuntur, & tunc tertia negatio exercet ſuam virtutem poſt ſe, ſicut ſi nulla præceſſiſſet. Aliquando Rhetores ornatus cauſa, & vt magis negantes explicent affectum, ſolent negationes multiplicare,præſertim quandò plura nomina ad vnum verbum referuntur, quorum vnum ab altero nõ pendet, ita vt cum ſingulis verbum accipi poſſit, & tunc talis propoſitio negatiua eſt cenſenda, nec ex his ſtrictis Dialecticorum regulis eſt penſanda. vt, Iſte non veretur Deum, neque homines. Nullus homo, nullo loco, nullo tempore, nullo momento quieſcit, ideſt Nullus homo, aliquo tempore, loco, aliquo ve momento quieſcit.

De Conuerſione. *Cap. XVI.*

CONVERSIO eſt, duarũ propoſitionũ vnius ad alterã per extremorũ tranſpoſitionẽ conſequentia neceſſaria: cuius Antecedẽs dicitur Propoſitio cõuerſa, cõſequens autẽ Propoſitio cõuertẽs. nec oportet ſit mutua inter eas cõſequentia,hæc enim cõuerſio eſt,Omnis homo eſt animal, ergo animal eſt homo. nõ ſemp tamẽ valet cõtra à cõuertẽte ad cõuerſam. vt ſi cõuertat,Omnis homo eſt albus,ergo aliqđ albũ eſt homo. nõ tamẽ contrà

valet,

valet,aliqđ album eſt homo, ergo omnis homo eſt albus.Conuerſionis tres ſunt ſpecies. Prima eſt Cõuerſio Simplex,quę in terminis dici ſolet,quãdò ex prædicato ſubiectum, & ex ſubiecto prædicatũ fit, eadẽ quantitate extremorum, & qualitate ſeruata, quo pacto vniuerſalis negatiua, & particularis affirmatiua in ſe ipſas conuertuntur, vt Nullus homo eſt lapis, ergo Nullus lapis eſt homo,homo eſt animal', ergo Animal eſt homo. Secunda ſpecies eſt, quando extrema mutantur manente qualitate,mutata tamen quantitate, quæ, Conuerſio in parte dici ſolet, quo modo vniuerſalis affirmatiua & negatiua conuertuntur, vt Omnis homo eſt animal, ergo Aliquod animal eſt homo, Nullus homo eſt lapis, ergo lapis non eſt homo. Tertia ſpecies conuerſionis eſt per Contrapoſitionem, quando manente eadem quantitate propoſitionis & qualitate, extrema tranſmutantur non ſolùm quantum ad ordinem, ſed etiam quia ex finitis fiunt infinita, quo modo vniuerſalis affirmatiua, in vniuerſalem affirmatiuam, & particularis negatiua, in particularem negatiuam conuertuntur, vt Omnis homo eſt animal, ergo Omne non animal eſt non homo, homo non eſt lapis,ergo Non lapis non eſt non homo. In hac autem conuerſione illud obſeruandum eſt, vt in conuerſione affirmatiuæ ponatur conſtantia conuertentis: non enim ſequitur Omnis homo eſt ens, ergo Omne non ens eſt non homo. Prior namq; eſt vera,poſterior falſa, quia ſubiectum non ſupponit, & eſt affirmatiua. In negatiua autem

pona-

ponatur Conſtantia ſubiecti conuerſæ: non enim ſequitur Antichriſtus non eſt bonus, ergo aliquid non bonum non eſt non Antichriſtus: nam iſta poſterior vera non eſt, cùm cuncta, quæ modo bona non ſunt ſint non Antichriſtus; quòd ſi Antichriſtus modo eſſet, & ſupponeret iſte terminus, eſſet vera, Aliquod non bonum, ſcilicet ipſe Antichriſtus, non eſt non Antichriſtus. Solent autem illæ conuerſiones his carminibus exprimi.

Simpliciter Feci conuertitur Eua per acci.
Aſto per contra, ſic fit conuerſio tota,
Aſſerit, A, negat, E, ſunt vniuerſaliter ambæ.
Aſſerit, I. negat. O. ſunt, particulariter ambæ.

Literæ enim denotāt propoſitiones cõuertendas per A, intelligitur vniuerſalis affirmatiua. per. E, vniuerſalis negatiua per, I. particularis affirmatiua. per, O, particularis negatiua. Circa hæc aliqua communiter obſeruanda ſunt. Primo; in conuerſione accipiatur totale extremum, vnde quando expreſſum, non eſt debet fieri reſolutio, vel quando aptè fieri non poteſt, debet fieri aliqua circumlocutio. Iſte liber eſt Ariſtotelis, ergo Aliquod ens Ariſtotelis eſt iſte liber, Nullus homo eſt omnis homo ergo Nihil quod ſit omnis homo, eſt homo. Ceruus velociter currit. Currens velociter eſt ceruus. Secundo Obſeruari debet genus ſuppoſitionis, vt non mutetur ex Simplici in Perſonalem, vel ex Materiali in aliam quamuis, vnde non valet, Homo eſt nomen, ergo Nomen eſt homo. Leo eſt ſpecies, ergo Species eſt Leo, niſi ſit eadem ſuppoſitio.

Ter-

Tertiò,obſeruetur eadem Ampliatio,non enim valet ſenex fuit iuuenis, ergo Iuuenis fuit ſenex. Sed debet aliquid aſſumi ad ſeruandam terminorum Aplicationem, ſcilicet illo,qui fuit iuuenis, eſt vel fuit ſenex, Baſylica incipit eſſe, non valet Aliquod incipiens eſſe eſt Baſylica, ſed Aliquod incipiens eſt, vel erit Baſylica, ſimiliter conuertatur, Adam eſt prior Antichriſto, ergo aliquod prius Antichriſto eſt vel fuit Adam. Obſeruanda eſt etiam Appellatio,ſi qua occurrerit.

Finis Secundi Libri.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS LIB. III.

De Modalibus, & Exponibilibus.

Quid & quotuplex Modus, & Enunciatio Modalis. Cap. I.

DE Enuntiationibus abſolutè prædicatum ineſſe ſubiecto enunciantibus, pariterque de compoſitis, & earum omniũ proprietatibus hucuſq; egimus: Nunc de ſimplicibus quibuſdam Enunciationibus prædicatum cum aliquo modo enunciantibus, quas Modales vocant, diſſeramus. Circa eas autem tria oportet ſpeculari, earum, ſcilicet Æquipollentiam, Oppoſitionem & Conuerſionem: non enim in his aliarum eadem obſeruãtur præcepta, & leges. Eſt autem Modus, parti vel toti

propo-

propoſitioni adiacens determinatio. Modi enim non aliud ſunt, quàm limitationes, & coarctationes eorum, quæ communia, & indifferentia ſunt. Qui enim dicit, homo diſputat, indeterminatè profert hominem, at cum dicitur, homo albus diſputat, iam ratione illius adiecti ſubiectum reſtrictum eſt, tale enim adiectum modus dicitur.

Modus duplex eſt, alter, qui additur parti propoſitionis, nempè nomini, aut verbo, quales ſunt obliqui caſus, & adiectiua nomina, quæ Modi ſunt nominum, ſimiliter aduerbia verborum ſignificationes determinantia, quorum præcipua conſideratio grammatica eſt. Alter modus eſt, ipſius propoſitionis compoſitionem determinans, vt verum, falſum, contingens: dicimus enim, hominem eſſe animal verum eſt, hominem currere contingens eſt, qui modi totam ipſam propoſitionem veram, vel contingentem eſſe determinant. Et quamuis multi huiuſmodi modos Enunciationes Modales, de quibus eſt cõſideratio, conſtituere exiſtimauerint, tamen adhuc inter huiuſmodi modos diſtinguendum videtur: ſunt enim quidam Enũciationis compoſitionem ita determinantes, vt ſimùl etiam eiuſdem Enunciationis materiam determinent ac indicent, & de huiuſmodi præſens eſt diſputatio. Eſt igitur Modus qualiter hic conſideratur, vox ſignificatiua, enuntiationis compoſitionem ratione materiæ determinans. Cum autem triplex ſit materia, vt ſuperiùs diximus, Neceſſaria, Remota, Contingens, triplex etiam modus erit, nẽpè, Neceſſarium,

Impoſſi-

Impoſsibile, Contingens: nam & ſi ponatut quartus, ſcilicet Poſsibile: re tamen cum Contingenti idem eſt. Ex igitur. quid Modus, & quotuplex ſit. Modalis autem Enunciatio eſt, quæ aliquo ex his modis eſt determinata, quæ pari ratione triplex eſt ſecundum modorum numerum, ſeu potius quadruplex, ſi modi ſecundum vocem conſiderentur. Eſt autē obſeruandum, modos dupliciter vſurpari: uno modo Aduerbialiter, nempe cùm dicimus, homo impoſsibiliter eſt lapis, Deus neceſſariò eſt vnus Petrus contingenter, ſeu poſsibiliter diſputat. Altero modo Nominaliter, vt hominem diſputare eſt contingens, Deum eſſe vnum eſt neceſſarium. Eſt autem diſcrimen: cùm enim Nominaliter ſumuntur, locū habent prædicati, & quæ ſimplex erat Enunciatio infinitiuum mutatur, & unius habet ſubiecti rationem, vt ſi dicas, hominem diſputare eſt contingens, vna eſt enunciatio Cathegorica, cuius ſubiectum totum illud eſt, hominem diſputare, quod dici ſolet. Dictum Prædicatum autem reſiduum eſt, ſcilicet, eſt contingens, quod dicitur Modus, & pari ratione in alijs huiuſmodi. Cùm verò Aduerbialiter tenetur modus, enunciationis forma non mutatur, vt ſi dicas, homo neceſſariò eſt animal, equus poſſibiliter eſt albus. Vtcunq; autem, ſiue Nominaliter, ſiue Aduerbialiter modus ſumatur, bifariam in enunciatione conſtituitur: vno homo intra ipſius extrema, ſeu intrà partes dicti. vt homo poſsibiliter diſputat, & hominē poſſibile eſt diſputare. altero autem modo extra totum Enunciationē vel

dictum, ſiue ante; ſiue poſt, vt poſſibiliter homo diſputat poſſibiliter, ſimiliter, poſſibile eſt hominem diſputare, vel hominem diſputare eſt poſſibile, idem de alijs cenſendum eſt modis.

Solet autem à quibuſdam non parum diſcriminis inter iſta aſſignari. Cùm enim modus ſiue Nominalis, ſiue Aduerbialis medius eſt, modalem diuiſam: Cum vero extra eſt, modalem compoſitam facit. Eſt autem Modalis diuiſa, in qua prædicatum denotatur ineſſe ſuppoſito ſubiecti, quod maximè terminis connotatiuis accidit, vt ſi dicas, album poſſibiliter eſt nigrum, ſenſum diuiſum facit, nempè, corpus illud, quod album eſt, poſſe eſſe nigrum, ſed diuisè, ideſt, non vt quando album eſt, nigrum ſit. Similiter idem ſenſus eſt in iſtis, calidum contingenter eſt frigidum, ambulantem poſſibile eſt ſedere: ſcribentem contingit non ſcribere, in quibus omnibus prædicata ſuppoſitis, ſeu materialibus ſubiectorum conuenire denotantur. Modalis compoſita eſt, in qua partes dicti, vel Enunciationis etiam ſecundum ſua formalia ſignificata ſimul vniuntur, vt ambulantem ſedere eſt impoſſibile, ſenſus compoſitus eſt, nempè, impoſſibile eſſe, quod ambulans, dum ambulat, ſedet. Idem ſenſus eſt in alijs, ſcilicet calidum eſſe frigidum impoſſibile eſt dum calidum eſt, ſeu impoſſibiliter calidum eſt frigidum, contingenter album eſt dulce. At quamuis iſta diſtinctio ſenſus compoſiti, & diuiſi ſit veriſſima, & tales Enunciationes hoſce ſenſus admittere recipiendum ſit: non tamen refert

(quan-

(quantum exiſtimo) quòd modus in medio, vel extra ponatur, ſed vtcunq; collocetur, vtrunque ſenſum admittit, ac ideo diſtinguenda ſemper potius eſt, quamuis ſi aures conſultamus, modus in medio cõſtitutus ſenſum diuiſum facere videbitur, ſed id nõ ſẽper eſt, nec in Ariſtotele habet fundamentũ.

De qualitate, & quantitate Modalis. Cap. II.

DE enunciatione de Modo aduerbiali, nunc pretermiſſa poſtea dicemus, Interim de ea, quę Modo conſtat nominali tractemus, ac primũ de eius qualitate, poſtea vero de quãtitate. Modalis igitur, & vera, & falſa dicitur. Eius tamẽ veritas, & falſitas ſecundum modi naturam penſanda eſt, & non ſolum ab eo, quod res eſt vel non eſt ſimpliciter, quod hiſce regulis fiet manifeſtum.

Prima Modalis de neceſſario vera eſt, cuius dictum reducitur ad propoſitionem neceſſarium, vnde iſta hominem eſſe animal eſt neceſſe vera eſt, quia Dictum illud reducitur ad propoſitionem hanc neceſſariam homo eſt animal. Falſa autem eſt, cum eius dictum reducitur ad propoſitionem vel impoſſibilem, vel contingentem. iſtæ enim falſæ ſunt, hominem non eſſe animal eſt neceſſe, & equum eſſe album eſt neceſſe: ipſarum enim Dicta ad propoſitiones reducuntur, quarum altera eſt impoſſibilis, ſcilicet homo non eſt animal, &

altera contingens,quãuis vera ſit ſcilicet, equus eſt albus. Tales autem propoſitiones,in quas Dicta reducuntur,dicuntur propoſitiones de ineſſe.

Secunda regula. Enunciatio de Impoſſibili eſt vera cuius de Ineſſe, nempè illa propoſitio ad quam dictum reſoluitur, eſt impoſſibilis, Vnde iſta vera eſt, hominem eſſe equum eſt impoſſibile, cùm reducatur in illam,homo eſt equus,quæ eſt impoſſibilis. Illa verò falſa eſt, cuius de ineſſe,vel eſt neceſſaria,vel cõtitingens,ob quam rationẽ iſtæ falſæ ſunt, hominem eſſe animal eſt impoſſibile, & equum album eſt impoſſibile.

Tertia Regula. Enunciatio de Poſſibili vera eſt, cuius de ineſſe non eſt propoſitio impoſſibilis, ſiue ſit contingens, vnde iſtæ veræ ſunt, hominem eſſe animal eſt poſſibile, equum eſſe album eſt poſsibile, licet de præſenti nullus equus ſit albus, vnde aduerte, Illud in præſenti dici poſſibile, quod poteſt eſſe,ſiue ſit,ſiue non ſit, ſiue poſſit non eſſe, ſiue non poſſit non eſſe. Illa autem falſa eſt,cuius de Ineſſe eſt propoſitio nec neceſſaria nec cõtingens, ſed impoſſibilis,iſtæ nanq; falſæ ſunt, hominem non eſſe animal eſt poſsibile,& equum eſſe canem eſt poſsibile, vtrunque enim horum Impoſsibile eſt. Pro Contingenti verò non conſtituitur alia regula præter hanc eandem de Poſsibili, quia Contingens, vt hic conſideratur, inter modos idem re ſignificat quod Poſsibile, vt inferiùs dicemus. In his autem propoſitionibus de Ineſſe vnum attendi debet, vt ſeruetur idem tempus in ipſis, quod erat in

dictis

dictis, vnde iſta, Petrus cucurriſſe eſt contingens, reducenda erit in hanc de Ineſſe, Petrus cucurrit. Similiter in alijs temporibus, has tres regulas, de compoſitis oportet intelligere. diuiſæ enim priùs reſoluendæ ſunt ratione connotationis ſubiecti, vt hoc album poſſibile eſt eſſe nigrum, reſoluatur, hoc quod eſt vel poteſt eſſe album, poſſibile eſt eſſe nigrum, cum ampliatione ſemper extremorum; poſtea reducatur ad ſuam de in eſſe cum materiali ſubiecti, ſcilicet, hoc eſt nigrum eſt poſsibilè, idem in aliis modis. ſi.n.ad ſuam de ineſſe reſolueretur immediatè eſſet falſa. ſ. album eſt nigrum eſt poſſibile, & tamen illa diuiſa vera erat. prætereà diuiſa priùs debet reſolui in ſingulares, quando eſt de ſubiecto communi, & poſteà ſingulares ad de ineſſe reduci poſſunt.

Quarta Regula, Modales omnes veræ ſunt neceſſariæ, Falſæ autem Impoſſibiles, nunquam Contingentes ſunt. Quamuis enim dicta Modalium aliqua neceſſaria, aliqua imposſibilia, aliqua contingentia reperiantur: tamen ipſæ Modales ſi veræ, neceſſariæ, ſi falſæ, imposſibiles ſunt, unde iſta neceſſaria eſt, equum eſſe album eſt contingens, quia ita eſt, nec poteſt aliter eſſe, quin ſit contingens, equũ eſſe album. Iſta autem eſt imposſibilis, equum eſſe album eſt neceſſarium, & ita, hominem eſſe doctum eſt imposſibile. pariter eſt imposſibilis. Ex quo fit, vt aliud ſit propoſitionem eſſe neceſſariam, & aliud eſſe de modo neceſſario; poteſt enim eſſe propoſitionem eſſe neceſſariam, & de modo cõtin-

tingenti, vti diximus, & ſimiliter eſſe Impoſſibilem, & de modo neceſſario: tunc enim dicitur de modo neceſſario, vel de modo contingenti, quando cum talibus modis enunciatur, ſiue ſit uera, aut falſa, neceſſaria, vel impoſſibilis. Inter haſce Modales quędam Affirmatiuæ, quædam Negatiuæ etiam reperiuntur: earum tamen negatio vel affirmatio non à dicto ſed à copula ipſius modi petenda eſt, ut illa ſit affirmatiua, cuius copula modi affirmata eſt quātūcunq; dictū affirmetur vel negetur: iſtæ enim affirmatiuę ſunt hominē non eſſe aīal eſt impoſſibile, Petrum currere eſt cōtingēs, & ſimiles. Illa verò negatiua eſt, cuius copula modi negatur, quātūcūq; dictum affirmetur, vel negetur: iſtę enim negatiuæ ſunt, hominem currere nō eſt impoſſibile, equum non eſſe album nō eſt neceſſe, & aliæ huiuſcemodi.

In Modalibus etiam quantitas ineſt, quædam enim eſt vniuerſalis, quædam particularis. Dupliciter autem in his quantitas ſumi poteſt. Altero modo ex parte ipſius modi, vt illa ſit vniuerſalis, quæ modum habet vniuerſalem, illa particularis, quæ modum ſortitur particularem. Sunt autem modi vniuerſales duo, Impoſſibile, & Neceſſe, duo autē particulares, Contingens nempè, & poſſibile. Altero modo ex parte dicti, quod ſi fuerit vniuerſale, & Modalis dicetur vniuerſalis. Similis eſt ratio, ſi fuerit particulare, indefinitum, aut ſingulare. At quanuis duplex hæc quantitas in Modalibus inueniatur: præcipuè tamen in oppoſitione, & Aequipollentia earum, habenda eſt ratio quantitatis modi, ac propterea

pterea cenſenda eſt vniuerſalis, quæ modum habet vniuerſalem, quantuncunque dictum ſit ſingulare. Econtra, Particularis erit, quæ modum habet particularem, quantuncunque dictum ſit vniuerſaliter ſumptum

De Modalium Aequipollentia. Cap. III.

CVM igitur quatuor ſint modi, etiam erūt propoſitiones Modales ſecundū genus, quædā de Poſſibili, quædā de Cōtingenti, quædā de Impoſſibili, quædā de Neceſſario. Contingens autē dupliciter accipitur, vno modo vt opponitur neceſſario, vt idē ſit cōtingens, & id quod poteſt eſſe & non eſſe. Altero modo vt idem dicatur, quod poſſibile. ſcilicet quod poteſt eſſe, & ſic eſt ſuperius ad neceſſarium: quod. n. neceſſariū eſt, poteſt eſſe: non tamen omne quod poteſt eſſe neceſſarium, & ſic ſumitur in præſenti iſte modus, nō priori modo, vnde re nō differūt Cōtingens & Poſſibile, ſed voce tātū.

Quælibet autem harum quatuor propoſitionum quatuor habet ſub ſe ſpecies. prima eſt, in qua dictum & modus affirmantur, vt Petrum currere eſt poſſibile. Petrum currere eſt contingens. Petrum currere eſt impoſſibile. Petrum currere eſt neceſſe. Altera eſt, in qua dictum negatur, & modus affirmatur, vt Petrum non currere eſt poſſibile. Petrum non currere eſt contingens. Petrum non currere eſt impoſſibile. Petrum non currere eſt Neceſſe. Tertia eſt, in qua dictum affirmatur, &

modus negatur, ut Petrum currere non eſt poſſibile, & ſic conſequenter in alijs modis . Quarta eſt in qua vtrunque negatur, vt Petrum non currere non eſt poſſibile : idem in alijs, quas omnes propoſitiones ſequens tibi figura manifeſtat, vbi ſingulæ ſecundum ſuos modos collocantur in ſingulis quadrangulis.

POSSIBILE.	CONTINGENS.
Petrum currere eſt impoſſibile.	*Petrum currere eſt contingens.*
Petrum nõ currere eſt poſſibile.	*Pe non currere eſt contingens.*
Pe. currere non eſt poſſibile.	*Pe. currere non eſt contingens.*
Pe.non currere non eſt poſſibile.	*Pe.non currere nõ eſt contingẽs.*
Petrum currere eſt impoſſibile.	*Petrum currere eſt Neceſſe.*
Pe.non currere eſt impoſſibile.	*Petrum non currere eſt neceſſe.*
Pe. currere non eſt impoſſibile.	*Petrum currere non eſt neceſſe.*
Pe.non currere non eſt impoſſib.	*Petrum nõ currere nõ eſt neceſſe.*
IMPOSSIBILE.	NECESSE.

His cõſtitutis aduertendum eſt, ſingulas vnius modi habere ſingulas aliorum modorum æquiualentes: una enim de Poſſibili, quæcunque ſit, habet alteram de contingenti, & aliam de impoſſibili, & aliam de neceſſario ſibi ęquipollentes. Idem etiam fit in alijs aliorum modorum. (quæ tamen propoſitiones æquipolleant, ſequentibus regulis manifeſtabitur, quæ licet de vno modo ſint, per eum tamen reliqui cognoſcuntur.

Prima Regula. Propoſitio de Poſſibili vtroq; affirmato æquiualet vni de Cõtigẽti vtroq; affirmato.

&

& alij de Impoſſibili de modo ſolùm negato, & alij de Neceſſario de vtroq; negato, & ſic omnes hæ quatuor propoſitiones ſunt æquipollentes, Petrum currere eſt poſſibile. Petrum currere eſt contingẽs. Petrum currere non eſt impoſſili. Petrum non currere non eſt neceſſe.

Secunda regula propoſitio de Poſſibili de dicto ſolùm negato, æquiualet vni de Contingenti de dicto ſolùm negato, & vni de Impoſſibili de vtroque negato, & vni de Neceſſario de modo ſolum negato, vnde hæ quatuor æquiualent. Petrum non curre eſt poſſibile, Petrum non currere eſt contingens Petrum non currere non eſt impoſſibile. Petrum currere non eſt Neceſſe.

Tertia Regula. Propoſitio de Poſſibili de modo ſolum negato æquipollet vni de Contingẽti de modo ſolum negato, & vni de Impoſſibili de vtroque affirmato, & vni de Neceſſario de dicto tantum negato, vnde iſtæ ſunt æquiualentes. Petrum currere non eſt poſſibile. Petrum currere nõ eſt contingẽs. Petrum currere eſt Impoſſibile. Petrum non curre re neceſſe.

Quarta Regula. Propoſitio de Poſſibili vtroq; negato æquiualet vni de Contingenti vtroque negato, & vni de Impoſſibili de dicto ſolum negato, & vni de Neceſſario de vtroq; affirmato, vnde iſtæ æquipollent. Petrum non currere non eſt poſſibile. Petrum nõ currere non eſt contingens. Petrum nõ currere eſt Impoſſibile, Petrum currere eſt neceſſe.

Vnum tamen in his omnibus obſeruandum eſt,

vt quoties dictum eſt de ſubiecto communi, varietur eius quantitas in propoſitionibus ſolùm de neceſſario, vt ſi in alijs eſt particulare, in propoſitione de neceſſario fiat vniuerſale, vel ſi in his eſt particulare, in illis fiat vniuerſale. vnde iſtæ æquiualent, hominem currere eſt poſſibile, hominem currere eſt contingens. hominem currere non eſt impoſſibile. omnem hominem non currere non eſt neceſſe. Vel ſi in illis aſſumatur vniuerſalitas, in hac debet deponi, aliter non æquiualerent. Sequentes figuræ has omnes manifeſtant.

AEQVIPOLLENTES.	AEQVIPOLLENTES.
Petrum currere eſt poſſibile.	*Pe. non currere eſt impoſſibile.*
Petrum currere eſt contingens	*Petrum non currere eſt contingẽ*
Petrum curr. non eſt Impoſſib.	*Pe. nõ currere nõ eſt Impoſſibile.*
Petrum nõ currere nõ eſt neceſſe,	*Petrum currere non eſt neceſſe.*
AEQVIPOLLENTES.	AEQVIPOLLENTES.
Petrum currere non eſt poſſib.	*Pe. nõ currere nõ eſt impoſſibile.*
Petrum curr. non eſt contingẽs	*Petrũ non curr. nõ eſt contingen*
Petrum currere eſt Impoſſibile.	*Pe. currere non eſt impoſſibile.*
Petrum non currere eſt neceſſe.	*Petrum currere eſt neceſſe.*

ÆQVIPOLLENTES DE SVBIECTO COMMVNI.

Hominem currere eſt poſſibile.	*Hominem non curr. eſt poſſibile,*
Hominem currere eſt contingens	*Hominem non cur. eſt contingens*
Hominẽ currere non eſt impoſſib.	*Hom. non cur. non eſt impoſſibile*
Oẽm ho. non cur. non eſt neceſſe,	*Oẽm homi. curr. non eſt neceſſe.*
AEQVIPOLLENTES.	AEQVIPOLLENTES.
Hominem currere non eſt poſſib.	*Hominẽ non curr. non eſt poſſib.*
Hominẽ curr. non eſt contingens,	*Hoĩem non cur. non eſt contingẽs*
Hominem currere eſt impoſſibile	*Hominem non cur. eſt impoſſibi.*
Oẽm hom. non currere eſt neceſſe	*Oẽm hominẽ currere eſt neceſſe.*
AEQVIPOLLENTES.	AEQVIPOLLENTES.

Si tamen iſta faciliùs cognoſcere deſideras, per quaſdam voces poteris ea in promptu habere, quæ ſunt ab antiquis excogitatæ, ſcilicet. Amabimus, Edentuli, Iliace, Purpurea: in quibus continentur quatuor vocales, A,E,I, V. A, deſignat modalem,

cuiuſcunq;

cuiuſcunque ſit modi affirmatiuam, de vtroque.E, negatiuam de dicto, affirmatiuam de Modo.I, negatiuam de modo, affirmatiuam de dicto, V, negatiuam de vtroque. Aduerte prӕterea in illis ſingulis vocibus eſſe quatuor vocales, prima ſignificat de poſſibili, ſecunda ſignificat propoſitionem de Cõtingenti, tertia del Impoſſibili, quarta de Neceſſario. illӕ ergo ſunt ӕquipollentes, quӕ vnica voce cõtinentur, vt patet in prima voce Amabimus. prima enim eſt de poſſibili, & quia eſt, A, eſt tota affirmatiua. Petrum currere eſt poſſibile, ſecunda eſt de Contingenti & quia eſt, A, eſt tota etiam affirmatiua. Petrum currere eſt contingens, tertia eſt de Impoſſibili, & quia eſt, I, eſt negatiua tantum de modo. Petrum currere non eſt impoſſibile, quarta eſt de Neceſſario, & quia eſt, V, eſt tota negatiua. Petrum non currere non eſt neceſſe. Omnes hӕ quatuor inter ſe ſunt ӕquipollentes. ſimiliter illӕ, quӕ alijs dictionibus continentur, ſeruando eundem ordinem. Quod ſi velis propoſita aliqua modali, eius Aequipollentes cognoſcere, colloca eam in ſua voce, & tunc ſume alias ſecundum illam vocẽ: poteſt autem cognoſci, in qua voce ſit, ſi fuerit de poſſibili, conſiderando primas vocales, quӕ ei conueniant, ſi fuerit de contingenti, conſiderando ſecundas, tertias verò, ſi fuerit de impoſſibili, quartas, ſi de neceſſario. verbi gratia, Petrum currere eſt impoſſibile, continetur in Iliace, vbi tertia eſt de Impoſſibili toto affirmato, tunc ſumere oportet alias ӕquipollentes ſecundum vocalium ordinem,

&

& qualitatem, prima eſt de poſsibili de modo ſolum negato, quia eſt, I, ſecunda de contingenti eodem modo. tertia eſt illamet. quarta eſt de neceſſario de dict o tantum negato, quia eſt, E, idem in alijs modis vniformiter.

De Oppoſitione Modalium. Cap. IIII.

AEQVIPOLLENTIA Modalium perfecta, facile eſt earum Oppoſitioné inuenire: omnes enim propoſitiones, quæ ſunt in Amabimus, de quibus fuit prima regula ſuperior, ſunt ſubcótrariæ earum, quæ ſunt in Edentuli, de quibus fuit ſecunda regula. Pręterea omnes, quę ſunt in Iliace, de quibus fuit tertia regula, ſunt contrarię earum quæ ſunt in Purpurea, de quibus fuit quarta regula. Præterea ſunt Iliace, & in Amabimus contradicunt. Similiter & illæ quæ ſunt in Purpurea, & Edentuli. Denique illæ, quæ ſunt in Purpurea, & Amabimus, ſunt ſubalternæ, & illæ pariter quæ ſunt in Iliace & Edentuli. quæ omnia ſequens figura manifeſtat.

ÆQVIPOLLENTES.
Petrũ non cur. nõ eſt poſ.
P non cur. non eſt cõting.
Pet. non cur. eſt impoſſib.
Pet. currere eſt neceſſe.
PVRPVREA.
ÆQVIPOLLENTES.
Petrum cur. non eſt poſſib.
P. cur. non eſt contingens.
Pet. cur. eſt impoſſibile.
Pet. non curr eſt neceſſe.
ILIACE.
CONTRAR.
SVBALTERNÆ
CONTRADICTORIÆ
CONTRADICTORIÆ
SVBALTERNÆ
SVBCONTR.
AMABIMVS.
Petrum cur. eſt poſſibile.
Pet. cur. eſt contingens.
P. cur. non eſt impoſſib.
P. non cur. non eſt neceſſe.
ÆQVIPOLLENTES.
EDENTVLI.
Petr. non curr. eſt poſſib
P. non cur. eſt contingens
P. non cur. non eſt impoſ
P. currere non eſt neceſſe
ÆQVIPOLLENTES.

Quando autem Modales ſunt de termino communi,tunc in earum oppoſitione obſeruandum eſt vt quoties dicta ſunt oppoſitæ qualitatis,ſcilicet,alterum eſt affirmatum alterum negatum, tunc etiam mutetur quantitas ſubiecti,vt in vna ſit particulare, in altera vniuerſale. vnde ſi prima de Amabimus eſt hęc,omnem hominem currere eſt poſsibile,eius contradictoria erit iſta vltima de Iliace, hom[illegible]m non currere eſt neceſſe, & eius ſubcontraria iſta prima de Edentuli, hominem non currere eſt poſſibile. quando verò dicta non ſunt oppoſita ſecundum affirmationem, & negationem, non debet mutari quantitas. hæc autem regula ſemper vera eſt, tamen in contrarijs licet manere eandem quantitatem vniuerſalem, & in ſubcontrarijs particularem, vnde iſtæ ſunt contrariæ, omne animal non eſſe hominem eſt neceſſe,quæ eſt in Iliace, & omne animal eſſe hominem eſt neceſſe, quæ eſt in Purpurea, & iſtæ ſubcontrariæ hominem currere eſt poſsibile,hominem non currere eſt poſsibile, prior eſt in Amabimus, poſterior in Edentuli. Hæc omnia intellige quando dicta ſunt oppoſitæ qualitatis: aliter enim debet manere eadem quantitas in oppoſitis. In Subalternis verò, quarum vna eſt de poſsibili, & altera de Neceſſario, obſeruandum eſt, ne dictum in poſsibili ſit vniuerſale, & in neceſſario particulare, ſed in vtroque vniuerſale, uel in neceſſario ſit particulare, in propoſitione autē de poſsibili particulare,vnde iſtæ ſubalternantur, omne aīal eſſe hominē eſt neceſſe, quæ eſt in Purpurea,

&

& omne animal eſſe hominem eſt poſsibile, vel aliquod animal eſſe hominem eſt poſsibile non tamen iſtæ, omne animal eſſe hominem eſt poſsibile, aliquod animal eſſe hominem eſt neceſſe.

De Aequipollentia & Oppoſitione Modalium ſecundum Ariſtotelem, & ipſarum Conuerſione. Cap. V.

ARISTOTELIS Secundo Periher. quamuis modũ communem, quẽ hactenus ſecuti ſumus in aſsignãda Modaliũ Æquipollentia, & Oppoſitione, non reprobet, alterum tamen veriorem modum ipſe docet, quem pro ſtudentium exercitio non grauabor exponere, & ad methodum quadam facilem reducere. Ariſtoteles igitur eaſdẽ modales, quas ſuperiùs enarrauimus, aſſumit, diuerſo tamen ordine diſtribuit, Primo.n.loco eam, quę de neceſſario eſt, cõſtituit: Secundo eã, quæ de poſsibili: Tertio de cõtingenti: Quarto de Impoſsibili, cuius ratio optima eſt: id enim in anteriori loco ponendũ eſt, quod vt antecedẽs ſe habet ad alterum, cum igitur Neceſſarium antecedat poſsibile (quod.n.neceſſariũ eſt poſsibile eſt, non tamen omne, quod poſsibile eſt neceſſarium eſt, cũ hominem eſſe album poſsibile, ſit nõ tamen neceſſarium) meritò à Neceſſario, potius, quàm à Poſsibili incipiemus. Conſtituantur ergo quatuor rotuli, in quorũ ſingulis ſint quatuor propoſitiones æquipollentes ex eiſdem Modalibus

ſumpto

ſumpto initio ab ip ſis de neceſſario, vti diximus, quæ faciliùs his diſtinctionibus noſtris poterunt cōpræhendi, nempè, Argutule. Veſtigia: Sine metu. Mutabatis. Prima dictio eſt, Argutule, in qua ſunt quatuor Æquipollentes. prima de neceſſario tota affirmatiua denotata per, A, nempè Petrum eſſe animal eſt neceſſe. Secunda de poſſibili tota negata denotata per primum, V, nempe, Petrum non eſſe animal non eſt poſſibile. tertia ſimiliter negata de Contingenti per ſecundum, V, vt Petrum non eſſe animal non eſt contingeus. quarta de Impoſſibili de modo affirmato, & dicto negato, ſcilicet. Petrum non eſſe animal eſt impoſſibile hæ igitur quatuor æquipollentes ſunt. Pari ratione pro alijs tribus poterunt eadem arte quatuor æquipollentes conſtitui incipiendo ſemper à neceſſario. Quòd ſi oppoſitionem in his quæris, conſidera eas, quæ ſunt in prima, & ſecunda dictione, ſibi mutuò eſſe contrarias, quæ autem in tertia, & quarta, ſubcontrarias. at quæ in prima ſunt contradicunt ijs, quæ ſunt in tertia, quæ autem in ſecunda, ijs quæ ſunt in quarta. Quæ omnia ſequens figura manifeſtat.

ÆQVIPOLLENTES.

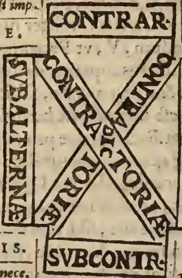
Petr. eſſe animal eſt neceſ.
P.non eſſe aĩal nõ eſt poſ.
P. nõ eſſe aĩal nõ eſt cont.
non eſſe animal eſt imp.

ARGVTVLE.

ÆQVIPOLLENTES.

P. nõ eſſe animal eſt neceſ.
P. eſſe animal non eſt poſſ.
P. eſſe animal nõ eſt cõtin.
P. eſſe animal eſt impoſſib.

VESTIGIA.

MVTABATIS.

P. nõ eſſe aĩal nõ eſt nece.
P. eſſe animal eſt poſſib.
P. eſſe animal eſt conting.
P. eſſe animal nõ eſt impoſ.

ÆQVIPOLLENTES.

SINEMETV.

P. eſſe animal nõ eſt neceſ.
P. non eſſe animal eſt poſſ.
P. nõ eſſe animal eſt cõtin.
P. nõ eſſe aĩal nõ eſt impoſ.

ÆQVIPOLLENTES.

Oppoſitione autem & Aequipollentia vtcunq; diſcuſsis, conuerſionem earundem modalium ſupereſt explicare. Circa quam vnum ante omnia aduertendum eſt, Modales non eſſe conuertendas, niſi ſecundum earum dicta, Modo, ſemper manente prædicato, & tunc ſic.

Prima propoſitio: Modales omnes de modo neceſſario, poſſibili, contingenti, affirmatis, Impoſſibili verò negato, conuertuntur ſecundum ſui dicti conuerſionem, ideſt, ſi dictum fuerit uniuerſale affirmatiuum, conuertatur per accidens, ſi vniuerſale negatiuum, aut particulare affirmatiuum, ſimpliciter, ſi particulare negatiuum, non conuertatur: idem enim eſt iudicium de dictis, & de ſimplicibus Enunciationibus. Vnum tamen obſeruabimus, vt quoties vniuerſalis affirmatiua de neceſſario conuertitur, ſi fuerit de ſenſu diuiſo mutetur impoſsibile, verbigratia, omnem hominem eſſe animal eſt neceſſe, cõuertatur, aliquod animal eſſe hominem eſt poſsibile, niſi enim ſic conuertatur, multoties fiẽt malæ conſequentiæ, ut patet in iſtis, omne nigrum eſſe corpus eſt neceſſe, non conuertitur, aliquod corpus eſſe nigrũ eſt neceſſe, hæc.n. eſt falſa, illa vera. Similiter, omne Grãmaticum eſſe hominem eſt neceſſe, conuertitur, aliquem hominem eſſe Grammaticum eſt neceſſe, Idem etiam obſeruandum erit in vniuerſali negatiua, præſertim in ijs, quæ modum aduerbialem habent, ut inferiùs dicemus. Idem cẽſendum de particulari affirmatiua, quod de ipſa vniuerſali, ut mutetur Neceſſarium in

Poſsibile quando verò ſenſus compoſitus fuerit, non eſt opus mutare modum.

Secunda Propoſitio, Modales ex Impoſſibili affirmato, & de Contingenti poſſibili, & neceſſario negatis,non conuertuntur, quoties dictum eſt vniuerſale affirmatiuum: non enim valet, omne animal eſſe hominem eſt impoſsibile, non eſt neceſſarium, ergo hominem eſſe animal eſt impoſsibile aut non neceſſarium. Idem dicitur de alijs modis negatis.

Tertia propoſitio. Modalis eædem,nempè de Impoſsiblli affirmato, & de alijs modis negatis conuertuntur, quoties dicta ſimpliciter conuerti poſſunt, cum ſunt vniuerſalia negatiua, aut particularia affirmatiua, vt nullum hominem eſſe animal eſt impoſsibile, conuertitur, nullum animal eſſe hominem eſt impoſsibile. Similiter,nullum animal eſſe hominem non eſt contingens, aut non poſsibile, non neceſſe, conuertitur, nullum hominem eſſe animal non eſt contingens, aut non poſsibile, vel non neceſſe.

Quarta propoſitio, Nihil prohibet Modales per Contra poſitionem conuertere, quando dicta vniuerſalia affirmatiua, aut particularia negatiua ſunt, ſicut & ſimplices Enunciationes conuertebantur, hoc tamen verum & facile, ſed tamen parum vtile eſt.

De

De Modalibus de modo Aduerbiali. Cap. VI.

NOn parũ ad proprietates propoſitionũ cognoſcẽdas naturã horũ modorũ intelligere poteſt. Cũ igitur modi quatuor ſint, ex his duo ſunt vniuerſales, Neceſſariò, & Impoſſibiliter: duo autẽ particulares. ex uniuerſalibus alter eſt affirmatiuus, ſcilicet, Neceſſario: alter verò negatiuus, ſcilicet Impoſſibiliter. At utroq; particularis eſt affirmatiuus, imò pro eodẽ ſumuntur, ſcilicet, Poſſibiliter, & Cõtingẽter. Erit autẽ particularis negatiuus ſi poſtponatur negatio, ſcilicet, Poſſibiliter non, vel Cõtingẽter nõ, Vnde Neceſſario ſe habet, ſicut. Omnis impoſſibiliter, ſicut, Nullus, Poſſibiliter, ſicut, Quidam: Poſſibiliter non ſicut. Quidam non. Ex quo patet, Neceſſario, & Impoſſibiliter, opponi contrariè: Poſſibiliter, & Poſſibiliter non, opponi Subcontrariè: Neceſſario, & Poſſibiliter, ſubalternè: ſimiliter, Impoſſibiliter, & Poſſibiliter non. At Neceſſariò, cum Poſſibiliter non: Impoſſibiliter. cum Poſſibiliter, contradictorie, ut ſequens figura facilè manifeſtabit, Similiter, ſicut Omnis non, ualet, Nullus: & Nullus non, Omnis: ita Neceſſario non impoſſibiliter non, Neceſſario. Item ſicut, Non omnis, Quidam non: & Nonnullus, Quidam, æquiualent: ita, Non neceſſario, Poſſibiliter non: Non impoſſibiliter. Demum ſicut Non quidam, Nullus, Non quidam non, Omnis: ita etiam: Non poſſibili-

ter Impoſsibiliter,& Non poſsibiter non, Neceſſariò æquipollent, vt eade.ſi figura manifeſtat.

Ex his facilè erit, Oppoſitionem quamlibet inter ipſas propoſitiones inuenire : hoc enim ante omnia obſeruandum eſt, vt in omni oppoſitione habeatur ratio tota ipſius modi : illæ enim erunt contrariæ, quarum modi ſunt contrarij, ut iſtæ, homo neceſſariò currit, homo impoſsibiliter currit,

rit,

rit, illæ ſubcontrariæ, quarum modi ſubcontrarij, quamuis ſubiecta ſint vniuerſalia, vt omnis homo poſſibiliter currit, omnis homo poſſibiliter non currit. Sic etiam in alijs oppoſitionibus, & tales propoſitiones dicuntur oppoſitæ de modo. Quod ſi præter modi oppoſitionem acceſſerit quantitas ſubiecti debita cuique oppoſitioni, magis opponuntur, & tunc dicuntur oppoſitæ de ſubiecto, & modo, vt ſi contrarijs addatur vniuerſalitas in vtroque ſubiecto, Contradictorijs in vno, Subcontrariis in neutro, Subalternis in vno tantum: vnde iſtæ ſunt contrariæ de ſubiecto & modo, omnis homo neceſſariò currit, omnis homo impoſſibiliter currit: iſtæ ſubcontrariæ, homo poſſibiliter currit, homo poſſibiliter non currit: iſtæ contradictoriæ, omnis homo neceſſariò currit, aliquis homo poſſibiliter non currit: iſtæ ſubalternæ, Omnis homo necſſariò currit, poſſibiliter homo currit, vel omnis homo neceſſario eſt animal, aliquis homo poſſibiliter eſt animal, tamen ratio præcipua oppoſitionis in modo conſiſtit, vt ea ſola ablata oppoſitio auferatur, ea verò poſita ponatur. Ex quibus habes innumeras oppoſitiones, ſecundum quod multi ſunt modi æquipollentes, & oppoſitio ex modis ſolis, & oppoſitio ex modis cum ſubiecto poteſt ſumi, quorum exempla ſunt facilia. Circa conuerſionem autem non eſt aliquid peculiare præter ea, quæ diximus de ſimplicium conuerſione, ſed vniuerſalis affirmatiua per accidens conuertatur, particularis autem affirma-

tiua, & uniuerſalis negatiua ſimpliciter: vnde iſta omnis homo poſſibiliter eſt animal conuertenda eſt in hanc, aliquod animal poſſibiliter eſt homo, hæc autem, nullus homo poſſibiliter eſt animal, in hanc nullum animal poſſibiliter eſt homo. Vnum autem aduertendum eſt, ut modus uniuerſalis affirmatiuus, mutetur in conuertente in particularem affirmatiuum, ut iſta creans neceſſariò eſt Deus, conuertatur in hanc, Deus poſſibiliter eſt creans. Eſt etiam aliud aduertendum, Modum Impoſſibiliter in ſe habere negationẽ, ac propoſitionem reddere negatiuam, niſi ab alia negatione impediatur, Vnde iſtá negatiua eſt, omnis homo impoſſibiliter eſt lapis, & conuertenda etiam in negatiuam, nempe, omnis lapis impoſſibiliter eſt homo, uel in hanc, nullus lapis poſſibiliter eſt homo: iſta autem affirmatiua eſt propter duas negationes, nullus homo impoſſibiliter eſt animal, conuertenda in hanc aliquod animal poſſibiliter eſt homo, uniuerſalis.n. affirmatiua in particularem conuertitur. denique maximè ualor modorum eſt conſiderandus, ne eã, quæ eſt affirmatiua in uirtute, couertamus ſicut negatiuam, & id quod erat particulariter ſumendum, uniuerſaliter ſumamus. Particularis verò negatiua de ſubiecto uon eſt conuertenda, ſicut nec reliquæ Enunciationes: non enim conuertes, aliquod animal impoſſibiliter eſt homo, nec, aliquis homo poſſibiliter non eſt Grãmaticus. Atq; hæc de iſtis Modalibus, quæ nulla ratione ſunt paruipendenda, cũ horum modorum cognitio non mediocrem ad re-

rum naturas cognoſcendas vſum exhibeat.

DE ENVNCIATIONIBVS.

De contingenti ſpecialiter ſumpto. Cap. VII.

ABsolvtis Modalibus Enunciationibus,quę ex prædictis quatuor modis cóponuntur, ſupereſt vt vnũ aliũ modũ,cuius Ariſt.in Prioribus meminit, explicemus: hic autẽ eſt Contingens nõ in ea ſignificatione;qua ſuperiùs vſurpabatur,illic enim cõtingens pro poſſibili ſumebatur,vt illud eſſet cõtingens,ſeu Poſſibile, quod eſſe poteſt, ſiue poſſit non eſſe,ſiue nõ poſſit nõ eſſe,ideò de neceſſario,atq; etiã de exiſtẽti nõ neceſſario prædicabatur, hic autẽ pro alio contingens uſurpatur, pro illo nẽpè quod poteſt eſſe, & poteſt non eſſe, ſiue ſit, ſiue non ſit, & hoc contingens repugnat & contradicit nõ ſolũ neceſſario, ſed etiã impoſſibili.quod enim neceſſarium,aut impoſſibile eſt, contingẽs non eſt, tale autem contingens vocant, ſpecialiter ſumptũ. Huius natura eſt admodum conſideranda, habent enim hoc propoſitiones de neceſſario, vt ſi affirmatiuum dictum eſt neceſſarium, negatiuũ ſit impoſſibile, & econtra, ſi negatiuum neceſſarium, affirmatiuum impoſſibile, vt ſi hominem eſſe aaimal eſt neceſſe, hominem non eſſe animal eſt impoſſibile,& ſi hominem non eſſe lapidem eſt neceſſe, hominem eſſe lapidem eſt impoſſibile. Hoc idem habent Enunciationes de Impoſſibili, vt ſi vna oppo-

ſita ſit imſsibilis, altera ſit neceſſaria: At de contingenti Enunciationes, ſi dictum oppoſitum eſt contingens, & alterum neceſſariò erit contingens, vt ſi hominem eſſe album eſt cõtingens, etiam & hominem non eſſe album erit cõtingens, maximè in his, quæ de ſenſu diuiſo ſunt. Ex quo fit ut negatiua de Contingenti virtualiter ſit affirmatiua, cum eam ex ſe inferat, quod non fit in alijs modis, cum vna oppoſita non inferat alteram, uti diximus: & hoc notare maximè oportet pro Syllogiſmis de Contingenti, traditis ab Ariſtotele in primo Priorũ, quos explicabimus in quarto libro. Enunciationes autẽ de Contingenti ſic conuertere oportet: Affirmatiuæ enim vniuerſalis & particularis conuertuntur, ſicut reliquæ, in particularem affirmatiuam; at vniuerſalis negatiua conuerti non poteſt in vniuerſalẽ negatiuam: non enim conuertitur, nullum hominẽ eſſe album eſt contingens, in hanc nullum album eſſe contingens, poterit tamen particulariter conuerti. At particularis negatiua, quæ in aliis non conuertebatur, hic conuerti poteſt in particularem negatiuam: valet enim, aliquem hominem non eſſe album eſt contingens, ergo aliquod album non eſſe hominem eſt contingens, & hoc ſufficiat pro Introductione huius in Ariſtotelem, vbi exactius hoc examinabitur.

De excluſiuis. *Cap. VIII.*

ENVNCIATIONIBVS Modalibus abſolutis, quibus ratione modi peculiaris inerat difficultas, nunc de quibuſdã aliis, quę ob aliquẽ terminum, vel ſignũ in eis incluſum multas, ac varia in ualore continẽt propoſitiones, ac propterea obſcurũ habẽt ſenſũ p illas incluſas, quę clariores ſunt, manifeſtandũ, tractemus, quas Exponibiles propoſitiones uocant, quẽ tractatum eo antiqui Dialectici Probationes terminorũ appellarunt, quòd tales propoſitiones per eas, quas in ſe includunt, quæ manifeſtiores ſunt, probari posſint, haſq; exponentes vocant. Inter huiuſmodi igitur Enuntiationes primũ genus eſt earum, quę aliquo ſigno excluſiuo tenentur, quale eſt tantum, ſolum, & ſimilia, quarum duplex eſt modus: quædam enim dicuntur de excluſo extremo, nimirum cum tale ſignum prædicatum determinat, & ab eo excluſionem facit, vt, homo eſt tantum animal rationale: quædam abſolutè excluſiuæ dicuntur, cum tale ſignum totam modificat propoſitionem, quod fit, cum ſignum ex parte ſubiecti tenetur, utroque autem modo bifariam fit excluſio: aut enim prædicatum eſt aliquis numerus, & tunc excluſio dicitur ſecundum pluralitatem, aut eſt aliqua alia res, & tunc excluſio dicitur ſecundum rem. Latè autem differunt Enunciationes hæ duæ, nempè quando eſt ex-

cluſio in prædicato, aut quando eſt excluſio in ſubiecto, vt uidere eſt ex ſenſu diuerſo earundem enunciationum: hæc enim, prædicabilia ſunt tantũ quinq;, ſi excluſio fiat in prædicato, vera eſt, facit enim ſenſum, prædicabilia non excedere numerũ quinarium, quod verum eſt. at ſi excluſio fiat in ſubiecto, ſcilicet, tantùm prædicabilia ſunt quinque, propoſitio eſt falſa, quia facit ſenſum, nulla alia, à prædicabilibus, eſſe quinq;. quod quidem falſum eſt. Vtriuſque igitur modi expoſitio trahenda eſt. Et quidem eam, quæ eſt de excluſo prædicato exponere facile eſt, ſi auferamus ſignum, & à prædicato remoueamus, ſi fuerit numerus, quemcunq; alium numerum, ſi fuerit res, quamcunq; aliam rem. Iſta igitur, prædicabilia ſunt tantum quinq;, exponitur, prædicabilia ſunt quinq;, & non plura, ſimiliter, homo eſt tantum animal rationale, exponitur, homo eſt animal rationale, & nihil aliud: at propoſitiones excluſiuas de ſubiecto excluſo non ita facilè eſt exponere: diuidendæ enim priùs ſunt, habent ſe namq; in quadruplici differentia, quædam ſunt integræ affirmatiuæ, ideſt, in quibus ipſum ſignum & propoſitionis copula affirmatur, vt tantum homo eſt riſibilis. Secundò quædam ſunt harum oppoſitæ, quæ vnam habẽt præpoſitam negationem, vt, non tantum homo eſt riſibilis. Tertio quædam ſunt de copula negata, de ſigno autem affirmato, ut tantum homo non eſt riſibilis. Quarto quædam ſunt harum oppoſitæ de vtroque negato, ut, nõ tantum homo non eſt riſibilis. Omnes autem iſtæ per

hypothe-

hypotheticas propoſitiones reſoluendæ ſunt, quarum prior pars conſtet ex eodem prædicato, & ſubiecto ipſius excluſiuæ ablato ſigno, poſterior autem ex eodem prædicato, & oppoſito ſubiecti, vt tantum homo eſt animal, exponitur, homo eſt animal, & nihil aliud ab homine, ſeu, nullum non homo eſt animal: non tamen omnes eodem modo exponendæ ſunt, ſed prima per copulatiuam, cuius prior ſit ipſamet excluſiua ablato ſigno, poſterior negatiua vniuerſalis de oppoſito ſubiecti, vti diximus, vt tantum homo eſt riſibilis, homo eſt riſibilis, & nullum non homo eſt riſibile. Huius autem negatiua diſiunctiuè eſt reſoluenda, per partes contradictorias propoſitionibus prioris, vt, non tantum homo eſt riſibilis, exponitur nullus homo eſt riſibilis, vel, aliquod non homo eſt riſibile. Tertia autem Propoſitio exponenda eſt Copulatiuè, ſicut prima, ita vt prior pars ſit ipſa excluſiua ablato ſigno, quæ in omnibus dicitur præiacens, & poſterior vniuerſalis affirmatiua de eodem prædicato, & oppoſito ſubiecti ſicut in alijs, vt tantum homo non eſt riſibilis, exponitur, homo non eſt riſibilis, & quodlibet aliud ab homine, ſeu omne nō homo eſt riſibile. Quarta exponitur per Diſiunctiuam, ſicut ſecunda ex partibus contradictorijs huius tertiæ, vt, non tantùm homo non eſt riſibilis, Omnis homo eſt riſibilis, vel, aliquod non homo non eſt riſibile. Vnde ſemper habenda eſt regula, vt prima, & ſecunda reſoluantur contradictorio modo, ſimiliter tertia & quarta, propterea vtile erit in reſolutione

tione ſecundæ,priùs reſoluere primam,& in reſolu
tione quartæ priùs reſoluere tertiam.

De Oppoſitione Excluſiuarum.. Cap. IX.

ANTEQVAM Oppoſitionem harum tra
damus, nō inutile erit aliquas dictio
nes aſſignare, quibus iuuenes prom-
ptiores ſint in iſtis excluſiuis reſol-
uēdis,Sūt igitur hæ quatuor,Iſte,Re-
git, Prorā, Clauo:quę ſuo ordine ſingulis excluſiuis
deſeruiunt : obſeruatis tamen illis duobus ſuperiùs
enarratis,nēpè vt prima, & tertia exponātur copula-
tiuè,ſecūda & quarta diſiunctiuè. Similiter, vt prior
pars conſtet ex eodem prædicato , & ſubiecto , po-
ſterior, ex eodem prædicato & oppoſito ſubiecti,
obſeruatis etiam quatuor vocalibus notandis pro
alijs etiam, quæ inferiùs ſequuntur. A; denotat vni-
uerſalem affirmatiuam.E. vniuerſalem negatiuam.
I,particularem affirmatiuam . O, particularem ne-
gatiuam . Eſt igitur prima dictio . Iſte pro excluſi
ua tota affirmatiua ; ſcilicet , tantùm homo eſt riſi-
bilis , denotat, vt prior ſit particularis affirmatiua.
Secunda vniuerſalis negatiua, vt expoſitum eſt.Re-
git,pro negatiua, non tantùm homo eſt riſibilis ; de
notat,vt prior ſit vniuerſalis negatiua, poſterior par
ticularis affirmatiua, oppoſito modo Primæ. Aliæ
etiam dictiones exponēdæ ſunt iuxta vocales ſuas.
Ex etiā , præter hæc conſideranda vis ſigni excluſi-
ui : quemadmodum enim ſignum vniuerſale affir-
matiuum diſtribuit immediatos terminos, & me-

diatos

diatos confundit ita: Excluſiuũ oppoſito modo, immediatos confundit, mediatos diſtribuit, vt tantùm homo eſt animal, homo confunditur, animal diſtribuitur. Hinc eſt, quod tales propoſitiones cõuertuntur per vniuerſales affirmatiuas vt tantum homo eſt animal, conuertitur, omne animal eſt homo. In negatiuis hoc non valet, quia negatio mutat virtutem ſigni. Ex his Ogpoſitiones in Excluſiuis inuenire non eſt difficile, illæ enim quæ copulatiuè reſoluuntur, ſcilicet, prima, & tertia ſunt contrariæ, quæ verò diſiunctiuè, vt ſecunda, & quarta ſubcontrariæ, prima verò, & ſecunda, tertia cum quarta contradictoriæ. Prima cum quarta, & ſecunda cum tertia Snbalternæ, vt ſequens figura manifeſtat.

De Exceptiuis. Cap. X.

POST Excluſiuas ſequitur aliud propoſitionis genus, quod propoſitio Exceptiua dicitur, quæ ſigno aliquo exceptionis modificatur, quale eſt præter, & aliud ſimile, in quibus obſeruádum eſt, vt terminus exceptus ſit inferior termino, à quo fit exceptio, & talis terminus, à quo exceptio ſit, diſtribuatur: aliter enim nõ fiet congrua exceptiua, vt omne animal præter hominẽ eſt expers rationis, propter quod antiqui talem propoſitionem per tres exponentes manifeſtabant, quando affirmatiua erat, quarum prima quidẽ eſſet vniuerſalis pręiacens cum termino excluſo in ſubiecto, ſcilicet, omne animal aliud ab homine eſt irrationale. Secũda vniuerſalis affirmatiua, in qua prædicetur ſubiectum Exceptiuæ de termino excepto, ſcilicet, omnis homo eſt animal. Tertia vniuerſalis negatiua, cuius ſubiectum ſit terminus exceptus, & idem prædicatum exceptiuæ, ſcilicet nullns homo eſt irrationalis. Contradictorio autem modo fiebat in negatiua, ſcilicet, non omne animal præter hominem eſt irrationale, exponitur per Diſiunctiuam ex partibus contradicentibus. At quando eſt negatiua de copula, non de ſigno, vt omne animal prætei hominem non eſt rationale, tunc copulatiuè per tres vniuerſales, prima negatiua, ſecunda, & tertia affirmatiua de eiſdem ſubiectis & prædicatis, ſicut prius, ſcilicet, nullum animal aliud ab homine eſt ra-

eſt rationale,omnis homo eſt animal, & omnis homo eſt rationalis. Huius autem negatiua per Diſiunctiuam ex partibus contradicentibus, vt, non omne animal præter hominem non eſt rationale. Quamuis autem hoc verum ſit, clariùs & diſtinctiùs reſolutio fiet, ſi per duas tantum exponentes reſoluantur, omiſſis nempè ſecundis:nam cum exceptiuæ propriè non fiant, niſi cùm exceptus terminus continetur ſub eo,à quo fit exceptio, non opus eſt,hanc exponentem addere. Poterũt autem tales exponentes,his dictionibus faciliùs retineri. Date, Prompti,Pœnam,Pigro,quę eadem via procedunt, ſicut in Excluſiuis,vt prima, ſit pro prima,exceptiua,& ita reliquæ ſuo ordine, ſimiliter prima,& ſecunda contradicant,tertia etiam,& quarta. At prima & tertia ſint contrariæ, ſecunda & quarta ſubcontrariæ,vt facilè erit cuilibet experiri.

De Reduplicatiuis. Cap. XI.

SVNT aliæ propoſitiones,quę Reduplicatiuæ dicũtur, eo quòd aliqđ ſignũ habent, qđ aliquid ſupra terminum præcedentẽ ſuperponat, vt homo in quantũ rationalis eſt riſibilis,hęc autẽ ſigna dupliciter vſurpantur, aliquando termini præcedẽtis, aliquã rationẽ manifeſtant, ſecũdũ quã aliquid ei denotať cõuenire,vt,ens,inquãtũ ens, eſt obiectũ Metaphyſicę:color quatenus color,eſt obiectũ viſus,& tũc dicũt ſpecificatiuè teneri. Aliquãdo

cauſam prædicati important,vt homo quatenus rationalis,eſt riſibilis, ideſt, cauſa cur homo ſit riſibilis,eſt quia rationalis eſt, & tunc quadruplex conſtituitur Reduplicatiuarum ſpecies, ſicut in alijs. Prima eſt purè affirmatiuarum, homo inquantum rationalis, eſt riſibilis. Secunda negatiuarum de ſigno,non omnis homo inquantum rationalis,eſt riſibilis. Tertia negatiuarum ſolùm de copula, homo inquantum rationalis,non eſt riſibilis. Quarta, eſt,in qua totum negatur,non omnis homo inquãtum rationalis, non eſt riſibilis. Et quamuis à multis harum quælibet per quatuor exponentes manifeſtari ſoleat:id tamen inutile videtur,commodiùs autem & diſtinctiùs erit ad cauſales reducere, & ſecundum has in omnibus de illis iudicare. Reducetur igitur prima ad Cauſalem affirmatiuam, quia homo eſt rationalis, homo eſt riſibilis. Secunda ad cauſalem negatiuam,non quia homo eſt rationalis, homo eſt riſibilis.Reducitur tertia ad Cauſalem affirmatiuam de ſolo conſequenti negato, vt, homo inquantum rationalis, non eſt riſibilis, ideſt, Quia homo eſt rationalis, non eſt riſibilis. Quarta verò ad cauſalem negatiuam de conſequenti negato, vt non omnis homo inquantum rationalis,non eſt riſibilis, ideſt, non quia homo rationalis eſt, riſibilis non eſt. Sic igitur exponi congruè poteſt Reduplicatiua,quando cauſaliter tenetur :nam quando ſpecificatiuè tenetur ,tunc nullo modo per cauſalem exponi debet,ſed aliquo vocabulo clariori explicari, vt homo,inquantum homo,eſt ſpecies, ideſt homo

imo cõmuniter ſumptus, & in generali eſt ſpecies. Aliquando reduplicatio fit non in cauſa, ſed ſecundum conſequentiam ſolam, vt homo inquantum riſibilis, eſt rationalis, ſed hoc rarò, & tunc non per cauſalem, ſed per Conditionalem fiet expoſitio ſcilicet, ſi homo eſt riſibilis, homo eſt rationalis.

De Exponibilibus quibuſdam Verbis. *Cap.* XII.

PRÆTER ſigna Syncategorematica ſunt aliqua Categoremata, quæ cum obſcurũ reddãt propoſitionis ſenſũ, expoſitione egẽt, inter iſta, eſt verbũ Differt, Aliud, & Diuerſum. Duplex harũ propoſitionũ cõſtituitur ſpecies, prior affirmatiuarũ, homo differt ab equo, vel, eſt alius ſeu diuerſus ab equo, & talis per tres exponentes exponẽda eſt, duæ priores ſint affirmatiuæ, per quas extremorũ exiſtentia ſignificetur, tertia negatiua eorundem extremorũ inter ſe, vt homo eſt, & equus eſt, & homo nõ eſt equus. Poſterior ſpecies eſt negatiuarũ, quæ diſiunctiuè contradictorio modo exponi debent, vt, homo non differt ab equo, homo non eſt uel equus non eſt, uel homo eſt equus.

Sunt etiam alia duo Verba, quæ propoſitiones Exponibiles & affirmatiuas, & negatiuas conſtituunt, quæ ſunt, Incipit & Deſinit, hæc iunguntur rebus, quę vnico inſtanti totum ſuum eſſe habent, aut perdunt, vel rebus, quę ſpatio temporis, & ſuc-

ceſſiuè eſſe acquirũt,& depdunt. Primi gñis ſunt ſubſtãtiæ. Secundi ſunt multa accidentia,& ẽm hoc variè talia verba exponenda ſunt. Verbum incipit, quãdo iungitur termino ſignificanti ſubſtantiam, eſt reſoluendum per copulatiuam, cuius prior pars ſit de præſenti affirmatiua,& poſterior negatiua de præterito cum iſto aduerbio immediatè, per quod denotatur temporis illius præteriti propinquitas cum tali præſenti, vt homo incipit eſſe, homo eſt,& immediatè ante hoc non fuit. Quando verò iungitur termino ſignificanti rem, quæ ſucceſſiuè habet ſuum eſſe, eſt reſoluendum etiam copulatiuè per hypotheticam, cuius prior pars ſit de præſenti negato & futuro affirmato cum illo eodem aduerbio, calor incipit eſſe, calor non eſt. & immediatè poſt hoc erit. Si verò talis propoſitio fuerit negatiua, diſiunctiuè contradictorio modo exponetur, vt calor non incipit eſſe, calor nunc eſt, vel, non immediatè poſt hoc erit.

Verbum autem deſinit iunctum termino ſignificanti rem, quæ totum eſſe ſuum ſimul habet, exponi debet per copulatiuam, cuius prior pars ſit de præſenti negato,& poſterior de præterito affirmato cum illo eodem aduerbio. Petrus deſinit eſſe, Petrus non eſt,& immediatè ante hoc fuit. Pari ratione quando iungitur rebus ſucceſſiuis, in hoc enim non eſt diſcrimen, motus deſinit eſſe, motus non eſt,& immediatè ante hoc fuit: negatiua autem propoſitio diſiunctiuè contradictorio modo eſt exponenda ſicut in alijs omnibus. Horum rationes &
cauſas

cauſas quærere, alius eſt, quàm noſtra præſens patiatur ſpeculatio, eſt enim negotium Phyſicum, ſatis ſit Dialectico modum exponendi noſcere, cætera ſupponatur.

De Comparatiuis & Superlatiuis.
Cap. XIII.

SVNT etiam aliæ propoſitiones quæ aliqua indigent expoſitione, quales ſunt propoſitiones de Cõparatiuo, & ſuperlatiuo. Propoſitio igitur de Cõparatiuo tres habet exponentes. Prima eſt, in qua ſubijcitur ſubiectum comparatiui. Secunda, in qua ſubijcitur terminus comparatus. Tertia, in qua vnum cum altero reſpectu poſitiui confertur, cum aduerbio donante exceſſum, verbi gratia, leo eſt fortior homine, leo eſt fortis, & omnis homo eſt fortis, & leo eſt magis fortis. Aliquãdo Comparatiuum ſumitur abuſiuè, & tunc non ponit poſitiuum, ut melius aliquando dicitur minus malum, Quando autem propoſitio eſt negatiua, vt leo non eſt fortior homine diſiunctiuè contradictorio modo eſt reſoluenda.

Superlatiuum verò aliquando ſumitur negatiuè, aliquando poſitiuè, Cum poſitiuè tenetur, reſolui debet per Copulatiuam, cuius prior pars ſit propoſitio ex ſubiecto & termino Superlatiui compoſita, poſterior affirmatiua de Comparatiuo cũ termino comparato vniuerſaliter ſumpto, verbigratia, Ariſt. fuit doctiſſimus Græcorum, Ariſtoteles fuit Græcus, & quocunque Græco doctior. At quando te-

netur negatiuè, poſterior propoſitio erit vniuerſalis negatiua, in qua ſubijcitur terminus ſuperlatiui cum Comparatiuo, & terminus comparatus eſt ipſum ſubiectum, vt Cicero fuit eloquentiſſimus Latinorum, ideſt, Cicero fuit Latinus, & nullus Latinus fuit illo eloquentior. Plures poſſent propoſitiones adduci, quæ expoſitione indigere videntur, ſed obſeruanti modum reſoluendi prædictas, & ſenſum locutionis, non erunt difficiles.

Finis Tertij Libri.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS LIB. IIII.

De Argumentatione.

De Argumentatione bona & mala, formali & materiali. Caput Primum.

ARGVMENTATIONVM partibus materialibus, nẽpè propoſitionibus, & ipſarũ partibus & accidẽtibus hactenus diſcuſſis, nunc tandẽ ipſam argumentationem explicare aggredimur. Eſt igitur Argumentatio, quæ Conſequentia dici ſolet, oratio in qua vnum ex alio inferri denotatur, vt ſuperiùs declarauimus. Hæc autem duplici parte conſtat, & Antecedenti, & Conſequenli. Antecedens eſt illa propoſitio, ex qua altera infertur. Dictio illa, qua talis conſequutio vnius ex altera denotatur, Nota illationis dicitur. Solet aliquando Conſequentia vitioſa fieri, cum id, quod inferri denotatur, non ita ſicut denotatur infertur oppoſitum autem in conſequentia bona accidit.

Hæc omnia in primo Libro explicuimus, nunc ad alia, quæ illic propter incipientium captum inexplicata omiſimus tranſeamus. Conſequentia, ſeu Argumentatio bona duplex eſt, quædam formalis, quædam materialis: Materialis, eſt oratio, in qua pars altera verè ex altera infertur, ob rerum ſolam coniunctionem, vt Petrus eſt homo, ergo Petrus eſt ſubſtantia, quia enim homo neceſſariò cum ſubſtantia coniungitur, ea ſola cauſa fit, vt ex tali antecedenti conſequens colligatur. Diximus autem ob eam ſolam cauſam, quia non propter modum colligendi, ſed propter rerum connexionem duntaxat illa fit illatio: ſi enim in conſequenti aliud colligeremus de Petro, cum quo non neceſſariò homo coniungeretur. Conſequentia vitioſa eſſet, vt ſi dixeris, Petrus eſt homo, ergo Petrus eſt albus. Poteſt enim Antecedens verum, & conſequens falſum eſſe, ex quo fit, vt illa Conſequentia non ſit bona propter illam formam & modum colligendi, ſcilicet, ex vno alterum inferre; ſed propter connexionem rerum ſignificatarum in Conſequenti, & Antecedenti. Vnde talis Conſequentia valebit in omnibus his ſolum, in quibus talis connexio fuerit reperta: propterea licebit argumentari eadem ratione, qua inferebatur, Petrus eſt homo, ergo eſt ſubſtantia, ita ſcientia eſt habitus, ergo eſt qualitas, Iuſtitia eſt virtus, ergo eſt habitus, Arbor eſt viuens, ergo eſt corpus: In his enim omnibus eadem eſt connexio conſequentium cum ſuis antecedentibus, nempè ſuperiorum cum inferioribus.

Tales

Tales igitur conſequentiæ, & aliæ huiuſmodi materiales dicuntur, Argumentatio vero formalis, eſt oratio, in qua vnum ex altero infertur non ſolum propter rerum connexionem, ſed etiam propter modum colligendi, vt ſi dicas, Omne bonum eſt appetendum, Omnis virtus eſt bona, ergo Omnis virtus eſt appetenda: In hac enim argumentatione etiam ſi nulla eſſet rerum connexio, propter ſolam formam talem inferendi, vnum ex altero inferetur. Vnde fit, vt ſi talem formam applices alijs rebus quantumcunque inconnexis firma ſit, & conſtans illatio, vt ſi dixeris, Omnis lapis eſt animal, Omnis homo eſt lapis, ergo Omnis homo eſt animal, optimè ex tali Antecedenti, Conſequens colligitur. Talis conſequentia formalis eſt, qua in omni materia in omni propoſitione ſimili applicata ſemper eſt bona: dico autem in Omni ſimili propoſitione, quia ſi applicetur diſſimilibus propoſitionibus, apparebit quidem eadem, ſed non erit. Similitudo autem duarum propoſitionum in his præcipuè conſiſtit, primò vt ſint eiuſdem qualitatis, ideſt ſi vna eſt affirmatiua, & altera ſit affirmatiua; ſi vna negatiua, & altera etiam negatiua: hoc intelligere oportet quantum ad copulas principales. Vnde iſtæ in qualitate ſimiles ſunt, animal: quod non eſt rationale, eſt riſibile, homo qui currit, mouetur. Eſt enim vtraque affirmatiua. Secundo, vt ſint eiuſdem quantitatis, ideſt ſi vna vniuerſalis & altera vniuerſalis: ſi vna particularis indefinita, aut ſingularia, & altera eodem

dem modo. Tertio vt in vtraq; eadem ſit acceptio terminorum, ſcilicet eadem Suppoſitio, Ampliatio, Appellatio, & ſub hoc intelligitur, vt ſi vna fuerit Modalis, & altera ſimiliter eiuſdem modi, vel æquiualentis, ſi vna Exponibilis, & altera, ſi vna de ſubiecto complexo, & altera, hæc omnia eatenus dicta ſunt, vt cum formam Argumentationis aliquam, quæ in aliquibus propoſitionibus bona erat, velis alijs propoſitionibus applicare, obſerues, vt tales propoſitiones in his tribus prioribus aſſimilentur, aliàs talem formam Argumentationis mutabis. Non enim eadem eſt forma, quæ eſt in iſtis, Omnis homo eſt animal, riſibile eſt homo, ergo Omne riſibile eſt animal, & ea, quæ eſt in iſtis, Omnis homo eſt animal, Tantùm riſibile eſt homo, ergo Tantùm riſibile eſt animal, cum propoſitiones huius non ſint ſimiles alterius, idem in alijs oportet dicere.

De Regulis Generalibus bonæ Conſequentiæ. Cap. II.

SVNT aliquot generales regulæ, quibus Conſequentiarum & Argumentationum vis inferendo maximè manifeſtatur, quæ aliquibus principijs innitũtur. Primum eſt, Ex vero non ſequitur niſi ſolum verum, ideſt in bona Conſequẽtia, ſi Antecedens verum eſt, oportet Conſequens verum eſſe, in quo principio fundatur.

Prima Regula, Si Antecedens eſt poſſibile aut contingens, Conſequẽs etiam contingens aut poſ-
ſibile

ſibile aut neceſſarium . ſi verò Antecedens neceſſarium, Cobſequens erit neceſſarium. verbi gratia, Homo currit, ergo mouetur. Huius Argumentationis Antecedens contingens eſt, pariter etiam & conſequens: vt enim homo poteſt currere, & non currere, ita moueri & non moueri. Præterea, homo eſt animal, ergo eſt ſubſtantia. Huius Antecedens neceſſarium & Cōſequens etiam neceſſarium. ſi enim daremus oppoſitum, Antecedens eſſe neceſſarium & Conſequens non neceſſarium, tunc poſſet verum inferre ſenſum, quod fieri non poteſt, & patet: nam ſi Antecedēs neceſſarium verum erit ſemper, ſi Conſequens non neceſſarium poterit eſſe falſum, tunc igitur Antecedens verū inferet conſequens falſum: vt homo videt, ergo homo eſt animal. Antecedens quidem poſſibile, Conſequens neceſſarium. ex Poſſibili verò vel contingenti nunquam ſequitur impoſſibile.

Secundum Principium. Falſum ſequitur niſi ex falſo. Huic innititur altera Regula, Si Conſequens eſt falſum, Antecedens erit falſum, ſi Conſequens impoſſibile, etiam Antecedens erit impoſſibile, ſi conſequens contingens, Antecedens nō erit neceſſarium: aliter enim ſi Antecedēs eſſet neceſſarium, eſſet ſemper verum, ſi autem Conſequens contingens poſſet eſſe falſum, & tunc Antecedens verum infert conſequens falſum cōtra primū principium.

Tertium principium. Ex falſo poteſt ſequi verū, vel falſum, ideſt fieri poteſt, vt in bona Conſequentia ex Antecedenti falſo ſequatur aliquādo Conſequem

quens falſum, V.g.iſta eſt Conſequentia bona, Homo eſt lapis,ergo eſt corpus, vbi antecedens falſum infert conſequens verum.Similiter & iſte eſt bona, Homo eſt lapis, ergo caret ſenſu, vbi vtrunque falſum,cui principio innititur,

Tertia Regula: Ex Antecedenti impoſſibili poteſt inferri Conſequens aliquando impoſſibile, aliquando contingens,aliquando neceſſarium, vt patet in his conſequentijs, homo eſt equus, ergo homo eſt animal: hic enim ex impoſſibili infertur neceſſarium, ſimiliter homo volat, ergo homo mouetur, ex impoſſibili ſequitur contingens. Similiter etiam homo eſt leo,ergo homo eſt rugibilis: vtrunque eſt impoſſibile.

Quartum principium. Verum infertur ex vero, vel falſo,ideſt Conſequens verum poteſt inferri aliquando ex Antecedenti vero aliquando ex Antecedenti falſo,ex quo ſequitur quarta Regula. Conſequens neceſſarium inferri aliquando ex Anteceden ti impoſſibili, aliquando ex neceſſario, aliquando ex Contingenti, vt patet in his conſequentijs, homo eſt leo,ergo homo eſt animal:homo eſt corpus, ergo homo eſt ſubſtantia. Equus eſt albus, ergo equus eſt corpus.

Quinta Regula. In bona conſequentia contradictorium conſequentis infert contradictorium antecedentis,non autem contra.Valet enim,homo currit, ergo homo mouetur, non mouetur, ergo non currit. Non tamen valet à contradictorio Antecedentis,non enim valet,Nõ currit,ergo nõ mouetur.

Sexta

Sexta Regula. Quicquid infertur ex Conſequenti, infertur etiam ex antecedenti, & ex quocunque infertur Antecedens infertur etiam Cõſequens. V. g. homo eſt animal, ergo eſt uiuẽs. Si ex hoc Conſequenti inferamus, homo eſt corpus, poterit etiam inferri ex illo Antecedẽti ſcilicet, homo eſt animal ergo homo eſt corpus, quæ Argumentatio dicitur de primo ad ultimum. Similiter in eadem Conſequentia, ſi illud Antedens homo eſt animal, infertur ex altero Antecedenti, nempè, homo eſt rationalis, ex eadem poterit inferri idem conſequens, nempè, homo eſt rationalis, ergo homo eſt corpus. Hæ ſunt Regulæ pro Conſequentia bona obſeruandæ, poſt quarum explicationem ad ſpecies ipſius Argumentationis diſcutiendas tranſeamus. habet enim Argumentatio quatuor ſub ſe ſpecies, Syllogiſmum, Enthymema, Inductionem, & Exemplum, de quarum ſingulis ordine trademus, ac primum de Syllogiſmo, qui omniũ prima ſpecies eſt. Cum autem ex Syllogiſmo quidam ſit hypotheticus, qui partem aliquam Antecedentis propoſitionem habet hypotheticam, quidam Cathegoricus, qui ex ſimplicibus propoſitionibus conficitur, initium ab hoc ſumemus, qui ſimplicior eſt.

De Syllogiſmo Cathegorico & eius principijs. Cap. III.

SYLLOGISMVS eſt oratio, in qua quibuſdam poſitis, neceſſariò aliud ſequitur per ea, quæ poſita ſunt. Dicitur, Oratio,

loco generis: Additur. Quibuſdam, vt intelligamus non vnam propoſitionem ſed plures neceſſarias eſſe ad ſyllogiſmum.non.n. Syllogiſmus eſt argumentatio, quæ ex vnica propoſitione alteram infert, ſed quæ ex pluribus. Dicitur, Poſitis, vt notũ ſit, tales propoſitiones, ex quibus Syllogiſmus cõficitur, aliquem inter ſe ordinem, & diſpoſitionem habere, quam inferiùs trademus. Dicitur etiam, Poſitis, ideſt conceſſis, quia uis Sillogiſmi tanta eſt, vt ſi ſemel quis Antecedens admiſerit cogatur & Conſequens admittere ex virtute ipſius Antecedẽtis præconceſſi, & hoc ſignificatur in illo, quod dicitur, Ex neceſſitate aliud ſequitur per ea, quæ poſita ſunt. Dicitur tandem Aliud, quia concluſio, quæ infertur, ſemper eſt Enunciatio aliqua ab Antecedenti diſtincta: Non enim eſt Syllogiſmus, cum idem infertur, quod erat in Antecedenti. Conſtat autem Syllogiſmus materia & forma: Materia quidem duplex eſt, remota, & propinqua: Remota, ſunt termini: Propinqua, ſimplices propoſitiones, quarum ſubiecta, vel prædicata termini dicuntur. Hi uero termini, ex quibus Syllogiſmus remotè conficitur, tres ſolum ſunt: Propoſitiones autem duæ, quæ Præmiſſæ dicuntur, quæ ex illis conſtant terminis. Cum igitur duplex propoſitio ex tribus terminis, quin bis vnus ſumatur, componi nequeat, fit ut unus illorum in utraque propoſitione repetatur, & talis, Medium in Sillogiſmo dici ſolet: ille verò terminus, qui cum Medio in priori propoſitione, quæ Maior dicitur aſſumitur,

tur, Maior extremitas appellatur, ille verò alter, qui in poſteriori propoſitione, quæ minor dicitur, ſubſumitur, Minor extremitas vocatur, vt exemplo hoc patet, Omne animal eſt ſenſibile, Omnis homo eſt animal: vbi, Animal, eſt Medium, Senſibile, Maior extremitas, Homo, Minor extremitas. Forma ſyllogiſmi eſt figura, & modus. Figura eſt ordinatio trium Terminorum inter ſe ſecundum debitam ſubiectionem, & prædicationem, ideſt illa diſpoſitio, qua inter ſe ita diſponuntur, vt vnus de Medio, vel Medium de altero vel de vtroque prædicetur, vel vterque de ipſo. Modus eſt ordinatio propoſitionum inter ſe ſecundum certam qualitatem, & quantitatem, ſcilicet quòd ſi vna propoſitio negatiua, altera ſit affirmatiua, vel ſi vna particularis, altera vniuerſalis, vel alijs modis, de quibus inferiùs dicemus.

Syllogiſmorũ duplex eſt modus inferendi, prior eorum, qui directè concludunt, poſterior eorum, qui indirectè. Ille ſyllogiſmus directè cõcludit, qui concluſionem infert, in qua Maior extremitas de Minori prædicatur, qualis eſt iſte, Omne animal eſt ſenſibile, Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo eſt ſenſibilis. Ille verò concludit indirectè qui concluſionem infert, in qua Minor extremitas de Maiori prædicatur, vt Omnis homo eſt animal, Petrus eſt homo, ergo Aliquod animal ẽ Petrus. Eorũ autẽ qui directè cõcludũt, quidã pfectus, quidã ĩperfectus. Perfectus eſt, qui nullius indiget, vt appareat neceſſariò concludere, ideſt qui cõcluſionem

ſionem ita clarè, & dilucidè neceſſariò infert, vt lumine ipſo rationis ſtatim eius robur in concludendo perſpiciatur, vt in iſto, Omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo eſt ſubſtantia. Imperfectus eſt, qui alicuius mutationis circa propoſitionem indiget, vt appareat neceſſariò concludere, ideſt qui verè neceſſariò concludit: tamen nõ id apparet, quin priùs fiat aliqua mutatio, ſcilicet, aliqua conuerſio, vel tranſpoſitio propoſitionis, per quam ad perfectum reducatur, de qua reductione poſtea dicere oportet.

De triplici figura Syllogiſmorum, & Regulis communibus earum. *Cap. IIII.*

SYLLOGISMORVM figura triplex eſt, iuxta triplicẽ Medij cũ extremitatibus diſpoſitionem. Prima, in qua Mediũ alteri extremitati ſubiicitur, & de altera prædicatur, vt Omne animal eſt ſubſtãtia, Omnis homo eſt animal. Secũda, in qua de vtraque extremitate prędicatur, vt Omnis homo eſt animal, Nullus lapis eſt animal. Tertia, in qua vtrique extremitati ſubiicitur, vt Omnis homo eſt corpus, Aliquis homo ẽ animal. Sub qualibet autẽ figura varij ſunt Syllogiſmorũ modi, cũ ſecundũ quamlibet illarũ multipliciter poſſint in quãtitate, & qualitat ordinari ꝓpoſitiones. Sũt tamen quædam regulæ omni figuræ communes, quas generaliter obſeruare oportet.

Prima

Prima. Ex puris particularibus nihil neceſſariò ſequitur, ideſt quando vtraque præmiſſa eſt propoſitio particularis, vel Medium in vtraque particulariter ſupponit, tales præmiſſæ erunt inhabiles ad inferendum aliquam concluſionem. Vnde iſte Syllogiſmus nihil valet, Homo eſt animal, Equus eſt animal, ergo Equus eſt homo: ſemper enim Medium debet in vna vel vtraque præmiſſa vniuerſaliter ſupponere, quòd ſi fuerit aliquod complexum diuiſiuè, ſufficiet vt vna pars in vna, altera in altera diſtribuatur, vt Omnis homo, & Equus currit, Sortes & Brunellus homo, & omnis equus ſunt, ergo Sortes & Brunellus currit.

Secunda Ex puris negatiuis nihil ſequitur. id eſt quando vtraque præmiſſa fuerit propoſitio negatiua, nihil ex tali diſpoſitione ſequetur formaliter. Vnde iſte Syllogiſmus eſt nullus, Nullum accidens currit, Nullus homo eſt accidens, ergo, Nullus homo currit. Dixi, formaliter, quia aliquando infertur concluſio, ſed id non prouenit ex vi Syllogiſmi & propoſitionũ diſpoſitione, ſed propter naturam quorundam Terminorum, qui adinuicem vnus de altero negatur, vt Nullus homo eſt lapis, Nullus Equus eſt homo, ergo Nullus Equus eſt lapis.

Tertia. Si aliqua præmiſſarum fuerit particularis, concluſio debet eſſe particularis, vt in hoc Syllogiſmo, Omnis muſicus cantat, Aliquis homo eſt muſicus, ergo aliquis homo cantat. In hac autem Regula id etiam obſeruandum eſt, ne aliquis

terminus particulariter ſupponens in premisſis, vniuerſaliter ſupponat in concluſione. Vnde iſte Syllogiſmus non valet. Aliqua ſubſtantia non eſt animal, Omnis homo eſt animal, ergo aliquis homo non eſt ſubſtantia. nam Maior extremitas ſupponebat in pręmisſis determinatè, in cõcluſione verò diſtributiuè: Non autem valet à non diſtributo ad diſtributum.

Quarta. Si aliqua præmiſſarum fuerit negatiua, Concluſio negatiua erit. propter has autem duas regulas dici ſolet. Concluſio ſequitur debiliorem partem, ideſt ſi particularis, vel negatiua fuerit aliqua præmiſſarum, talis erit concluſio.

Quinta. Medium non debet aſſumi in concluſione: aliter enim eſſet concluſio eadem cum vna ex præmisſis: non enim valet, Omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal, ergo Omne animal eſt ſubſtantia. Aliquando licet Medium in concluſione ponere ad ſeruandam proprietatem Termini, vt Cognoſco Petrum, & Petrus eſt veniens, ergo Cognoſco Petrum, qui venit: Non enim aliter valeret, ſcilicet, Cognoſco venientem: tunc enim variaretur appellatio, & daretur antecedens verum, & conſequens falſum.

De principijs quibus nituntur Syllogiſmi perfecti, & de modis perfectis primæ Figuræ. *Cap. V.*

DVo ſunt principia naturali lumine pſpecta, quibus humanũ ingeniũ diſſentire nequit, & in his nitũtur quatuor modi Syllogiſmorũ concludentium directè primæ Figuræ, qui mo di perfecti ob id ſunt, & ad eos cæteri reducuntur.

Alterum principium eſt, Quicquid affirmatur vniuerſaliter de aliquo ſubiecto affirmabitur de illo, de quo tale ſubiectum affirmatur: quod principium vocant, Dici de omni, in quo fundãtur duę conſequentiæ perfectiſſimæ, & Syllogiſmorum duplex modus. Prior, Quando prædicatum vniuerſaliter affirmatur de ſubiecto, vniuerſaliter affirmabitur de eo, de quo tale ſubiectum etiam vniuerſaliter affirmatur, vt Omne animal eſt ſubſtãtia, & Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo eſt ſubſtantia, & iſte dicitur primus modus figuræ primæ, ſcilicet Ex vniuerſalibus affirmatiuis.

Poſterior eſt. Quando prædicatum de aliquo vniuerſaliter affirmatur, ſi tale ſubiectum de alio particulariter affirmatur, etiam & prædicatum de eodem particulariter affirmabitur, vt Omne animal eſt viuens, Aliquod corpus eſt animal, ergo Aliquod corpus eſt viuens. Alterum principium eſt, Quãdo vniuerſaliter negatur aliquod prædicatum ab aliquo ſubiecto, negabitur de eo etiam, cui tale

ſubiectum competit, & hoc vocatur Dici de nullo, in quo fundantur duo modi ſyllogiſmorum perfectorum. Prior eſt. Quando prædicatum vniuerſaliter negatur ab aliquo ſubiectuo, vniuerſaliter etiam negatur de omni eo, de quo ſubiectum vniuerſaliter affirmatur, vt Nullum animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis. Poſterior eſt. Quando prædicatum vniuerſaliter negatur de ſubiecto, & ſubiectũ tale particulariter de aliquo prædicatur, ab illo particulari illud prædicatum remouebitur, vt Nnllum album eſt, nigrum, Aliquis homo eſt albus, ergo Aliquis homo non eſt niger. Hæc igitur duo principia per ſe nota quatuor modos perfectos conſtituunt in prima figura, vt primus ſit vt vniuerſalis affirmatiuus, Secundo loco collocetur vniuerſalis negatiuus, Tertio particularis affirmatiuus, Quarto particularis negatiuus. Sic autem vocantur, quia per primum infertur Vniuerſalis affirmatiua concluſio, Per Secundum Vniuerſalis negatiua, Per Tertium Particularis affirmatiua, per Quartum verò Particularis negatiua. Antiqui memoriæ cauſa carmina cõpoſuerunt, quibus omnes utiles modi omnium ſyllogiſmotum cuiuſque figuræ continerentur. Sunt autem iſta.

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipton.
Celantes, Dabititis, Fapeſmo Friſeſomorum,
Cæſare, Cameſtres, Feſtino, Baroco, Darapti,
Felapton, Diſamis, Datiſi, Brocardo, Feriſon.

In quibus obſeruandum eſt eſſe quatuor uocales,

A, E,

A, E, I, O. Per, A, intelligitur Vniuerſalis affirmatiua. Per. E, Vniuerſalis negatiua. Per, I. particularis affirmatiua. Per, O, particularis negatiua. Similiter obſeruandum eſt in ſingulis dictionibus eſſe tres Syllabas: ſi enim in aliquibus ſunt plures, vltimæ ſunt metri cauſa. Per primam Syllabam intelligenda eſt Maior, per Secundam Minor, per Tertiam Concluſio. Duo prima carmina ſunt pro prima Figura, in quibus ſi reſpicias quatuor dictiones primas, inuenies quatuor modos Syllogiſmorum perfectorum prædictos. Barbara, continet vniuerſalem affirmatiuam, Celarent, vniuerſalē negatiuam, Darij, particularem affirmatiuam, Ferio, particularem negatiuam. Nec oportuit diſtinxiſſe alios duos Modos, in quibus ex duabus vniuerſalibus affirmatiuis inferretur particularis affirmatiua, & ex duabus vniuerſalibus, altera negatiua, & altera affirmatiua, inferretur particularis negatiua. Nā hi modi ſub Barbara, & Celarent, continentur: Syllogiſmus enim qui infert vniuerſalem, poteſt etiam particularem ſubalternam inferre.

De Modis indirectè concludentibus in prima Figura, & de inutilibus modis eiuſdem. Cap. VI.

PRÆTER quatuor p̄dictos modos p̄fectos, ſunt adhuc in prima Figura alij quinq; indirectè cōcludētes, ſequētibus quīq; dictionibus īdicati. Primus

eſt, Baraliptō, Ex duplici vniuerſali affirmatiua, cōcluditur particularis affirmatiua, Omne animal eſt ſubſtantia, Omnis homo eſt animal, ergo Aliqua ſubſtantia eſt homo.

Secundus Celantes, Ex duplici Vniuerſali, altera affirmatiua, & altera negatiua, concluditur indirectè vniuerſalis negatiua. Nullum animal eſt inſenſibile, Omnis homo eſt animal, ergo Nullum inſenſibile eſt homo.

Tertius eſt Dabitis, Ex Maiori vniuerſali affirmatiua, & Minori particulari affirmatiua, concluditur particularis affirmatiua, Omne albū eſt currens, Aliquis hō eſt albus, ergo Aliquod currens eſt homo.

Quartus eſt Fapeſmo, Ex Maiori vniuerſali affirmatiua, & Minori vniuerſali negatiua, concluditur negatiua, concluſio particularis. Omne album eſt coloratum, Nullus coruus eſt albus, ergo Aliquod coloratum non eſt coruus.

Vltimus eſt, Friſeſomorum, Ex Maiori particulari affirmatiua, & Minori vniuerſali negatiua, concluditur particularis negatiua, Aliquod nigrum eſt homo, Nullum album eſt nigrum, ergo Aliquis homo non eſt albus.

Sunt autem duæ regulæ Modis omnibus perfectis primæ figuræ conuenientes, quæ in modis indirectè concludentibus non habent vniuerſaliter locum, quarum prior eſt. In Modis perfectis primæ Figuræ, Minore exiſtenti negatiua, nihil ſequitur, Vnde non valet, Omne album eſt coloratum, Nullus coruus eſt albus, ergo Nullus coruus eſt coloratus.

ratus. Huius regulæ ratio eſt, quia argumentamur à non diſtributo ad diſtributum ex parte Maioris extremitatis, cuius ſignum eſt: ſi enim talis extremitas in Maiori diſtribueretur, eſſet Syllogiſmus bonus, ſed talis propoſitio eſſet à communi modo loquendi aliena. Vnde iſte valet, Omne album eſt omne coloratum, Nullus coruus eſt albus, ergo Nullus Coruus eſt coloratus. Hæc tamen regula non habet locum in modis indirectè concludentibus. in Fapeſmo enim & Friſeſomorum valet Minori exiſtenti negatiua, vt diximus.

Poſterior regula eſt. In primæ figuræ modis perfectis, Maiori exiſtenti particulari, nihil ſequitur, Vnde non valet, Aliquod coloratum eſt album, Omne nigrum eſt coloratũ, ergo Omne nigrũ eſt album. Huius regulæ ratio eſt, quia Maiori exiſtenti particulari, Medium in neutra præmiſſarum vniuerſaliter ſumitur, cuius ſignum eſt, ſi in vna diſtribuatur, valebit, ſed talis propoſitio erit inuſitata, vt Aliquod coloratum eſt album, Omne nigrum eſt omne coloratum, ergo Omne nigrum eſt album. Hæc etiã regula non valet in Modis indirectè concludentibus. nã ĩ Friſeſom. valet Maiori exiſtente particulari.

Ex his regulis ſimul cum prioribus communibus colligitur, non poſſe eſſe in prima Figura niſi quatuor modos perfectos: nam duæ propoſitiones quadrupliciter poſſunt ſecundum quantitatem ordinari: aut. n. vtraq; vniuerſalis, aut vtraq: particularis, aut Maior vniuerſalis, & Minor particularis, aut Maior particularis, & Minor vniuerſalis. Quæque

autem harum ſecundum qualitatem poſſunt adhuc quadrupliciter diſponi: Quando enim vtraque eſt vniuerſalis tunc aut vtraq; eſt affirmatiua, & ſic eſt primus Modus vtilis ad inferendum in Barbara, aut vtraq; negatiua, & hic eſt modus inutilis, quia ex negatiuis nihil ſequitur, aut prima eſt negatiua & ſecunda affirmatiua, & iſte modus eſt vtilis in Celarent, aut maior eſt affirmatiua & minor negatiua, & iſte eſt inutilis modus per priorem Regulam poſitam. Item, quando vtraque eſt particularis tunc aut vtraque eſt affirmatiua,vel vtraq; negatiua, vel prior affirmatiua & poſterior negatiua, vel prior negatiua, & poſterior affirmatiua, & in his omnibus nullus reperitur modus vtilis, quia ex puris particularibus nihil ſequitur. Si verò Maior ſit vniuerſalis, & Minor particularis, aut vtraq; affirmatiua, & iſte eſt modus vtilis in Darij, aut vtraque negatiua,& tunc eſt inutilis,aut prior negatiua, poſterior affirmatiua & eſt vtilis in Ferio; vel Maior eſt affirmatiua & Minor negatiua, & iſte eſt inutilis, quia in prima figura Minori exiſtenti negatiua,nihil ſequitur. Poſtremò poteſt eſſe Minor vniuerſalis,& Maior particularis, aut vtraque negatiua aut vtraque affirmatiua, vel prior affirmatiua poſterior negatiua vel prior negatiua, & poſterior affirmatiua, & nullus ex iſtis modis eſt vtilis,quia maiori exiſtēti particulari nihil ſequitur in prima Figura. Vnde ſolū ſuper ſunt quatuor modi, duo collecti ex prima cōbinatione, duo alij ex tertia qui modi ſunt illi prædicti, incluſi quatuor dictionibus primis.

De Regulis Secundæ figuræ, & eius Modis. Cap. VII.

SECVNDA figura eſt, in quã Mediũ prædicatur de vtraq; extremitate, cuius Figuræ tres Regulæ ſpeciales ſũt. Prima. Quãdo Mai or eſt particularis non valet Syllogiſmus. Non enim ſequitur, Aliquod coloratũ eſt album, Nullum nigrũ eſt album, ergo Nullum nigrum eſt coloratũ. Ratio huius eſt, quia ex parte Maioris extremitatis argumentamur à non diſtributo ad diſtributum. Vnde ſi aliqua via fuerit, per quam talis extremitas in cõcluſione non diſtribuatur, valebit Syllogiſmus, vt Aliquod coloratum eſt album, Nullum nigrum eſt album, ergo Nullum nigrum omne coloratum eſt.

Secunda. Ex puris affirmatiuis nõ valet Syllogiſmus, Omnis homo eſt animal, Omnis leo eſt animal, ergo Omnis leo eſt homo. Huius ratio eſt, quia in neutra præmiſſarum Medium vniuerſaliter ſumitur, cuius ſignum eſt, ſi in altera diſtribuatur, valebit Syllogiſmus, Omnis homo omne animal eſt, Omnis leo eſt animal, ergo, Omnis leo eſt homo.

Tertia. In Secunda figura ſemper concluſio negatiua debet eſſe. Hæc pendet ex illa Regula communi, Vna præmiſſa negatiua exiſtenti, concluſio negatiua erit. In Secunda Figura quatuor modi vtiles inueniuntur, ſelecti, ex ſexdecim modis ſicut in prima Figura. Deſignantur autem quatuor dictionibus primis tertij carminis, ſcilicet Cæſare, Came-

ſtres, Feſtino Barocco. Primus. Ex Maiori negatiua vniuerſali, & minori affirmatiua vniuerſali infert concluſionem negatiuam vniuerſale directè, Nullus lapis eſt animal, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt lapis. Poteſt hic indirectè concludere, ſi Conuertens concluſionis inferatur, ſcilicet: Nullus lapis eſt homo.

Secundus eſt Cameſtres, Ex Maiori vniuerſali affirmatiua & Minori negatiua vniuerſali, infertur concluſio negatiua vniuerſalis directè, Et quia negatiua conuertitur ſimpliciter, etiam hic modus poteſt indirectè concludere, Omnis homo eſt animal, Nullus lapis eſt animal, ergo Nullus lapis eſt homo, vel indirectè, Nullus homo eſt lapis.

Tertius eſt Feſtino, Ex maiori negatiua vniuerſali, & Minori affirmatiua particulari ſequitur, Concluſio negatiua particularis. Nullum iniuſtum eſt bonum, Aliquis homo eſt bonus, ergo Aliquis homo non eſt iniuſtus. Iſte modus non concludit indirectè, quia particularis negatiua nec ſimpliciter, nec per accidens conuerti poteſt.

Quartus modus eſt, Barocco, Ex Maiori vniuerſali affirmatiua, & minori particulari negatiua, Concluſio infertur particularis negatiua, Omne currens mouetur, Aliquis homo non videtur, ergo Aliquis homo non eſt currens. Eadem ratione nec iſte poteſt indirectè concludere. Poſſet præter hos alius eſſe modus concludens indirectè, ſcilicet: Ex maiori affirmatiua particulari, & minori negatiua vniuerſali, quem modum diximus ineptum ad conclu-

concludendum directè: Vnde valet, Aliquod coloratum eſt album, Nullum nigrum eſt album, ergo, Aliquod coloratum non eſt nigrum, qui modus correſpondet Friſeſomorum: qui erat in prima Figura, concludens indirectè.

De Tertia Figura, Reguliſque & Modis eius. Cap. VIII.

TErtia figura eſt, in qua Medium vtriq; extremitati ſubijcitur, duo autem ei inſunt. Alterũ eſt, Minori exiſtẽti negatiua nihil ſequitur, vnde nõ valet, Omne animal eſt corpus, Aliquod animal nõ eſt lapis, ergo lapis non eſt corpus. Ex parte enim Maioris extremitatis arguitur à non diſtributo ad diſtributum, cuius ſignum eſt ſi in concluſione non diſtribuatur maior extremitas, valebit vt Omne animal eſt corpus, Aliquod animal non eſt lapis, ergo lapis non omne corpus eſt. Alterũ eſt, In Tertia figura ſemper cõcluſio eſt particularis. Vnde non valet, Omnis homo eſt rationalis. Omnis hõ eſt animal, ergo Omne animal eſt rationale. Arguitur.n. à nõ diſtributo ad diſtributũ ex parte Minoris extremitatis, cuius ſignũ eſt, ſi illa minor extremitas diſtribuatur, valebit Syllogiſmus: ſed tales propoſitiones efficiũtur de incõſueto modo loquendi. Vnde valet, Omnis homo eſt rationalis, Omnis homo omne animal eſt, ergo Omne aĩal eſt rationale. In Tertia Figura ſex modis vtiles inueniuntur, ſignificati vl-

tima

tima dictione tertij carmini, ſcilicet Darapti & ſequentibus. Primus igitur eſt in Darapti. Ex vtraq; præmiſſa vniuerſali affirmatiua ſequitur concluſio particularis affirmatiua. Omne animal eſt ſubſtantia, Omne animal eſt ſenſibile, ergo Aliquod ſenſibile eſt ſubſtantia.

Secundus eſt in Felapton. Ex præmiſſis vniuerſalibus Maiori negatiua, & Minori affirmatiua infertur. Concluſio particularis negatiua, Nullum animal eſt inſenſibile, Omne animal eſt corpus, ergo Aliquod corpus non eſt inſenſibile.

Tertius eſt in Diſamis, Ex maiori particulari affirmatiua & minori affirmatiua vniuerſali infertur concluſio affirmatiua particularis. Aliquod animal currit, Omne animal eſt ſubſtantia, ergo Aliqua ſubſtantia currit.

Quartus eſt in Daiſit, Ex maiori vniuerſali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua infertur concluſio particularis affirmatiua. Omne currens mouetur, Aliquod currens eſt homo, ergo Aliquis homo mouetur.

Quintus eſt in Broccardo, Ex minori affirmatiua vniuerſali, & minori negatiua particulari infertur concluſio negatiua particulatis, Equus non eſt homo, Omnis equus eſt animal, ergo Aliquod animal non eſt homo.

Sextus eſt in Feriſon, Ex maiori vniuerſali negatiue & minori particulari affirmatiua ſequitur concluſio particularis negatiua. Nulla arbor eſt animal, Aliqua arbor eſt corpus, ergo Aliquod corpus

pus non eſt animal. Etiam in hac figura Syllogiſmi indirectè concludunt, quorum cõcluſiones ſimpliciter conuerti poſſunt, quales ſunt tres exiſtentes in Darapti, Diſamis, Datiſi. Ex his omnibus patet, vndeuiginti modos eſſe vtiles, nouem ex prima figura, quatuor ex ſecunda, ſex ex Tertia. Patet etiam in prima figura concludi omnia genera propoſitionum, ſcilicet, Vniuerſalem affirmatiuam, Vniuerſalem negatiuam, & particulares affirmatiuam, & negatiuam. In ſecunda vero figura ſolum vniuerſalem, & particularem negatiuas. In tertia particulares affirmatiuam & negatiuam. Patet etiã inter omnes propoſitiones particularem negatiuã pluribus poſſe modis Syllogizari. Cõcluditur enim directè in vno primæ, & duobus modis ſecundæ, & tribus tertiæ figuræ: Poſt hanc, particularem affirmatiuam, concluditur enim in vno primæ, & tribus Tertiæ. Poſt hanc, Vniuerſalem negatiuam, quæ ſolum in vno primæ & duobus Secundæ concluditur. Vltimum locum habet Vniuerſalis affirmatiua, quæ ſolum Syllogizatur in Barbara.

De modis reducendi Syllogiſmos imperfectos ad perfectos. Cap. IX.

SVPERIVS Syllogiſmos imperfectos ad perfectos, qui ſolũ ſunt quatuor primę figurę reducẽdos eſſe dicimus, vt eorũ vis, & ĩ cõcludẽdo robur magis ĩnoteſcat, priùs tñ modũ, quo id fiat, tradere

tradere oportet. Fit antẽ dupliciter iſta reductio, aut p oſtenſionẽ, aut ad impoſſibile. Reductio per oſtenſionem, eſt cùm aliquis Syllogiſmus ex illis imperfectis per conuerſionem alicuius propoſitionis per eoſdem terminos fit in aliquo ex quatuor perfectis, vt ſi fiat Syllogiſmus in Cæſare, Nullus lapis eſt animal, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt lapis reducitur ad Celarent oſtenſiuè, nempè per ſimplicem conuerſionem Maioris, ſic, Nullum animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis. Vtimur autem hac oſtenſione, vt manifeſtemus cõcluſiones Syllogiſmorum optimè ſequi ex ſuis præmiſſis. Vis autem probationis in hac Regula conſiſtit: Quicquid ſequitur ex conſequenti bonæ conſequentiæ, ſequitur etiam ex antecedenti. Cum igitur ſit bona conſequentia à conuerſa ad conuertentem, Quicquid ſequitur ex conuertente, etiam ſequetur ex conuerſa. Talis autem Concluſio, ſequitur ex Conuertente, vt manifeſtè patet in Syllogiſmo perfecto, ergo eadem concluſio bene inferebatur, etiam ex Conuerſa, quæ erat præmiſſa Syllogiſmi imperfecti.

Reductio ad impoſſibile eſt, cùm ex contradictorio Concluſionis cum aliqua præmiſſa infertur Cõtradictorium alterius præmiſſæ, & hoc in Syllogiſmo perfecto. Fiat enim Syllogiſmus in Barocco, Omne ſenſibile eſt animal, Arbor non eſt animal, ergo Arbor non eſt ſenſibilis, Si ſumatur Contradictorium Concluſionis huius pro Minori cum eadem Maiori, inferetur in Barbara contradictorium

Minoris

Minoris præcedentis,vt Omne ſenſibile eſt animal; Oīs arbor eſt ſēſibilis,ergo Omnis arbor eſt animal.

Vſus huius reductionis eſt, cum quis negat concluſionem prædicti Syllogiſmi conceſſa Maiori, & Minori exiſtimans conſequentiam non eſſe bonā, ob idq́;, præmiſſas poſſe veras eſſe; concluſione exiſtente falſa. Tūc aduerſus huiuſmodi hominem ſumendum eſt contradictorium concluſionis, quā negat, quod tenetur admittere tanquàm verum,cū duo contradictoria ſimul vera non ſint, & illud idē Contradictorium ſimul cum vna ex præmiſſis conceſſis inferetur Contradictorium alterius præmiſſę etiam conceſſe in modo perfecto, quem non poſſit ipſe negare, vt teneatur admittere duo contradictoria,quod eſt maxime abſurdum,vel conſequentiam priorem affirmare & probare vt bonam, cùm non poſſit conſequens illius eſſe falſum, Antecedente exiſtente vero:V.g.in Syllogiſmo prædicto, concedit quis, Omne ſenſibile eſt animal, Arbor non eſt animal,negat autem concluſionem, Arbor non eſt ſenſibilis,tunc argumentor, Contradictorium igitur erit verum, nempè, Omnis arbor eſt ſenſibilis, cum eadem igitur maiori, quæ data eſt vera, infero in Syllogiſmo perfecto Contradictorium minoris, ſic, Omne ſenſibile eſt animal, Omnis Arbor eſt ſenſibilis, ergo Oīs arbor eſt animal. Syllogiſmus hic in Barbara euidenter colligit ex præmiſſis veris concluſionē verā, quę eſt cōtradictoria Minoris cōceſſę vt veræ, nō igitur dandū fuit contradictorium illius cōcluſionis verū eſſe.Ecce quo pacto cōuincitur,

tur. Concluſionē in Baroco non potuiſſe eſſe falſam præmiſsis exiſtentibus veris. Ex quo conſtat talem Syllogiſmum eſſe argumentationem bonam, cùm non posſint præmiſſæ veræ eſſe, concluſione falſa. Hi igitur ſunt duo modi Syllogiſmos reducendi ad quátuor illos perfectos primæ Figuræ.

De Modo, quo ſinguli Imperfecti ad Perfectos reducuntur. Cap. X.

QVI autē Syllogiſmi, & qualiter, & ad quos perfectos reducantur, manifeſtandū eſt. Omnes igitur Syllogiſmi cuiuſque figurę, reducuntur ad illos quatuor primos perfectos primę, ſed nō eodē modo, nec omnes ad vnū: quod vt faciliùs intelligatur, notandæ ſunt quatuor conſonātes, quę in dictionibus præſcriptis reperiuntur, prima, quæ eſt in principio cuiuſque dictionis, & hæc denotat talem Syllogiſmum reducendum eſſe ad modum perfectum, qui tali litera incipit, vt qui incipit, in C, ad Celarent, qui, F, ad Ferio, qui, B, ad Barbara, qui D, ad Darij. Vnde Cæſare, Cameſtres, Celantes, ad Celarent reducuntur: Baroco & Broccardo, ad Barbara, Feſtino, Feriſon, Fapeſmo, Felapton, ad Ferio, reliqui ad Darij. Eſt etiam, S. & hæc denotat talem præmiſſam, vel concluſionem ſignificatam per vocalem præcedentem, conuertēdam eſſe ſimpliciter, vt Cæſare, ratione primæ nempè, C, indicat reducendum ad Celarent, ratione, S, notatur

notatur, Maiorem quę ſignificatur per, E ante, S, cõuertendam ſimpliciter, Eſt etiam, P, & hęc notát conuerſionem per accidens præmiſſæ notatæ in vocali præcedenti, vt Darapti denotatur, ut conuertatur ad Darij per ſolam conuerſionem Minoris, vbi eſt, P, per accidens. Eſt præterea, M, & hęc denotat tranſpoſitionem præmiſſarum, vt ex Maiori fiat Minor. Deniq; eſt, C, & notat talem modum reducendum per Impoſſibile, ſumpto contradictorio concluſionis loco præmiſſæ notatę per vocalem antecedentẽ. Sub hac autẽ reductione includuntur modi imperfecti indirectè concludentes.

Cæſare igitur reducitur ad Celarent per conuerſionem ſimplicem Maioris, Nullus lapis eſt animal, Omnis homo eſt animal, ergo nullus lapis eſt homo ſi dicas, Nullum animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis.

Cameſtres etiam ad Celarẽt, per conuerſionẽ ſimplicem Minoris, quod notatur, S, medio, & præmiſſarum tranſpoſitionem, quod notatur per illud, M, & ſimplicem conuerſionem concluſionis, quod notatur per vltimum, S, verbi gratia, Omnis homo eſt animal: Nulla arbor eſt animal, ergo Nulla arbor eſt homo: Reducitur ſic, Nullum animal eſt arbor, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt arbor.

Barocco ad Barbara ad Impoſſibile, quod ſignificatur per, C, cum eadem maiori, & contradictorio concluſionis poſito pro minori, Omnis homo eſt animal, Arbor non eſt animal, ergo Arbor non

eſt homo ſic, Omnis homo eſt animal, Omnis arbor eſt homo, ergo Omnis arbor eſt animal.

Eadem obſeruatione poterunt omnes alij facilè reduci, quos pro exercitatione Iuuenum reducendos relinquimus. Quamuis autem Barocco, & Brocardo per Impoſſibile reducantur, non ita hoc intelligendum eſt, quaſi alij non reducantur, ſed quòd hi non oſtenſione, ſed tantum per Impòſſibile reducantur. cæteri enim, & oſtenſione, & per Impoſſibile reduci poſſunt.

Quo pacto alij Modi ad impoſſibile reducantur. Cap. X I.

CVM nõ ſolum illi Modi duo, ſed etiã omnes alij ad Impoſſibile reducãtur in eodẽ quatuor primæ figuræ, ſuper eſt vt Modũ quo reduci poſſint, & ad quẽ ex illis quatuor reducantur, aperiamus. Non. n. eadẽ via omnes, nec ad eundem modum, ad quẽ per oſtenſionẽ, reducuntur. Propterea aduertendũ eſt primò, Syllogiſmos quatuor Secundæ figuræ reduci ſumpto Contradictorio cõcluſionis pro minori cũ eadem maiori, ex quibus infertur cõtradictoriũ Minoris, vt fiat in Ceſare Syllogiſmus. Nullus lapis eſt animal. Omnis homo eſt animal, ergo Nullus hõ eſt lapis: Reducitur ſic iuxta prædictã regulã, Nullus lapis eſt animal, Aliquis hõ eſt lapis, ergo Aliquis homo nõ eſt animal, qui Syllogiſmus eſt in Ferio. At Syllogiſmi Tertiæ figuræ reducuntur cõtradictorio cõcluſionis ſumpto pro Maiori, cũ eadẽ Minori, ex quibus infertur contradictoriũ Maioris

dis,ut fiat Syllogiſmus in Darapti, Omnis homo eſt animal, Omnis homo eſt riſibilis, ergo Aliquod riſibile eſt animal: Reducitur iuxta regulam ſic, Nullum riſibile eſt animal, Omnis homo eſt riſibilis, ergo homo eſt animal, in Celarent.

In modis autem indirectis primæ aſſumendū eſt contradictoriū concluſionis pro Maiori, & Maior debet fieri Minor, ex quibus infertur contradictoriū Minoris mediatè, præter Celantes, in quo Minor ſumenda eſt pro Maiori, & Contradictorium concluſionis pro Minori, ad inferendū contradictoriū Maiori, vt fiat Syllogiſmus, in Fapeſmo. oē animal eſt ſenſibile, nullus lapis eſt animal, ergo aliquod ſenſibile non eſt lapis. reducatur ad barbara, omne ſenſibile eſt lapis, omne animal eſt ſenſibile, ergo omne animal eſt lapis. Aduertendum eſt ſecundo in Syllogiſmis ad Impoſſibile reducentibus non ſemper inferri Contradictoriū præmiſſæ alterius Syllogiſmi primò & immediatè: aliquādo.n. infertur cōtraria, vt in Darapti, aliquando contraria cōuertentis negatiuè, vt, in Fapeſmo. ſed quia ex iſtis facilè eſt deducere contradictoria, propterea aſſeritur, Syllogiſmum ad Impoſſibile inferre contradictoriū. Aduertendū eſt Tertiò eſſe aliquot dictiones, quibus manifeſtatur ad quos modos primæ Figuræ, reliqui ad Impoſſibile reducantur, nempè Neſciebatis, Odiebam, Lætare, Romanis, in quibus tria conſideranda ſunt. Primum, eſſe Quatuor vocales denotantes illos quatuor primæ figuræ, A, denotat Barbara, E, Celarent, I, Darij, O, Ferio. Deinde prima dictio ha

bet quinq; Syllabas pro quinque modis indirectis primæ figuræ. Secundæ quatuor pro quatuor modis Secũdæ. duæ vltimæ ſex, pro ſex modis Tertiæ. Poſtremò primæ Syllabæ ſignificant primos modos, Secundæ ſecundos, & ſic conſequenter in qualibet dictione. Vnde Neſciebatis, prima ſyllaba eſt pro Baralipton, notat reducendum ad Celarent. Secunda notat Celantes reducendum ad Darii, & ſic conſequenter. Pariter in ſecunda Figura, Odiebam, prima indicat Cæſare reducendum ad Ferio. Secunda Cameſtres reducendum ad Darii, eadem eſt ratio in aliis omnibus. Aduertendum eſt vltimò Ariſtotelem etiam duos ex prima figura modos particulares, reduxiſſe ad alios duos vniuerſales ad Impoſſibile, ſed non immediatè, ſicut reliquos, ſed mediatè. nam primò reducuntur ad Secundam Figuram, & ex Secunda figura per oſtenſionem poſteà reducuntur ad Barbara, & Celarent, vt Darij ad Impoſſibile reducitur ad Cameſtres eadem regula qua Syllogiſmi Secundæ Figuræ reducuntur: nẽpè cum eadem Maiori, & contradictorio concluſionis pro Minori, ex quibus infertur contradictorium Minoris, vt fiat in Darii, Omne animal ſentit, Aliquod album eſt animal, ergo Aliquod album ſentit, reducitur Omne animal ſentit, Nullum album ſentit, ergo Nullum album eſt animal. Ferio autem reducitur ad Celarent, vt Nullus lapis eſt animal, Aliquod album eſt lapis, ergo Aliquod album non eſt animal, reducitur, Nullus lapis eſt animal, Omne album eſt animal, ergo Nullũ album eſt

lapis

lapis. Poſteà verò hos reducere ad Celarent oſtenſiuè facile eſt. Ex quibus omnibus patet quot ſint ſyllogiſmorum modi, & quo pacto omnes ad illos duos vniuerſales primæ, tanquam ad fontem reducantur. Erit ſatis vtile, ſi ſtudioſi Iuuenes in hís reducendis maxime exerceantur: totum enim negotium logicum maximè ex natura Syllogiſmi recta cognitione, & ſpeculatione dependet, ob idq; nos quoſdam ſolum reduximus, vt iuxta regulas his exemplis illuſtratas reliquos inter ſe conferentes reducerent.

De arte inueniendi Medium ad concludendum quamque propoſitionem. *Cap. XII.*

POSTQVAM vniuerſos modos cõcludendi in qualibet figura oſtendimus, ſupereſt, vt artẽ qua propoſita quáuis cõcluſione, Mediũ aptũ ad eã cõcludendũ inueniatur, oſtẽdamus. Hæc autẽ ſequentibus continetur concluſionibus. Ante quas oportet ſupponere notitiã trium Terminorũ ſcilicet. medij Antecedentis, Conſequentis, & extranei. Illud mediũ dicitur Antecedẽs aliquem terminũ, quod infert illũ vel tanquam inferius, vel tanquam conuertibile, vt homo eſt antecedens ad animal, & ad riſibile. Illud dicitur Cõſequens alicuius, quod infertur ex illo, vel tanquam ſuperius, vel tanquam cõuertibile, vt animal eſt Conſequẽs ad hominẽ, & hinnibile ad equũ. Illud autẽ dicitur Extraneũ quod de illo nõ poteſt affirmari, vt homo ad Equũ.

Eſt igitur prima Concluſio, Ad concludendum vniuerſalem affirmatiuam, quod ſolum fit in Barba-

ra oportet ſumere Medium conſequens ad ſubiectum,& antecedens ad prædicatum, ideſt terminũ qui de ſubiecto prędicetur,& ſit illo ſuperior,& inferior prędicato V.g.ad concludendum Omne animal eſt ſubſtãtia ſumę corpus,Omne corpus eſt ſubſtãtia,Oẽ animal eſt corpus, ergo omne animal eſt ſubſtãtia.vel ſume aliquod cõuertibile cũ ſubiecto, ſcilicet ſenſibile,ſic,Omne ſenſibile eſt ſubſtantia, Omne animal eſt ſenſibile, ergo Omne animal eſt ſubſtantia. Secunda. Ad concludendam particularem affirmatiuã in Tertia figura, vel in prima per conuerſionẽ particularis affirmatiuæ ſumendũ eſt Medium,quod ſit antecedẽs ad vtrunq;, ſcilicet ſubiectum,& prædicatum,V.g.Ad concludendũ. Aliquod animal eſt ſubſtantia,ſume iſtud Medium homo,ſic,Omnis homo eſt ſubſtãtia.Oĩs homo eſt animal,ergo Aliquod aĩal eſt ſubſtãtia.in Darapti. Tertia.Ad concludendã vniuerſalẽ negatiuã in Cęſare, &Celarẽt,ſumẽdũ eſt mediũ extraneum ad prędicatũ,& cõſequẽs ad ſubiectũ.V.g.ad cõcludendũ,Nullus hõ eſt lapis,ſumendũ eſt Aĩal, vel, Riſibile, ſic, Nullũ aĩal eſt lapis,Oĩs homo eſt aĩal, ergo Nullus hõ eſt lapis. vel Nullus lapis eſt aĩal,Omnis homo eſt animal,ergo,Nullus hõ eſt lapis.Quarta.Ad concludendũ eandẽ vniuerſalem negatiuam in Cameſtres, vel Celantes indirectè,ſumendum eſt Mediũ extraneum ad ſubiectũ,& conſequẽs ad prædicatũ, vt ad cõcludendũ eandẽ,ſcilicet. Nullus homo eſt lapis, ſume Inanimatum,Oĩs lapis eſt inanimatus, Nullus hõ eſt inanimatus,ergo,Nullus hõ eſt lapis.

Quinta.

Quinta. Ad cõcludendum particularẽ negatiuã in Tertia figura aut ĩdirectè in prima, ſumere oportet Medium antecedẽs ad ſubiectũ, & extraneũ ad prędicatum, vt ad concludendũ, Animal non eſt inſenſibile, ſumatur, Hõ, ſic, nullus hõ eſt inſenſibilis, Oĩs hõ eſt animal, ergo Animal non eſt inſenſibile.

Sexta. Ad inferendum particularẽ affirmatiuam indirectè in Baralipton, & Dabitis, ſumendũ eſt Medium antecedens ad ſubiectũ, & conſequẽs ad prædicatum: vt ad concludendum, Aliquod corpus eſt equus, ſumendũ eſt, Viuens, ſic, Omne viuens eſt corpus, Omnis Equus eſt viuens, ergo Aliquod corpus eſt Equus. nec poteſt aliud Medium ad cõcludendum aptũ ſumi. ſi. n. altius hoc ſpeculati fuerimus, inueniemus Mediũ aliquod poſſe modis nouem ſe habere ad extremitates, ex quibus cõcluſio Syllogiſmi conſtat, ex quibus modis, ſex apti, tres verò inepti ad inferendũ cõperientur. Primo. n. poteſt eſſe conſequens ad ſubiectũ, & prædicatũ, ideſt ſuperiùs vtraq; extremitate, & tũc eſt inutile, quia ſi ſuperiùs eſt vtraq; extremitate, debet de vtraq; affirmatiuè prædicari, & faciet præmiſſas affirmatiuas in ſecunda figura, quod eſſe non poteſt. Secundò poteſt eſſe extraneum ad vtranq; extremitatem, & ſic etiam eſt inutile. quia debet de vtraque negari, & ſic faceret ambas præmiſſas negatiuas, quæ eſt combinatio inutilis. Tertiò poteſt eſſe extraneum ſubiecti, antecedens prædicati, & ſic etiam eſt inutile, quia ſi eſt antecedens prædicati, denotat Maiorẽm eſſe affirmatam, in qua Maior ex-

tremitas, quæ eſt prædicatũ, prædicetur de Medio, & ſi eſt extraneum Minoris extremitatis, vel negatur de illa, & tunc in prima figura eſſet minor negatiua, vel Minor extremitas negatur de ipſo, & tunc talis Syllogiſmus eſſet in Tertia figura Minoris negatiua, quod eſſe non poteſt. Reliqui ſex modi, quibus Medium poteſt ſumi, ſunt vtiles, & tales ſunt ſupradicti: nam vel eſt antecedens ad vtrunq;, & tunc infert particularem affirmatiuam in Tertia figura, vel eſt conſequens ad prædicatum, antecedens ad ſubiectum, & ſic infert particularem eſſe affirmatiuam indirectè in Baralipton, & Dabitis, vel conſequens ad ſubiectum, & antecedens ad prædicatũ, & ſicut infert vniuerſalem affirmatiuam in Barbara, vel extraneum ſubiecti conſequens prædicati, & ſic infert vniuerſalem negatiuam in Cameſtres, & celantes, vel eſt extraneum prædicati, conſequens ſubiecti, & ſic infert vniuerſalem negatiuam in Celarent, & Cæſare. Vel eſt extraneum prædicati, antecedens ſubiecti, & ſic inſert particularem negatiuam in Tertia figura, & indirectè in prima.

De Dictionibus, quibus hæ regulæ facilius retinentur & de principijs quibus combinationes inutiles examinatur. Cap. XIII.

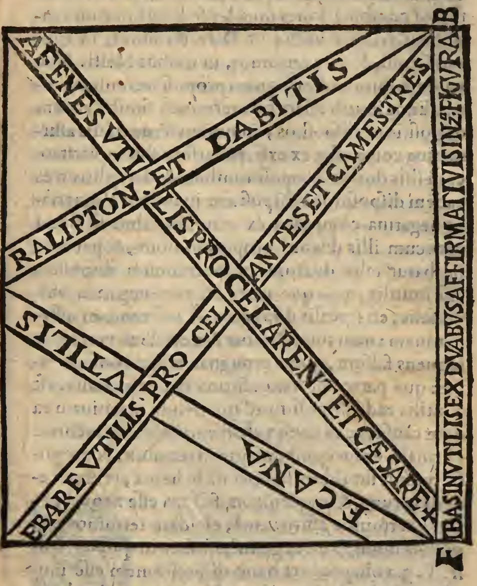
SI autẽ magis in prõptu iſta regulas habere cupis, sũt quædã inuentæ dictiones, quibus faciliuscognoſcamus, quo Medio quęq; propoſitio concludẽda ſit. Dictiones autem hæ ſunt-

Fecana,

Fecana, Cageti, Dafenes, Hebare, Gedaco, Gebali, Febas, Hedas, Hecas, in quibus primum eſt conſiderandum Tertiam vocalem vltimam denotare concluſionem, quæ debet inferri eo modò, quo ſuperiùs diximus de iſtis vocalibus, ac propterea in tribus vltimis dictionibus non ponitur Tertia vocalis, quia per illas deſignatur Medium inutile ad inferendum. Eſt Secundo conſiderandum eſſe ſex conſonantes B, C, D, F, G, H. Per, B, intelligitur medium conſequens ad prædicatum, per, C, antecedens ad prædicatum, per, D, extraneum ad prædicatum: reliquæ tres ſunt pro ſubiecto. F. conſequens ad ſubiectum, G, antecedens, H, extraneum. Aduertendum Tertiò primam dictionem eſſe pro prima regula, ſecundum pro ſecunda, & ſic conſequenter. Vnde Fecana, idest ad concludendum vniuerſalem affirmatiuam in Barbara, ſumendum eſt Medium conſequens ad ſubiectum, quod denotatur per F, & Antecedens ad prædicatum, quod notatur per, C, ſic in alijs. Sunt autem duæ vocales mediæ notandæ, A, ſignificat prædicatum, E ſubiectum. Hæ autem dictiones in ſequēti figura habentur expreſſæ, quam figuram ridiculo vocabulo Antiqui Pontem Aſinorum, vocabant, quia hominibus tardi ingenij iſta ars inueniendi Medium non eſſet intelligibilis, ſed iam profectò nullus eſt ita ingenij inops, cui non ſit facilis, & manifeſta.

ut facilis, & manifeſta.

B
FIGVRA
BASIN VTILIS EX DVABVS AFFIRMATIVIS IN Z
AFENES VTI
LIS PRO CELARENT ET CÆSARE
RALIPTON. ET DABITIS
EBARE VTILIS. PRO CEL
ANTES ET CAMESTRES
VTILIS
E CANA
F

Sunt autem duo principia, quibus Ariſtoteles vtitur ad combinationes inutiles Syllogiſmorum examinandas, quæ vocantur Dare terminos, in quibus Omni, & dare terminos, in quibus Nulli. Hoc autem nihil aliud eſt, quàm propoſita combinatione aliqua inutili, dare tres terminos ſimiles eadem diſpoſitione diſpoſitos, in quibus Vniuerſalis affirmatiua compoſita ex extremitatibus ſtet in veritate cum illis duabus propoſitionibus, & dare alios tres eadem diſpoſitione diſpoſitos, in quibus Vniuerſalis negatiua compoſita ex extremitatibus ſit ſimul vera cum illis duabus propoſitionibus, & per hoc probatur talis duarum propoſitionum diſpoſitio eſſe inutilis, quia qua parte eſt vera negatiua vniuerſalis, eſt inutilis diſpoſitio ad inferendam affirmatiuam: nam tunc daretur Antecedens verum, & ſequens falſum, quod repugnat bonæ conſequentiæ: qua parte eſt vera affirmatiua vniuerſalis. eſt inutilis eadē diſpoſitio ad inferēdum negatiuam eadem cauſa, ac ideò non eſt formalis conſequentia. Formalis enim conſequentia in terminis, & propoſitionibus ſimilibus ſemper ita ſe habet, vt Antecedens verum, & conſequens falſum eſſe nequeat. Dare terminos affirmatiuè, eſt dare terminos, in quibus omni, Dare negatiuè, eſt dare in quibus Nulli. V. g. volo probare hanc diſpoſitionem eſſe inutilem, Animal eſt currens, Homo eſt animal, do tres terminos, in quibus Vniuerſalis affirmatiua conſtans ex extremitatibus propoſitionum compoſitarum ex illis ſtet in veritate cum eiſdem propoſi-

tionibus

tionibus eodem modo diſpoſitis, color, Accidens, Albedo ſic, Color eſt accidens. Albedo eſt color, Omnis albedo eſt accidens. Talis ergo diſpoſitio non poteſt inferre ſemper negatiuam, quia modo affirmatiua ex illis extremitatibus compoſitis eſt vera. Do alios tres, in quibus Nulli, Animal, Currens, Homo. Animal currit. homo non eſt animal. Cum his poteſt eſſe quod nullus homo currat, ergo non eſt illa diſpoſitio apta formaliter ad inferendum affirmatiuam, & ſic oratio eſt inutilis: ita poſſunt dari termini omni inutili combinatione. Poteſt autem in iſtis terminis inueniendis hæc regula obſeruari, ut accipiamus vel duos terminos diuerſos, & qui ad inuicem negentur cum aliquo ſuperiori ad vtrumq; vel duos terminos, quorum vnus ſit conſequens ad alterum cum aliquo extraneo, vel etiam cum ſuperiore, vel tres diſparatos, & per hos poteris examinare quancunq; combinationem.

De Syllogiſmo ex obliquis, & de Expoſitorio. Cap. XIIII.

ALIQVANDO Syllogiſmi ex terminis obliquis fiunt, nō ſolū ex parte extremitatum, vt Omnis creatura eſt Dei, Angelus eſt creatura; ergo Angelus ē Dei Oīs creatura ē Dei, eſt pfectio, In Deo eſt Iuſtitia, ergo In Deo eſt pfectio. ſed etiā ex parte Medij: aliquando.n.medius terminus eſt obliquus, vel in Maiori, vel in Minori, vel in vtraq; ſimul,

mul. Etiã obliquus varius eſſe poteſt iuxta caſuum multitudinem. V.g. Cuiq; animali ineſt ſenſus, homo eſt animal, ergo homini ineſt ſenſus. In omni loco eſt Deus, Terra eſt locus, ergo in terra eſt Deus. Sunt autem in iſtis iſta obſeruanda. Primùm vt extremitas. quæ fuerit obliqua in præmiſſis, ita maneat in concluſione, ut apparet in ſyllogiſmis poſitis. Secundo Quando Medium eſt obliquum in vna præmiſſa, tunc illa extremitas, quæ cũ medio obliquo ponitur, debet in concluſione inferri in recto, & altera extremitas in obliquo. V.g. Omnis entis eſt ſcientia, Corpus eſt ens, ergo Corporum eſt ſciẽtia. Quãdo verò in vtraq; eſt obliquum Medium, extremitas inferetur vtraq; in recto, ut Nulla pax vera in eſt impio, Ocium ineſt impio, ergo ocium non eſt pax. Tertiò Quando in præmiſſa negatiua fuerit obliquus, in affirmatiua rectus, ſequitur concluſio de obliquo. Nulli aĩali irrationali ineſt ratio, Equus eſt animal irrationale, ergo Equò non ineſt ratio. Quando autem fuerit affirmatiua de obliquo, & negatiua recta, nõ ita ſequitur, non enim valet, Homo non eſt Angelus, Omni homini ineſt intellectus, ergo Angelo nõ ineſt intellectus. Præter hos Syllogiſmos aliquãdo euenit, ut Medium in quibuſdam ſit terminus ſingularis, & hic Syllogiſmus Expoſitorius dicitur, qui maxime Tertiæ figuræ familiaris eſt, eò quod in ea Medium ſubiiciatur, proprium autem ſit ſingularium terminorum ſubiici. Petrus eſt animal, & Petrus eſt currens, ergo Aliquod currẽs eſt animal. Fiunt etiam Syllogiſmi Expoſitorij ex

Medio

Medio vniuerſali, puta cum volumus alicuius generis, vel ſuperioris inferiùs aliquod demonſtrare, vt ſi fieret Syllogiſmus in Barocco. Omnis homo eſt animal, Aliquod album non eſt animal, ergo Aliquod album non eſt homo. fit expoſitorius ſi ſumamus aliquod inferiùs ſub Minori, ſcilicet, Aliquod album, quod non ſit animal, nempè Niuem, & fiat Syllogiſmus, in Felapton, Nulla nix eſt animal, Omnis nix eſt alba, ergo aliquod album non eſt animal Iſte Syllogiſmus ab Ariſtotele vocatur Expoſitorius quia per ſumptionem inferiorum probat vniuerſalius illud minoris præcedentis, ideſt aliquod album non eſt animal, & talis etiam in alijs figuris à Tertia optimè fieri poteſt.

De ſex poteſtatibus & tribus defectibus Syllogiſmorum. Cap. XV.

SYLLOGISMORVM poteſtates ſex ſunt, prima eſt plura cócludendi. Syllogiſmus. n. qui infert Vniuerſalē, poteſt inferre eius Vniuerſalis ſubalternatā, & inferens cóclusionē, poteſt inferre eius cōēuerttē, & id qđ ſequitur ex tali cóclusione.

Secunda eſt, Verum ex falſis ſyllogizandi, eadem enim forma Syllogiſmi aliquando verū ex vero deducimus, vt Omne animal eſt ſenſibile, Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo eſt ſenſibilis: Aliquando verum ex falſo, vt Omnis leo eſt rationalis, Omnis homo eſt leo, ergo Omnis homo eſt

rationalis.

rationalis: Aliquādo etiā falſum ex falſo cōcluſione

Tertia eſt, Circulariter ſyllogizandi: Eſt autem Syllogiſmus circularis ille,qui ex alterius concluſione cum vnius præmiſſæ conuertente infert alteram præmiſſam: hoc autem fit in terminis conuertibilibus, vt Omne corpus eſt compoſitum ex materia & forma, Omne ens mobile eſt corpus, ergo Omne ens mobile eſt compoſitum ex materia & forma: Fit circularis conuerſa Maiori, Omne compoſitum ex materia & forma eſt corpus, Omne ens mobile eſt compoſitum ex materia & forma, ergo Omne ens mobile eſt corpus.

Quarta eſt, Conuerſiuè Syllogizandi. Eſt autem Syllogiſmus conuerſiuus,qui ex contradictoria, vel contraria prioris Syllogiſmi cum altera præmiſſarum tollit alteram,ideſt eius contrariam,uel contradictoriam infert,quo maxime vtimur, quando alterius rationem euertere volumus, vt Omne album currit, Omnis homo eſt albus, ergo Omnis homo currit:Fit conuerſiuus ad tollendam Maiorem, Nullus homo currit, Omnis homo eſt albus, ergo Aliquod album non currit.Poteſt etiam Maior eadem particularis fieri,& erit in Brocardo.

Quinta eſt, Syllogizandi per impoſſibile: Eſt autem hic Syllogiſmus,qui ex contradictorio alicuius propoſitionis veræ negatæ cum altera propoſitione clarè verā,infert manifeſtè propoſitionem falſam,ut fiat regreſſus ad negandum oppoſitum propoſitionis negatæ. Verbi gratia, negat quis, Spongia eſt ſenſibilis, argumentabor ſic, Omne animal

eſt ſenſibile, Nulla ſpongia eſt ſenſibilis, ergo Nulla ſpongia eſt animal: Iſta concluſio eſt falſa, ergo præmiſſa aliqua falſa, non maior, quia eſt manifeſtè vera, ergo minor, oppoſita ergo negata priùs erat uera, hic autem oportet ſumere Contradictorium, nam in Contrarijs, ex falſitate vnius nõ ſequitur veritas alterius, cum vtrunque falſum eſſe poſſit.

Sexta poteſtas eſt. Ex oppoſitis ſyllogizandi. Eſt autem iſte Syllogiſmus, quo ex duabus contrarijs, vel contradictorijs infertur concluſio, qua negatur idem de ſe ipſo. Vtimur hoc contra proteruos, contraria, vel contradictoria admittentes, Verbi gratia. Nulla ſubſtantia eſt animal, Omnis ſubſtantia eſt animal, ergo Animal non eſt animal.

Sunt autem tres in Syllogiſmis defectus: Primus eſt, Petere principium. qui tunc accidit, quando idem per idem vel aliquid per æque, & magis ignotum probatur, ut Omnis homo eſt homo, & Omnis homo eſt homo, ergo Omnis homo eſt homo. Secundus eſt, Non propter hoc accidere falſum, qui tunc euenit quando Syllogizando falſitas cõcluſionis illatę imputatur alicui propoſitioni in Antecedenti, quæ verè nõ erat cauſa falſitatis illius: hoc autem maximè fit in Syllogiſmis, in quibus eſt aliqua prȩmiſſa ſuperflua, V.g. homo eſt animal, & omne corpus eſt viuens, Omnis lapis eſt corpus, ergo Omnis lapis eſt viuens, Concluſio eſt falſa, ergo illa pars Antecedentis eſt falſa, ſcilicet, homo eſt animal. Hic falſitas concluſionis imputatur propoſitioni, quȩ non eſt cauſa: nam ea ſemota adhuc

ſequitur Concluſio falſa.

Tertius dicitur Fallacia contrariȩ opinionis, hic autem eſt, quando aſſentimur duabus contrarijs, vel contradictorijs aut in Vniuerſali, aut in propria forma expresſis, vt qui admitteret, Omne animal eſt corpus, & Nigrum nullum eſt corpus, in communi admittit has, Omnis coruus eſt corpus; Nullus coruus eſt corpus, quæ formaliter ſunt contrariæ. Hoc defectu admonemur, ne ſimus præcipites in concedendo, ſed prius attentè conſideremus, & omnia perpendamus, ne poſtea in contraria, vel contradictoria dilabamur.

De Syllogiſmo ex Modalibus. Cap. XVI.

ABsolvtis iam ſyllogiſmis, qui ex propoſitionibus ſimplicibus, ac modo vocãtibus cõficiuntur, nõ inutile mihi futurũ viſum eſt, ſi ea, quæ Ariſtotelis fuſisſimè de Syllogiſmis modalibus tractat, in breues & paucas redegero conclſiones, vt has Iuuenes priùs facilè edocti, ſe ad grauiores in eiſdẽ diſputationes meliùs & aptiùs accingãt, ac propterea Cõcluſiones ſimplices ex obſcuro, & ꝑplexo Ariſtotelis cõtextu erutas, ꝓponã, difficultates, quæ circa ipſas ſunt, in propriũ locũ reſeruãdo.

Quintupliciter igitur poſſunt ordinari iſtȩ propoſitiones ſecundùm Modos duos Neceſſario, & Contingenter, de his enim, præcipuus eſt ſermo, nam alij præpoſita, aut poſtpoſita vna negatione,

vel altera, æquiualent neceſſariò, vt conſtat ex ſuperioribus, aut enim vtraque eſt de Neceſſario, aut altera de Neceſſario, altera de Ineſſe, quæ ſine modo eſt, aut vtraque de Cotingenti, aut vna de Contingenti, & altera de Ineſſe, aut tandem vna de Contingenti, altera de Neceſſario. Hic autem ſumimus cōtingentes pro eo, quod poteſt eſſe, & non eſſe, quod dicitur Contingens ſpecialiter ſumptum, cuius naturam explicuimus libro Tertio. & iuuabit lectorem illa eadem repetere.

Sit igitur prima Cōcluſio. In omni figura, & Modo cuiuſque figuræ ex vtraque præmiſſa de Neceſſario, Concluſio ſequitur de Neceſſario. Valet enim Omne animal neceſſariò eſt ſenſibile, Omnis homo neceſſariò eſt animal, ergo Omnis homo neceſſariò eſt ſenſibilis. Similiter Nullus lapis neceſſariò eſt animal, Omnis gemma neceſſariò eſt lapis, ergo Nulla gemma neceſſariò eſt animal. Idē in alijs modis, & figuris oportet exiſtimare.

Secunda Concluſio. In prima figura Maiori exiſtente de Neceſſario & Minori de ineſſe, ſequitur cōcluſio de Neceſſario. In alijs vero figuris ſequitur Concluſio neceſſaria, quæ eſt Maior Syllogiſmi reductione facta ad primam figuram. Vnde in ſecunda figura exiſtente negatiua de Neceſſario, affirmatiua de Ineſſe, ſequitur concluſio de Neceſſario, quia Negatiua fit Maior in reductione ad primam. In Baroco hoc nō valet, quia nō reducitur in terminis, nec in Boccardo, neutra enim exiſtēti de Neceſſario: ſiue maiori, ſiue Minori, & altera de Ineſſe ſe-

quitur de Neceſſario. In tertia vero figura ſi fuerit vniuerſalis negatiua de Neceſſario,ſequitur Cõcluſio neceſſaria,vt in Felaptõ,& Feriſon, quãdo vtraq; affirmatiua ſit vniuerſalis,vt in Darapti, ſiue ſit Maior,ſiue Minor,ſequitur neceſſaria: ſi altera particularis vt in Diſamis,& Datiſi, ſi vniuerſalis fuerit neceſſaria,ſequitur concluſio,alijs modis non contingit in his figuris.

Tertia concluſio. In prima Figura,vtraque contingenti in quatuor modis ſequitur concluſio contingens, & in eiſdem modis etiam ſequitur, quando vtraque eſt negatiua vel Minor ſola,ſed imperfectè.Dico Imperfectè, quia opus eſt priùs conuertere Minorem negatiuam in affirmatiuam, vel vtramque negatiuam in affirmatiuam, quod licet in Contingenti,vt ſuperiùs diximus.Vnde ſequitur, Contingit nullum album currere, Contingit nullum hominem eſſe album, ergo Contingit omnem hominem currere, ſed imperfectè ſequitur, quia debemus mutare vtramque negatiuam in affirmatiuam, vt clarè,& manifeſtè ſequatur.Similiter in alijs modis,Minori vel vtraque exiſtenti negatiua.

Quarta Concluſio. In prima Figura, in eiſdem modis quatuor ſeruata eadem qualitate, & quantitate propoſitionum,maiori exiſtenti de Contingenti,& Minori de ineſſe, ſequitur concluſio Contingentis ſpecialiter dicti, at contrà, Maiori exiſtente de Ineſſe,& Minori de Contingenti, tam affirmatiua, quàm negatiua, ſequitur concluſio Contingentis non ſpecialiter dicti, ſed communiter, ſcilicet

pro

pro poſſibili, & Ineſſe ſumpti, vt facilè erit exempli oſtendere.

Quinta Concluſio. In eadem prima figura idem iudicium eſt de Ineſſe Neceſſario, & de Ineſſe ſolo. vt ſi Maior Contingens, & Minor Neceſſaria, ſequatur concluſio Contingentis ſpecialiter dicti, ſcilicet pro eo, quod eſſe, & poteſt non eſſe at ſi Maior de Neceſſario & Minor contingens, ſiue affirmatiua ſiue negatiua, Concluſio erit contingentis generalis. Quòd ſi neceſſaria fuerit Maior, & negatiua poteſt inferri cõcluſio de Ineſſe, vt Neceſſariò nullum intelligens eſt equus, Contingẽter omnis homo eſt intelligens, ergo Nullus homo eſt equus.

Sexta Concluſio pro ſecunda figura. Ex vtroque contingenti in ſecunda figura vtcunq; diſponatur nihil ſequitur, nec quando negatiua eſt contingẽs, & affirmatiua neceſſaria vel de Ineſſe. At quando affirmatiua eſt contingens, & negatiua neceſſaria, vel de Ineſſe, ſequitur Couclufio contingentis generaliter dicti, vt Neceſſariò nullus equus eſt homo, Contingenter omne currens, eſt homo, ergo Contingenter nullum currens eſt equus.

Septima Concluſio pro Tertia figura. In tertia figura, ex vtraque de Contingenti ſequitur concluſio contingens, & ex vna de Contingenti, & altera de Neceſſario, vel de Ineſſe, ſi contingens fuetit illa, quæ eſt Maior in reductione, in figura prima erit cõcluſio Contingens ſpecialiter dicti. ſi vero fuerit in reductione Minor, erit Concluſio contingentis generaliter dicti.

De Syllogiſmo hypothetico. Cap. XVII.

POSTQVAM de Syllogiſmo ſimplici hucuſq; latiùs diſſeruimus, ſupereſt vt de Syllogiſmo hypothetico introductionis modo aliquid attingamus. Eſt igitur ſyllogiſmus hypotheticus, qui ex altera aut vtraq; præmiſſa conſtat hypothetica. Huius tres ſunt præcipuè ſpecies ſecundum hypotheticas propoſitiones, ex quibus cõficitur. Eſt .n. cõditionalis, Copulatiuus, Diſiũctiuus. Cõditionalis eſt, qui ex præmiſſa cõſtat cõditionali, vt ſi ſol lucet, dies eſt, ſed ſol lucet, ergo dies eſt. Fiunt autẽ in hiſce duo modi Syllogiſmorũ, quidam procedũt ex Maiori conditionali, & ipſo Antecedenti ſolo pro Minori ad poſitionẽ eiuſdem conſequentis in concluſione, vt ſi eſt homo, eſt animal, ſed eſt homo, ergo eſt animal, & hæc prima figura horũ Syllogiſmorum eſſe poteſt, ſub qua quatuor ſunt modi; nam Cõditionalis poteſt habere vtrãq; partem affirmatiuã, & tunc eſt primus modus, vt ſi ſol lucet, dies eſt, ſed ſol lucet, ergo dies eſt. Aut vtramq; negatiuã, & tunc eſt. Secundus modus, vt ſi non eſt animal, non eſt homo, ſed non eſt animal, ergo eſt homo. Aut priorem affirmatiuam & poſteriorem negatiuam, & tunc eſt Tertius modus, vt ſi æſtas eſt, frigus non eſt ſed ęſtas eſt, ergo frigus non eſt: Aut priorem negatiuam, poſteriorem affirmatiuam, & tunc eſt Quartus modus, vt ſi non eſt ſanum, eſt ægrum, ſed non eſt ſanum, ergo eſt ægrum.

Quidam alij ſyllogiſmi ſunt, in quibus à tota conditionali Maiori, & oppoſitio conſequentis pro Minori, infertur oppoſitum Antecedentis pro concluſione, & hæc poſterior figura horum dici poteſt, ſub qua alij ſunt quatuor modi ſimiles præcedentibus. Aut enim eſt tota affirmatiua, vt ſi eſt homo, eſt animal, ſed non eſt animal, ergo non eſt homo: Aut tota negatiua, vt ſi ſol non lucet, dies non eſt, ſed dies eſt, ergo ſol lucet: Aut prior affirmatiua & poſterior negatiua, vel contra, vt ſuperiùs diximus.

Eſt alius Syllogiſmus Hypotheticus, qui dicitur Copulatiuus, quia ex copulatiua ptopoſitione procedit: Sunt autem tres modi horum, præſertim in copulatiuis negatiuis, ideſt in quibus negatio ipſam partium connexionem negat. Primus modus quando copulatiuæ partes non habent aliam negationem, quàm eam, quæ totam ipſam negat: tunc.n. valet à tota copulatiua pro maiori cum vna parte affirmatiua pro minori ad alterius negationem, vt non homo currit ſimul & ſedet, ſed currit, ergo non ſedet, vel etiam, ſedet, ergo non currit: à Negatiua autem non valet ad affirmatiuam: non enim dicetur, Non currit, ergo ſedet.

Secundus Modus eſt, quando vtraq; pars habet aliam negationem præter negationem totius, tunc .n. valet à tota copulatiua, & vna negatione ad alterius affirmationem, vt Non homo non ſtudet, ſimul, & non legit, ſed non ſtudet, ergo legit, vel etiã, Non legit. ergo ſtudet, contra non valet.

Tertius Modus quando vna pars habet negationem altera non: tunc enim valet à tota copulatiua, & parte affirmata ad partem negatam, vt Non homo currit, & non mouetur, ſed currit, ergo mouetur. Hi ſunt modi in copulatiuis negatiuis: nam in affirmatiuis non fiunt Syllogiſmi ſed conſequentiæ quædam: Omnis enim affirmatiua Copulatiua infert quamlibet ſui partem, ſiue ambæ partes ſint affirmatiuæ, ſiue negatiuæ, ſiue vna affirmatiua altera negatiua, vt homo currit, & leo eſt fortis, ergo homo currit, & ita in alijs omnibus poteris ſingulas partes per ſe inferre.

Eſt & Syllogiſmus diſiunctiuus, qui ex propoſitione cõſtat diſiunctiua. in hoc autem procedimus ſemper à tota diſiunctiua cum vna parte ad oppoſitam alterius, vel cum oppoſito vnius partis, ad poſitionem alterius partis. V. g. Aut eſt dies, aut eſt nox, eſt dies, ergo non eſt nox. vel aliter, Aut eſt dies aut eſt nox, non eſt dies, ergo eſt nox. hic autem argumentandi modus fit in diſiunctiuis affirmatinis, ſiue vtraq; pars ſit affirmata, ſiue vtraque negata, ſiue prior affirmata, poſterior negata, vel contra, prior negata, poſterior affirmata: ſemper tamen debemus procedere vel ab vna parte ad oppoſitam alterius, vel ab oppoſita vnius partis ad alteram partem. Vnde valet quando vtraque pars eſt negatiua, Aut non eſt ſanum, aut nõ eſt ægrum, ſed eſt ſanum, ergo non eſt ægrum, vel aliter. Non eſt ſanũ, ergo eſt ægrum. Idem fit quando vtraque affirmatiua, & quando altera etiam eſt affirmatiua.

Poſſunt

Poſſunt autē duæ figuræ harum diſtingui, ſicut in Conditionalibus,altera,in qua pro minori ponimus priorem partem diſiunctiuæ, aut oppoſitam eius, pro conſequenti vero poſteriorem, aut ipſius oppoſitam.Altera contrà,in qua pro Minori poſteriorem partem, aut eius oppoſitam ponimus,pro concluſione verò priorem,aut eius oppoſitam,qui omnes Syllogiſmi in eo fundantur,quod ſuperiùs diximus,diſiunctiuam eſſe veram, cuius vna ſola pars eſt vera, reliquas falſas. Ex his multi colliguntur diſiunctiuorum Syllogiſmorum modi, quos per hanc artem & regulam facilè erit diligenti lectori,& admodum vtile inuenire,& ſingulos per ſe diſtribuere.Qui plura de iſtis Syllogiſmis videre cupit Boet. legat peculiariter de his tractantem.

De reliquis ſpeciebus Argumentationis. Cap. XVIII.

SVPEREST, vt breuiter quid aliæ argumentationum ſpecies ſint explicemus: Enthymema,vt Boet.aſſerit,eſt oratio,in qua nō omnibus præmiſſis propoſitis feſtinata infertur cōcluſio vt homo eſt animal, ergo homo eſt corpus, dicitur etiā truncatus Syllogiſmus,quia ei deeſt aliqua præmiſſa,vnde ad Syllogiſmū reduci poteſt per additionē illius præmiſſæ,quę deeſt: Reducetur enim illud Enthymema ſic ad Syllogiſmū,Oē animal eſt corpus Omnis homo eſt animal,ergo omnis hō eſt corpus.

Inductio, quam alij Enumerationem vocant, eſt ab inferioribus ad ſuperius progreſſio, vt iſte ignis calefacit, & iſte ignis calefacit, & ſic de ſingulis, ergo Omnis ignis calefacit. Fit etiam aliquando Inductio non à ſingularibus, ſed à minus communibus, vt homo ſentit, leo ſentit & reliqua animalia, ergo omne animal ſentit. Aliquando procedimus negatiuè, aliquando affirmatiuè, de quibus ſuperiùs diximus in libro Tertio. hic autem attendendum eſt, vt omnia inferiora quoad fieri poſſit enumerentur.

Exemplum eſt ab vno ſingulari ad alterum propter aliquam ſimilitudinem illatio, vt Deus pepercit Niniuitis pœnitentibus, ergo & nobis parcet, ſi pœnitentiam agamus.. Poteſt exemplum aliquando à duobus, vel tribus ſingularibus ſumi, ſemper tamen obſeruanda eſt aliqua ſimilitudo inter ea, in cuius virtute vnum ſingulare ex altero colligatur. Exemplo, & Enthymemate frequentius Rhetores ſicut ſyllogiſmo, & inductione Dialectici, vtuntur. Hæc ſunt, quæ de argumentationibus, præſertim de Syllogiſmis, Dialecticæ ſtudioſos prædiſcere oportet ante Ariſtotelis doctrinam, poſtea fuſiùs, copioſiùs, ac exactiùs iſta percepturos.

Finis Quarti Libri.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS LIB. V.

De locis & fallacijs Syllogiſmorum.

De duplici Syllogiſmo ſecundum materiam. Cap. I.

SYLLOGISMVS & forma,& materia,tanquã duplici parte intrinſeca perficitur. Forma diſpoſitio,& ordinario duarũ propoſitionũ inter ſe ſecundũ debitã quãtitatem, & qualitatẽ & trium terminorũ diſpoſitionem eſt, de qua abundè in libro Quarto locuti ſumus.Materia proxima propoſitiones ſunt, ex quibus cõſtructus eſt.Hę autẽ in duplici differẽtia ſe habẽt,quædã.n.ſunt Neceſſarię,quę ſemper verę sũt nec eas aliquãdo falſas eſſe accidit: quales ſunt illæ, in quibus definitio,vel pars aliqua definitionis, genus nẽpe, aut differentia de definito prædicatur: vt homo eſt animal rationale,homo eſt animal, homo

eſt rationalis. Similiter illæ, in quibus aliqua inſeparabilis proprietas de ſuo ſubiecto prædicatur, vt homo eſt riſibilis, equus eſt hinnibilis, album eſt diſgregatiuum viſus, ignis eſt calefactiuus. Similiter & illæ, in quibus effectus de ſuis proprijs cauſis prædicamus, vt animal rationale eſt riſibile, frigiditas congregat, calor ſeparat. Has Omnes propoſitiones neceſſarias vocamus. Quædam aliæ ſunt, quæ Probabiles dicuntur, quaſi probatæ, & receptæ vel omnium conſenſu, vel plurimorum, vel ſapientum, & horum, vel omnium, vel plurimorum, vel maximè probatorum. Sunt enim quædam propoſitiones quarum non eſt ea euidentia, quin poſſit intellectus eis diſſentire, tamen receptæ ſunt iam ab omnibus tanquam veræ, vt Figulus figulum odit: Omnis mater diligit filium ſuum: Amicis eſt benefaciendum, Aliæ à plurimis, vt Diuitiæ ſunt parandæ, Honores ſunt expetendi. Aliæ ab omnibus ſapientibus, vt Ex nihilo nihil naturaliter fit. Sol eſt maior terra. Aliæ à plurimis ſapientibus, vt Non ſunt infiniti mundi: non eſt corpus indiuiſibile: Plura ſunt rerum principia. Hæ enim olim receptæ fuerunt à plurimis philoſophis, quamuis non omnibus. Aliæ à paucis, ſed celeberrimis, vt Ideæ non ſunt: Eſt quinta ſubſtantia præter elementa: Viſus fit per intus ſuſceptionē. Hæ enim à Peripatheticis probantur. Omnes hæ propoſitiones probabiles ſunt, non quia veræ, aut falſæ ſint: ſed quia pro veris recipiebantur, & nulla videtur ratio euidens in contrarium. Sunt etiam & aliæ probabiles, quæ ex iſtis aliqua via deducuntur,

quas

quas aliqui Probabiles mediatas vocant. Ex his igitur vtriſq; propoſitionibus fiunt Syllogiſmi: quemadmodum enim eadem forma circuli, aliquando in ære, aliquãdo in auro, vel in alia materia fit: ita & eadẽ forma & figura Syllogiſmi, aliquãdo propoſitionibus neceſſarijs applicatur, aliquando verò probabilibus. vt ſi ſumas ꝓpoſitiones has neceſſarias, Oẽ animal rationale, eſt riſibile, Oĩs homo eſt animal rationale, ergo Omnis homo eſt riſibilis. Syllogiſmus conficitur in Barbara. At ſi ſumas has probabiles, Omne quod eſt bonum, expetendum eſt, Omnes diuitiæ bonæ ſunt, ergo, Omnes diuitiæ ſunt expetendæ. eadem fit in Barbara, forma. Si igitur materiam ipſam Syllogiſmi conſideramus, duas Syllogiſmorum ſpecies conſtituemus: & illorum, qui ex neceſſarijs conflantur, & hi Demonſtrantur, & eorum, qui ex probabilibus, & hi Dialectici ſeu Topici dici ſolent.

De Demonſtratione, & Dialectico Syllogiſmo.

Cap. II.

DEMONSTRATIO Syllogiſmus eſt, ex neceſſarijs propoſitionibus propriã Cõcluſionis cauſã exprimẽtibus cõpoſitus. Duo.n.neceſſaria ſũt ad hũc Syllogiſmũ, qui Demonſtratio dicit: alterũ, ut ex neceſſarijs cõfletur: ille.n. qui ex probabilibus, aut alijs propoſitionibus, quę nõ neceſſariæ ſunt, cõponitur, demõſtratio nõ eſt. Alterũ, vt ꝑmiſſa cauſa propria cõcluſionis ſint. ideſt, in præmiſſis

con-

concluſionis ſint: ideſt,in præmiſſis cõtineatur cauſa vera, propter quam concluſionis prædicatum ſubiecto ineſt.Propter hæc igitur duo,iſta demonſtratio eſt. Omne compoſitum ex contrarijs corruptibile eſt, Omne mixtum corpus eſt ex contrarijs compoſitum , ergo Omne mixtum corpus corruptibile eſt. Omnes enim hæ propoſitiones neceſſariæ ſunt, & cauſa, quare corpus mixtum corruptibile eſt, in præmiſſis exprimitur, nempe quia ex contrarijs cõpoſitum eſt. Quo fit, vt in Demoſtratione hi termini tres concurrant, Maior extremitas.& hæc eſt aliqua proprietas de ſubiecto mõſtranda: ipſum ſubiectum,Minor extremitas, & cauſa proprietatis in ſubiecto,ipſum Medium.Fit aliquando demonſtratio cũ mediũ eſt aliquis effectus,ſed hæc nõ ſimpliciter demonſtratio dicitur. Hic Syllogiſmus,qui demonſtratio ſimpliter dicitur,eſt adeò efficax, & validus, vt non quamcunque cognitionem Cõcluſionis demonſtratæ efficiat ;ſed claram , certam , ac infallibilem,quæ dicitur Scientia: ac propterea Demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire , & Scire , propriè, eſt rem neceſſariam per propriam cauſam cognoſcere . Syllogiſmus Dialecticus , eſt Syllogiſmus ex probabilibus confectus . Non oportet autem vt ſemper ex vtraq; prẽmiſſa probali procedat; aliquando enim ex vtraq; probabili fit,vt Omne bonum eſt amplectendum,Labor eſt bonus , ergo Eſt amplectendus. Aliquando fit ex vna probabili , ex altera neceſſaria,vt Omnis virtus eſt anteponẽda diuitijs,Iuſtitia eſt virtus, ergo Iuſtitia eſt anteponẽda diuitijs.

diuitijs. Maior probabilis quidem, Minor tamen neceſſaria, ſicut homo eſt animal. Hic Syllogiſmus nõ eſt adeò efficax, ſicut prior: non enim ſcientiam concluſionis facit, ſed opinionem, ideſt, cognitionem quandam non admodum clarã, certam, & infallibilẽ: ſecundum quã aliquãdo decipi poſſumus. Quod enim opinione tenetur, errori expoſitũ eſt. Tali ſyllogiſmo vtimur circa quãlibet quæſtionẽ dubiam, ſeu problema, probabiliter partẽ vtranq; probãdo. Eſt enim Problema, queſtio; ſeu interrogatio cõtradictionis alicuius vtramq; partem amplectens: vt an diuitiæ ſint bonæ, nec ne, an ſcientia præſtet ſanitati nec ne, an honor ſit anteponendus famæ nec ne. Horum vtranque partem probabiliter Dialectico ſyllogiſmo diſputamus. Quædam enim logico pars, quæ Topica dicitur, ab alijs autem Dialectica, methodum, & viam docet probaliter circa quamlibet problematis partem diſputandi, in qua quædam communes regulæ, & Notæ continentur, ex quibus argumentorum copia ſuppeditatur, quæ in præſenti breuiter, & clarè tradenda ſuſcipimus.

Quid Locus & quotuplex in generali. Cap. III.

LOCVS eſt argumenti ſedes, Analogia ſeu ſimilitudine ſumpta à loco corporũ. vt enim locus cõtinet corpus, ita id, à quo argumẽta extrahũtur tã quã in eo cõtẽta, locus dicitur. Ideo aliter

aliter ẽt definiri ſolet, nempè Locus eſt id, à quo ad propoſitã quæſtionem cõueniens trahitur argumentum. Pręterea, queadmodum res occultæ, & abſconditæ maximè loci, in quo ſunt oſtenſione inueniuntur: ita argumenta his, quos locos vocant cognitis apparent, ac propterea loci dicuntur. Vnde definiri etiã ſolet, Locus eſt nota cõmunis, cuius admonitu, quid in vnaquaq; re probabile ſit, inueniri poteſt: ac ſi clariùs diceretur. Eſt ſignum quoddam cõmune argumenta oſtendens, quibus probabiliter circa res diſputare poſsimus. Tandem quemadmodum in locis varijs, varia procreantur, & pro locorum diuerſitate diuerſa producuntur, ita non omnia argumẽta, quæ circa res fiunt, ab eodem fonte procedunt, ſed a diuerſis: ac ideo hæc Loca uocantur. Locus duplex eſt, alter, qui dicitur Maxima, alter, Differentia Maximæ. Locus maxima eſt propoſitio vniuerſalis per ſe probabilis, cuius veritati multæ argumentationes Dialecticę innituntur. V.g. fiant iſtæ argumẽtationes Planta eſt viuens, ergo Planta eſt corpus animatum, Iuſtitia eſt virtus, ergo Iuſtitia eſt habitus bonus. Concha eſt animal, ergo Eſt uiuens ſenſibile, omnes hæ, & ſimiles, bonæ ſunt. Quod ſi petas, cui innituntur omnes hæ, reſpondere oportet, has omnes huic inniti principio. De quocunq; prædicatur definitio, de eodem & definitum poteſt prædicari. Talis propoſitio Maxima dicitur: Aduerte igitur partes definitionis: Dicitur propoſitio vniuerſalis quid Maxima non ſolum & pro vna, aut altera argumentatione; ſed pro multis circa quancunq; materiam,

riam, vt ſecundùm prædictam maximam poterit argumentari in omnibus diffinitionibus quarumcunque rerum. Additur: per ſe probabilis: quia tales Maximæ Dialecticè non probantur, cum nullam illis probabiliorem aſſumere poſſimus propoſitionem, ad earum probationem: ſed per ſe ſunt probabiliſſima, & multæ ex eis ſunt neceſſariæ. Additur vltimo: cuius veritati multæ argumentationes Dialecticæ innituntur: vt intelligas, has Maximas non eſſe ſumendas vt partes argumentationum, tanquam maiorem, aut minorem: ſunt enim extrinſeca principia, quę argumentationem non de neceſſitate componunt, ſed ipſam corroborant, & probare faciunt. quibus ſublatis tales argumentationes nullius prorſus ponderis eſſent, ac propterea Maximæ dicuntur, quaſi ſupra Minores & Maiores, quæ ſunt Syllogiſmorum partes. Locus differentia Maximæ eſt id, quo inter ſe plures maximę diſtinguuntur & ſeparantur. non enim omnes ſunt eiuſdem rationis: quædam enim argumenta vnius rationis, quædam alterius procreant, vnde variè denominantur, ac tales denominationes dicuntur loci differentiæ maximæ, vt à Contrarijs dicitur locus, à quo ducuntur argumenta probantia rem per ſua contraria, à Definitione, à quo ducuntur argumenta probantia per definitionem. ſimiliter à Cauſis, ab Effectibus &c. Sicut autem ſub vna maxima multæ argumentationes cõcluduntur: ita & ſub vna differentia maximæ plures maximæ continentur, vt ſub hoc loco à Definitione continentur plu-

res maximæ,nempè. De quo prædicatur definitio, etiam definitum. Quod prædicatur de definitione, etiam de definito, & aliæ, de quibus dicemus. Vt autem quomodo has differentias liceat ſumere cognoſcamus,tres termini in his argumentationibus ſunt aduertendi, Medius, Minor extremitas,& Maior. Hi autem cognoſcuntur,ſi talis argumentatio, quando ſyllogiſmus non fuerit, ad eum reducatur, cum enthimemata, & inductiones ad ſyllogiſmi formam reduci queant, vt Ariſt.docet. V.g. Animal rationale eſt riſibile, ergo, Homo eſt riſibilis. Riſibile eſt maior extremitas. animal rationale terminus eſt medius: homo verò minor extremitas. Vt autem locum, à quo argumentum procedit cognoſcamus, inſpiciendus eſt terminus Medius, & ab eo denominandus eſt locus: vt ſi inferens eſt definitio, locus dicetur a Definitione: ſi definitum, a Definito, ſi cauſa, a Cauſis, ſi effectus, ab Effectibus & de reliquis. Locus differentiæ maximæ triplex eſt in generali. Internus,Externus, Medius. Internus eſt, a quo ducuntur argumenta probantia quæſtionem per ea, quæ ſunt ſubſtantia rei, vt per definitionem,lper definitum, vel per ea, quæ comitantur ſubſtantiam rei. Externus eſt,a quo argumenta petuntur, quæ probant rem per extrinſeca, & repugnantia. Medius, a quo argumenta ſumuntur, quæ rem per ea,quæ nec omnino intrinſeca,nec omnino extrinſeca ſunt, probant,de quibus ſigillatim eſt dicendum.

De loco Intrinſeco. Cap. IIII.

LOcvs Intrinſecus duplex eſt. Alter a ſubſtãtia rei. Alter a Cõcomitantibus ſubſtãtiã. Locus a Subſtãtia eſt a quo argumenta ducuntur, quæ rẽ per ea, quæ ſunt ſubſtantiæ ipſius, vel eam ſignificant, probant. Eſt autem locus triplex, a Definitione, & definito, a Deſcriptione, & deſcripto, ab Interpretatione, & interpretato. Locus a Definitione eſt habitudo definitionis ad definitum, ſecundum quam definitio ipſum definitũ fert ſemper ſecũ. Vocamus autem hic definitionem, orationem explicantem naturam rei per ea, quæ ſunt de ſubſtãtia ipſius: qualis eſt definitio, quæ datur per genus, & differentiam, vel per eas partes, quæ ſunt rei ſubſtantia. Ab hoc autem loco ſumuntur quatuor modi arugmentandi, quatuor Maximis innixi: duo ex parte ſubiecti quæſtionis, duo ex parte prædicati, vt ſit quæſtio, an Iuſtitia ſit virtus: poteſt primò probari affirmatiuè ex parte ſubiecti, ponendo ipſius definitionem, ſcilicet, Habitus tribuens cuique, quod ſuum eſt, eſt virtus, ergo Iuſtitia eſt virtus. Alter modus eſt negatiuus ad probandam oppoſitam partem adhuc ex parte ſubiecti: Habitus tribuens cuiq; quod ſuum eſt, non eſt vitium, ergo Iuſtitia non eſt vitium. Prior fundatur in hac Maxima. Quicquid prædicatur, affirmatiuè de definitione, affirmabitur de definito. Poſterior in hac. Quicquid negatur

de definitione, negatur de definito. Alij duo modi ſunt ex parte definitionis prædicati, alter affirmatiuus, ſic, Iuſtitia eſt habitus bonus, ergo Iuſtitia eſt virtus: Alter negatiuus idem negando. Eſt autem Maxima prioris. De quo affirmatur definitio, affirmatur definitum, poſterioris verò, à quo negatur definitio, etiam definitum negatur. Aliquod conuerſo modo per definitũ definitionem probamus, & locus dicitur, à Definito, & ſunt tot modi argumentandi fundati eiſdem maximis mutando termi nos, nempè. Quod affirmatur de definito, etiam de definitione: Quod negatur ſimili ratione. Idem ex parte prædicati. Locus à Deſcriptione eſt ſimilis ferè loco à definitione, hoc vno dempto, quod loco definitionis ſumimus deſcriptionem, & locus à definito ſimilis eſt loco à deſcripto. Vocamus autem Deſcriptionem, orationem explicantem rem non per differentias ſubſtantiales, ſed per accidentia propria, quæ paſſim ponuntur loco differentiarum, cùm differẽtiæ ipſæ in plurimum occultæ ſint, quo definiendi genere ferè ſemper oratores vtuntur. definiunt enim, ſeu deſcribunt hominem eſſe animal bipes, magni cerebri, erecta facie. Sunt ſimiles modi argumentandi, ſimiles etiam maximæ mutatis terminis. Tertius locus ab Interpretatione: eſt autem Interpretatio non rei, ſed nominis explicatio, vt Philoſophus eſt amator ſcientiæ: Theologus, qui de Deo loquitur, & ſimiles, quæ cum ſuo interpretato recurrunt, & conuertuntur. Sunt autem & in his ijdem argumentandi modi, & maxi-

mæ terminis mutatis, quas omnes maximas deſcribere, lectori erit facillimum. Ad hos locos deſcriptos reducuntur alijs, quia modus idem argumentandi eſt. Sub loco à Definitione eſt locus à Differentia, ſub loco à Deſcriptione locus à Proprio, ſub loco ab Interpretatione locus à Synonimis, & locus à Conuertibilibus: Synonima dicuntur diuerſæ voces eandem prorſus rem ſignificantes, vt enſis, & gladius. Conuertibilia verò, quorum vnum de altero ad inuicem vniuerſaliter prædicatur, vt flebile riſibile: omne enim flebile eſt riſibile, & omne riſibile eſt etiam flebile. ſunt etiam in his eadem maximæ, quæ ſunt in Interpretatione.

De Locis à Concomitantibus ſubſtantiam.
De loco à Toto. Cap. V.

LOcvs à Cõcomitantibus ſubſtãtiam eſt, à quo arguméta trahimus per ea, quę rē ipſam antecedunt, comitãtur, aut ſequuntur, nõ ſunt autem rei ſubſtãtia. Eſt autē vnus ex his locus à toto, & partibus, à quo argumenta dicimus, partes per totũ, aut totũ per partes probantia. Sex autē modis Totam aliquod eſt. Totũ Vniuerſale, totũ in Quantitate, totum Integrale, totum in Modo, totum in Loco, Totum in Tempore. Totum Vniuerſale vocatur quodcunq; ſuperius prædicatum reſpectu inferiorum, quæ partes ſubiectiuæ dici ſolent, vt animal reſpectu hominis, leonis, & aliorum, homo

reſpectu indiuiduorum. Eſt autem à toto vniuerſali modus argumentādi quadruplex. Primus ex parte ſubiecti affirmatiuus, à toto ad ſingulas partes diſiunctiuè, vt elementum eſt leue, ergo aqua vel terra, vel aer, vel ignis eſt leuis, huius Maxima. Quod de toto vniuerſali affirmatur de aliqua eius parte affirmabitur. Secundus ex parte prædicati etiam affirmatiuus, a toto ad partes diſiunctiuè, vt cibus eſt bonus, ergo vtilis, aut honeſtus, aut delectabilis. Maxima. De quo totum vniuerſale affimatur, aliqua eius affirmabitur pars. Tertius ex parte ſubiecti negatiuus, à toto ad partes etiam diſiunctiuè, vt animal non eſt expers rationis, ergo vel homo vel brutum non eſt expers rationis. Maxima. Quod negatur de toto, negatur de aliqua parte. Quartus negatiuus ex parte prædicati à toto, ad ſingulas, aut omnes partes copulatiuè, vt negligentia non eſt bona, ergo nec utilis, nec honeſta, nec delectabilis. Maxima. A quo remouetur totum vniuerſale, remouētur ſingulæ ipſius partes. Solet etiam argumentum ſumi ab huiuſmodi partibus ad totum, ac ſunt totidem argumentandi modi. Primus ex parte ſubiecti affirmatiuus à ſingulis partibus ad totum. Temperantia eſt amāda, ergo virtus eſt amanda. Maxima. Quod affirmatur de parte ſubiectiua, affirmatur de toto. Secundus ſimilis ex parte prædicati affirmatiuus à parte ad totū, labor eſt vtilis, ergo eſt bonus. Maxima. De quo affirmatur pars ſubiectiua, & eius totum affirmabitur. Tertius ex parte ſubiecti negatiuus à ſingulis partibus ad totum, equus non intel-

ligit,

ligit,ergo animal non intelligit.Maxima.Quod negatur de pate ad ſubiectiua, etiam de toto negabitur. Quartus ex parte prædicati negatiuus, à negatione omnium partium copulatiuè ad negationem totius,vt,planta nec eſt ignis,nec aer,nec aqua, nec terra,ergo non eſt elementum. Maxima. A quo partes omnes ſubiectiuè remouentur, & totum remouebitur.

De Toto in Quantitate.

TOTVM in Quantitate vocatur ſuperiùs aliquod cum ſigno vniuerſalitatis, aut particularitatis, vt ſi dicas, omne animal, nullum animal,vel aliquod animal, & ab hoc multiplex trahitur argumentũ: oſtendamus primò in toto vniuerſali, Eſt primus à parte ſubiecti affirmatiuus à toto ad ſingulas partes,vt omne animal eſt ſenſibile, ergo concha eſt ſenſibilis, & ſpongia eſt ſenſibilis & reliqua. Maxima. Quod de toto in quantitate vniuerſali affirmatur, & de ſingulis partibus affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, à toto ad ſingulas partes vt Homo habet oẽm ſenſũ, ergo viſum habet.Maxima. De quo affirmatur totũ vniuerſale in quãtitate, affirmantur ſingulæ partes. Tertius negatiuus ex parte ſubiecti à toto ad ſingulas etiã partes, vt, nullum animal eſt inſenſibile,ergo leo nõ eſt inſẽſibilis.Maxima.Quod negatur de toto vniuerſali in quantitate, negabitur de ſingulis partibus. Quartus ex parte prædicati negatiuus,

à toto ad ſingulas partes, vt lapis nullum habet ſenſum, ergo non habet uiſum. Maxima à quo totum remouetur vniuerſale in quantitate, & ſingulæ partes remouebuntur. A partibus etiam ad huiuſmodi totum trahitur argumentum. Primus affirmatiuus ex parte ſubiecti; ab oībus partibus copulatiuè ad totū, vt aqua ē corpus ſimplex, terra eſt ſimplex, aer eſt ſimplex, ignis eſt ſimplex, ergo omne elementum eſt corpus ſimplex. Maxima. Quod de omnibus partibus prædicatur, etiam de ipſo vniuerſali in quantitate affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, etiam ab omnibus partibus ad torum, vt homo habet uiſum, auditum, guſtum, & reliquos, ergo habet omnem ſenſum. Maxima. De quo omnes partes affirmantur, & ipſum totum in quantitate vniuerſale. Tertius ex parte ſubiecti negatiuus, ab omnibus partibus ad torum copulatiuè, vt homo non caret ſenſu, & brutum non caret ſenſu, & omnia inferiora, ergo nullum animal caret ſenſu. Maxima. Quod negatur de omnibus partibus, etiam vniuerſaliter de toto in quantitate negabitur. Quartus ex parte prædicati ab omnibus partibus ad totum, vt lapis non habet guſtum, nec auditum, nec viſum, nec reliquos, ergo nullum habet ſenſum. Maxima. De quo omnes negantur partes & ipſum totum negabitur. Alterum totum eſt particulare, vt aliquod animal, & in hoc ſunt ſimiles argumentandi modi, qui erant in toto vniuerſali: nam indefinitum quod totum vniuerſale eſt, æquiualet particulari, propterea non repetuntur.

A toto integrali.

TOTVM Integrale eſt, corpus aliquod reſpectu partiũ quãtitatis, vt domus reſpectu fundamẽti,& reliquarũ partiũ huiuſmodi & animal reſpectu capitis,pectoris,ventris,&c.Hæ autem partes in duplici ſunt differentia, quædã.n.neceſſariæ,quædã non neceſſariæ ſunt. Neceſſariæ dicũtur, ſine quibus totum conſiſtere nequit,vt hominis neceſſariæ partes ſunt caput,cor,pectus.Nõ neceſſarię verò dicuntur, ſine quibus totum ipſum poteſt conſiſtere,quemadmodũ digitus,naſus,aures,non ſunt animalis neceſſariæ partes. Argumenta à neceſſarijs partibus ſolum ducimus. Eſt autem Primus argumentandi modus ab affirmatione totius integralis ad omnes ſimul, & per ſingulas per ſe eius partes neceſſarias,vt eſt homo,ergo pectus habet, cor habet,& ſimilia.Similiter,Deus gubernat uniuerſum, ergo & homines gubernat. Maxima. Poſito toto integrali,ponuntur partes neceſſariæ. Alter modus eſt,à totius negatione,ad negationem partium omnium diſiunctiuè, vt non eſt domus, ergo vel non eſt fundamentum,vel non eſt tectum, vel deeſt aliqua alia pars neceſſaria. Maxima. Ablato toto, aufertur aliqua pars neceſſaria. A partibus ad totum ſunt alij duo argumentandi modi. Alter affirmatiuus ab omnibus partibus neceſſarijs ad totum, vt eſt cor eſt pectus ſunt inteſtina, & reliquæ partes neceſſariæ, ergo eſt animal.Maxima. Poſitis omni

bus

vult perire, ergo non uult homines peccatores perire, ſed vt conuertantur. Maxima. De quo totum vniuerſaliter negatur, etiam pars in modo negabitur. In his omnibus modis obſeruatum eſt, & ſemper obſeruari debet, vt quoties à toto hoc ad partes argumentati fuerimus, ſemper totum cũ vniuerſalitate ſumatur, oppoſitum fiet, cũ à parte in modo ad totum ducatur argumentum. tunc enìm totum particulariter ſumere oportet. A parte ſimiliter argumentamur ex parte ſubiecti, & ex parte prædicati affirmatiuè, & negatiuè. Sunt enim maximę, Quod affirmatur de parte in modo, & de eius toto particulariter ſumpto, & De quo affirmatur pars in modo etiam totum particulariter, & Quod negatur, de parte in modo, & de toto, & De quo negatur pars, etiam totum, particulariter tamen.

De Toto in Loco, & toto in Tempore.

TOTVM in loco, eſt aduerbium tẽpus vniuerſaliter ſignificãs, vt, vbiq;, nullibi, nuſquam. Totũ in tẽpore, eſt qđ tẽ pus vniuerſaliter ſignificat, vt Nũquã, ſemper, & ſimilia. In vtroq; autẽ toto valet ad ſingulas partes tã affirmatiuè, quã negatiuè, vt, vbique eſt Deus, ergo in Deſerto eſt Deus: vbiq; ſunt animalia, ergo in India ſunt animalia: nullibi eſt chimera, ergo in Hiſpania non eſt chimera. Similiter in tempore, ſemper Deus fuit, ergo fuit Deus olim, nunquam lapides ſentient, ergo

nec Poſt mille annos ſentient. A Parte vero etiam valet, à ſingulis enim partibus ad totum valet, ſed non omni modo, ſed à Parte affirmatiuè ad negationem totius negatiui, & à Parte negatiuè ad affirmatiui negationem, vt, hic eſt Petrus, ergo, non nullibi eſt Petrus, Romæ non eſt Rex, ergo non vbique eſt Rex, cras non legam, ergo non ſempre legam, cras legam, ergo nonnumquam legam. Quod ſi omnes partes ſumamus, tunc valebit ab omnibus partibus ſimul ad ſuum totum, ſicut in alijs vniuerſalibus, vt Deus eſt in cœlo, in terra, in mari, & alijs locis, ergo eſt vbique. Idem in negatiuis, & alijs etiam totis. Maximæ ſunt. Poſito toto in loco, vel in tempore, ponuntur ſingulæ partes. Poſita vna parte remouetur totum oppoſitum parti. Poſitis omnibus partibus, ponitur illarum totum. poſſent etiã aduerbia, tempus & locum particulariter ſignificantia, dici totum, vt alicubi, aliquãdo, in quibus ſunt idem modi argumentandi, qui in toto vniuerſali, & indefinito.

De loco à Cauſis. Cap. VI.

LOCI argumentandi à Cauſis ferè inter omnes præcipui ſunt, ac meritò ĩter internos numerãtur, cũ cauſę maximã cum rei ſubſtãtia affinitatẽ debeant, adeò vt per eas optime res definiri valeant. Eſt aũt Cauſa id, cuius eſſe aliud ſequitur, vt ignis cauſa eſt caloris, quippe ad ipſius eſſe, calor

calor ſequatur. Quadruplex autẽ eſt genus cauſę. Efficiens, Materialis, Formalis, & Finalis, de quarum ſingulis ordine trademns loca, & argumẽtandi modos.

A cauſa efficienti.

CAVSA efficiẽs, eſt id, à quo primo incipit motns, & operatio. V.g. ignis calefacit aquã, motus huius initiũ fuit ignis, ignis eſt cauſa efficiẽs. Cauſa efficiens diuidi ſolet in Neceſſariũ, & Sufficientem. Neceſſaria ea vocatur, a qua ita procedit effectus, vt nõ poſſit poſita cauſa non procedere, nec ab alia cauſa talis effectus poſſit prouenire, vt ſolis præſentia eſt cauſa diei, poſita enim præſentia Solis nõ poteſt non eſſe dies, nec dies ab alia cauſa prouenire poteſt, quàm ab illo. Altera cauſa eſt ſufficiẽs, quæ ſuũ effectum ſemper producit, quãuis effectus poſſit ab alijs cauſis prouenire, vt iugulatio eſt cauſa mortis, & ignis cauſa caloris: tamen hi effectus ab alijs poſſunt prouenire cauſis: multa enim calorẽ producunt præter ignem, & mortem efficiunt præter iugulationem. Iterũ Cauſa duplex eſt quædam Actu, quædam Potentia. Cauſa Actu eſt, quæ operationẽ ipſam effectus ſignificat, vt ædificans, domificans, calefaciens. Potentia vtroque non talem actum importat, vt domificator, calefactiuum, ædificatiuum. Iuxta has diſtinctiones ſunt quatuor modi vulgares argumentandi. Primus à Cauſis Neceſſarijs & effectibus affirmatiuè & negatiuè. V. g. Sol lucet,

ergo dies eſt,& è contra dies eſt, ergo Sol lucet, erit citò interpoſitio terræ inter Solem & Lunam, ergo erit citò Ecclipſis,& è contra. Similiter negatiuè nõ lucet Sol,ergo non eſt dies: non eſt dies,ergo nõ lucet Sol in Emiſpherio. Maximæ horum ſunt. Poſita cauſa neceſſaria ponitur effectus, & poſito effectu ponitur talis cauſa. Ablata cauſa aufertur effectus, & ablato effectu aufertur cauſa. Secundus locus à cauſa ſufficienti ad effectum valet affirmatiuè,ab effectu vero ſolum negatiuè, vt Eſt iugulatus. ergo interijt: Eſt ignis, ergo eſt calor. Ab effectu, Non interijt,ergo non eſt iugulatus. Non eſt calor, ergo non eſt ignis. Maximæ. Poſita cauſa Sufficienti ponitur effectus. Ablato effectu aufertur cauſa ſufficiens. Tertius à cauſa Potentiali ad poſſibilitatem effectus valet affirmatiuè, ab effectus vero exiſtentia, ad præexiſtentiam cauſæ,vt domificator eſt, ergo poſſunt fieri domus. Domus exiſtit, ergo domificator fuit. Hic aduertè à cauſa ad effectum non valere ſimpliciter, quia plura ſunt neceſſaria, quàm domificator, vt poſſit domus fieri, nempè materia, & forma, & finis, ſed valet poſitis alijs neceſſarijs. Maximæ. Poſita cauſa potentiali cum alijs requiſitis poſſibilis eſt effectus, & poſito effectu neceſſario præceſſit cauſa. Quartus à cauſa Actuali ad effectum, & è contra valet affirmatiuè, & negatiuè, ſed, ex parte effectus cum verbo denotante operationẽ, vt ædificans eſt,ergo ædificium fit, ædificium fit, ergo ædificans eſt,ſimiliter negatiuè. Maximæ. Operante cauſa fit effectus: Ceſſante cauſa non fit effectus,

ctus, & è contra. Præter hos modos vulgares ſunt alij vtiles admodum: cum enim omnis cauſa efficiens effectum ſibi in eo, quo poteſt aſſimilari ſtudeat, probabiliter quæ inſunt cauſis attribuimus effectibus, & è contra, vt mundus eſt factus à Deo, ergo bonus eſt, liber iſte eſt ab Ariſtotele editus, ergo philoſophia bona refertus eſt. A magiſtris peritiſſimis didicit iſte literas, ergo maxime peritus eſt, non eſt domificator peritus, ergo non erit domus pulchra, non conuerſatur cũ bonis, ergo non eſt bonus.

A cauſa Materiali.

MATERIALIS cauſa eſt, ex qua in exiſtẽti aliquid fit, ſunt.n.duo neceſſaria ad materialẽ cauſam: alterũ, vt ex ea aliquid fiat: alterũ, vt ita ex ea fiat, vt aſſumatur ipſa intra id, quod fit, quo pacto ex terra dicimus fieri vaſa, & ex lignis & lapidibus domũ. Materia duplex eſt, altera permanẽs, altera trãſiens. Permanens eſt, cuius ſubſtãtia in re effecta manet, vt lignũ materia permanens eſt cathedrę, quia facta cathedra adhuc manet in ea lignũ. Trãſiens verò, cuius ſubſtãtia nõ manet, vt farina & aqua ſũt materia panis, ſed facto pane iã nõ eſt farina aut aqua. Sunt autẽ cõmunes argumentãdi modi. Primus a materialis cauſæ ſiue permanentis, ſiue tranſeuntis affirmatione, ad effectus poſſibilitatem, vt farina & aqua ſunt, ergo panis poteſt eſſe: lignum eſt, ergo poteſt fieri cathedra: quamuis non ſimpliciter

citer valeat cum pluribus cauſis opus ſit. Secundus locus à cauſis iſtis negatiuè, ſed non ſimili modo, ſed à permanenti cum ſimplici verbo, non eſt ferrum, ergo non ſunt arma ferrea. A tranſeunti verò cum præteriti verbo ad præſentiam effectus, vt non fuit farina, ergo non eſt panis: valebit tamen in præſenti quando eſt verbum ſignificans operationem effectus, vt, non eſt farina, ergo non fit panis. Maximæ horum ſunt. Poſita materiali cauſa poſſibilis eſt effectus. Remota materia permanebit remouetur effectus. Non præcedente materia tranſeunti nullus ſequitur effectus. Tertius modus eſt ab Effectu, in Permanenti valet affirmatiuè, non autem negatiuè, vt ſunt arma ferrea, ergo eſt ferrum, Negatiuè non valet, non ſunt arma, ergo non eſt ferrum. In tranſeunti negatiuè non valet, affirmatiuè verò ſequitur cauſam præceſſiſſe, vt panis eſt, ergo fuit farina. Præter hos vulgares modos argumentandi ſunt alij vtiles, nempè prædicare proprietates quæ inſurgunt, ac proueniunt ex varijs materijs, & remouere etiam, quæ diuerſæ ſunt, vt homo eſt ex terra factus, ergo eſt corruptibilis, domus conſtat ex lapidibus, ergo durabilis eſt: gladius eſt ex plumbo, non igitur acutus eſt. & ad hunc locum pertinent argumenta, quæ trahuntur ex locis, & diuerſa natura locorum, vt piſces in aquis degunt. ſunt igitur humidi. natus eſt in Germania, ergo ſtrenuus eſt, & alia ſimilia, quorum vſus eſt frequens.

A cau-

A Cauſa Formali.

CAVSA Formalis eſt,qua res habet aliquod eſſe,vt albedo eſt cauſa formalis albi,& anima animalis. Hæc duplex eſt,altera Accidentalis,quale eſt omne accidēs reſpectu proprij ſubiecti,quod denominat,altera ſubſtātialis, quales ſunt formæ,quæ faciunt ſubſtantias, vt anima hominis, anima leonis,forma ignis,& ſimiles. Locus eſt facilis a cauſa ad effectum affirmatiuè & negatiuè, & ab effectu etiam ad cauſam, vt albedo inhæret,ergo album eſt,non inhæret, ergo non eſt album, & è contra.Maximę.Poſita,vel ablata cauſa formali ponitur, vel aufertur effectus,& è contra.In hac eſt peculiaris argumentandi modus, pertinet tamen ad locum a Coniugatis,propterea illic explicabitur.

A Cauſa Finali.

FINIS eſt, cuius gratia aliquid fit, vt ſanitas finis eſt medici: ipſius .n. cauſa medicus remedia adhibet. In hac eſt uulgaris modns argumentādi,a fine bono, uel malo ad bonitatē uel malitiā rei,dummodo ſit finis per ſe.i.ad quē res ſecundùm ſe ordinatur, ualet.n.frui Deo bonum eſt, ergo & eius mādata obſeruare bonum eſt:occidere, malū eſt,ergo inſidias parare malū eſt.Dico quando finis eſt per ſe, nā ſi quis furetur vt faciat eleemoſynā,furari nō eſt bonū, quamuis finis ſit bonus, quia talis finis non eſt per ſe ipſum furti.Sunt tamen alij

valde vtiles modi argumentandi in hac cauſa. Primus, cuius finis bonus, & id bonum, cuius finis melior, & id melius, cuius optimus, & id optimum, vt melius eſt recte viuere, quàm multa cognoſcere, ergo melior ſcientia eſt ipſa virtus. Optima naturalium cognitionum, eſt cognitio ſubſtantiæ primæ, ergo Metaphyſica eſt prima, & optima ſcientiarum naturalium. Idem etiam valet oppoſito modo de malo cuius finis peior aut peſſimus, id peior eſt aut peſſimum. Hinc iſte locus plurimum valet ad perſuadendum cum volnntas maximè in bonum inclinetur, & à malo auerſetur. Secundus qualis eſt finis, tales & debent aliæ tres cauſæ admoueri, ex quo colligimus proprietates reliquarum cauſarum ſecūdum finis proprietatem, vt domus debet nos defendere à ventis, debet ergo ex lapidibus fortibus cōſtare, pater intendit bene filium educare, debet ergo bono magiſtro committere eum, gladius ſecare debet, oportet ergo vt ſit acuta acie, huiuſmodi ſunt innumera argumenta. Tertius, qualis eſt finis, talia debent eſſe media ad finem, vt uis ad uitam ingredi, oportet ergo ſeruare mandata Dei, ſcientia præditos eſſe oportet, ſtudijs ergo & uigilijs incumbendum eſt. Quartus, à fine remouenda ſunt media extranea, & deformia ei, ut ſtudeo ſapientiæ, non ergo eſt mihi otiandum, uir bonus aſpirat ad fœlicitatem, non ergo uoluptatibus carnis ſe debet obruere. Secundum hanc normam innumera ſumuntur argumenta.

De loco à Generatione, & Corruptione, & ab Vſu. Cap. VII.

LOCA hæc proxima cauſis ſunt. Eſt autem Generatio, ut cōmuniter explicemus rei productio, Corruptio uerò rei deſtructio. Vſus autem, ſecūdum quem rebus utimur. Eſt locus à Generatione affirmatiuus; Cuius generatio eſt bona, & ipſum bonum, & è cōtra, ſimiliter circa malum, Cuius generatio eſt mala, ipſum eſt malum, & è contra: Per bonum autem, & malum intelligimus reliqua nomina ſimiles qualitates ſignificantia, ut Chriſti natiuitas bona fuit, & Chriſtus ipſe bonus fuit, peccatum malum fuit, ergo & ipſum committere malum fuit. Alter locus à corruptione. Cuius corruptio bona, ipſum malum, & cuius corruptio mala, ipſum bonum: æquum eſt latrones ſuſpendi; ergo latrones iniqui ſunt. impium fuit Chriſtum occidiſſe, ergo Chriſtus innocens fuit. Hic autem attendamus, ut bonnm, & malum per ſe ſumamus: aliter enim non ualebit argumentum: non enim ualet, utile nobis fuit Chriſtum mori, ergo Chriſtus inutilis fuit, quia nō ſumimus id, quod eſt per ſe: mors enim, ut mors eſt, non eſt utilis, nec qua parte homines Chriſtum occiderunt bonum fuit, ſed ex ipſius beneplacito, qui morte ſua nos redemit. Tertius locus eſt ab uſu, cuius uſus bonus, aut malus, & ipſum bonum aut malum eſt, & è contra, dummodō uſum non autem ab uſum ſumamus, ut lætificare cor

ſtomachum roborare bonum eſt, ergo & vinum bonum eſt: non tamen valet, occidere amicum, malum eſt, ergo gladius malus eſt, hic enim non vſus, ſed abuſus eſt.

A Communiter accidentibus.

COMMVNITER accidẽtia vocãtur, quorum vnum cũ altero cõiungitur, ſiue vnũ antecedat, alterũ ſequatur, ſiue ſimul ſint, vt cõcepiſſe & parere, floruiſſe, & habere fructus, eſſe Irim, & futuram pluuiã, pati vercũdiam, & rubeſcere. Hæc autem ſunt in duplici differentia. Quędam, quorum vnum cũ altero neceſſariò coniungitur, quamuis nõ conuertibiliter, vt parere neceſſariò coniungitur cũ eo, quod eſt concepiſſe non è contra. Quædam, quorum vnum cum altero plerunque coniungitur, vt bacchanalia eſſe & rixas fieri. Tunc vnus argumentandi modus, in ijs quæ neceſſariò coniunguntur ex parte eius, quod cum altero iungitur affirmatiuè ex parte verò alterius negatiuè, qui modus eſt conſequentia neceſſaria: vt peperit, ergo concepit, fructus fert, ergo floruit. è contra non concepit, ergo non pariet, non floruit, ergo non feret fructus. Alter modus eſt in ijs, quæ plerunque iunguntur, & in his ſumitur ſimilis conſequentia, ſed probabilis tantùm, vt bacchanalia ſunt, ergo rixæ erunt, non ſunt rixæ, ergo non fuerunt bacchanalia. Ad hos argumentandi modos pertinent argumenta, quæ ſu-

muntur

muntur a ſigni s naturalibus phyſionomicis, a prodigijs, a portentis, & quæ ab auguriis olim ſumebantur, quamuis talia argumenta iam inania, & fallacia ſint. Reducuntur etiam argumenta, quæ ſumũtur ex ſuſpitionibus, a dictis, a factis alicuius, quamuis non omnia neceſſaria ſint, aut probabilia.

De Locis Externis Ab Oppoſitis & Diſparatis. Cap. VIII.

NON ſolũ ab iis, quæ rei ſubſtãtia ſunt, vel eã circunſtant argumenta trahimus, ſed etiã ab iis, quæ extranea, & aduerſa ſunt, ac tales loci Externi dicũtur, inter quos de Oppoſitis & diſparatis eſſet modò agẽdũ, ſi in Ptimo libro abundè hoc iam nouis auditoribus, quò ſe in arguẽdo exercerent, nõ cõceſſiſſemus. Hic ſolũ Maximas ipſas, & aliquos argumẽtandi modos, quos illic prætermiſimus, aperiemus. Eſt Maxima prima pro Relatiuè oppoſitis, Relatiua ſimul ſe ponũt, & ſimul ſe perimũt in proprijs ſubiectis, vt, ſi pater eſt, etiam filius eſt & ſi pater nõ eſt, nec filius eſt. Altera in eodem ſubiecto, ſi vnum affirmatur, & alterum negatur reſpectu eiuſdem termini, vt Petrus eſt filius Pauli, ergo non eſt eius pater. negatiuè non valet, non eſt pater, ergo non eſt filius. poteſt enim eſſe, quod nec ſit pater, nec filius. Maxima pro Contrarijs, & priuatiuis. De quo vnum affirmatur, & alterum negari debet, vt nix eſt alba, ergo non eſt nigra, homo videt, ergo non eſt cœcus, negatiuè nõ valet, niſi ſu-

mamus proprium ſubiectum capax talium oppoſi-torum,& ſumamus contraria, quæ non habent medium: tunc enim, de quo negatur vnum, affirmatur alterum, vt homo non videt, ergo eſt cœcus: leo non eſt cœcus, ergo videt: aqua non eſt calida, ergo eſt frigida: ignis nō eſt frigidus, ergo eſt calidus. In Contradictorijs, de quo affirmatur vnum, negatur alterum,& è contra, vt lapis eſt non homo, ergo non eſt homo, non eſt homo, ergo eſt non homo, præſertim in ſubiectis exiſtentibus. In Contradictoriis eſt modus argumentandi à contradictorio prædicati, ad contradictorium ſubiecti, ut homo animal eſt, ergo non animal non homo eſt, & etiam in conſequentiis, vt ſi homo eſt, animal eſt, ergo ſi non animal eſt, nō homo eſt, quæ conſequentia dicitur è Contrario. Alter modus in Contrariis, cum contraria prędicata de contrarijs vel oppoſitis prædicamus, vt, Prudentia, eſt virtus, ergo Imprudentia eſt vitium: Virtus eſt amāda, ergo vitium eſt odio habendū, lumē delectat, ergo tenebrę cōtriſtant, quæ cōſequētia dicit' In ipſo, cuius Maxima. Sicut ſe habet propoſitū in propoſito, ita & oppoſitū in oppoſito, vel Cōtraria de contrariis prædicātur.

De Loco à Maiori.

MAIVS vocatur id, qđ magis probabile & verū uidetur, ut maius eſt hominē uincere equum, quā uincere leonē, hoc .n. minus eſt, ideſt minus probabile,& minus apparēs verū. Argumētamur à Maiori ad minus negatiuè tripliciter. Primo

mo maiori & minori poſitis à parte ſubiecti vt Angelus non poteſt cogere voluntatem hominis,ergo nec Dæmon.Maxima. Vno de duobus enunciato ſi cui magis videtur ineſſe, nõ ineſt, nec ei,cui minus videtur ineſſe,inerit: Alter ex parte prædicati poſitis maiori & minori, vt homo non poteſt domare equum,ergo nec poterit ſubiicere leonem:Maxima Duobus de vno enunciatis, ſi quod magis videtur ineſſe,non ineſt,nec id,quod minus.Tertius ex parte vtriuſq; extremi, vt Rex nõ potuit expugnare caſtrum, ergo nec Dux expugnabit vrbem. Maxima. Duobus de duobus enunciatis, ſi quod alteri magis videbatur ineſſe,non fuit, ergo nec alteri alterum, quod minus videtur,inerit.Horum trium maxima communis eſt.Si, quod magis videtur, non eſt verum,nec id quod minus videtur,verum erit.

A Minori.

LOCI à Minori ſunt tres, ſed affirmati ui.Primus ex parte ſubiecti, vt Dux expulit hoſtes, ergo Imperator expellet.Maxima .Duobus de vno enũciatis,ſi quod minus videtur,ineſt, & id qđ magis videtur, inerit.Secũdus ex parte prædicati,vt vicit leonẽ,ergo vincet equum.Maxima.Duobus de vno enũciatis,ſi quod minus videtur ineſſe, ineſt,& id qđ magis videtur inerit. Tertius ex parte vtriuſque,vt CHRISTVS pro nobis grauiſſimæ tulit tormẽta, ergo & nos hæc modica ferre debemus. Maxima.Duobus de duobus enunciatis, ſi qđ alteri minus videtur ineſſe,ineſt,& alterũ, qđ magis videtur,

tur, alteri inerit communis Maxima. Si, quod minus videtur, eſt verum, & id, quod magis.

A Simili.

SImilia dicuntur, vel quæ aliquã formã eiuſdem rationis participant, vel quæ eandẽ inter ſe proportionẽ habent. V.g. albũ albo ſimile eſt, & homo homini ſecundũ formã, at Dux & Auriga ſimiles ſunt ſecundũ proportionẽ. Vtroque autẽ modo valet argumentũ affirmatiuè, & negatiuè, vt, Cignus diſgregat viſũ, ergo & nix: equus nõ eſt particeps rationis, ergo nec leo. Debemus autem ſumere ſimilitudinẽ in eo, ratione cuius prædicatũ ineſt, aliter non valebit, non enim valet, cignus ſentit, ergo & nix, quia quamuis ſimiletur in albedine, tamen albedo non eſt ratio, qua cignus ſentit. ſimiliter in ſimili ſecundum proportionẽ valet, vt Sicut ſe habet ancilla ad dominam, ita ſenſus ad rationem. Sed non debet ancilla imperare dominæ, ergo nec ſenſus rationi. Sicut ſe habet auriga in curru, ita dux in exercitu, ſed auriga attentè, & cautè debet dirigere currum, ergo & dux prudenter gubernare exercitum. Maxima. Similium & proportionalium idem eſt habendum iudicium. Huic loco aſcribitur à Pari, ſeu Aequali, vt lex eſt, Qui occiderit patrem obuolutus corio deiiciatur in profluẽtem, ergo & qui occiderit matrem eſt deiiciendus, quia par eſt peccatum. Etiam ſunt oppoſita loca, nẽ

pè à

pè à Diſsimili & diſpari, ſed eorum non eſt admodum frequens vſus, quorum Maxima, Diſsimilium, & diſparium diuerſa eſt ratio.

De locis alijs Extrinſecis à Tranſmutata proportione. Cap. IX.

PROPOSITIS quatuor terminis, duobus prioribus proportionẽ eam habẽtibus, quã tertius & quartus habẽt, eadẽ proportio primi & tertij, ſecundi & quarti colligitur, atque tale armẽtũ, à Permutata proportione dici ſolet, quo argunentãdi modo frequẽtiùs Arithmetici uti ſolẽt, vt ſcut ſe habent duo ad quatuor, ita & ſex ad duodecim. eſt.n. proportio dupla, ſcilicet maior numerus minorem bis continet. ergo, ſicut ſe habẽt duo ad ſex, ita ſe habebunt quatuor ad duodecim: vtraque.n. eſt tripla. præterea ſicut ſe habet homo ad riſibile, ita equus ad hinnibile. in vtraq; enim prædicatum de ſuo ſubiecto affirmatur, ergo ſicut ſe habet homo ad equum, ita riſibile ad hinnibile, eſt.n. vtraque prædicatio diſparata.

Ab Authoritate.

SOLET ab authoritate argumentum tantum duci affirmatiuum, vt philoſophi docent elementa eſſe quatuor, ſunt igitur quatuor. vocamus affirmatiuum, quando authoritatem affirmamus, quæ-

muis id,quod probamus ſit negatiuum, vt philoſophi docent cœlum non eſſe corruptibile;cœlum igitur non eſt corruptibile. In hoc loco eſt latitudo probabilitatis, ſecundum maiorem vel minorem authoritatem. Maxima. Exceptio cuique in ſua arte credendum eſt. Super omnes authoritates eſt diuina, eccleſiæ reuelata, cui ſecundum fidem catholicam aſſentire tenemur, certior enim eſt quacunque ſcientia.

A Tranſumptione.

TRANSVMPTIO eſt cũ loco nominis ignotis, aliud idẽ notius ſignifcans ſumimus: vt nõ eſt ſapiẽtis quicquã incõſideratè proferre, ergo nec pru dẽtis, & valet affirmatiuè & negatiuè. Eſt etiã tranſumptio, cũ aliquid de aliquo probaturi ad aliud probandũ nos trãsferimus, vel prɥpter ſimilitudinem cũ illo, vel propter conſenſum diſputantium, vt ſi quis virtutẽ multũ poſſe contenderet, ad id de Iuſtitia probandũ ſe transferret ex conſenſu reſpondentis, vel probaturus equum hinnibilem hominem riſibilẽ probaret, quod alteri ſimile eſt, & quamuis ſic communiter dici ſolet, videtur etiã poſſe dici, locum à Tranſumptione eſſe à Translatione, nimirum cum Methaphoris res probamus & hoc tam affirmatiuè, quàm negatiuè, vt leo rugens eſt timendus, ergo & Diabolus, paterfamilias eſt amandus & venerandus, ergo & Deus. cani non eſt fidendum, ergo nec aſſentatori.

De locis Medijs. Cap. X.

LOci Medii ſunt à quibus argumēta, quæ nec prorſus extranea, nec prorſus intranea rei ſunt, extrahuntur, vt in ipſorū explanatione patebit, quamuis Cicero cū alijs adnumerauerit. parum autē refert ab alijs ſecernere, vel cū aliis con putare, dummodo ipſorum recta explicatio & vſus tradatur.

A Coniugatis.

COnivgata dicuntur, quæ ſe habent ſicut abſtractū & concretū, vt album & albedo, Iuſtum, & Iuſtitia. Eſt primus locus argumentandi in his prædicando aliquid denotans bonum vel malū tam affirmatiuè, quàm negatiuè, vt ſanctū eſt obedire, ergo ſancta eſt obedientia, diuitem eſſe non eſt optimū, ergo diuitiæ non ſunt optimum bonum. Alter modus eſt ſubiiciendo, & prædicando in propoſitionibus eſſentialibus, vt album eſt colloratum, ergo albedo eſt color: iis verò, quæ per accidens ſunt non valet, non enim ſequitur, album eſt dulce, ergo albeo eſt dulcedo.

A Caſibus.

CAsvs ſunt plura denominatiua inter ſe ab eadem forma inflexa, ut ſapiens ſapienter, iuſtum, iuſtè. In his ualet,

etiam affirmatiuè, & negatiuè argumentum, vt iuſtum eſt bonum,ergo quod iuſtè fit,bene fit, ſapientem eſſe optandum eſt, ergo ſapienter agere optandum eſt.

A comparatione.

A Comparatiuo ad poſitiuũ valet argumentũ affirmatiuè, quãdo abſoluta eſt cõparatio, vt leo eſt fortior homine,ergo leo eſt fortis. Aliquando non eſt cõparatio abſoluta,ſed relatiua,quomodo vocamus dulcius minus amarũ,& melius minus malũ, & tũc argumentũ nõ valet.A Poſitiuo verò valet negatiuè ſumpta adhuc cõparatione abſoluta,vt formica nõ eſt fortis,ergo nõ eſt leone fortior. In his omnibus Maximæ notæ ſunt. Valet etiã argumentũ ex parte vtriuſq; extremi à Poſitiuis,Cõparatiuis,& Superlatiuis,vt obedire ſanctum eſt,ergo magis obedire ſanctius eſt,& maxime obedire ſanctiſſimũ eſt. Hoc autẽ non valet in iis quæ per accidens ſunt:non enim valet, ſciens eſt ſtudioſus, ergo ſapientior eſt ſtudioſior: non enim virtus cum ſcientia per ſe coniuncta eſt, quin poſſint ſeparari, propterea in ſimilibus iſtis non valet Maxima. Si aliquid tale eſt,& quod magis eſt,magis tale erit.

Ab appoone .

Ex maxima locus hic notus fit. Si aliquid alicui admotum ipſum facit tale, & ipſum magis erit tale,vel ipſum ſaltem erit tale,vt paries eſt

albus

albus propter calcem, ergo & calx eſt alba: Theophraſtus eſt factus doctus quia audiuit Ariſtotelem, ergo & Ariſtoteles fuit doctus. Hic modus nõ valet, niſi quando ſubiectum poteſt recipere tale prædicatum: non enim dices nix eſt alba propter albedinem ergo albedo eſt alba, quia albedo non eſt aptum ſubiectum ipſius albi. Valet tamen, diligo hominẽ propter Deum, ergo magis diligo Deum. Maxima etiam Propter quod vnumquodq; tale, & id magis, quando poteſt tale eſſe, ideſt, idem recipere prædicatum. Supererat locus vltimus à Diuiſione, ſed in primo libro de eo, & ipſius maximis diximus. Hi ſunt præcipui loci, quos adoleſcentes exercere erit vtile ante Ariſt. copioſam, & exactam doctrinam.

De Syllogiſmorum fallacijs & erroribus. De Syllogiſmo Vitioſo. Cap. XI.

CVM Syllogiſmi perfectio in recta forma, & recta materia conſiſtat, rerumq; imperfectio ex eorum, quę ad perfectionem neceſſaria ſunt defectu, conſurgat, fit vt in ſyllogiſmo multiplex vitium, & error contingat. Eſt enim quidam error in Forma, quando non fit ea propoſitionum diſpoſitio, quæ in libro Quarto præſcripta eſt, quomodo iſte vitioſus eſt. Omnis Prudentia eſt virtus: Omnis Temperantia eſt virtus, ergo Omnis Temperantia eſt prudentia. Forma enim non eſt bona, cum ſit in ſecunda figura vtraque affirmatiua, quamuis materia recta ſit. Vitium hoc ſi-

mile eſt veſti ex bono panno, malè conſtructæ. Alter contingit error in Materia, cum forma quidem bona eſt, ſed materia inepta & mala, quod dupliciter accidit. Primò, cum materia, quæ non eſt neceſſaria vtimur, ac ſi eſſet neceſſaria, contendentes ex ea demonſtrationem facere, vt qui ſic ſyllogiſmum facere. Omnes lineæ ductæ ab eodem puncto in idē punctum ſunt æquales. Linea recta, nempè chorda & linea arcus ſunt ductæ ab eodem puncto in idem ergo illæ ſunt æquales. Conſtat malam materiam, eſſe, cum illa maior ſit falſa, & aſſumatur pro neceſſaria propter ſimilitudinem, quam habet cum neceſſaria: nam vera, & neceſſaria iſta erat. Omnes lineæ rectæ ductæ ab eodem puncto in idem punctum ſunt æquales. Hoc vitium eſt contra Demonſtrationem. Altero modo peccatur in Materia, cum id, quod non eſt probabile, ſed tantum apparens ſumitnr ac ſi eſſet probabile, vt Omne, quod ridet habet os. Prata rident, ergo Prata habent os: vbi illa minor apparet probablis propter æquiuocationem illius verbi ridere, & tamen non eſt probabilis. Tale uitium eſt contra Dialecticum ſyllogiſmum ſimile ueſti ex uili panno rectè conſtructę. Tertius euenit error in utroque ſimul nempè in Forma, & Materia, ut Quod mouetur eſt ſenſibile, Cadauer mouetur, ergo Cadauer eſt ſenſibile: forma enim huius uitioſa eſt, cum ſit ex puris particularibus. Materia etiam apparens eſt, ex æquiuocatione uerbi mouetur: nam aliquando pro motu locali, aliquando pro alteratione, & etiam pro augmentatione ſumitur

mitur. Licet igitur error tripliciter contingat, uel in Forma, uel in Materia, ſiue Neceſſaria, ſiue Probabili, uel in Materia & Forma, frequentiùs tamen in Materia probabili errores accidunt, cum amplior ſit, & communior, ac etiam imperfectior ſit, ac propterea error in ea non ita facilè percipitur. Ex his accidit, ut Syllogiſmus; qui eſt inſtrumentum cognitionis, & ſcientiæ, ſit erroris & deceptionis cauſa, quod cuilibet inſtrumento commune eſt, recte enim adaptatus calamus benè ſcribit, ac characteres delineat, ſi tamen non rectè aptetur maculas potius chartæ imprimit. Tali Syllogiſmo utuntur qui alios decipere conantur, & qui ſe potius uideri ſapientes, quàm eſſe ſtudent, dicti Sophiſtæ, à quibus etiam ſyllogiſmus talis Sophiſticus eſt nuncupatus, cuius errores diſtinctè aperire oportet, non ut eis utamur alios decipientes, ſed ut ab eis caueamus, & ſimilibus hominibus non eripere ualeamus.

De Metis, ad quas Sophiſtæ conatur diſputantes redigere. Cap. XII.

META eſt ſcopus & finis ad quem Sophiſta fallaci argumento reſpondentem redigere ſtudet, ut ex tali meta eius uictoriam conſecutū eſſe circunſtātibus appareat. Sūt autem hæ quinque Redargutio, Falſum, Inopinabile, Solœciſmus, Nugatio, de quarum ſingulis breuiter eſt dicēdum.

De Redargutionis Meta.

REDARGVTIO eſt prænegati cõceſſio, vel preconceſſi negatio in eadem diſputatione, vi argumenti fallacis, ideſt, quotieſcunq; cogitur reſpondẽs cõcedere in eadem diſputatione contradictoriũ eius, quod ante conceſſerat, propter argumenti fallaciam, ac talis Syllogiſmus fallaciter probans contradictoriũ cõceſſi dicitur Sophiſticus elenchus, quoties enim ſiue fallacia probatur cõtradictorium, Verus Elenchus dicitur. Ponitur in eadẽ diſputatione, quia ſi reſpondens admittat id, cuius oppoſitum in alijs diſputationibus præcedentibus tantum defenderit, non eſt redargutio, niſi id in præſenti diſputatione ſuſceperit. Dicitur, vi argumenti: quia quãdo vocibus & importunitate verborum ſola, vel alia cauſa reſpondens admittit contradictorium, non eſt redargutio. V.g. ſuſtinet quis dormientes non videre, fit ſyllogiſmus ſophiſticus, Omne viſum habens, videt Omnes dormientes viſum habẽt, ergo omnes dormientes vident, cogitur vi ſyllogiſmi, quia fallaciam illius nominis viſus, ignorat concedere concluſionem, tunc redactus eſt ad metam redargutionis, & contradictionis.

De Meta Falſi.

FALSVM, uocatur id, quod omnibus circunſtantibus cognitum eſt tanquam falſum, & re ipſa falſum eſt, & ad id conatur redigere ſophiſta reſpondentem, ut Homo habet

quod

quod non amiſit, Non amiſit alas, ergo habet alas.

De Meta Inopinabilis.

INOPINABILE eſt id, quod cõtra circũſtantium opinionẽ eſt, ſiue ipſum ſit verũ, ſiue falſum ad quod Sophiſta redigere conatur reſpõdentẽ, vt ſaltẽ apud aſtãtes victoriã de eo habuiſſe videatur, ut ſi corã ruſticis Solẽ maiorẽ Terra cogeret concedere, hi enim ſicut molarem lapidem eſſe exiſtimant. Similiter ſi coram hominibus vitijs deditis regem poſſe infelicem eſſe conuinceret.

De Meta Solæciſmi.

SOLÆCISMVS eſt vitiũ in orationis cõtextu contra regulas Grãmaticas, ad quẽ Sophiſta etiam reſpondentẽ redigit. nullã enim non intentat viam qua doctus appareat, & gloriã ab aduerſario aucupetur. Verbi gratia. Omnis homo eſt ſtudioſus ſciẽtię, Omnis mulier eſt homo, ergo Omnis mulier eſt ſtudioſus ſciẽtiæ. Cogit.n.vi Syllogiſmi apparẽtis, ſolæciſmum hũc cõcluſionis admitti.

De Meta Nugationis.

NVGATIO eſt eiuſdem, & ex eadem parte inutilis repetitio. Dicitur, eiuſdem repetito: quia niſi idem repetatur, nugatio non

eſt. Dicitur: ex eadem parte: quia ſi idem in diuerſis propoſitionibus eiuſdem ſyllogiſmi repetatur, Nugatio non eſt. Dicitur: inutilis: quia aliquando repetitio. Nugatio non eſt, cum aliquid peculiariter in repetitione donatur, vt virgo virginum, ſanctus ſanctorum. Ad Nugationem autem Sophiſta redigit aliquando, vt irrideatur reſpondens à circunſtantibus, vt ſi dicat, Omne ſimũ eſt naſus ſimus, Aliquis naſus eſt ſimus, ergo Aliquis naſus eſt naſus ſimus. Hæ omnes metæ ſub vna vniuerſali includuntur, quæ dicitur Non ens, ideſt, quoties reſpondens cogitur id concedere, quod non eſt, vel non apparet eſſe, vt conuincatur erroris, & ignorantiæ, quæ circa Non ens verſatur, & Sophiſta ex hoc ſapiens videatur, propterea has fallacias, quibus decipere conatur, ſingulas oſtendamus.

De fallacia in communi. Cap. XIII.

FALLACIA non vno modo tantũ dicitur: aliquando enim & pro errore, & deceptione ex ipſo argumẽto ſophiſtico proueniente ſumitur, aliquando pro ipſomet argumẽto & loco, & vtroq; modo in præſenti vſurpatur. Eſt autẽ aduertendũ, quemadmodũ Dialectici ex ſuis locis argumẽta verè deducentes, probabiliter argumẽtantur, ac opinionẽ rerũ faciunt: ita & Sophiſtæ ex eiſdẽ locis ſæpè apparenter argumenta extrahentes, & non

quidem verè, deceptionem faciunt. vt enim Dialecticus argumentatur à ſuperiori uniuerſaliter ad inferiùs, ſcilicet, Omne animal ſentit, Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo ſentit: ita Sophiſta argumentatur in apparenti uniuerſali. Omnis canis latrat. Sydus cœleſte eſt canis, ergo Sydus cœleſte latrat. Propterea in Fallacia qualibet duo concurrunt. Alterum illa ſimilitudo apparentis loci ad uerum, quæ mouet intellectum. ſeu imaginationem ad errorem, & deceptionis eſt occáſio, & hoc dicitur cauſa Apparentiæ. Alterum diſſimilitudo & differentia uera, quæ eſt inter unum & alterum argumentandi modum, quod dicitur cauſa Non exiſtentiæ, ut in illo argumento, cauſa apparentiæ eſt uox: canis: quę ſimilatur ſuperiori, & uniuerſali. cauſa uerò non exiſtentiæ eſt eius æquiuocatio, ratione cuius non eſt uniuerſale quamuis appareat, iuxta has apparentiæ cauſas diſtinguuntur fallaciæ dupliciter: quædam dicuntur In dictiône, illæ nempè quæ ſuæ apparentiæ cauſam in ipſis dictionibus & vocibus habent: Quædã Extra dictionem, quæ cauſam apparentiæ non in uocibus ſed in rebus per uocem ſignificatis habent. De ijs igitur, quæ in dictione ſunt primo diſſeramus, quæ ſunt ſex tantum, Æquiuocatio, Amphibologia, Accentus, Compoſitio, Diuiſio, Figura dictionis.

De fallacia Aequiuocationis.

AEQVIVACATIONIS fallacia eſt error, & deceptio proueniẽs ex vnitate vocis plura ſignificantis. Cauſa Apparẽtiæ eſt vnitas vocis, qua aſſimilatur voci vniuocæ, ac propterea exiſtimatur, idẽ eſſe iudiciũ de vtraque. Cauſa nõ exiſtentiæ, eſt diſſimilitudo & pluralitas ſignificatorũ, quæ in hac inuenitur. Huius fallaciæ triplex eſt ſpecies. Prima, quãdo vox ſimpliciter eſt æquiuoca, ex qua fit ſyllogiſmus ſophiſticus, vt Omne corpus eſt ſubſtãtia. Trina dimenſio eſt corpus, ergo Trina dimenſio eſt ſubſtãtia, in hoc eſt æquiuocatio corporis, quod aliquando cõpoſitam ſubſtantiam, aliquando trinam dimenſionem ſignificat, quæ quantitas eſt. Secunda ſpecies eſt, cum vox eſt analoga, vt, Omne quod currit pedes habet, Tyberis currit, ergo Tyberis habet pedes. Quod ridet, habet os, Pratum ridet, ergo Pratum habet os. Tertia ſpecies cum variatur ampliatio vel genus, aut alia proprietas Grammaticalis, vt Omne animal eſt coloratum, Mulier eſt animal, ergo eſt coloratum. Quod ſurgebat ſtat, ſedens ſurgebat, ergo ſedens ſtat.

De fallacia Amphibologiæ.

AMPHIBOLOGIÆ fallacia, eſt error proueniens ex vnitate orationis plures patientis ſenſus, cuius Cauſa apparentiæ eſt vnitas

tas orationis, Cauſa verò non exiſtentiæ, eſt ipſa ſenſuum multiplicitas, vt, Quicquid eſt Ariſtotelis, poſſidetur ab Ariſtotele, Hæc eſt Logica Ariſtotelis, ergo Hæc Logica poſſidetur ab ipſo. Hic varium ille genitiuus ſenſum facit: nam ſignificat habitudinem poſſidentis, & rei poſſeſſæ. ſimiliter & ordinẽ cauſæ & effectus: & hæc eſt vna ſpecies ipſius, quando nempe eadem manet orationis conſtructio. Altera ſpecies eſt, quando mutatur conſtructio, vt quã do caſus mutatur, ſicut, Quodcunque vides, hoc vides, ſed lignum vides, ergo lignũ vides, illud enim: hoc, mutat ſenſum, ſi in ablatiuo, aut ſi in accuſatiuo conſtruatur, vel etiam quando id, in quod tranſit actio verbi, mutatur in ſuppoſitum, vt Quoſcunque volo me accipere, volo me accipiant, ſed hoſtes volo me accipere, ergo Hoſtes volo me accipiant, hic enim modo appoſitum in ſuppoſitum, modo ſuppoſitum in appoſitum conuertitur. Tertia ſpecies, quando vna oratio plura ſignificat, ſed vnum principaliter, alterum ſimilitudine quadam, vt Quoties litus aratur, terra ſcinditur, Cum indocilis docetur, litus aratur, ergo Cum indocilis docetur terra ſcinditur. illa enim oratio. litus aratur: principaliter ſignificat, litus aratro ſcindi, quadam ſimilitudine uerò ſignificat fruſtra quicquam agere.

De fallacia Accentus.

ERROR iſte prouenit, cum aliqua dictio uaria ſignificat ex diuerſa pronunciatione ſpiritus, quantitatis, uel accentus, ut

Quicquid hamatur, hamo capitur, Vinum amatur, ergo Vinum hamo capitur. Omnis populus eſt arbor, Roma eſt populus, ergo Roma eſt arbor, dictio enim: populus: ex varia quantitate primæ ſyllabæ varia ſignificat. Prouenit etiam iſte error, quando ſeparatur vna dictio in plures, vel ex pluribus fit vna. Sic, quod Deus facit in vite, facit coactè, Racemos Deus facit in uite, ergo Racemos facit coactè. eſt deceptio: nam ſunt duæ partes in minori, nempè præpoſitio: in: & ablatiuus, vite: In maiori autem eſt vna dictio, nempè aduerbium. Similiter, Tu es, qui es, Quies eſt priuatio motus, ergo Tu es priuatio motus. Prouenit etiam tertiò hæc fallacia, quando cum pronunciatione mutatur geſtus, quod fit in Ironijs, mutatur enim ſenſus per ironicam pronunciationem, vt Quicunq; alterum vocat album ipſum dicit eſſe album, ſed pueri æthiopem vocant album, ergo pueri dicunt ipſum eſſe album, Tandem fit iſta deceptio cum mutatur diphtongus, vt Quicunque deſiderat æquum, deſiderat iuſtum, ſed qui deſiderat æquitare, æquum deſiderat, ergo Qui deſiderat æquitare, deſiderat iuſtum.

De fallacia Compoſitionis, & Diuiſionis. Cap. XIII.

TRIA circa fallacias has ſpeculari oportet primũ quid Compoſitio, & quid Diuiſio ſit. Secundũ quid Cõpoſitionis fallacia, quid etiã Diuiſionis fallacia.

fallacia. Tertio quot harũ ſpecies.Cõpoſitio igitur & Diuiſio nõ vno modo dicũtur.Primò enim Compoſitio eſt quoties ſignificatio vnius termini applicatur integræ ſignificationi alterius, vt ſi dicas, albũ poteſt eſſe nigrum, ſi ſenſus ſit albo ipſi, nempè corpori cum albedine ſimul accidere nigrum, Compoſitio eſt. ſic autem fit Diuiſio cum non integræ, ſed parti ſignificationis alterius ſignificatio applicatur, vt ſi in eadem propoſitione fiat ſenſus, illud corpus quod album eſt nigrum poteſt eſſe, non tamen ſimul cum albedine, Diuiſio eſt. Fit etiam altero modo Compoſitio & Diuiſio, cum vna dictio poteſt conſtrui cum varijs dictionibus in eadem oratione: ſi autem cum vna conſtruatur, facit vnum ſenſum: ſi vero cum altera, facit alterum ſenſum; & in hoc talis oratio differt ab Amphibologia, in qua eadem ſeruatur dictionum conſtructio, vt quicquid viuit ſemper erit, dictio: ſemper: poteſt conſtrui cum verbo: viuit: & ſenſum facit verum, poteſt etiam conſtrui cum verbo: erit; & ſen ſum facit falſum, tunc conſtruere talem dictionem cum ea,cum qua magis apparet conſtrui, Compoſitio eſt, vt coniungere cum verbo: viuit: at coniungere cum eo, cum quo minus coniungi apparet, Diuiſio eſt,vt ſi conſtruatur cum illo verbo: erit: & in hoc pronunciationem,& loquendi phraſim oportebit cõſiderare. fiunt &t cõpoſitio & diuiſio tertio modo, vt dicemus in earum ſpeciebus.Circa ſecundum fallacia Cõpoſitionis & diuiſionis, fit cũ in cõſequẽtia aliqua datur antecedẽs verũ,& conſequens

falſum,eo quod diuiſum ſenſum in compoſitum,vel compoſitum,in diuiſum mutamus: non enim licet hos mutare, tunc autem fit Compoſitionis fallacia peculiariter, cum conſequens falſum, quod ſequebatur ex ſenſu compoſito falſo in antecedenti, attribuimus eidem antecedenti in ſenſu diuiſo vero, vel cum concluſionem, quæ ſequebatur in ſenſu diuiſo vera, ſumimus in ſenſu compoſito falſam. Exemplum prioris. Omnia quinque ſunt duo & tria. Quinarius non eſt duo & tria, ergo Quinarius non eſt quinque: in hoc ſyllogiſmo concluſio eſt falſa, & ſequitur ex antecedenti compoſito falſo, nam illa minor falſa eſt, ſi prędicatum compoſitè, & copulatim teneatur, eſſet autem vera ſi diuiſiuè teneretur: facit enim ſenſum quinarius non eſt duo, & quinarius nō eſt tria, è contra maior diuiſa eſt falſa, compoſita vera, tūc eſſet fallacia Compoſitionis, velle tribuere falſitatem concluſionis veritati minoris diuiſæ, cum tamen ex ea non ſequatur. Exemplum poſterioris. Omnem hominem ſcribere eſt poſſibile, Aliqui non ſcribentes ſunt homines, ergo Non ſcribentes ſcribere eſt poſſibile, in hoc antecedens eſt verum, & ex eo concluſio ſequitur vera in ſenſu diuiſo: falſa tamen in compoſito, tunc eſt fallacia Compoſitionis, in ſenſu enim Compoſito falſo ſumimus quod non ſequitur niſi in ſenſu diuiſo verò, Eſt autem fallacia Diuiſionis è conuerſo, cum ſenſus compoſitus eſt verus, & diuiſus falſus, & attribuimus concluſionis falſitatem ſenſui compo ſito vero in antecedenti, ex quo non ſeque-

batur, vel ipſam concluſionem in ſenſu diuiſo ſumimus, quæ tamen erat compoſitè ſumenda, vt in maiori illius Syllogiſmi, Omnia quinque ſunt duo & tria, Quinarius non eſt duo & tria, ergo Quinarius non eſt quinque, maior diuiſa falſa eſt. Compoſita vera. Eſt autem fallacia diuiſionis, illi Compoſitæ tribuere Concluſionis falſitatem, cum non niſi ex diuiſa ſequatur, & hæc omnia clariora fient in ipſis compoſitionis, & diuiſionis ſpeciebus.

Sunt enim tres, Prima fit inter terminos, quorum alter poteſt ſignificationem ſuam integræ alterius ſignificationi applicare, nempè materiali & formali: poteſt etiam parti ſignificationis ſoli, puta materiali applicare, vt omnes homines eſſe ſenes poſſibile eſt, Iuuenes ſunt homines, ergo Iuuenes eſſe ſenes poſſibile eſt; eſt fallacia compoſitionis, ſi concluſionem in ſenſu compoſito ſumamus: non enim inferebatur, niſi in ſenſu diuiſo, at ſi dicas, Iuuenes eſſe ſenes eſt impoſſibile, Homines ſunt iuuenes, ergo Homines eſſe ſenes impoſſibile eſt, concluſio eſt falſa, & maior in ſenſu diuiſo, ex qua concluſio ſequitur, in ſenſu vero compoſito eſt vera; & attribuere ei falſitatem concluſionis, eſt fallacia Diuiſionis, quia quod ex diuiſa ſequitur attribuimus compoſitæ.

Altera ſpecies harum fallaciarum eſt, cum eſt aliquod complexum, quod diuiſiuè & copulatim ſumi poteſt, ratione cuius mutatur ſenſus, vt ſuperiù diximus: ſimiliter de complexo diſiũcto, vel diſinctiuo, vt omne animal eſt rationale, vel irrationale,

tionale, Sed non omne animal eſt rationale, ergo Omne animal eſt irrationale, eſt quidem diuiſionis fallacia in maiori, qua poteſt ſenſum diſiunctum facere, & ſic eſt vera, eſt enim propoſitio cathegorica. cuius ſenſus eſt, de quolibet animali per ſe eſſe verum enunciare hoc, ſcilicet eſſe rationale. vel irrationale, & ſic non infertur concluſio illa, poteſt diſiunctiuè ſumi, & ſic eſt diuiſa falſa, facit enim ſenſum, omne animal eſt rationale, vel omne animal eſt irrationale, & ex ea talis concluſio etiam falſa ſequitur. fallacia conſiſtit in eo, quod tribuimus maiori compoſitæ veræ, quod non ſequitur, niſi ex ea diuiſa falſa. Fit oppoſito modo fallacia Compoſitionis, cum ſenſus compoſitus eſt falſus, diuiſus verus.

Tertia ſpecies, eſt cum aliquam dictionem cum varijs conſtruimus, propter quod mutatur ſenſus, vt Quicquid viuit ſemper erit. Equus viuit, ergo Equus ſemper erit, concluſio falſa, & maior in ſenſu diuiſo falſa, nempè, ſi dictio, ſemper, coniungatur cũ verbo erit, & ſic procedit cõcluſio; at ſi iungatur cum verbo viuit, eſt compoſitio, & vera. Similiter Quancunq; imaginem auream habentem veſtem vidi, ipſa eſt ex auro: ſed ligneam imaginem vidi habentem veſtem auream, ergo Imago lignea eſt ex auro, concluſio eſt falſa, & etiã maior diuiſa, nempè ſi illa dictio, auream iungatur cum veſti, ſic enim ex ea infertur concluſio. at ſi cõpoſita ſumatur eſt vera, nempè ſi iungatur cum imagine, ac propterea eſt fallacia diuiſionis concluſionem tribuere cõpoſita.

De

De fallacia figuræ Dictionis.

FALLACIA hæc accidit, cum ex ſimilitudine duarũ dictionũ inter ſe accidentali, colligimus ſimilitudinem ſignificatorũ, quod primò euenit cũ dictio vnius generis grãmaticalis, exiſtimatur eſſe alterius generis propter ſimilẽ deſinentiã, vt qui poetam concederet eſſe doctam ſicut muſam quia muſa, eſt fœmininum nomẽ, & qui Euſtochium concederet eſſe ſanctum, quia finitur in vm, ſicut templum. Altero modo euenit, cum nomen vnius prędicamenti ſumimus pro altero prędicamento, vt Quicquid hodie emiſti, modo comediſti, Carnes crudas hodie emiſti, ergo Carnes crudas modo comediſti, eſt figura dictionis, quia, quicquid ſignificat ſubſtantiam, crudum verò, qualitatem. Euenit etiam, cum Simplicem ſuppoſitionem in perſonalem, vel econtra mutamus, vt homo eſt ſpecies. Iulius eſt homo, ergo Iulius eſt ſpecies, cum præſertim hoc fit in indiuiduo, & vniuerſali: nam hic videtur mutari modus, cum vniuerſale quale quid, indiuiduum hoc aliquid ſignificat.

De fallacijs Extra dictionem.

De fallacia Accidentis. Cap. XV.

QVO faciliùs hæc fallacia intelligatur, (eſt enim admodum communis) notandum eſt aliqua quadrupliciter vnum quid eſ-

ſe

ſe poſſe. Primò dicuntur ea vnum, quæ vnum prorſus ſignificant, quamuis ſub diuerſis nominibus, aut modis diuerſis, quo pacto duo ſynonima vnum dicantur, ſimiliter definitum & ipſius definitio, illa tamen in voce differunt, hæc verò in ſignificandi modo, cum definitum confuſè, Definitio eandem explicitè dicat. Altero modo quædam dicuntur vnum, quæ cum non eandem naturam ſignificent, vnum tamen eſt de eſſentia alterius, ſicut genus, vel differentia idem ſunt cum ſpecie, & ſpecies cum indiuiduo, puta homo & animal, homo & rationale, homo & Iulius. Tertiò quædam alia dicuntur vnum minori vnitate, quorum vnum eſt alterius proprium, puta homo & riſibile, non tamen riſibile eſt de eſſentia hominis. Tandem quædam alia dicuntur vnum, quorum vnum alterum claudit tanquam accidens, vt homo, & album. Iſta quatuor non ita vnum ſunt, quin aliqua inter ea differentia inueniatur, nec ita ſunt diuerſa, quin etiam aliquo modo vnum ſint, ex quo fit, quod aliqua, quæ vni tribuimus, etiam alteri damus: aliqua verò vni applicamus, quæ alteri non concedimus, dicimus enim album coloratum, & currere, & ſedere, quæ etiam de homine albo prædicamus: at album eſſe accidens, colorem, qualitatem dicimus, quæ de homine non enunciamus, & in vniuerſum eſt Regula, Omnia ea, quæ vni conueniunt ſecundum id, in quo ab altero differt, remouenda ſunt ab altero, cætera verò concedenda ſimul, aut neganda. V. g. album dicitur currere ratione

tione ipſius ſubiecti. corpus enim albedinem habens dicitur currere. prætereà album dicitur accidens ratione formæ, in qua cum ſubiecto non eſt idem, non prædicabitur ergo accidens de corpore. Ex his nota eſt fallacia Accidentis, quæ fit quoties tribuimus vni omnia, quæ tribuimus alteri, quæ tamen non illi, qua parte cum altero vnum eſt, conueniunt, exiſtimantes propter identitatem & vnitatem id licere, quo defectu peccant omnes hi ſyllogiſmi, & conſequentiæ: homo eſt riſibilis, riſibile eſt proprium, ergo homo eſt proprium. Enſis eſt gladius, Gladius eſt ſecundæ declinationis, ergo Enſis eſt ſecundæ declinationis. Petrus eſt homo, Homo eſt ſpecies, ergo Petrus eſt ſpecies, & in vniuerſum quoties ſuppoſitio variatur, ſicut quando procedimus ex puris particularibus, ex maiori particulari in Prima figura, ex puris affirmatiuis in ſecunda figura, & ſimilia. Similiter quoties Appellationem mutamus, vel ex diuiſis ad coniuncta, vel è contra procedimus, vt Video Curruſcum, Et Corruſcus eſt veniens, ergo Video venientem. Hic canis eſt pater, Et hic canis eſt tuus, ergo Eſt pater tuus. Puer hic eſt magnus logicus, ergo eſt magnus, & eſt logicus. Similiter quoties à genere, ſeu à ſuperiori ad inferius abſq; vniuerſalitate, vel ab inferiori ad ſuperiùs vniuerſaliter procedimus, vt Animal eſt album, ergo homo eſt albus, vel Omnis homo eſt riſibilis, ergo Omne animal eſt riſibile, de quibus in locis à Toto diximus. Nec mireris, ſi fallacia ſuppoſitionis hic col-

loce-

locetur,& in Figura dictionis, cum diuerſis rationibus vitium vnum ad duas ſpecies fallaciarum referatur, illic enim figura dictionis, hic vnitas extremorum conſideratur.

De Fallacia Secundum quid & ſimpliciter.

FALLACIA iſta ex ſimilitndine loci à Toto in modo procedit, erat.n.Totum in modo, dictio reſpectu ſui ipſius cũ aliquo adiecto ſumptæ, quod dicebatur Pars in modo, vt homo, & homo albus, valebat autẽ à parte ad totũ, & e contra vt illic explicuimus. Sũt autẽ aliqua adiecta, quæ diminuunt ſignificationẽ totius, cui iunguntur, vel eã diſtrahunt, & alienant, & talia non totum in modo, aut pars, ſed Dicta ſecundum quid nuncupantur, vt homo mortuus, album ſecũdum dentes, & ſimilia. Quæ autem adiecta diſtrahant, ex iis quæ in Secundo Libro de Alienatione diximus, facilè eſt videre. At ea dicuntur diminuere quando cum eis ita prædicatum, vel ſubiectum cum aliquo copulatur, vt eis ſemotis oppoſitum enunciẽtur, V.g. Æthiops ſecundum dentes albus dicitur, ablato verò illo adiecto ſecundum dentes, niger, uel non albus dicetur, niſi ſubiectum alia ratione eſſet albũ, vt homo ſm dentes eſt albus, ſi ille etiam ſecundum totum ſe albus eſſet, adhuc albus diceretur, ſed non ex virtute, & ratione illius adiecti. Eſt igitur fallacia talibus dictis ſm quid, ad ipſa abſolutẽ ſumpta, vel è contra, tam affirmatiuè, quam negatiuè argumentari, vt in

ipſis

ipſis huius fallaciæ modis comperietur.

Eſt primus modus à dicto diminuente ſecundũ locum: non enim valet, non licet prādere in templo, ergo non licet prandere: licet in mari non audire ſacrum, ergo licet non audire ſacrum non valet. Secundus modus à dicto diminuente ſecundum tempus, non enim ſequitur, non eſt licitum diebus Veneris veſci carnibus, ergo nõ eſt licitũ veſci carnibus expedit tempore naufragii proiicere merces, ergo expedit proiicere merces.

Tertius à dicto diminuente ad aliquid, vt febricitanti non eſt bonum vinum, nõ valet, ergo non eſt bonum vinum, Amenti non expediunt arma, ergo non expediunt arma. Quartus à dicto diminuente ſecundũ partem, vt eſt albus ſecundum dẽtes, ergo eſt albus, non ſequitur; non eſt albus ſecũdum dentes, ergo non eſt albus. Hoc intelligi debet, quando illa pars non eſt proprium ſubiectum illius accidentis: tunc enim valet, vt eſt criſpo capite, ergo eſt criſpus, benè ſequitur: eſt cęſijs oculis, ergo eſt cęſius: eſt curuo naſo, ergo eſt aquilinus: in his enim benè ſequitur, quia talia prædicata illis partibus propriè & adæquatè inſunt. Quintus à dicto diſtrahente, vt duo leones marmorei ſunt in foro, ergo duo leones sũt in foro, hic eſt homo pictus, ergo eſt homo, non ſequitur. Eadem eſt fallacia ſæpe argumentari ab ipſis totis; non enim valet, non eſt albus, ergo non eſt albus ſecundum dentes: non eſt leo, ergo non eſt leo lapideus: licet comedere carnes, ergo licet in die veneris, & alijs ſimiliter non valet, ſicut

currit & non currit. Quarta quando non ſeruatur idem tempus, ut dormio noctu, non dormio mane, ergo dormio & non dormio, ſed de his latè diximus Libro Secundo.

De fallacia Conſequentis.

FALLACIA iſta procedit ex ſimilitudine illius loci, quo à poſitione antecedentis ad poſitionē conſequentis, & ab oppoſito conſequentis ad oppoſitū antecedentis procedebamus: Secundū uerò fallaciam hanc fit tranſmutatio, nempè ab oppoſito antecedentis ad oppoſitum conſequētis, ut ſi ignis eſt, calor eſt, ergo ſi ignis non eſt, calor nō eſt. Qui dicit te eſſe equum, dicit te eſſe animal, ſed qui dicit te eſſe equum, dicit falſum, ergo Qui dicit te eſſe animal, dicit falſum. In his eſt fallacia, quia ex oppoſito antecedentis inferimus oppoſitum conſequentis, quod non licet, niſi in terminis conuertibilibus. Similiter quando ex poſitione conſequentis antecedens ponimus, ſimilis eſt fallacia, cum non liceat, niſi in terminis cōuertibilibus, ut ſi homo eſt, animal eſt, ergo ſi animal eſt homo eſt, ſi ignis eſt, calor eſt, ſed calor eſt, ergo ignis eſt. Vnde patet in his fallaciis priorem conſequentiam bonam eſſe, poſteriorem uerò, qua à negatione antecedentis, uel à poſitione conſequentis procedimus, fallacem.

R De

De fallacia Petionis principij.

FALLACIA hæc cõtra Syllogiſmi probationem procedit:ſyllogiſmus enim & illatiuus eſt concluſionis,& inſtrumentum probatiuum ipſius, illatio in recta forma conſiſtit,probatio verò præter hoc antecedens notius conſequente petit, ob id fallacia eſt, æquè ignota, vel ignotiora ad probationem ignotorum ſumere, præſertim quando idem per idem,licet occultè,probare intendimus, vt qui probaturus in particulari homines eſſe iuſtos, peteret ad probationem omnes homines eſſe iuſtos, & probaturus Medicinam eſſe ſcientiam ſani & ægri, peteret ſeparatim Medicinam eſſe ſcientiam ſani, & eſſe ſcientiam ęgri,vel denique verbis parum mutatis idem per idem probaret in talem incideret fallaciam.

De fallacia ſecundum non cauſam,vt cauſam.

FALLACIA hæc eſt cum concluſionis falſitas,quæ prouenit ex vna præmiſſa falſa,attribuitur præmiſſę veræ, vt Omnis homo eſt animal, Planta eſt homo,ergo Plãta eſt animal. Cõcluſio eſt falſa, cuius cauſa eſt minor, attribuere verò id maiori, ac velle ob id cõcedere maiorẽ eſſe falsã, eſt fallacia nõ cauſæ,ut quã ſuperius diximus. Nõ ꝓpter hoc accidere falſum,Fit etiam iſta fallacia,cum

con-

concluſionem veram attribuimus falſo tanquam cauſæ. Similiter cum conſequens ex antecedenti non proprio deducimus, ipſi attribuentes conſequẽtis veritatem, vt Homo eſt diſciplinabilis, ergo eſt Grammaticus, & huiuſmodi alia.

De fallacia ſecundum plures interrogationes vt vnam.

FALLACIA hęc cõmittitur, cum opponens petit vnicam ſibi reſponſionẽ dari illius, cui unica reſponderi non poteſt, ut ipſum reſpondentẽ ex quacunq; una reſpõſione capiat, vt ſi petat, homo & leo ſuntne animal rationale? ſi reſpondeatur ita eſſe, colliget leonẽ eſſe rationalem, quod falſum eſt. Si verò reſpondeatur, nõ ita eſſe, colliget hominẽ non eſſe rationalẽ, quod etiam falſum eſt. Ad fallaciam hanc reprimendam non oportet unica reſponſione ſatisfacere petenti multa, quibus nõ niſi multis reſpõderi poteſt. Atque hæc breuiter, de locis, & fallacijs atque perinde de tota Introductione. Sit laus Deo Omnipotenti, qui nos ad finem perduxit, ipſe faciat, ut in ſui glotiam, & iuuenum utilitatem, maioremq; in literis progreſſum, quorum gratia ſcripta ſunt, hæc omnia tendant.

FINIS INTRODVCTIONIS.

INDEX CAPITVM QVÆ IN HAC INTRODVCTIONE IN DIALECTICAM CONTINENTVR.

PRIMI LIBRI CAPITA.

DE nomine Dialecticæ. Caput.I. 5
Quid ſit Dialectica, de eius neceſſitate, materia, fine, & officio. Cap.xi. 7
Quid definitio, et quotuplex ſit. c.ij. 10
Quotuplex ſit definitio rei. cap.iij. 13
De legib. bonæ, definitionis, de modo argumẽtandi, et loquendi circa ipſam definitionem. cap.v. 16
Quid diuiſio, quotuplex, quæ ipſius præcepta ſint. ca.vi. Pagina 19
De modis argumentandi, & loquendi per diuiſionem. Cap.vii. 23
Quid Argumentatio, quæ ſpecies, quæ præcepta ipſius ſint. cap.viii. 25
Quis ſit diſputandi modus obſeruandus inter Scholaſticos concertantes. cap.ix. 28
Quid ſit terminus in communi, & quotuplex. cap.x. 32
De Termino vocali ſignificatiuo cap.xi. 33

De Termino Cathegorematico. Cac. xij. 39
De alio Termino cathegorematico. Cap.xiij. 42
Item cap.xiiij. 44
De nomine, & cap. xv. 47
De Oratione, & Enunciatione. Cap.xvi. 49
De Materia, Forma & qualitate ſimplicis Enunciationis. Cap.xvij. 51
De quantitate ſimplicis enunciationis. Cap.xviij. 55
De. Enunciatione Hypothetica. Cap.xix. 57
De reliquis Accidentibus Hypotheticæ Enunciationis. Cap.xx. 60
De affirmatione, & Negatione, ac Quantitate Hypotheticæ. Cap.xxi. 63

SECVNDI LIBRI CAPITA.

De ſuppoſitione. Cap. i. 66
De ſuppoſitione communi, & ſignis indicantibus eam. Cap.ij. 69
De regulis indicãtibus ſuppoſitiones ratione ſignorum. Cap iij. 72
De Reſolutione Suppoſitionis Terminorum. Cap.iiij. 75
De regulis circa ordinem Reſolutionis. Cap.v. 78
De Reſolutione incompleta. Cap. vi. 81
De Reſolutione Relatiuorum. Cap. vij. 83
De Ampliatione. Cap. viij. 87
De modis argumentandi in Ampliatione. Cap.ix. 90
De Reſtrictione, Alienatione, & diminutione. Cap.x. Pagina. 92

De

De *Appellatione. Cap.xi.* 95
De Enunciationis *ſimplicis oppoſitione. Cap.xij.* 97
De*quibuſdam præceptis alijs in oppoſitione. Cap. xiij. Pagina.* 100
De *Legibus oppoſitarum.Cap.xiiij.* 103
De *Aequipollentia.Cap.xv.* 105
De *Conuerſione.Cap.xvi.* 107

TERTII LIBRI CAPITA.

QVID *& quotuplex Modus, & Enunciatio Modalis. cap.1.* 111
De *qualitate, & quantitate Modalis. cap.ij.* 115
De *Modaliũ Aequipollẽtia.cap.iij.* 119
De *oppoſitione Modalium.cap.iiij.* 125
De *Aequipollentia & oppoſitione Modalium ſecundũ Ariſt. & ipſarum conuerſione. cap.v.* 128
De *Modalibus de modo Aduerbiali.cap.vi.* 133
De *Contingenti ſpecialiter ſumpto.cap.vij.* 137
De *excluſiuis.cap.viij.* 139
De *oppoſitione excluſiuarum.cap.ix.* 142
De *exceptiuis.cap.x.* 144
De *reduplicatiuis.cap.xi.* 145
De *exponibilibus quibuſdam verbis.cap.xij.* 147
De *Comparatiuis & Superlatiuis. cap.xiij.* 149

QVARTI LIBRI CAPITA.

DE argumentatione bona, & mala, formali,& materiali. cap.i. 151
De Regulis Generalibus bonæ conſequentiæ.cap.ij. 154
De Syllogiſmo cathegorico.& eius principijs.cap.iij. 157
De triplici figura Syllogiſmorum, & Regulis communibus earum. cap.iiij. 160
De principijs, quibus nituntur Syllogiſmi perfecti, & de modis perfectis primæ figuræ.Cap.v. 163
De modis indirectè concludentibus in prima Figura. & de inutilibus modis eiuſdem.cap.vi. 165
De Regulis ſecundæ figuræ, & eius modis. Cap. vij. Pagina. 169
De Tertia figura, Reguliſque,& modis eius. Cap. viij. Pagina. 171
De Modis reducendi Syllogiſmos imperfectos ad perfectos.cap.ix. 173
De Modo, quo ſinguli imperfecti ad perfectos reducuntur. cap.x. 176
Quo pacto aliqui Modi ad Impoſsibile reducantur. cap.xi. 178
De arte inueniendi Medium ad cõcludendum quamque propoſitionem. cap. xij. 181
De Dictionibus quibus hæ regulæ faciliùs retinentur:& de principijs, quibus combinationes inutiles examinantur

nantur. cap.xiij. 184
De *Syllogiſmo ex obliquis, & de expoſitorio. cap. xiiij. Pag.* 189
De *ſex poteſtatibus, et tribus defectibus ſyllogiſmorum. cap.xv.* 191
De *Syllogiſmo ex Modalibus.cap.xvi.* 194
De *Syllogiſmo hypothetico. cap.xvij.* 198
De *reliquis ſpeciebus Argumentationis. Cap. xvij. Pag.* 201

QVINTI LIBRI CAPITA.

DE *duplici ſyllogiſmo ſecundum materiam.cap.i.* 203
De *demonſtratione, &* Dialectico *Syllogiſmo.cap.ij.* 205
Quid locus, & quotuplex in generali. Cap.iij. 207
De loco Intrinſeco.cap.iiij. 211
De locis à concomitantibus ſubſtantiam. De loco à Toto.cap.v. 213
De toto in quantitate. 215
A toto integrali. 217
A Toto in Modo. 218
De Toto in loco, & toto in tempore. 219
De loco à cauſis. cap.vi. 220
A cauſa efficienti. 221
A cauſa materiali. 223
A cauſa formali. 225
A cauſa Finali. 225

De

De loco à Generatione, & Corruptione, & ab Vſu.
Cap. vj. 227
A communiter accidentibus. Cap.vij. 228
De locis Externis ab oppoſitis & Diſparatis. Cap.viij.
Pag. 229
De loco à Maiori. 230
A Minori. 231
A Simili. 232
De locis alys Extrinſecis, & à Traſmutata proportione.
Cap.ix. 233
Ab Authoritate. 233
A Tranſumptione. 234
De locis Medijs. Cap.x. 235
A Coniugatis. eadem
A Caſibus. eadem
A Comparatione. 236
Ab Oppoſitione. eadem
De Syllogiſmorum fallacijs & erroribus. De Syllogiſmo vitioſo. Cap. xi. 237
De Metis, ad quas Sophiſtæ conatur diſputantes redigere. Cap. xij. 239
De Redargutionis Meta. 240
De Meta falſi. eadem
De Meta Inopinabilis. 241
De Meta Syllogiſmi. eadem
De Meta Nugationis. eadem
De fallacia in communi. Cap.xiij. 242
De fallacia Aequiuocationis. 243
De fallacia Amphibologiæ. 244

De

De fallacia Accentus,	245
De fallacia Compoſitionum.	eadem
De fallacia figuræ Dictionis.	250
De Fallacia Secundum quid & ſimpliciter.	251
De ignorantia Elenchi. Cap. xvi.	252
De fallacia conſequentis.	257
De fallacia petitionis principij.	258
De fallacia ſecundum non cauſam, vt cauſam.	eadem
De fallacia ſecundum plures interrogationes.	259

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

26

G. T[illegible]ER [illegible]AURO - 1971